

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας &
Περιφερειακής Ανάπτυξης

Διπλωματική Εργασία

*«Διαχείριση πολιτιστικής κληρονομιάς &
αναπτυξιακή στρατηγική. Η περίπτωση της
Ερμούπολης Σύρου»*

Ζωή Παπαρσένου

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Άσπα Γοσποδίνη

*Αφιερώνεται στην οικογένειά μου,
στον πατέρα μου Αλέξανδρο,
στη μητέρα μου Κατερίνα,
στην αδελφή μου Αλεξία,
για την αγάπη τους
και την αδιάλειπτη
στήριξη τους.
Βιβέτ*

Περίληψη

Η εν λόγω εργασία έχει ως βασικό στόχο να καταδείξει τη σημαντική αξία του πλούτου της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και τους τρόπους διαχείρισής της, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε εθνικό επίπεδο, και ειδικότερα στην περίπτωση της Ερμούπολης Σύρου.

Η αποτελεσματική διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, με βάση αρχές, αξίες, ολοκληρωμένες πολιτικές, κατευθύνσεις και προγράμματα και σε συσχέτιση με την αναπτυξιακή στρατηγική του τόπου, θα αποτελέσει μοναδική πρόκληση για το μέλλον, θωρακίζοντας και αναδεικνύοντας τα πολιτιστικά της στοιχεία και θα συμβάλει καταλυτικά στην κοινωνική, οικονομική, πολιτιστική και περιβαλλοντική αναζωογόνηση της Ερμούπολης, προς όφελος της τοπικής κοινωνίας, των επισκεπτών και των μελλοντικών γενεών.

Η Ερμούπολη διαθέτει πληθώρα δειγμάτων μνημειακής αρχιτεκτονικής και πολιτιστικών δομών, ενώ παράλληλα διοργανώνει επιστημονικά και πολιτιστικά γεγονότα διεθνούς εμβέλειας. Η πολιτιστική κληρονομιά της, σχεδόν 150 χρόνια μετά τη δημιουργία της, μπορεί να αποτελέσει τον συνδετικό κρίκο μεταξύ της πόλης και του ευρωπαϊκού και διεθνούς πολιτιστικού γίγνεσθαι, προωθώντας την ένταξή της στον Κατάλογο των μνημείων της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

Λέξεις κλειδιά: πολιτιστική κληρονομιά, διαχείριση πολιτιστικής κληρονομιάς, αναπτυξιακή στρατηγική, αρχιτεκτονική κληρονομιά, Ερμούπολη

Abstract

The main objective of this work is to demonstrate the significant value of cultural heritage, both tangible and intangible, and to present cultural management policies and strategies at the European and national level and especially in the case of Hermoupolis Syros.

It intends to show that effective management of the cultural heritage, based on principles, values, integrated policies, directions and programs and related to the development strategy of the island, will be a unique challenge for the future, shielding and highlighting its cultural assets and contributing to the social, economic, cultural and environmental revitalization of Hermoupolis, for the benefit of the local society, visitors and future generations.

Hermoupolis is characterized by monumental architecture and cultural infrastructures and is the center of various scientific and cultural events of international reputation. The city's cultural heritage, almost 150 years after its establishment, can be the link between the city and the European and international cultural reality, promoting its integration into the UNESCO World Heritage List.

Key words: cultural heritage, cultural heritage management, development strategy, architectural heritage, Hermoupolis

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την Επιβλέπουσα Καθηγήτρια κ. Άσπα Γοσποδίνη για την καταλυτική συμβολή της στην εκπόνηση της Διπλωματικής Εργασίας μου με τη στήριξη, την καθοδήγηση και τις εύστοχες παρατηρήσεις της.

Επίσης, θα ήθελα να απευθύνω θερμές ευχαριστίες, τόσο στο σύνολο των Καθηγητών του Τμήματος Πολεοδομίας, Χωροταξίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης που στάθηκαν πλάι μας και μας μετέδωσαν γνώσεις, διευρύνοντας τους ορίζοντες μας στην επιστήμη και στην έρευνα, όσο και στο προσωπικό του Τμήματος για την υποστήριξη και την άψογη συνεργασία.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Ιωσήφ Στεφάνου, Ομότιμο Καθηγητή ΕΜΠ, Πρόεδρο του Ινστιτούτου Σύρου, τα βιβλία και το έργο του οποίου, με βοήθησαν να ανακαλύψω την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Σύρου.

Πολλές ευχαριστίες σε όλους εκείνους που με βοήθησαν κατά τη διάρκεια της επίσκεψης μου στην Ερμούπολη, αλλά και κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας μου και ιδιαίτερα: στην κ. Ανδριάννα Ζερβάκη, Προϊσταμένη Τμήματος Κοινοφελών περιουσιών Νοτίου Αιγαίου, Δ/ση Κοινοφελών Περιουσιών Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αιγαίου, στην κ. Μαρία Μαυρίκου, Διευθύντρια Δημοσιονομικής Υπηρεσίας Εποπτείας και Ελέγχου Ν. Κυκλάδων, στην κ. Κατερίνα Μανίκα, Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών και Υπηρεσιών Δόμησης, Τμήμα Πολεοδομικού Σχεδιασμού, Δήμος Σύρου - Ερμούπολης, στην κ. Χαρητίνα Παπατόλια, Ειδική Σύμβουλο Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και στον κ. Αχιλλέα Δημητρόπουλο, Υπεύθυνο Λειτουργίας Βιομηχανικού Μουσείου Ερμούπολης.

Ευχαριστίες στις φίλες και στους φίλους μου, στις συμφοιτήτριες και στους συμφοιτητές μου για το γεμάτο αναμνήσεις φοιτητικό ταξίδι στην πόλη του Βόλου.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	1
Μεθοδολογία εργασίας.....	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΝΝΟΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	6
1.1. Ορισμοί πολιτιστικής κληρονομιάς & αναπτυξιακής στρατηγικής.....	6
1.1.1. Πολιτιστική κληρονομιά	6
1.1.2. Αναπτυξιακή στρατηγική	17
1.2. Σύνδεση εννοιών πολιτιστικής κληρονομιάς & αναπτυξιακής στρατηγικής	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ - ΒΕΛΤΙΣΤΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	22
2.1. Οργανισμοί και φορείς προστασίας & ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς ..	22
2.1.1. Ευρωπαϊκή Ένωση	22
2.1.2. Συμβούλιο της Ευρώπης.....	24
2.1.3. UNESCO - Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών	25
2.1.4. IUCN - Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης.....	26
2.1.5. ICCROM - Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών.....	26
2.1.6. ICOMOS - Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοπίων.....	26
2.1.7. ICOM - Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων.....	27
2.1.8. OWHC - Οργανισμός Πόλεων Παγκόσμιας Κληρονομιάς.....	27
2.1.9. WMF - Παγκόσμιο Ταμείο για τα Μνημεία.....	27
2.2. Συμβάσεις και διακηρύξεις για την προστασία & ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς	28
2.2.1. Χάρτα των Αθηνών, 1931	28
2.2.2. Χάρτα της Βενετίας, 1964.....	28
2.2.3. Σύμβαση σχετικά με τα ληπτέα μέτρα για την απαγόρευση και την παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών, 1970.....	29
2.2.4. Σύμβαση UNESCO για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, 1972.....	29
2.2.5. Διακήρυξη του Άμστερνταμ για την Ευρωπαϊκή Αρχιτεκτονική Κληρονομιά, 1975.....	30
2.2.6. Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής της Γρανάδα, 1985	31
2.2.7. Σύμβαση για την Προστασία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, 2003...	31

2.2.8.	Σύμβαση για την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την κοινωνία, Φάρο, 2005.....	31
2.2.9.	Οι αρχές της Βαλέτα για την προστασία και διαχείριση των ιστορικών πόλεων, οικισμών και αστικών περιοχών, 2010.....	32
2.3.	Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018	32
2.4.	Θεσμός Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας	33
2.5.	Επιτυχημένα ευρωπαϊκά παραδείγματα διαχείρισης και ανάδειξης πολιτιστικής κληρονομιάς	34
2.5.1.	Η περίπτωση της Βαλέτα - Μάλτα	34
2.5.2.	Η περίπτωση του Παλέρμο - Σικελία	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - ΒΕΛΤΙΣΤΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ		55
3.1.	Θεσμικό πλαίσιο για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς	55
3.2.	Κτισμένη πολιτιστική κληρονομιά.....	57
3.3.	Φορείς για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς	64
3.3.1.	Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού	64
3.3.2.	Υπουργείο Οικονομίας & Ανάπτυξης.....	65
3.3.3.	Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας.....	66
3.3.4.	Διεθνής Επιτροπή για τη Διατήρηση της Βιομηχανικής Κληρονομιάς - Ελληνικό τμήμα TICCIH	68
3.3.5.	Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων - Ελληνικό Τμήμα ICOM.....	68
3.3.6.	Ελληνικό Τμήμα ICOMOS	69
3.3.7.	Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς (ΠΙΟΠ)	69
3.4.	Παραδείγματα διαχείρισης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	69
3.4.1.	Η περίπτωση της Κέρκυρας	69
3.4.2.	Η περίπτωση της Ρόδου.....	85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗΣ ΣΥΡΟΥ		101
4.1.	Εισαγωγικά στοιχεία νήσου Σύρου, Ερμούπολης & Άνω Σύρου	101
4.2.	Οικιστική και πολεοδομική εξέλιξη 19 ^{ος} αιώνας έως σήμερα.....	114
4.3.	Θεσμικό πλαίσιο πολεοδομικής εξέλιξης Ερμούπολης & Άνω Σύρου 19 ^{ος} - 21 ^{ος} αιώνας.....	119
4.4.	Ιστορικά κτήρια, δημόσιοι χώροι & βιομηχανικά κτήρια σε επανάχρηση	123
4.4.1.	Δημόσια κτήρια	125
4.4.2.	Εκκλησίες.....	135
4.4.3.	Δημόσιοι υπαίθριοι χώροι	137
4.4.4.	Βιομηχανικά κτήρια και αποθήκες σε επανάχρηση	140
4.4.5.	Αρχιτεκτονική της Ερμούπολης.....	146

4.5.	Άνω Σύρος.....	151
4.5.2.	Κέντρο Ιστορικών Μελετών.....	153
4.5.3.	Μονή Ιησουϊτών.....	153
4.5.4.	Μονή των Καπουτσίνων.....	154
4.5.5.	Μουσείο Μάρκου Βαμβακάρη.....	154
4.5.6.	Έκθεση παραδοσιακών επαγγελμάτων.....	154
4.6.	Κληροδοτήματα Ερμούπολης.....	154
4.7.	Δομές και θεσμοί πολιτισμού.....	161
4.7.1.	Μουσεία.....	161
4.7.2.	Θέατρα και Κινηματογράφοι.....	163
4.7.3.	Βιβλιοθήκες.....	164
4.7.4.	Συνεδριακοί και εκθεσιακοί χώροι.....	165
4.7.5.	Φορείς και καλλιτεχνικές δομές.....	166
4.8.	Διοργάνωση επιστημονικών σεμιναρίων.....	168
4.8.1.	Σεμινάρια Ερμούπολης.....	168
4.8.2.	Διεπιστημονικά Σεμινάρια Αειφόρου Ανάπτυξης, Πολιτισμού & Παράδοσης του Ινστιτούτου Σύρου.....	168
4.9.	Πολιτιστικοί φορείς & σύλλογοι Σύρου.....	169
4.10.	Διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και φεστιβάλ.....	170
4.10.1.	Φεστιβάλ Κιθάρας.....	171
4.10.2.	Διεθνές Φεστιβάλ Αιγαίου.....	171
4.10.3.	Διεθνές Φεστιβάλ Κλασσικής Μουσικής.....	171
4.10.4.	Διεθνές Φεστιβάλ και Αγοράς Κινουμένων Σχεδίων Σύρου Animasyros	171
4.10.5.	Χορωδιακό Φεστιβάλ Ερμούπολης.....	172
4.10.6.	Φεστιβάλ Ακορντεόν Σύρου.....	172
4.10.7.	Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Σύρου.....	172
4.10.8.	Φεστιβάλ Χορού.....	173
4.10.9.	Φεστιβάλ Jazz.....	173
4.10.10.	Φεστιβάλ Αργεντινικού Τάνγκο.....	173
4.10.11.	Φεστιβάλ Ρεμπέτικου: «Η Σύρα του Μάρκου Βαμβακάρη».....	174
4.10.12.	Eye's Walk Festival.....	174
4.11.	Αδελφοποιήσεις Δήμου Σύρου - Ερμούπολης.....	175
4.12.	Δίκτυα που συμμετέχει η Σύρος.....	176
4.13.	Πρόγραμμα HERMES.....	177
4.14.	Υλοποίηση έργων αστικών αναπλάσεων και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	181

4.15.	Αναπτυξιακή Στρατηγική Δήμου Σύρου - Ερμούπολης.....	184
4.16.	Ανάλυση SWOT.....	192
4.16.1.	Συνθετική ανάλυση SWOT.....	192
4.16.2.	Ειδική ανάλυση SWOT για τον Πολιτισμό.....	193
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗΣ ΣΥΡΟΥ.....		194
Συμπεράσματα.....		226
Πηγές τεκμηρίωσης.....		2299

Κατάλογος Πινάκων, Διαγραμμάτων, Χαρτών & ΕικόνωνΠίνακες

Πίνακας 1. Ιστορικά μνημεία Arab-Norman Palermo και οι Καθεδρικοί Ναοί.....	53
Πίνακας 2. Κύρωση συμβάσεων προστασίας πολιτιστικής κληρονομιάς.....	57
Πίνακας 3. Καταγραφή ιστορικών τόπων, μουσείων και παραδοσιακών οικισμών σε εθνικό επίπεδο.....	58
Πίνακας 4. Συγκεντρωτικά στοιχεία σε περιφερειακό επίπεδο.....	61
Πίνακας 5. Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO στην Ελλάδα...	62
Πίνακας 6. Κτισμένη πολιτιστική κληρονομιά της Κέρκυρας.....	77
Πίνακας 7. Κτισμένη πολιτιστική κληρονομιά της Ρόδου.....	90
Πίνακας 8. Αριθμός επιχειρήσεων ανά κλάδο.....	109
Πίνακας 9. Ξενοδοχειακό δυναμικό κατά κατηγορία.....	110
Πίνακας 10. Απασχολούμενοι στον κλάδο του τουρισμού και στο σύνολο της οικονομίας..	110
Πίνακας 11. Κατηγορίες Όρων Δόμησης.....	119
Πίνακας 12. Ενδεικτική καταγραφή ακίνητης περιουσίας κληροδοτημάτων Ερμούπολης...	160
Πίνακας 13. Πολιτιστικοί φορείς Σύρου.....	169
Πίνακας 14. Αδελφοποιήσεις Δήμου Σύρου - Ερμούπολης.....	175
Πίνακας 15. Έργα που έχουν χρηματοδοτηθεί από Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και ΠΕΠ.....	182
Πίνακας 16. Άξονες προτεραιότητας Δήμου Σύρου - Ερμούπολης (2012 - 2014).....	190

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1. Ο ενάρετος κύκλος της διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς.	11
Διάγραμμα 2. Παραδείγματα ζητημάτων διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς στο παρελθόν και σήμερα	12
Διάγραμμα 3. Χαρτογράφηση βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο του Προγράμματος CHCfE....	16
Διάγραμμα 4. Διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Μάλτας.....	39
Διάγραμμα 5. Μόνιμος πληθυσμός νήσου Σύρου (2001, 2011)	107
Διάγραμμα 6. Μόνιμος πληθυσμός νήσου Σύρου ανά φύλο (2011)	107
Διάγραμμα 7. Ηλικιακές ομάδες νήσου Σύρου	108
Διάγραμμα 8. Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας νήσου Σύρου (2001, 2011).....	108
Διάγραμμα 9. Περίοδος κατασκευής κτηρίων νήσου Σύρου (2011).....	124
Διάγραμμα 10. Κτήρια αποκλειστικής χρήσης νήσου Σύρου (2011).....	124
Διάγραμμα 11. Ορθόδοξο Νεκροταφείο Αγίου Γεωργίου.	139
Διάγραμμα 12. Πολιτιστική διαδρομή επιστημονικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων - χώροι διοργάνωσης.....	211
Διάγραμμα 13. Πολιτιστική διαδρομή επιστημονικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων.....	212

Χάρτες

Χάρτες 1-2. Απεικόνιση Βαλέτα.....	35
Χάρτες 3-4. Απεικόνιση Παλέρμιο.....	48
Χάρτες 5-6. Νήσος Κέρκυρα.....	70
Χάρτες 7-8. Νήσος Ρόδος.....	86
Χάρτης 9. Νήσος Σύρος.....	105
Χάρτες 10-11. Απεικόνιση Νήσου Σύρου στην Ελλάδα και στο Νομό Κυκλάδων, αντίστοιχα.....	106

Χάρτης 12. Απεικόνιση Ζώνης Ειδικής Προστασίας, Ειδικής Ζώνης Διατήρησης και Καταφυγίου Άγριας Ζωής στη Νήσο Σύρο.....	112
Χάρτης 13. Απεικόνιση Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους στη Νήσο Σύρο.....	113
Χάρτης 14. Απεικόνιση Βιότοπου Corine στη Νήσο Σύρο.....	113
Χάρτης 15. Όρια ΓΠΣ και Όρια Ιστορικού τόπου.....	117
Χάρτης 16. Κατηγορίες αρτιοτήτων.....	118
Χάρτης 17. Κατηγορίες όρων δόμησης.....	118
Χάρτης 18. Απεικόνιση κτηρίων Μουσείου και ΚΕΤΕΠΟ ενταγμένα στο βιομηχανικό ερειπίονα της Ερμούπολης.....	141
Χάρτης 19. Ενδεικτική απεικόνιση κτηριακού αποθέματος κληροδοτημάτων Ερμούπολης.....	156
Χάρτης 20. Καταγραφή κτηρίων προγράμματος HERMES (2015).....	179
Χάρτης 21. Προτεινόμενη πολιτιστική διαδρομή δημόσιων κτηρίων.....	207
Χάρτης 22. Προτεινόμενη θρησκευτική και προσκυνηματική διαδρομή.....	210
Χάρτης 23. Προτεινόμενη μουσειακή διαδρομή.....	213
Χάρτης 24. Προτεινόμενη διαδρομή θεάτρων και χώρων τέχνης.....	215
Χάρτης 25. Απεικόνιση βέλτιστων πρακτικών Βαλέτα, Παλέρμιο, Κέρκυρα και Ρόδος και Νήσος Σύρος.....	228

Εικόνες

Εικόνα 1. Παλαιός Χάρτης Βαλέτα.....	36
Εικόνα 2. Η Βαλέτα σήμερα.....	36
Εικόνες 3-9. Έργο City Gate και νέο κτήριο Κοινοβουλίου.....	42
Εικόνες 10-11. Design Cluster στο il-Biçċerija, πριν και μετά τις εργασίες αποκατάστασης.....	45
Εικόνες 12-14. MUZA, νέο Μουσείο Τέχνης.....	45
Εικόνες 15-17. Στεγασμένη αγορά Is-Suq tal-Belt.....	46
Εικόνες 18-20. Οδός Strait.....	46
Εικόνα 21. Αποψη του Παλέρμιο.....	49
Εικόνα 22. Κήποι στην Casina cinese.....	51
Εικόνα 23. Μοναστήρι στο Palazzo Abatellis.....	51
Εικόνες 24-25. Άποψη της Κέρκυρας την εποχή της Ενετοκρατίας και της Αγγλοκρατίας, αντίστοιχα.....	71
Εικόνες 26-27. Πλατεία «Λιστόν».....	75
Εικόνα 28. Πλάνο της πόλεως της Ρόδου.....	86
Εικόνα 29. Σχέδιο της πόλης της Ρόδου (Gabriel).....	86
Εικόνες 30-31. Δορυφορική εικόνα Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου και μικρογραφία από κώδικα G. Caoursin (15 ^{ος} αιώνας).....	88
Εικόνες 32-35. Η μεσαιωνική πόλη Ρόδου.....	88
Εικόνες 36-40. Νέα πόλη της Ρόδου.....	88
Εικόνες 41-44. Εκδηλώσεις στο Δήμο Ρόδου.....	97
Εικόνες 45-47. Η Σύρος τον 18 ^ο αιώνα, χαλκογραφία του 1780 και του 19 ^{ου} αιώνα, αντίστοιχα.....	102
Εικόνα 48. Η Σύρος το 1843.....	103
Εικόνα 49. Η Ερμούπολη το 1904.....	104
Εικόνες 50-51. Αεροφωτογραφία Ερμούπολης και Άνω Σύρου τον μεσοπόλεμο και λιμάνι Ερμούπολης.....	104
Εικόνες 52-55. Η Ερμούπολη σήμερα.....	105
Εικόνες 56-58. Ρυμοτομικό σχέδιο W. Von Weiler (1837) και τοπογραφικό σχέδιο Ερμούπολης.....	114

Εικόνα 59. Διαδοχικές επεκτάσεις και τροποποιήσεις του αρχικού σχεδίου του Weiler.....	115
Εικόνα 60. Αεροφωτογραφία Ερμούπολης το 1940.....	116
Εικόνα 61. Η πρόταση του Ρυμοτομικού σχεδίου του 1940.....	116
Εικόνα 62. Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Ερμούπολης (1986).....	116
Εικόνα 63-66. Το Δημαρχείο της Ερμούπολης.....	126
Εικόνες 67-71. Το Δημαρχείο σήμερα.....	126
Εικόνα 72. Σχέδιο Ρ. Σαμρο Θεάτρου Απόλλων - 1862.....	126
Εικόνες 73-75. Το Θέατρο Απόλλων.....	126
Εικόνες 76-78. Το Θέατρο πριν την ανακαίνιση: η «πατάρα», οι περίτεχνες χειροποίητες σιδεριές και τα μπομπέ θεωρεία.....	127
Εικόνες 79-83. Δημοτικό Θέατρο Απόλλων.....	128
Εικόνες 84-85. Έκθεση «αναμνήσεων».....	128
Εικόνες 86-87. Σχέδια Σαμρο Λέσχης «Ελλάς».....	128
Εικόνα 88. Λέσχη Ελλάς στο παρελθόν.....	128
Εικόνα 89. Λεπτομέρεια κτηρίου.....	128
Εικόνες 90-91. Το Πνευματικό Κέντρο σήμερα.....	129
Εικόνες 92-99. Εσωτερικοί χώροι Πνευματικού Κέντρου: αίθουσα «Γ. Ρίτσου», αίθουσα «Α. Παναγούλη», Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Δημοτική Βιβλιοθήκη.....	129
Εικόνες 100-101. 1 ^ο Γυμνάσιο Σύρου - σήμερα Πανεπιστήμιο Αιγαίου.....	130
Εικόνα 102. Αμφιθέατρο εξωτερικά.....	130
Εικόνες 103-104. Αίθουσα «Παναγούλη» και αίθουσα «Ρίτσου» Πνευματικού Κέντρου Ερμούπολης.....	130
Εικόνες 105-106. Πρώην Επιμελητήριο Κυκλάδων, σήμερα Πανεπιστήμιο Αιγαίου.....	130
Εικόνα 107. Εργαστήρια διδασκαλίας.....	131
Εικόνες 108-111. Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Σύρου.....	131
Εικόνες 112-113. Μέγαρο Τσιροπινά.....	131
Εικόνες 114-115. Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.....	131
Εικόνες 116-119. Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εσωτερικοί χώροι και είσοδος.....	132
Εικόνες 120-121. Μέγαρο Βελισσαρόπουλου.....	132
Εικόνες 122-130. Εσωτερικό Μεγάρου Βελισσαρόπουλου.....	132
Εικόνες 131-133. Το Επιμελητήριο Κυκλάδων.....	133
Εικόνες 134-137. Εσωτερικό κτηρίου.....	134
Εικόνες 138-140. Λοιμοκαθαρητήριο.....	134
Εικόνες 141-145. Αρχιτεκτονικά στοιχεία Λοιμοκαθαρητηρίου.....	134
Εικόνες 146-149. ΜΝ Μεταμόρφωσης του Σωτήρος.....	135
Εικόνες 150-154. Παλιές χαλκογραφίες του Αγ. Νικολάου (1848), εξωτερική όψη του ναού, επισκοπικός θρόνος & εσωτερικό του ναού.....	135
Εικόνες 155-159. ΙΝ Αγ. Νικολάου.....	136
Εικόνες 160-164. ΙΝ Κοίμηση της Θεοτόκου.....	137
Εικόνες 165-168. Εσωτερικό Ενοριακού Ναού Ευαγγελίστριας.....	137
Εικόνες 169-171. Η Πλατεία Μιαούλη στο παρελθόν.....	138
Εικόνες 172-176. Η πλατεία Μιαούλη σήμερα & ο ανδριάντας του Αν. Μιαούλη.....	138
Εικόνες 177-181. Εξέδρα Μουσικής στο παρελθόν και σήμερα.....	139
Εικόνες 182-191. Ι.Ν. Αγ. Γεωργίου, μανσωλεία και ταφικά μνημεία.....	140
Εικόνες 192-194. Καθολικό Νεκροταφείο.....	140
Εικόνες 195-197. Εργοστάσιο Κατσιμαντή πριν τη δημιουργία του ΚΕΤΕΠΟ και το Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης.....	141

Εικόνες 198-202. Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης, εκθέματα στον εξωτερικό χώρο & τροχός του Ατμόπλοιου «Πατρίς».....	142
Εικόνες 203-206. Εκθέματα Βιομηχανικού Μουσείου.....	142
Εικόνες 207-210. Αίθουσα συνεδριάσεων, έκθεση μουσικών οργάνων της Φίλαρμονικής (1850 - 1900), έκθεση λουκουμιού & ειδική τεχνική βιβλιοθήκη.....	142
Εικόνες 211-214. Σκαγάδικο Αναιρούση στο παρελθόν και σήμερα.....	143
Εικόνες 215-216. Βυρσοδεψείο Κορνηλάκη - Δενδρινού.....	143
Εικόνες 217-224. Εξωτερική όψη Βιβλιοθήκης Πανεπιστημίου Αιγαίου, εσωτερικό κτηρίου, έκθεση ιστορικού μηχανολογικού εξοπλισμού.....	144
Εικόνες 225-227. Υφαντουργείο Βελισσαροπούλου.....	144
Εικόνες 228-230. Αποθήκες διαμετακόμισης.....	144
Εικόνες 231-234. Πινακοθήκη Κυκλάδων & αποθήκες διαμετακομίσεως σήμερα.....	145
Εικόνες 235-238. Αποθήκες Λαδόπουλου - Φίλαρμονική Ορχήστρα Δήμου.....	146
Εικόνες 239-246. Τοιχογραφίες κτηρίων Ερμούπολης.....	148
Εικόνες 247-250. Τοιχογραφίες σπιτιών Ερμούπολης.....	148
Εικόνες 251-255. Λαϊκά κτήρια.....	148
Εικόνες 256-259. Πρώιμα Νεοκλασικά κτήρια.....	149
Εικόνες 260-264. Νεοκλασικά κτήρια Α' Περιόδου.....	149
Εικόνες 265-269. Νεοκλασικά κτήρια Β' Περιόδου.....	150
Εικόνες 270-275. Νεοκλασικά κτήρια Γ' Περιόδου.....	150
Εικόνα 276. Όψη Μεγάρου Νικολαΐδη.....	150
Εικόνες 277-279. Το Αρχοντικό Κοή σήμερα.....	150
Εικόνες 280-281. Οροφωγραφίες Αρχοντικού Κοή.....	151
Εικόνα 282. Άνω Σύρος γύρω στα 1920.....	152
Εικόνα 283. Κάτοψη τυπικού σπιτιού Άνω Σύρου.....	152
Εικόνες 284-286. Η Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου.....	153
Εικόνες 287-289. Μονή Ιησουϊτών Άνω Σύρου.....	154
Εικόνες 290-293. Το Μουσείο του Μάρκου Βαμβακάρη.....	154
Εικόνες 294-295. Έκθεση παραδοσιακών επαγγελμάτων.....	154
Εικόνες 300-303. Αρχαιολογικό Μουσείο Ερμούπολης.....	161
Εικόνες 304-308. Εκκλησιαστικό Μουσείο Ιεράς Μητρόπολης Σύρου.....	161
Εικόνες 309-313. Αρχαία Νομού Κυκλάδων.....	162
Εικόνες 314-318. Μουσείο Αντιγράφων Κυκλαδικής Τέχνης.....	162
Εικόνα 319. Χώρος συνάντησης μικρών ξεναγών.....	163
Εικόνες 320-321. Ιστορικό - Λαογραφικό Μουσείο - εργασίες αποκατάστασης.....	163
Εικόνα 322. Θέατρο «Ευανθία Καΐρη».....	163
Εικόνες 323-324. Θερινός & χειμερινός κινηματογράφος Παλλάς.....	164
Εικόνες 325-328. Η Δημοτική βιβλιοθήκη εξωτερικά και εσωτερικά.....	164
Εικόνες 329-330. Η Παιδική Βιβλιοθήκη.....	165
Εικόνες 331-334. Πινακοθήκη Κυκλάδων, έκθεση Κώστα Βαρώτσου «Διαστρωματώσεις», Ιούνιος - Ιούλιος 2017 & μικρό θέατρο.....	165
Εικόνες 335-337. Αίθουσα Τέχνης «Γιάννη & Ελένη Βάτη».....	166
Εικόνες 338-340. Φίλαρμονική Ορχήστρα.....	166
Εικόνες 341-343. Το Λύκειο Ελληνίδων σήμερα & εκδήλωση στο Δημαρχιακό Μέγαρο....	167
Εικόνες 344-347. Ινστιτούτο Κυβέλη.....	167
Εικόνες 348-351. Κέντρο Χορού Σύγχρονης Έκφρασης και Δημιουργίας Ακροποδητί.....	168
Εικόνες 352-353. Εξώφυλλο Πολιτιστικού Προγράμματος Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2017.....	170

Εικόνες 354-355. Αφίσα και Λογότυπο Φεστιβάλ Κιθάρας.....	171
Εικόνα 356. 13 ^ο Διεθνές Φεστιβάλ Αιγαίου.....	171
Εικόνες 357-359. Αφίσα φεστιβάλ, μασκώτ AnimaSyros, «ζωντανό» κυκλαδικό ειδώλιο, σχεδιασμός Π. Χριστούλια και Κ. Πέτρου & αφίσα της 10 ^{ης} AnimaSyros.....	172
Εικόνες 360-361. 6 ^ο Φεστιβάλ Ακορντεόν.....	172
Εικόνες 362-364. Λογότυπο και αφίσα 2 ^{ης} και 4 ^{ης} διοργάνωσης.....	173
Εικόνα 365. Λογότυπο Jazz Festival.....	173
Εικόνες 366-369. 2 ^ο Φεστιβάλ Αργεντινικού Τάγκα.....	174
Εικόνες 370-372. 1 ^ο Φεστιβάλ Μάρκου Βαμβακάρη.....	174
Εικόνες 373-375. Video & Site installation art & street art στην Ερμούπολη.....	174
Εικόνες 376-377. HERMES Βραβείο Europa Nostra 2015.....	178
Εικόνες 378-385. Διαδικασία καταγραφής HERMES.....	178
Εικόνα 386. Κτήρια καταγεγραμμένα από το Πρόγραμμα HERMES που έχουν χαρακτηριστεί ως μνημεία από το ΥΠΠΟΑ και το Υπουργείο Αιγαίου.....	180
Εικόνες 387-388. Παραδείγματα προγράμματος ανάπλασης προσόψεων κτηρίων.....	196
Εικόνες 389-390. Ανάπλαση της όψης νεοκλασικού κτηρίου στη γωνία των Οδών Αιόλου και Πελοπίδα.....	196
Εικόνες 391-392. Αφαίρεση διαφημιστικών πινακίδων από τις όψεις των κτηρίων.....	196
Εικόνες 393-402. Παραδείγματα εξωραϊσμού κτηρίων πριν και μετά.....	197
Εικόνες 403-404. Παραδείγματα τοποθέτησης επικοινωνιακών εκτυπώσεων σε κτήρια.....	199
Εικόνα 405. Πολιτιστική Δημιουργία.....	200
Εικόνα 406. Τα γυαλιά Κοή με στοιχεία από τις οροφωγραφίες του Αρχοντικού Κοή.....	201
Εικόνες 407-408. Φωτογραφίες των γυαλιών Κοή.....	201
Εικόνα 409. Κάτοψη αρχικού σχεδίου Λοιμοκαθαρητηρίου.....	203
Εικόνα 410. «Νοητή» Πολιτιστική Διαδρομή Νεοκλασικών & Αρχοντικών.....	208
Εικόνες 411-413. «Νοητή» Πολιτιστική διαδρομή στα παραδοσιακά προϊόντα.....	216
Εικόνες 414-415. Σύρος, Series Balkan Pilot Project.....	221
Εικόνες 416-417. Προτεινόμενα λογότυπα Ερμούπολης για city branding στην ελληνική και αγγλική γλώσσα.....	225

Κατάλογος Ακρωνυμίων & Συντομογραφιών

CHCfE	Cultural Heritage Counts for Europe
HEREIN	Heritage Network
HERMES	Hermoupolis Digital Heritage Management
ICCROM	International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property
ICOM	International Council of Museums
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
IUCN	International Union for Conservation of Nature
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OWHC	Organization of World Heritage Cities
TICCIH	The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
WMF	World Monuments Fund
ΓΑΚ	Γενικά Αρχεία Κράτους
ΓΟΚ	Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΣ	Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία
ΕΖΔ	Ειδική Ζώνη Διατήρησης
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΠΑνΕΚ	ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΖΕΠ	Ζώνη Ειδικής Προστασίας
ΖΟΕ	Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου
ΚΕΤΕΠΟ	Κέντρο Τεχνικού Πολιτισμού – Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης
ΚΙΜΚΕΣ	Κέντρο Ιστορικών Μελετών Καθολικής Επισκοπής Σύρου
ΚΠ	Κοινοτική Πρωτοβουλία
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΚΣΠ	Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΟΣΧΑ	Ολοκληρωμένο Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης
ΟΧΕ	Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΠΠΟΠ	Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς
ΠΜ	Πολεοδομική Μελέτη
ΠΝΑ	Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου
ΣΕΣ	Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης
ΤΙΦΚ	Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους
ΤΠΕ	Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΥΠΕΝ	Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας
ΥΠΠΟΑ	Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού
ΦΕΚ	Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε συνάρτηση με την αναπτυξιακή στρατηγική, με ειδική αναφορά στην περίπτωση της Ερμούπολης Σύρου. Η δομή της εργασίας περιλαμβάνει πέντε μέρη. Πιο συγκεκριμένα, στο Κεφάλαιο 1 παρατίθενται ορισμοί για τις δύο έννοιες «πολιτιστική κληρονομιά» και «αναπτυξιακή στρατηγική», καθώς και η μεταξύ τους σχέση στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης, με ειδικότερη αναφορά σε ζητήματα διαχείρισης πολιτιστικής κληρονομιάς σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Στο Κεφάλαιο 2 παρουσιάζονται οι οργανισμοί και οι συμβάσεις για την πολιτιστική κληρονομιά σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο και γίνεται ανάλυση δύο βέλτιστων πρακτικών διαχείρισης πολιτιστικής κληρονομιάς σε ευρωπαϊκό επίπεδο, των πόλεων Βαλέτα και Παλέρμο.

Στο Κεφάλαιο 3, αναλύονται θέματα που αφορούν στη διαχείριση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα, όπως είναι το θεσμικό πλαίσιο και οι αρμόδιοι φορείς. Συμπληρωματικά, γίνεται παρουσίαση στοιχείων της κτισμένης πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας και αναφορά σε βέλτιστες πρακτικές διαχείρισης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς για τις πόλεις Κέρκυρα και Ρόδο.

Το Κεφάλαιο 4 αναφέρεται στην περίπτωση μελέτης Ερμούπολης Σύρου με την εκτενή καταγραφή των στοιχείων που αφορούν στην κτισμένη και άυλη πολιτιστική κληρονομιά, καθώς και στη διαχείρισή της. Πιο συγκεκριμένα, στην αρχή γίνεται αναφορά σε ιστορικά, γεωγραφικά, διοικητικά, πληθυσμιακά, οικιστικά και πολεοδομικά θέματα που αφορούν γενικότερα τη Σύρο και ειδικότερα την Ερμούπολη. Όσον αφορά στην κτισμένη πολιτιστική κληρονομιά, γίνεται παρουσίαση ιστορικών κτηρίων, δημόσιων χώρων, εκκλησιών, βιομηχανικών κτηρίων σε επανάχρηση, αρχοντικών, νεοκλασικών κτηρίων και κληροδοτημάτων. Ειδική αναφορά γίνεται στην Άνω Σύρο. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι δομές και οι θεσμοί πολιτισμού (μουσεία, θέατρα, κινηματογράφοι, βιβλιοθήκες, συνεδριακοί χώροι, φορείς και καλλιτεχνικές δομές), οι επιστημονικοί φορείς, καθώς και οι πολιτιστικοί και καλλιτεχνικοί φορείς και σύλλογοι της Σύρου. Παρατίθενται στοιχεία διοργανώσεων επιστημονικών σεμιναρίων και συνεδρίων και πολιτιστικών εκδηλώσεων και φεστιβάλ διεθνούς εμβέλειας. Επιπλέον, κρίθηκε αναγκαία η παρουσίαση των αδελφοποιήσεων και των δικτύων στα οποία συμμετέχει η Σύρος, η ανάλυση του προγράμματος HERMES που τιμήθηκε με το βραβείο Europa Nostra το 2015, αλλά και η ενδεικτική παρουσίαση έργων προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και αστικών αναπλάσεων, που

χρηματοδοτήθηκαν μέσα από πλέγμα ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων. Τέλος, παρουσιάστηκε η αναπτυξιακή στρατηγική του Δήμου Σύρου - Ερμούπολης μέσα από το πρίσμα της Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής και της Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, πλαισιωμένη από τις δύο αναλύσεις SWOT, μιας γενικής - συνθετικής και μιας ειδικής που αφορούσε στον πολιτισμό.

Στο Κεφάλαιο 5, διατυπώθηκαν προτάσεις διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ερμούπολης, οι οποίες διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: α) στην αξιοποίηση και αναβάθμιση του κτηριακού αποθέματος και β) σε στοχευμένες προτάσεις για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ερμούπολης.

Το κείμενο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των συμπερασμάτων της εργασίας και τις πηγές τεκμηρίωσης. Στο παράρτημα, που επισυνάπτεται στην παρούσα εργασία σε ηλεκτρονική μορφή (CD), παρατίθενται μητρώα που αφορούν: α) στην συνοπτική περιγραφή των 1.040 καταγεγραμμένων κτηρίων του προγράμματος HERMES και β) στην καταγραφή κτηρίων και τόπων της Ερμούπολης που έχουν χαρακτηριστεί μνημεία από το ΥΠΠΟΑ.

Μεθοδολογία εργασίας

Για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας μου με τίτλο «*Διαχείριση Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Αναπτυξιακή Στρατηγική. Η περίπτωση της Ερμούπολης Σύρου*» ακολουθήθηκε η εξής μεθοδολογία:

- Χρήση ενός μεγάλου μέρους του υπάρχοντος βιβλιογραφικού, μελετητικού και ερευνητικού υλικού, που αφορά στην πολιτιστική κληρονομιά γενικότερα και ειδικότερα της Σύρου. Συγκεκριμένα μελετήθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από: επιστημονικά βιβλία και άρθρα, πανεπιστημιακά συγγράμματα, μελέτες και ερευνητικές εργασίες, εισηγήσεις σε συνέδρια και επιστημονικές ημερίδες, στοιχεία από ευρωπαϊκούς & διεθνείς οργανισμούς και φορείς με αντικείμενο το σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς, ευρωπαϊκά προγράμματα και πρωτοβουλίες για τον συγκεκριμένο τομέα, χρηματοδοτικές πρωτοβουλίες ανά προγραμματική περίοδο, προγράμματα δράσεων επιστημονικών φορέων και πολιτιστικών - καλλιτεχνικών συλλόγων, θεσμικό πλαίσιο διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς, εγχειρίδια και οδηγοί βέλτιστων πρακτικών, διαδικτυακοί τόποι, φωτογραφικά λευκώματα και αφιερώματα, προπτυχιακές και μεταπτυχιακές εργασίες φοιτητών, οπτικοακουστικό υλικό κ.ά.

- Για να εμπλουτιστεί η εργασία με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία έγινε συλλογή και επεξεργασία στοιχείων από φορείς όπως: η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, ο Δήμος Σύρου - Ερμούπολης και οι αρμόδιες υπηρεσίες του (Αυτοτελές Τμήμα Πολιτισμού & Τουρισμού, Τμήμα Προγραμματισμού & ΤΠΕ, Διεύθυνση Πολεοδομίας - Τμήμα Πολεοδομικού Σχεδιασμού), η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου, η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, το Επιμελητήριο Κυκλάδων, τα Αρχαία Νομού Κυκλάδων, η Αναπτυξιακή Εταιρία Κυκλάδων και πολιτιστικές δομές του νησιού, όπως για παράδειγμα το Βιομηχανικό Μουσείο - Κέντρο Τεχνικού Πολιτισμού, το Θέατρο Απόλλων κ.α.
- Σε κεντρικό επίπεδο αντλήθηκαν στοιχεία από το Ελληνικό Κοινοβούλιο, το Υπουργείο Πολιτισμού, το Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας, το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης και την Ελληνική Στατιστική Αρχή.
- Επιπρόσθετα, κατά την παραμονή μου στη Σύρο (Ιούνιος 2017) πραγματοποίησα επισκέψεις σε πολιτιστικούς χώρους και μνημεία με σκοπό την πλήρη καταγραφή, χαρτογράφηση και φωτογραφική αποτύπωση των αντιπροσωπευτικότερων δειγμάτων της κτισμένης πολιτιστικής κληρονομιάς (δημόσια κτήρια, ιεροί ναοί, δημόσιοι υπαίθριοι χώροι, κτήρια σε επανάχρηση, αρχοντικά και νεοκλασικά, κληροδοτήματα) και τη δημιουργία μητρώου με ιστορικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία, αρχική - σημερινή χρήση κ.ά. Ο εμπλουτισμός της εργασίας με προσωπικό φωτογραφικό υλικό, σε αντιπαραβολή με φωτογραφίες του ιστορικού παρελθόντος, κρίθηκε αναγκαίος γιατί απεικονίζει τόσο τις διαμορφωθείσες διαχρονικά αλλαγές, όσο και τα υλοποιηθέντα έργα προστασίας, συντήρησης, αποκατάστασης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η πρωτογενής αυτή έρευνα και εργασία παρουσιάζεται αναλυτικά στο Κεφάλαιο 4.
- Ακόμη, κατά τη διάρκεια της επιτόπιας πρωτογενούς έρευνάς μου στο νησί, εκτός από τη συλλογή στοιχείων από τις αρμόδιες υπηρεσίες, πραγματοποίησα συναντήσεις με αρμόδια στελέχη για τον πολιτισμό και την πολιτιστική κληρονομιά της Ερμούπολης, με σκοπό όχι μόνο την άντληση, αλλά και την επαλήθευση της ακρίβειας στοιχείων της δευτερογενούς έρευνας.

Η μεθοδολογία που υιοθετήθηκε και ακολουθήθηκε εστίασε ειδικότερα στα ακόλουθα:

- Διερεύνηση των θεωρητικών εννοιών της πολιτιστικής κληρονομιάς, της διαχείρισής της και της αναπτυξιακής στρατηγικής και σύνδεση των δύο εννοιών μέσω της βιώσιμης ανάπτυξης. Η παρουσίαση των βασικών και θεωρητικών

εννοιών έγινε με σκοπό να καταδειχθεί, σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο, ο συσχετισμός και η αλληλεξάρτηση της διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς ως αναπτυξιακού εργαλείου στη διάρθρωση και υλοποίηση της αναπτυξιακής στρατηγικής και της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης κάθε τόπου. Μέσω αυτής προκύπτει ότι η διασύνδεση της διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς και της αναπτυξιακής στρατηγικής ενός τόπου απασχολούν εδώ και δεκαετίες την επιστημονική κοινότητα, την κεντρική κυβέρνηση, τις περιφερειακές και τοπικές αρχές.

- Εξέταση και ανάλυση βέλτιστων πρακτικών διαχείρισης πολιτιστικής κληρονομιάς σε ευρωπαϊκό (πόλεις Βαλέτα και Παλέρμο), αλλά και σε εθνικό επίπεδο (πόλεις Ρόδου και Κέρκυρας), προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα, ώστε να ληφθούν υπόψη, εφόσον τούτο είναι εφικτό, στη διατύπωση προτάσεων γενικού και ειδικού σκοπού στην περίπτωση της παρούσας εργασίας.
- Δημιουργία μητρώου για την κτισμένη πολιτιστική κληρονομιά της Κέρκυρας και της Ρόδου (ονομασία κτηρίων, θέση, αρχιτεκτονικά στοιχεία, παλιά και νέα χρήση, φωτογραφικό υλικό).
- Αποτύπωση υφιστάμενης κατάστασης Ερμούπολης - Σύρου:
  - Ανάλυση ιστορικών, γεωγραφικών, διοικητικών, πληθυσμιακών, οικιστικών και πολεοδομικών στοιχείων της Σύρου.
  - Καταγραφή ενδεικτικών στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς ανά κατηγορία (δημόσια κτήρια, ιεροί ναοί, δημόσιοι υπαίθριοι χώροι, κτήρια σε επανάχρηση, αρχοντικά και νεοκλασικά) με ιστορικά και πολιτιστικά δεδομένα, αρχιτεκτονικά και κατασκευαστικά στοιχεία, αρχική και σημερινή χρήση.
  - Παρουσίαση των πολιτιστικών υποδομών, των δομών και θεσμών πολιτισμού και των επιστημονικών και πολιτιστικών φορέων και του έργου τους (επιστημονικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις).
  - Δημιουργία μητρώου 14 κτηρίων που ανήκουν σε κληροδοτήματα της Ερμούπολης (ονομασία κληροδοτήματος, θέση, σημερινή κατάσταση, διαχειρίστρια αρχή, φωτογραφικό υλικό)
  - Δημιουργία μητρώου (τίτλος έργου, πηγή χρηματοδότησης και προϋπολογισμός) με ενδεικτική παρουσίαση δράσεων και έργων που έχουν

χρηματοδοτηθεί ανά προγραμματική περίοδο και που αφορούν έργα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και αστικών αναπλάσεων

- Συνοπτική παρουσίαση αναπτυξιακής στρατηγικής του Δήμου Σύρου - Ερμούπολης (με βάση το ΕΠ του Δήμου 2012 - 2014) σε συσχέτιση με την Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική και την Αναπτυξιακή Στρατηγική της ΠΝΑ, ανά άξονες προτεραιότητας.
  - Ανάλυση SWOT, τόσο γενική, όσο και ειδική, εστιασμένη στον πολιτισμό και στην πολιτιστική κληρονομιά της Ερμούπολης.
- Δημιουργία μητρώων (παράρτημα):
- 1.040 κτηρίων που έχουν εγγραφεί στο Πρόγραμμα HERMES (κωδικός κτηρίου, θέση, αρχιτεκτονικά στοιχεία, κατάσταση, φωτογραφικό υλικό)
  - 173 χαρακτηρισμένων κτηρίων και τόπων από το ΥΠΠΟΑ ως μνημεία στην Ερμούπολη Σύρου.
- Σύνθεση ευρημάτων και συμπερασμάτων με σκοπό την εκπόνηση προτάσεων και τον διαχωρισμό αυτών σε δύο κατηγορίες: α) αξιοποίηση και αναβάθμιση του κτηριακού αποθέματος και β) στοχευμένες προτάσεις για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ερμούπολης

Τέλος, κρίθηκε απαραίτητο η μελέτη να πλαισιωθεί από σχετικούς χάρτες, πίνακες και διαγράμματα, με σκοπό την πλέον παραστατική απεικόνιση και τη διευκόλυνση του αναγνώστη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΝΝΟΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

1.1. Ορισμοί πολιτιστικής κληρονομιάς & αναπτυξιακής στρατηγικής

1.1.1. Πολιτιστική κληρονομιά

Η πολιτιστική κληρονομιά, κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, ερμηνεύεται ως έννοια που περιλαμβάνει ένα μεγάλο εύρος στοιχείων, όπως τοπία, κτήρια, συλλογές, οικιστικά σύνολα, παραδόσεις, γλώσσα, μουσική. Σε ότι αφορά τους ορισμούς της πολιτιστικής κληρονομιάς, αυτοί εντοπίζονται σε διεθνείς συμβάσεις, στο εθνικό και διεθνές θεσμικό πλαίσιο, σε κανονισμούς και σε κατευθυντήριες γραμμές (Jokilehto, 2008). Κοινή συνιστώσα αποτελεί το γεγονός πως η αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς αγγίζει το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον.

Με βάση τη «Σύμβαση για την Προστασία της πολιτιστικής ιδιοκτησίας σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης», Χάγη, 14.5.1954, Άρθρο 1, πολιτιστική ιδιοκτησία (cultural property) είναι τα «... κινητά ή ακίνητα μεγάλης σημασίας για την πολιτιστική κληρονομιά κάθε λαού, όπως τα μνημεία αρχιτεκτονικής, τέχνης ή ιστορίας, θρησκευτικά ή μη, αρχαιολογικοί χώροι, ομάδες κτιρίων που ως σύνολο έχουν ιστορικό ή καλλιτεχνικό ενδιαφέρον, έργα τέχνης, χειρόγραφα, βιβλία και άλλα αντικείμενα καλλιτεχνικού, ιστορικού ή αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, επιστημονικές συλλογές, συλλογές βιβλίων ή αρχείων ... κτίρια των οποίων ο κυριότερος σκοπός είναι η διατήρηση ή η παρουσίαση της κινητής πολιτιστικής ιδιοκτησίας όπως είναι τα μουσεία, οι μεγάλες βιβλιοθήκες και τα αρχεία ... κέντρα που περιέχουν μεγάλο αριθμό πολιτιστικών αγαθών ...».

Όπως διατυπώνεται στη Συνθήκη για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, 17^η Γενική Συνέλευση UNESCO, Παρίσι, 16.11.1972, Άρθρο 1, η πολιτιστική κληρονομιά ορίζεται ως:

- *«Μνημεία: αρχιτεκτονικά έργα, σημαντικά έργα γλυπτικής και ζωγραφικής, έργα ή κατασκευές αρχαιολογικού χαρακτήρα, επιγραφές, σπήλαια και σύνολα έργων παγκοσμίου αξίας από της απόψεως της ιστορίας της τέχνης ή της επιστήμης.*
- *Σύνολα οικοδομημάτων: ομάδες κτιρίων μεμονωμένων ή ενοτήτων (οικισμών) τα οποία λόγω της αρχιτεκτονικής τους, της ομοιογένειάς τους ή της θέσεώς τους, έχουν παγκόσμια αξία από της απόψεως της ιστορίας, της τέχνης ή της επιστήμης.*
- *Τοπία: έργα του ανθρώπου ή συνδυασμός έργων του ανθρώπου και της φύσεως, καθώς και εκτάσεις περιλαμβανομένων και των αρχαιολογικών χώρων, οι οποίες*

έχουν παγκόσμια αξία από απόψεως ιστορικής, αισθητικής, εθνολογικής και ανθρωπολογικής»

Όπως αναφέρεται στο 3^ο Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα (1990 - 1995) της UNESCO, 25^η Σύνοδος Γενικής Συνέλευσης, Παρίσι, 1990, Πρόγραμμα III. 3 «Διατήρηση και ενίσχυση της πολιτιστικής κληρονομιάς»: «*Η πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να οριστεί ως το σύνολο των υλικών στοιχείων, είτε καλλιτεχνικών είτε συμβολικών, που παραδίδονται από το παρελθόν σε κάθε πολιτισμό και ως εκ τούτου σε ολόκληρη την ανθρωπότητα. Ως συστατικό μέρος της επιβεβαίωσης και εμπλουτισμού των πολιτιστικών ταυτοτήτων, ως κληρονομιάς που ανήκει σε όλη την ανθρωπότητα, η πολιτιστική κληρονομιά δίνει σε κάθε συγκεκριμένο τόπο τα αναγνωρίσιμα χαρακτηριστικά της και αποτελεί την ουσία της ανθρώπινης εμπειρίας.*»

Στη Σύμβαση για την Προστασία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Παρίσι, 17.10.2003 ορίζεται η άυλη πολιτιστική κληρονομιά και ειδικότερα:

Άρθρο 2.1.: «*Εννοούμε άυλη πολιτιστική κληρονομιά τις πρακτικές, αναπαραστάσεις, εκφράσεις, γνώσεις και τεχνικές -καθώς και τα εργαλεία, αντικείμενα, χειροτεχνήματα και τους πολιτιστικούς χώρους που συνδέονται με αυτές - και τις οποίες οι κοινότητες, οι ομάδες και σε κάποιες περιπτώσεως δοθείσης, τα άτομα αναγνωρίζουν ότι αποτελούν μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς τους. Αυτή η άυλη πολιτιστική κληρονομιά, που μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά, αναδημιουργείται συνεχώς από τις κοινότητες και τις ομάδες σε συνάρτηση με το περιβάλλον του, την αλληλεπίδραση τους με τη φύση και την ιστορία τους, και τους παρέχει μία αίσθηση ταυτότητας και συνέχειας, συμβάλλοντας έτσι στην προώθηση του σεβασμού της πολιτιστικής πολυμορφίας και της ανθρώπινης δημιουργικότητας.*»

Άρθρο 2.2.: «*Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά εκδηλώνεται στους ακόλουθους τομείς: στις προφορικές παραδόσεις και εκφράσεις, συμπεριλαμβανομένης της γλώσσας ως φορέα της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, στις τέχνες του θεάματος, στις κοινωνικές πρακτικές, στις τελετουργίες και στις εορταστικές εκδηλώσεις, στις γνώσεις και πρακτικές που αφορούν τη φύση και το σύμπαν, στην τεχνογνωσία που συνδέεται με την παραδοσιακή χειροτεχνία.*»

Όπως αναφέρεται στη Σύμβαση Πλαίσιο του Faro του Συμβουλίου της Ευρώπης για «την Αξία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς για την Κοινωνία», Πορτογαλία, 27.10.2005, Άρθρο 2: «*...η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί ένα σύνολο πόρων που κληρονομήθηκε από το παρελθόν και το οποίο ανεξαρτήτως ιδιοκτησίας θεωρείται ως*

έκφραση των διαρκώς εξελισσόμενων αξιών, πεποιθήσεων, γνώσεων και παραδόσεων των ανθρώπων. Περιλαμβάνει όλες τις πτυχές του περιβάλλοντος όπως προκύπτουν από την αλληλεπίδραση ανθρώπων και τόπων δια μέσου του χρόνου...».

Σύμφωνα με το Ν. 3028/2002, Άρθρο 1: «*Η πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας αποτελείται από τα πολιτιστικά αγαθά που βρίσκονται εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας, συμπεριλαμβανομένων των χωρικών υδάτων, καθώς και εντός άλλων θαλάσσιων ζωνών στις οποίες η Ελλάδα ασκεί σχετική δικαιοδοσία σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Η πολιτιστική κληρονομιά περιλαμβάνει και τα άυλα πολιτιστικά αγαθά.*».

Διαχείριση πολιτιστικής κληρονομιάς

Το βασικό πλαίσιο για την παγκόσμια κληρονομιά προσδιορίστηκε με βάση τη Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς της UNESCO και παραμένει το ίδιο από την υιοθέτησή του το 1972, με την επικαιροποίηση των Επιχειρησιακών Κατευθυντήριων Αρχών για την εφαρμογή της σύμβασης από την πρώτη έκδοση τους στις 30.6.1977 έως την πιο πρόσφατη στις 26.10.2016. Αναφορές που γίνονται σε θέματα διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς στα πλαίσια της Σύμβασης αφορούν τα άρθρα 4, 5 και 29 (Managing Cultural World Heritage, 2013).

Σε κάθε κράτος, συναντώνται σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο συγκεκριμένες μορφές διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τα «συστήματα διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς» συμβάλλουν στη διατήρηση των πολιτιστικών στοιχείων, ενισχύοντας το κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό γίνεσθαι, θωρακίζουν τα στοιχεία της, διευκολύνουν την ανάδειξη και προώθηση των αξιών της, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη βιώσιμη ανάπτυξη και συγχρόνως αυξάνουν τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των ίδιων των στοιχείων της. Τις τελευταίες δεκαετίες υπήρξαν δύο βασικές προσεγγίσεις σε ότι αφορά στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, με πολλά συστήματα να εμπεριέχουν στοιχεία και από τις δύο: η συμβατική προσέγγιση και η καθοδηγούμενη από αξίες (Managing Cultural World Heritage, 2013).

Η «συμβατική» προσέγγιση, που έτυχε διεθνούς αναγνώρισης λόγω της δυνατότητάς της να αντιμετωπίζει την πολυπλοκότητα των ζητημάτων, δίνει έμφαση στη διατήρηση των στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη μετάδοσή τους στις μελλοντικές γενιές. Με βάση τη δραστηριοποίηση εξειδικευμένων εμπειρογνομόνων προσδιορίστηκε η αξία των προς διαχείριση στοιχείων, που αργότερα θωρακίστηκαν

μέσω ενός θεσμικού πλαισίου. Ο χάρτης της Βενετίας και η δραστηριοποίηση του ICOMOS ενίσχυσαν την προσέγγιση αυτή. Η «καθοδηγούμενη από αξίες» προσέγγιση, που χρησιμοποιείται στο σχεδιασμό των αναπτυξιακών στρατηγικών διαχείρισης από τα περισσότερα κράτη, στηρίζεται στην αξιολόγηση της σημασίας ενός πολιτιστικού τόπου με γνώμονα τις αξίες που αποδίδονται σε αυτόν από το σύνολο της κοινωνίας και όχι μόνο από τους εμπειρογνώμονες. Ένα παράδειγμα της προσέγγισης αυτής, αποτελεί η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά και τη διαχείριση των πολιτιστικών τόπων, που αναδεικνύει έναν τόπο σε τόπο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς (Managing Cultural World Heritage, 2013).

Η σημασία ενός τόπου αποτυπώνεται από το σύνολο των αξιών της πολιτιστικής κληρονομιάς και συγκεκριμένα, από το βαθμό ιστορικής, πολιτιστικής, αρχαιολογικής, κοινωνικής, αισθητικής, οικολογικής, γεωλογικής και τεχνολογικής, αξίας, καθώς και από τον τρόπο με το οποίο συνδέονται μεταξύ τους, αποκαλύπτοντας τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του τόπου (Managing Cultural World Heritage, 2013). Επίσης, στη διαδικασία αυτή συμπεριλαμβάνονται «εγγενείς αξίες» και πτυχές που σχετίζονται με τη γνώση σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, με την ενίσχυση της ταυτότητας ενός τόπου και με την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Συμπληρωματικά, λαμβάνονται υπόψη οι αξίες που συντελούν στην οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική και περιβαλλοντική ανάπτυξη ενός τόπου (www.historic-towns.org).

Βιώσιμη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς

Ο κύριος στόχος της βιώσιμης διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς, που βασίζεται σε αρχές, ολοκληρωμένες πολιτικές, κατευθύνσεις και προγράμματα, είναι η διατήρηση και προστασία των κτισμένων και άυλων στοιχείων της, η επανένταξη τους ως βιώσιμο πολιτιστικό απόθεμα στο αστικό περιβάλλον και η μεταβίβασή τους στις μελλοντικές γενιές. Τα στοιχεία μπορούν να ποικίλουν σε αριθμό και πολυπλοκότητα δημιουργώντας μοναδικές προκλήσεις διαχείρισης, αν ληφθούν υπόψη παράμετροι, όπως η ταχύτητα με την οποία επέρχονται οι αλλαγές στο σημερινό παγκόσμιο γίγνεσθαι, οι φυσικές καταστροφές, η έλλειψη γνώσεων για την προστασία και ανάδειξη, οι φθορές και οι παρεμβάσεις (Cros & McKercher, 2015).

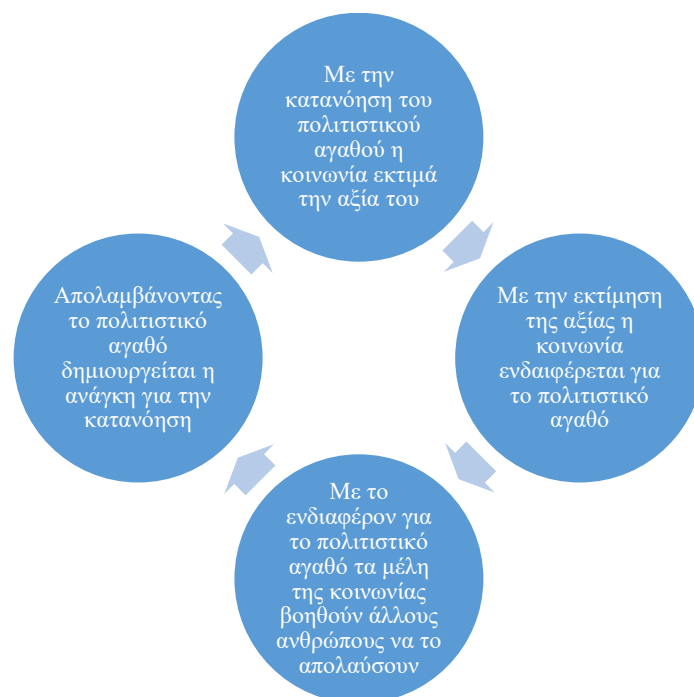
Οι παρεμβάσεις, ήπιες ή μη, παρόλο που είναι απαραίτητες και αναπόφευκτες, δεν πρέπει να περιορίζονται μόνο σε φυσικές και τεχνοκρατικές, αλλά να περιλαμβάνουν πλέγμα δράσεων και ενεργειών, όπως την ερμηνεία των στοιχείων της

πολιτιστικής κληρονομιάς, τη διερεύνηση της δυνατότητας βιώσιμης χρήσης τους, τη φιλοξενία νέων χρήσεων σε απόλυτη αρμονία με τα ειδικά στοιχεία τους. Οι παρεμβάσεις καθίστανται επιβλαβείς και καταστροφικές αν η αξία και η σημασία των στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς διακυβεύονται. Μέσω της βιώσιμης διαχείρισης, η «βέλτιστη βιώσιμη χρήση» είναι εκείνη που διατηρεί τα στοιχεία αλώβητα και θωρακίζει, ενισχύει και εμπλουτίζει την αξία και τη σημασία τους (Conservation principles and guidance for the sustainable management of the historic environment, 2008).

Στο πλαίσιο δράσεων αστικής αναγέννησης και αειφορίας μέσω της προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς συμπεριλαμβάνονται παρεμβάσεις στον ιστορικό ιστό της πόλης, στο κτηριακό απόθεμα και στον αστικό χώρο, που συμβάλουν στη διασφάλιση της φυσικής, πολιτιστικής και οικονομικής αναγέννησης προς όφελος της τοπικής κοινωνίας και των επισκεπτών, της γενιάς του σήμερα, αλλά και των μελλοντικών. Μέσω των δράσεων αυτών θα υλοποιηθούν παρεμβάσεις προστασίας του ιστορικού πλούτου, ενίσχυσης των συμμετοχικών και δημιουργικών διαδικασιών με επίκεντρο τον πολίτη, βελτίωσης της ποιότητας ζωής, ενδυνάμωσης των πόλεων - ιστορικών τόπων που αποτελούν ισχυρό επίκεντρο των τοπικών πολιτιστικών δραστηριοτήτων και ενίσχυσης της κατανόησης της διαφορετικότητας και του διαρκώς μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος των πόλεων (www.historic-towns.org).

Ένα από τα βασικά αποτελέσματα της διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι η δυνατότητα που παρέχεται στα στοιχεία της να είναι άμεσα προσβάσιμα και επισκέψιμα. Μέσα από την παρουσίαση της πολιτιστικής κληρονομιάς, των αντικειμένων, των τόπων και των άυλων στοιχείων, οι πολιτισμικές αξίες που εμπεριέχουν ερμηνεύονται και γίνονται κατανοητές από την τοπική κοινωνία και τους επισκέπτες περιηγητές. Όπως αναφέρθηκε το 2011 από την Επιτροπή των Ιστορικών Κτηρίων και Μνημείων της Αγγλίας, η πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά αποτελεί μέρος ενός ενάρετου κύκλου διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τα άτομα, η τοπική κοινωνία και οι επισκέπτες - περιηγητές αποκτώντας πρόσβαση μέσω της επισκεψιμότητας είναι σε θέση να κατανοήσουν το νόημά της και να εκτιμήσουν την αξία της και τους λόγους για οποίους πρέπει να προστατευτεί και να αναδειχθεί (Cros & McKercher, 2015).

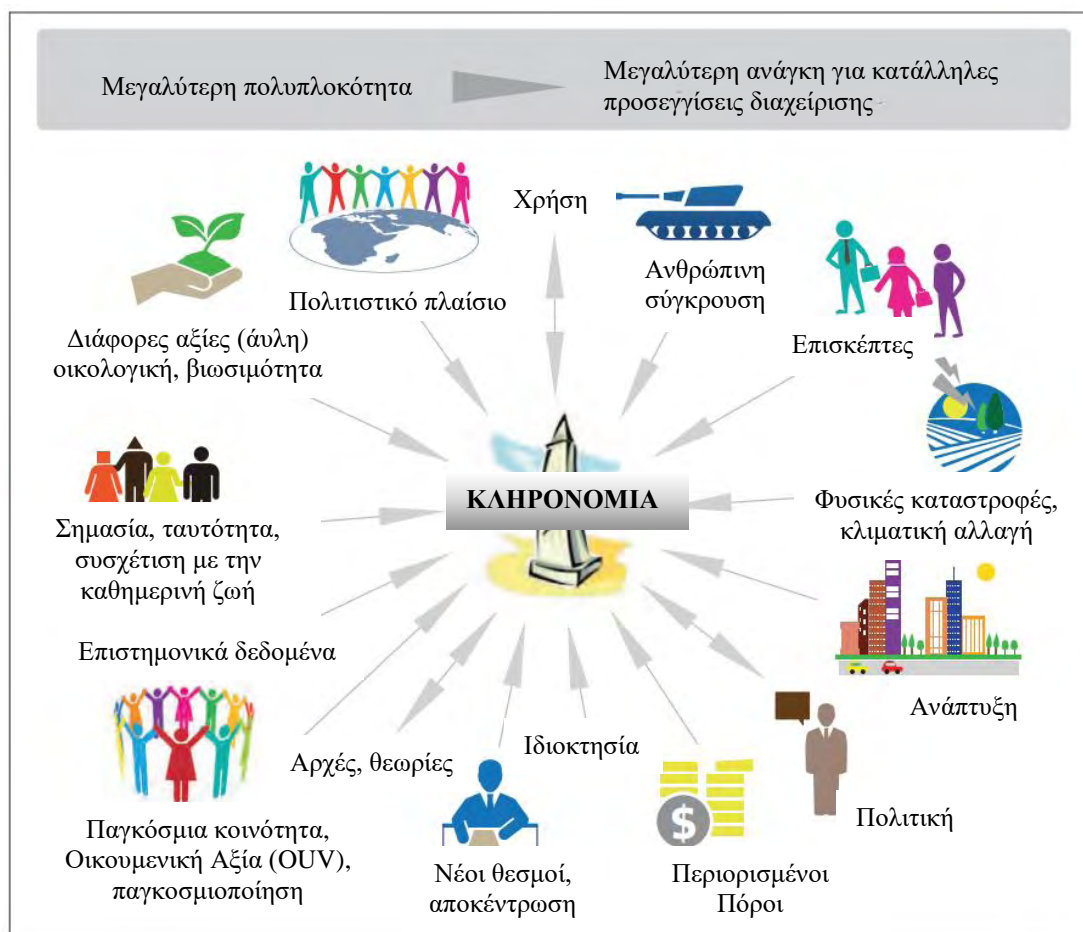

Διάγραμμα 1. Ο ενάρετος κύκλος της διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς.
Πηγή: Cros & McKercher (2015), σελ. 51.

Η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς παρότι φαίνεται να αποτελεί μια νέα σχετικά δραστηριότητα, λόγω της ιδιαιτερότητάς και της πολυπλοκότητάς της, απαιτεί κατάλληλες παρεμβάσεις και προσεγγίσεις λαμβανομένων υπόψη των παλαιότερων, αλλά και των συνεχώς αναδυομένων ζητημάτων (Διάγραμμα 2). Το διαχειριστικό πλαίσιο εξελίσσεται διαρκώς, λόγω του πολυδαίδαλου σχήματος κανονισμών, αποφάσεων, θεσμικών και χρηματοδοτικών πλαισίων, αλλά και της συνεχώς διευρυνόμενης έννοιας της πολιτιστικής κληρονομιάς (Cros & McKercher, 2015).

Η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, σε συνάρτηση με τις αναπτυξιακές προτεραιότητες και σχέδια, πρέπει να ενσωματώνεται στην αναπτυξιακή στρατηγική ενός τόπου με βάση τους στόχους και τα οράματα, τις ισχύουσες κοινωνικές και οικονομικές καταστάσεις, τους διαθέσιμους πόρους και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του. «*Η πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει να υπόκειται σε διαχείριση που θα διασφαλίζει ότι η αξία της θα εκτιμηθεί από τις επερχόμενες γενιές. Η διατήρηση της αξίας της στο σύνολό της εξαρτάται επίσης από τη δημιουργία στο παρόν της κληρονομιάς του μέλλοντος, μέσω αλλαγών που ενισχύουν και εμπλουτίζουν τις αξίες της. Και οι δύο στόχοι περιλαμβάνουν το δύσκολο έργο της πρόβλεψης των αξιών της κληρονομιάς των μελλοντικών γενεών, καθώς και της κατανόησης από εκείνους των αξιών του παρόντος*» (Conservation principles and guidance for the sustainable management of the historic environment, 2008, σ. 46).

Διάγραμμα 2. Παραδείγματα ζητημάτων διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς στο παρελθόν και σήμερα. Πηγή: Managing Cultural World Heritage (2013), σελ. 15.

Συμπληρωματικά, όπως αναφέρεται στο πλαίσιο της ανακοίνωσης του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2014/C 463/01, της 23^{ης} Δεκεμβρίου 2014, σχετικά με τη συμμετοχική διακυβέρνηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, προβλέπονται δράσεις που αναδεικνύουν το ρόλο των τοπικών και περιφερειακών αρχών. Στο πλαίσιο αυτό, τονίζεται ότι θα πρέπει να αναπτυχθούν πολυεπίπεδα και πολυμερή πλαίσια διακυβέρνησης, καθώς η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί κοινό πόρο, με την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ τοπικού, περιφερειακού, εθνικού και ευρωπαϊκού επιπέδου διακυβέρνησης και τη συμμετοχή όλων των αρμόδιων φορέων. Λόγω της αλληλεπίδρασης μεταξύ υλικής, άυλης και ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς, θα πρέπει να ενισχυθούν οι κοινωνικές, πολιτιστικές, συμβολικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές της αξίες. Μέσω της διακυβέρνησης αυτής, θα διευκολύνεται ο σχεδιασμός και η εφαρμογή οριζόντιων πολιτικών και η χρηματοδότηση τους μέσω εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων, ώστε η πολιτιστική κληρονομιά να συμμετέχει στους στόχους της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Στρατηγικές σε σχέση με το βιώσιμο πολιτιστικό τουρισμό

και τον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα με ενεργό συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού, θα στοχεύουν στην αναζωογόνηση των περιοχών, στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και στην επίτευξη κοινωνικοοικονομικών στόχων για τους πολίτες. Η ενημέρωση για τις βέλτιστες πρακτικές και η συμμετοχή των πολιτών στο πλαίσιο ενός μοντέλου έξυπνης ανάπτυξης για τις ευρωπαϊκές πόλεις, θα συμβάλει στην ενσωμάτωση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε δράσεις καινοτομίας και αναζωογόνησης των ευρωπαϊκών πόλεων, στην προώθηση της εικόνας τους και στην ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας. Η συνεργασία όλων των εταίρων της συμμετοχικής διακυβέρνησης της πολιτιστικής κληρονομιάς θα συμβάλλει στην ανάπτυξη συνολικής ευρωπαϊκής στρατηγικής και ολοκληρωμένων προσεγγίσεων (<http://eur-lex.europa.eu>).

Διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο

Πρωτοβουλία “A soul for Europe”

“Where ‘The Europeans’ Live”

«...Europe is a landscape of the soul... But where is its soul? Where does its heart beat...In our continent’s oldest units: its regions... Where you have a sense of belonging... Europe ...needs its regions, as its primordial cells, its hard core, in order to assert itself and to find its way. In its culture!...» Wim Wenders (Cities and regions, σσ. 8-9).

Στο πλαίσιο της αναφοράς σε ζητήματα που αφορούν τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, επιλέχθηκε η συνοπτική παρουσίαση της πρωτοβουλίας της κοινωνίας των πολιτών «Μια Ψυχή για την Ευρώπη» και της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας Ruhr για το έτος 2010, που αποτελεί έναν πρακτικό οδηγό για τις τοπικές και περιφερειακές διοικήσεις και τους αρμόδιους φορείς για τα πολιτιστικά θέματα και έχει ως στόχο τη θωράκιση του ρόλου τους στην οικοδόμηση της ευρωπαϊκής ανάπτυξης και ολοκλήρωσης.

Ο πολιτισμός ενισχύει την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη και την περιβαλλοντική προστασία. Σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, η οικονομία επωφελείται από τα πολιτιστικά έργα και προγράμματα, όχι μόνο μέσω του τουριστικού κλάδου και άλλων σχετικών δραστηριοτήτων, αλλά και μέσω της αειφόρου ανάπτυξης των πολιτιστικών δομών και δράσεων σε όλες τις εκφάνσεις τους. Η κοινωνική ανάπτυξη ενισχύεται μέσα από τη διασύνδεση του πολιτισμού με δράσεις

οικονομικής διάστασης, τις πολυεπίπεδες δραστηριότητες που συμβάλλουν στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής και ενσωμάτωσης καθώς και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής (μουσική και φεστιβάλ). Σε ότι αφορά την προστασία του περιβάλλοντος και τον τομέα του πολιτισμού, στις πόλεις και στις περιφέρειες, υπάρχει σημαντική αλληλοεπίδραση, σε θέματα που αφορούν: την ανακατασκευή των κτηρίων, τη βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων και τις επιπτώσεις της αλλαγής του κλίματος στις πόλεις. Έτσι, η ανάπτυξη αποτελεί μέρος του πολιτιστικού δυναμικού κάθε περιοχής, γεγονός που γίνεται αντιληπτό με τον τρόπο που οι άνθρωποι συνδέονται με την αρχιτεκτονική πολιτιστική κληρονομιά, την αστική ανάπτυξη, αλλά και τις πολιτιστικές υποδομές σε δημόσιο και ιδιωτικό επίπεδο (κινηματογράφους, μουσεία, πινακοθήκες) και τη χωρική σύνδεσή τους με το περιβάλλον. Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της συμμετοχής σε διαπεριφερειακά, ευρωπαϊκά και διεθνή πολιτιστικά δίκτυα, οι πόλεις ενημερώνονται για τις βέλτιστες πρακτικές, αλλά συγχρόνως επικοινωνούν τα πολιτιστικά επιτεύγματά τους στους εταίρους των δικτύων και μέσω αυτών στους επισκέπτες, τους νέους κατοίκους, τους επενδυτές, σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο (<http://citiesforeurope.eu>).

Οι πόλεις και οι περιφέρειες πρέπει να κινητοποιήσουν όλες τις εκφάνσεις του πολιτιστικού δυναμικού τους, όχι απλώς μέσα από την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη δημιουργία συνθηκών προσβασιμότητας, αλλά μέσα από την δραστηριοποίηση της τοπικής κοινωνίας και των επισκεπτών. Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία δεν είναι απλώς το πολιτιστικό απόθεμα που διαθέτει μια πόλη ή μια περιφέρεια, αλλά τι δραστηριότητες προωθεί για την εμπέδωση, τη θωράκιση και τη δυνατότητα που παρέχει στην τοπική κοινωνία και στους επισκέπτες, μέσα από πολιτιστικές δομές και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Για την υλοποίηση των προαναφερόμενων απαιτείται ευρύ φάσμα πολιτιστικών δράσεων δικτύωσης τοπικών και περιφερειακών πολιτιστικών δραστηριοτήτων σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο (<http://citiesforeurope.eu>).

Όπως αναφέρεται στην Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο “Cohesion Policy and cities: the urban contribution to growth and jobs in the regions” της 13^{ης} Ιουλίου 2006: «...οι πόλεις -μέσω της βιώσιμης πολιτιστικής πολιτικής- θα πρέπει να προωθήσουν πολιτιστικές δραστηριότητες βασισμένες στην διαθεσιμότητα πολιτιστικών υποδομών όπως πολιτιστικά και επιστημονικά κέντρα, ιστορικές συνοικίες, μουσεία, βιβλιοθήκες καθώς και την προστασία και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτές οι υποδομές σε συνέργεια με ένα

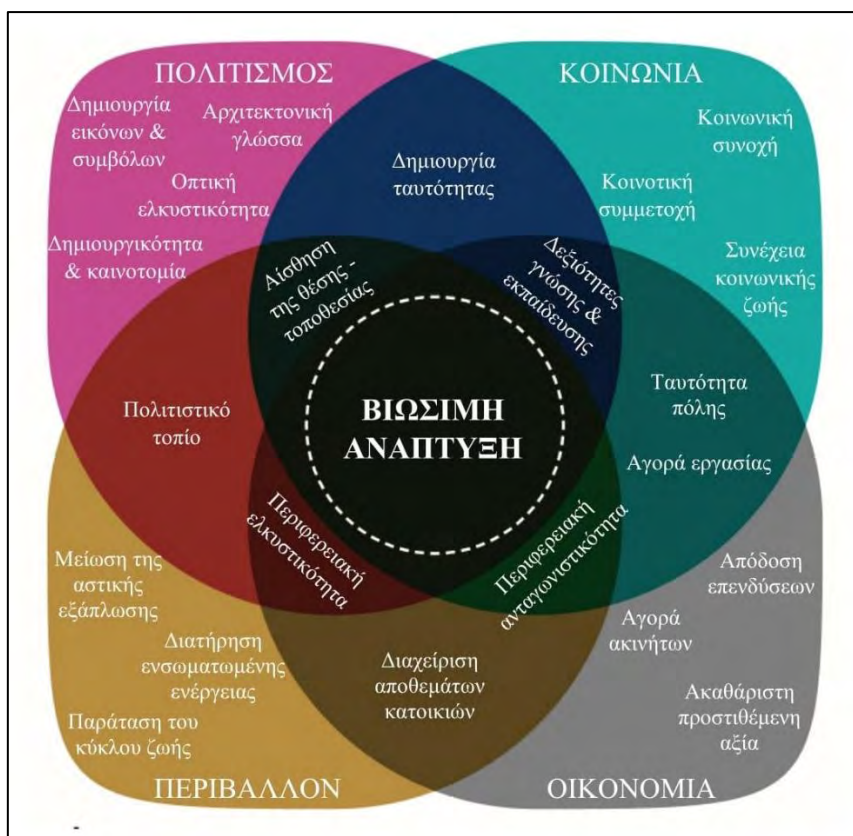
πολιτιστικό πρόγραμμα, με έμφαση στη συμμετοχή των νέων, θα καταστήσουν την πόλη ελκυστικότερη για τους πολίτες, τους επιχειρηματίες, τους εργαζόμενους, τους επισκέπτες, ενισχύοντας την εικόνα και την ταυτότητα της πόλης» (Cohesion Policy and cities: the urban contribution to growth and jobs in the regions, 2006, σ. 6).

Επομένως, οι πολιτικές σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο πρέπει να επιδιώκουν την ανάδειξη του πολιτιστικού δυναμικού και σε άμεση συνέργεια με την κοινωνία των πολιτών να στοχεύουν στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης μέσα από τον πολιτισμό και την πολιτιστική κληρονομιά.

Πρόγραμμα “Cultural Heritage Counts for Europe”

Το πρόγραμμα “Cultural Heritage Counts for Europe” χρηματοδοτήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος της ΕΕ Πολιτισμός (2007 - 2013) με στόχο την ανάδειξη της συνεισφοράς της πολιτιστικής κληρονομιάς ως στρατηγικού πόρου για την Ευρώπη, σε οικονομικό κοινωνικό, πολιτιστικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Το συμμετοχικό σχήμα του έργου συμπεριελάμβανε ως συντονιστή την Europa Nostra και ως εταίρους το δίκτυο για την Πολιτιστική Διαχείριση και την Πολιτική για την Πολιτιστική Εκπαίδευση (ENCATC), τον Ευρωπαϊκό Φορέα Ιστορικών Πόλεων και Περιφερειών (Heritage Europe), το Διεθνές Πολιτιστικό Κέντρο της Κρακοβίας και το Διεθνές Κέντρο Διατήρησης του Raymond Lemaire στο Πανεπιστήμιο του Leuven, ενώ ο φορέας Heritage Alliance συμμετείχε ως συνεργάτης. Η παρουσίαση της ολοκληρωμένης έκθεσης του προγράμματος πραγματοποιήθηκε το 2015. Με βάση τα πορίσματα του έργου, η πολιτιστική κληρονομιά σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο:

- συνεισφέρει πολλαπλώς στην οικοδόμηση του κοινωνικού κεφαλαίου, στην επίτευξη της κοινωνικής συνοχής και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης
- αποτελεί βασική συνιστώσα της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας
- συνεισφέρει θετικά στην απασχόληση και σε ένα ευρύ φάσμα δεξιοτήτων
- αποτελεί κίνητρο για την εκπαίδευση και τη δια βίου μάθηση
- προωθεί τη συμμετοχή και συνεργασία των πολιτών
- παρέχει μοναδική ταυτότητα που ενισχύεται μέσω του city marketing
- αποτελεί σημαντική πηγή δημιουργικότητας και καινοτομίας
- αποτελεί καταλύτη για τη βιώσιμη αναζωογόνηση των πόλεων
- αποτελεί θετική συνιστώσα για την κλιματική αλλαγή
- συμβάλλει στην ποιότητα ζωής (Cultural Heritage Counts for Europe, 2015)

Διάγραμμα 3. Χαρτογράφηση βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο του Προγράμματος CHCfE. Πηγή: Cultural Heritage Counts for Europe (2015), σελ. 18.

Τα συμπεράσματα του έργου είναι σε πλήρη αρμονία με τις πολιτικές της ΕΕ και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς ως στρατηγικού πόρου για τη βιώσιμη Ευρώπη. Επισημαίνεται η ανάγκη για υποστήριξη του σχεδιασμού και υλοποίηση πολιτικών με βάση τεκμηριωμένα στοιχεία, για διάδοση των βέλτιστων πρακτικών και για αξιολόγηση των βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων επιπτώσεων των χρηματοδοτούμενων δράσεων από την ΕΕ. Το σύνολο των παραμέτρων της πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και να αξιολογείται ενδεχομένως μέσω μηχανισμού παρακολούθησης ή ειδικού παρατηρητηρίου. Οι φορείς υλοποίησης του έργου CHCfE, τονίζουν τη σημασία της μεγιστοποίησης της συνεισφοράς της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω:

- της δραστηριοποίησης των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των κρατών - μελών σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης -εθνικό, περιφερειακό και τοπικό- μέσω της υιοθέτησης και εφαρμογής ολοκληρωμένης προσέγγισης σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς, διασφαλίζοντας την ενσωμάτωση της στις σχετικές πολιτικές, προγράμματα και δράσεις

- της ενίσχυσης της συμμετοχικής διακυβέρνησης μέσω της ένταξης όλων των ενδιαφερόμενων εταίρων, καθώς και της κοινωνίας των πολιτών, με στόχο την ανάπτυξη στρατηγικών και πολιτικών για την πολιτιστική κληρονομιά
- της αναγνώρισης της θετικής συμβολής της πολιτιστικής κληρονομιάς στην περιφερειακή και τοπική αειφόρο ανάπτυξη, ως στρατηγικού πόρου για την «έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη» και ως βάση για την προώθηση «καινοτόμων και αντανακλαστικών κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς» για μια βιώσιμη ευρωπαϊκή ολοκλήρωση (Cultural Heritage Counts for Europe, 2015)

1.1.2. Αναπτυξιακή στρατηγική

Σύμφωνα με τον OECD (2001, σ. 16) ως αναπτυξιακή στρατηγική ορίζεται «*μια συντονισμένη δέσμη συμμετοχικών και συνεχώς βελτιούμενων διαδικασιών ανάλυσης, συζήτησης, ενίσχυσης ικανοτήτων, σχεδιασμού και επενδύσεων, η οποία ενσωματώνει τους οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους της κοινωνίας, επιδιώκοντας συμβιβασμούς, όπου αυτό είναι εφικτό*» (Clayton & Bass, 2002, σ. 31).

Αναπτυξιακή στρατηγική ορίζεται η οικονομική πολιτική που αποσκοπεί στη μεγιστοποίηση της μακροπρόθεσμης κοινωνικής ευημερίας με δίκαιο και βιώσιμο τρόπο (Spiegel, 2007) και στον καθορισμό βιώσιμων, συμβατών και ιεραρχημένων στόχων για διάφορους (ή όλους τους) τομείς οικονομικής δραστηριότητας, λαμβάνοντας υπόψη το πραγματικό δυναμικό της ίδιας της χώρας (Levy & Fukuyama, 2010).

Ακόμη, η αναπτυξιακή στρατηγική θα μπορούσε να οριστεί ως μια συνεκτική στρατηγική οικονομικής ανάπτυξης που θέτει προτεραιότητες και προσδιορίζει την κατεύθυνση των ενεργειών και των πόρων της Πολιτείας (World Bank, 2008) και προσφέρει μια ευκαιρία να αξιοποιηθεί η συμπληρωματικότητα των προγραμμάτων στον οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό τομέα για τη βελτίωση της μακροπρόθεσμης αποτελεσματικότητας των κυβερνητικών πολιτικών προγραμμάτων (OECD, 2016).

Με βάση τους ανωτέρω ορισμούς θα μπορούσε να λεχθεί ότι αναπτυξιακή στρατηγική είναι ο τρόπος σύζευξης και χρήσης των υπάρχοντων μέσων και εργαλείων για την επίτευξη των εθνικών αναπτυξιακών στόχων (βραχυπρόθεσμου, μεσοπρόθεσμου και μακροπρόθεσμου χαρακτήρα) σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Αναπτυξιακή στρατηγική και ταυτότητα ενός τόπου

Η κτισμένη πολιτιστική κληρονομιά μιας πόλης και η ταυτότητά της συνιστούν σημαντικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη φυσιογνωμία της και τη διαφοροποιούν έναντι των άλλων, δρουν ως αποτελεσματικό εργαλείο για την αντιμετώπιση του παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος (Gospodini, 2007) και μαζί με τον καινοτόμο σχεδιασμό συγκροτούν το μεγαλύτερο ανταγωνιστικό πλεονέκτημά της (Beriatos & Gospodini, 2004).

Η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε άμεση σχέση με την αναπτυξιακή στρατηγική ενός τόπου και της ταυτότητάς του αντιμετωπίζεται μέσω διττής προβληματικής. Πρώτον, αναφέρεται ότι οι πόλεις αναδεικνύονται ως διακριτές δυνάμεις του ευρωπαϊκού χάρτη, παρόλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν ως αναφορά σε ζητήματα ταυτότητας και μεταναστεύσεων. Η έμφαση που δίδεται από τις πόλεις αυτές εστιάζεται στην ενίσχυση της εικόνας και της ταυτότητάς τους, μέσω της αξιοποίησης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς ως αντίβαρο στα προαναφερόμενα. Στον αντίποδα, υπάρχει η άλλη προβληματική, που αποτέλεσε πρότυπο διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ευρώπη τους προηγούμενους δύο αιώνες, που αναφέρει ότι η πολιτιστική κληρονομιά δεν αποτελεί στοιχείο με κοινή αποδοχή και ερμηνεία και ως εκ τούτου είναι εύκολα προσαρμόσιμο σε συγκεκριμένες καταστάσεις και δεδομένα, αποτελεί δε μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς που έχει επιλεγεί να αναδειχθεί, εστιασμένο στην εθνική ταυτότητα του τόπου, στα πλαίσια επηρεασμού από πολιτικές, αντιλήψεις και βέλτιστες πρακτικές φορέων και οργανώσεων. Στην περίπτωση αυτή, η πολιτιστική κληρονομιά δεν μπορεί να λειτουργήσει ουσιαστικά στη διαμόρφωση της εικόνας και της ταυτότητας της πόλης. Τα τελευταία χρόνια, η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς των ευρωπαϊκών πόλεων επικεντρώνεται στη δημιουργία καινοτόμων πολιτιστικών εμβληματικών τοπόσημων, που στοχεύουν στην οικονομική ανάπτυξη μέσα από την ενίσχυση του τουριστικού τομέα και ειδικότερα του πολιτιστικού τουρισμού, ενισχύοντας ταυτοχρόνως την ταυτότητα και την εικόνα της πόλης. Ο καινοτόμος δηλαδή σχεδιασμός εστιάζει στην επιλογή των στοιχείων εκείνων της πολιτιστικής κληρονομιάς που προτάσσονται μέσα από τις στρατηγικές ανάπτυξης της κάθε πόλης, και όχι όπως στο παρελθόν διαμέσου της επιλογής στοιχείων που προέβαλαν την εθνική ταυτότητα (Gospodini, 2002) (Γοσποδίνη, 2015).

1.2. Σύνδεση εννοιών πολιτιστικής κληρονομιάς & αναπτυξιακής στρατηγικής (The Hangzhou Declaration, 2013) (Culture Urban Future Summary, 2016)

Οι έννοιες «πολιτιστική κληρονομιά» και «αναπτυξιακή στρατηγική» συνδέονται με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και κρίθηκε σκόπιμο να γίνει μια σχετική ιστορική αναδρομή στο δημόσιο διάλογο, αλλά και στις πρωτοβουλίες, όπως διαμορφώθηκαν τα τελευταία χρόνια.

Όπως αναλύθηκε στην έκθεση Brundtland “Our Common Future” το 1987, η αειφόρος ανάπτυξη στηρίζεται σε τρεις τομείς, δηλαδή: την οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την περιβαλλοντική ισορροπία, ως πρότυπο για την εξειδίκευση στρατηγικών ανάπτυξης σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής για το Περιβάλλον, στο Ρίο του 1992, οι τρεις πυλώνες Κοινωνία, Οικονομία, Περιβάλλον ορίστηκαν ως οι τομείς στους οποίους οφείλει να στοχεύει η βιώσιμη ανάπτυξη. Το ίδιο επαναλήφθηκε στη συνέχεια σε πολλές άλλες συνόδους και συνθήκες και τελικά την έννοια και την αναγκαιότητα της βιώσιμης ανάπτυξης ασπάστηκε και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Παράλληλα, ο πολιτισμός, η πολιτιστική κληρονομιά και η ανάπτυξη διατρέχονται από αμοιβαία και αλληλένδετη σχέση. Για το λόγο αυτό, τις τελευταίες δεκαετίες τα Ηνωμένα Έθνη και η UNESCO -και πολλές φορές σε συνεργασία με άλλους διεθνείς οργανισμούς, θεσμούς, ακαδημαϊκούς, εμπειρογνώμονες και τον ιδιωτικό τομέα- έχουν θέσει τον πολιτισμό και την πολιτιστική κληρονομιά στο επίκεντρο της παγκόσμιας ατζέντας, με σκοπό να καταδείξουν τη σπουδαιότητά τους στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Έτσι, στα πλαίσια του παγκόσμιου διαλόγου, ο πολιτισμός άρχισε να συζητείται σε σύζευξη με την αειφόρο ανάπτυξη και δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην προώθηση του τομέα, μέσω της διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς και της ίδρυσης πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών, καθώς και της συμμετοχής αυτών σε όλες τις εκφάνσεις των δημόσιων, περιφερειακών και τοπικών πολιτικών στους τομείς της οικονομίας, του περιβάλλοντος, της κοινωνικής συνοχής, της εκπαίδευσης και της διεθνούς συνεργασίας. Η προώθηση του πολιτισμού, ως τέταρτου πυλώνα της βιώσιμης ανάπτυξης σε διεθνές επίπεδο, ενσωματώθηκε στις αναπτυξιακές πολιτικές και στα αναπτυξιακά προγράμματα, με συγκεκριμένους στόχους, σε παγκόσμιο, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Με την εκπόνηση πολιτιστικής πολιτικής, ενσωματωμένης στον κύριο κορμό των γενικότερων πολιτικών σε τομείς, όπως η εκπαίδευση, η οικονομία, η επιστήμη, η επικοινωνία και το περιβάλλον, ξεκινά μια νέα προσέγγιση ανάπτυξης με την επιδίωξη βιώσιμων

ωφελειών για τους πολίτες και ειδικότερα με τη μεταβίβαση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του πολιτισμού στις μελλοντικές γενιές.

Σήμερα, στο δεύτερο ήμισυ της δεύτερης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα με βάση κείμενα, ψηφίσματα, διασκέψεις, διακηρύξεις του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών μέσω των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης και ειδικότερα του Αναπτυξιακού Στρατηγικού Στόχου 11 «Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες - δημιουργούμε ασφαλείς προστατευτικές πόλεις, και ανθρώπινους οικισμούς χωρίς αποκλεισμούς», 11.4 «Ενίσχυση των προσπαθειών για την προστασία και τη διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς», της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της UNESCO, του Συμβουλίου της Ευρώπης και πολλών άλλων φορέων, σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, ο πολιτισμός, μέσα από τις εκφράσεις του, όπως πολιτιστική κληρονομιά και πολιτιστική δημιουργική βιομηχανία, αποτελεί στρατηγική επιλογή. Ο πολιτισμός ως κινητήριος μοχλός συμβάλλει στην κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη, στην προστασία του περιβάλλοντος, στην επίτευξη βιώσιμης αστικής ανάπτυξης και διαχείρισης, καθώς και στην προώθηση καινοτόμων και βιώσιμων μοντέλων.

Ειδικότερα, όπως αναφέρεται στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ - C 183/08, 2014 η πολιτιστική κληρονομιά:

3. «...συνιστά μείζον πλεονέκτημα για την Ευρώπη και σημαντική συνιστώσα του ευρωπαϊκού σχεδίου»

5. «διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία και την ενίσχυση του κοινωνικού κεφαλαίου χάριν στην ικανότητά της: να εμπνέει και να προάγει τη συμμετοχή των πολιτών στα κοινά, να βελτιώνει την ποιότητα ζωής και την ευημερία των ατόμων και των τοπικών κοινωνιών, να προάγει την ποικιλομορφία και τον διαπολιτισμικό διάλογο, την κατανόηση και τον σεβασμό μεταξύ των λαών, να συντελεί στην μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, στην προαγωγή της κοινωνικής ένταξης, στην πολιτιστική και κοινωνική συμμετοχή και στην προώθηση του διαλόγου μεταξύ των γενεών, να παρέχει δυνατότητες για ανάπτυξη δεξιοτήτων, γνώσης, δημιουργικότητας και καινοτομίας, να συνιστά αποτελεσματικό εκπαιδευτικό εργαλείο για τυπική, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση, δια βίου μάθηση και κατάρτιση»

6β. «υποστηρίζει τη βιώσιμη αγροτική και αστική ανάπτυξη και αναγέννηση όπως καταδεικνύεται από τις πρωτοβουλίες πολλών ευρωπαϊκών περιφερειών και πόλεων»

8. «αγγίζει πολλούς τομείς δημόσιας πολιτικής, πέραν της πολιτιστικής, όπως όσους αφορούν την περιφερειακή ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή, τη γεωργία ... το περιβάλλον, τον τουρισμό, την παιδεία, το ψηφιακό θεματολόγιο, την έρευνα και την

καινοτομία. Όλες αυτές οι πολιτικές έχουν άμεσο ή έμμεσο αντίκτυπο στην πολιτιστική κληρονομιά και ταυτόχρονα η πολιτιστική κληρονομιά συμβάλλει ουσιαστικά στην επίτευξη των στόχων τους»

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η αναπτυξιακή στρατηγική είναι ο τρόπος σύζευξης και χρήσης των υπαρχόντων μέσων και εργαλείων για την επίτευξη των εθνικών αναπτυξιακών στόχων (βραχυπρόθεσμου, μεσοπρόθεσμου και μακροπρόθεσμου χαρακτήρα) και με βάση τα προαναφερθέντα, η Ελληνική Πολιτεία ενσωμάτωσε προγράμματα πολιτιστικής κληρονομιάς και πολιτισμού στο ΕΣΠΑ 2014 - 2020, με σκοπό τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, τη δημιουργία νέων ή την ανάπτυξη υφιστάμενων επιχειρήσεων πολιτιστικής δημιουργίας και με στόχο τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας, πλούτου και θέσεων εργασίας σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Ειδικότερα, στην Ελλάδα οι έννοιες του πολιτισμού και της αναπτυξιακής στρατηγικής συνδέονται με την ενσωμάτωση και αξιοποίηση των δυνατοτήτων του πολιτιστικού τομέα στις κατευθύνσεις της εθνικής στρατηγικής για την προγραμματική περίοδο 2014 - 2020. Συγκεκριμένα, μέσω των προγραμμάτων για τον τομέα του πολιτισμού επιδιώκεται, μεταξύ άλλων, η επίτευξη της οικονομικής, περιφερειακής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας, η δημιουργία απασχόλησης, η προώθηση της έξυπνης εξειδίκευσης, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος και της τουριστικής προσφοράς, η προστασία του περιβάλλοντος και η ανάπλαση αστικών περιοχών στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης βιώσιμης αστικής ανάπτυξης.

Ως εκ τούτου, η αξιοποίηση των δυνατοτήτων του πολιτιστικού τομέα προβλέπεται μέσω: α) της προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης, β) της αναβάθμισης των παρεχόμενων υπηρεσιών, γ) της ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού μέσω της έξυπνης εξειδίκευσης και της προώθησης της νέας επιχειρηματικότητας, δ) της χρήσης των δυνατοτήτων της ψηφιακής τεχνολογίας, ε) της διασύνδεσης του τομέα πολιτισμού και του εκπαιδευτικού συστήματος, στ) της εφαρμογής καινοτόμων μεθόδων έρευνας και ζ) των οργανωτικών παρεμβάσεων σε τομεακό επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ - ΒΕΛΤΙΣΤΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Μέσα όμως από φορείς και οργανισμούς, δίκτυα, κείμενα, συστάσεις, συμβάσεις, χάρτες συνεργασίας, πρωτόκολλα, προγράμματα, καλές πρακτικές και δράσεις σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, ο πλούτος και το μεγαλείο της πολιτιστικής κληρονομιάς ξεδιπλώνεται και με την πάροδο του χρόνου εξελίσσεται, εμπλουτίζεται, συμπληρώνεται, καθώς δεν αποτελεί μια στατική κατάσταση. Όσο οι ανάγκες για προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς αυξάνονται, τόσο θα προστίθενται νέα κείμενα, αλλά και θα σχεδιάζονται και θα υλοποιούνται νέες παρεμβάσεις που θα θωρακίζουν αυτό το πανανθρώπινο αγαθό που δεν γνωρίζει σύνορα, αλλά ανήκει σε όλους τους πολίτες του κόσμου ανεξάρτητα από τον τόπο στα όρια του οποίου βρίσκεται. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση φορέων και οργανισμών και αναφορά σε συμβάσεις και κείμενα που αφορούν σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς.

2.1. Οργανισμοί και φορείς προστασίας & ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς

2.1.1. Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο της δραστηριοποίησής της για τη διαφύλαξη και την προστασία της κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης, χρηματοδοτεί προγράμματα, δράσεις και ενέργειες που συμβάλλουν στην προστασία και θωράκιση της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην ενίσχυση της πολιτιστικής δημιουργίας και στην συνεργασία μεταξύ των πολιτιστικών φορέων στο πλαίσιο της ανάδειξης του πολιτισμού ως μοχλού ανάπτυξης. Όπως αναφέρεται στο άρθρο 128 της Συνθήκης του Μάαστριχτ (1992), η ΕΕ, συμβάλλει στην ανάπτυξη του πολιτισμού κάθε κράτους - μέλους με σεβασμό στις πολιτιστικές πολυμορφίες σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο και προβάλλει την πολιτιστική κληρονομιά. Στο πλαίσιο αυτό υποστηρίζει την συνεργασία των κρατών - μελών για την ανάδειξη και τη διάδοση του πολιτισμού και της ιστορίας τους, την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και την προώθηση της πολιτιστικής δημιουργίας σε συνεργασία με αρμόδιους διεθνείς φορείς, κυρίως το Συμβούλιο της Ευρώπης καθώς και με τρίτες χώρες (<https://europa.eu>). Μια νέα εποχή

οριοθετείται για την Ευρώπη και το οικοδόμημα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και μέσα σε αυτό το πλαίσιο ενισχύονται πολιτιστικές πολιτικές και θωρακίζονται θεσμικά και οικονομικά πολιτιστικά προγράμματα και πρωτοβουλίες, ενώ αυξάνεται κατά πολύ ο αριθμός τους. «Αυτή η αύξηση ενισχύεται και από το γεγονός ότι η περίοδος συμπίπτει χρονικά με το φαινόμενο της πολιτιστικής παγκοσμιοποίησης που επιτείνει την αναγκαιότητα ανάδειξης της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας κάθε τόπου» (Γοσποδίνη, Μπεριάτος, & Ράσκου, 2007, σ. 15).

Η ΕΕ ενίσχυσε έως το 1982 μέτρα και δράσεις για την πολιτιστική κληρονομιά αποσπασματικού κυρίως χαρακτήρα και ενταγμένα στο γενικότερο πλαίσιο οικονομικής πολιτικής. Κατά τη διάρκεια της δεύτερης περιόδου (1892 - 1992) σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν πολιτικές σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως για παράδειγμα ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Πρωτεύουσας (βλ. Τμήμα 3.4.), το Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής και Βιομηχανικής Κληρονομιάς, καθώς και η χρηματοδότηση για την αποκατάσταση μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς. Κατά την τρίτη περίοδο (1993 - σήμερα) ενδεικτικά αναφέρεται ότι σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν προγράμματα στοχευμένα στον πολιτιστικό τομέα, όπως το “Raphael” και “Culture 2000”. Το πρώτο ασχολείται με την αξιοποίηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω δικτύων, ενώ το δεύτερο στοχεύει στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω ειδικών εργαστηρίων, υποστηρίζει τα βραβεία “Europa Nostra” για έργα ανάδειξης, καθώς και τη συνεργασία μεταξύ πόλεων στο συγκεκριμένο τομέα. Η κοινοτική πρωτοβουλία URBAN χρηματοδότησε έργα αναζωογόνησης αστικών περιοχών σε κρίση συμπεριλαμβανομένων και έργων προστασίας πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ αναφέρονται επίσης προγράμματα σε διακρατικό και διεθνές επίπεδο, όπως τα προγράμματα “Interreg”, “Archimed” και “EuroMed Heritage” και οι δράσεις της πρωτοβουλίας “Leader” (Γοσποδίνη, Μπεριάτος, & Ράσκου, 2007).

Επίσης, χρηματοδοτήθηκαν το Πρόγραμμα «Πολιτισμός 2007 - 2013», με βασικό στόχο την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, δράσεις ευαισθητοποίησης και ενθάρρυνσης του διαπολιτισμικού διαλόγου, καθώς και το «Ευρωπαϊκό σήμα πολιτιστικής κληρονομιάς», με στόχο την ενθάρρυνση στη γνώση για την κοινή πολιτιστική κληρονομιά, την πολιτιστική πολυμορφία, τον πολιτιστικό διάλογο. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια των προαναφερόμενων τριών χρονικών περιόδων η ΕΕ μέσα από τις παρεμβάσεις της για την ανάπτυξη και την κοινωνική σύγκλιση των περιφερειών χρηματοδότησε προγράμματα, έργα και δράσεις εστιασμένα στον

πολιτισμό και στην πολιτιστική κληρονομιά από κοινού με εθνικούς πόρους των κρατών - μελών, όπως προβλέπονται ανά προγραμματική περίοδο και σύμβαση (Μοίρα & Παρθένης, 2011).

Φτάνοντας στο παρόν, το Πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη 2014 - 2020» χρηματοδοτεί δράσεις που στοχεύουν στην Ευρώπη 2020 για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη, καθώς και ενέργειες προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενίσχυσης της πολιτιστικής δημιουργίας και των τεχνών για πρόσβαση στη νέα ψηφιακή εποχή. Συμπληρωματικά, αναφέρονται το Πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020», το ERASMUS+, η «Ευρώπη για τους πολίτες», καθώς και χρηματοδοτήσεις από τα ευρωπαϊκά και επενδυτικά ταμεία, που αφορούν στον πολιτισμό και στην πολιτιστική κληρονομιά (<https://ec.europa.eu>).

2.1.2. Συμβούλιο της Ευρώπης

Στις 5 Μαΐου 1949 ιδρύθηκε το Συμβούλιο της Ευρώπης με έδρα το Στρασβούργο και σήμερα αριθμεί 47 κράτη - μέλη, 28 από τα οποία είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η δράση του συμπληρώνεται ανάλογα με τις προτεραιότητες που τίθενται και τις ανάγκες των κρατών - μελών για την ενίσχυση του πολιτισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς ως πυλώνα της αειφόρου ανάπτυξης (www.coe.int).

Στις 19 Δεκεμβρίου 1954 υπογράφηκε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τον Πολιτισμό που έως και σήμερα αποτελεί νομικό πλαίσιο για τη δράση του Συμβουλίου της Ευρώπης σε θέματα όπως η εκπαίδευση, ο πολιτισμός και η πολιτιστική κληρονομιά με τη δέσμευση των κρατών - μελών για καθεστώς πολιτιστικής συνεργασίας, εισαγωγή της έννοιας της «κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης» (άρθρο 1) και υποχρέωσή τους για προστασία (άρθρο 5) (<http://conventions.coe.int>).

Ορόσημα δραστηριοποίησης του Συμβουλίου της Ευρώπης, στον τομέα του πολιτισμού είναι μεταξύ άλλων: παροχή τεχνικής βοήθειας για την οικοδόμηση εθνικών πολιτιστικών πολιτικών (MOSAIC & STAGE), δημιουργία βάσεων για προγράμματα πολιτιστικής συνεργασίας (CIRCLE, 1980) ή δίκτυα εκπαιδευτών, πλατφόρμα ενίσχυσης δημιουργικού διαλόγου CultureWatchEurope κοινωνίας και πολιτών, πρόγραμμα «Αρρλονια» ανταλλαγής καλλιτεχνικής δημιουργίας, EURIMAGE Κινηματογραφική Συμπαραγωγή, Πολιτισμός και Γειτονιές, Τέχνες - Δημιουργικότητα - Νεολαία, Ηλεκτρονική Δημοσίευση Βιβλίων και Αρχείων, Κοινωνία της Πληροφορίας και Πολιτιστική Πολιτική, Ευρωπαϊκές Προσεγγίσεις της

Πολιτιστικής Πολυμορφίας, Διαπολιτισμικός Διάλογος, Δημιουργία Πολιτιστικού Κεφαλαίου, καμπάνιες “All Different - All Equal”, Έκθεση “Living together - Combining diversity and freedom in 21st century Europe”, Διαπολιτισμικές Πόλεις και Πολιτιστικές Διαδρομές. Συμπληρωματικά, αναφέρονται: Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Δίκτυο Κληρονομιάς HEREIN, Πρόγραμμα Τεχνικής Συνεργασίας και Συμβουλευτικής σχετικά με τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, Ευρωπαϊκή Αστική Στρατηγική σε Ιστορικές Πόλεις και Στρατηγική 21: για την ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά του 21^{ου} αιώνα, για τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης (www.coe.int) (Μοίρα & Παρθένης, 2011).

2.1.3. UNESCO - Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών

Το Νοέμβριο του 1945, στα πλαίσια της συνόδου των Ηνωμένων Εθνών για τη δημιουργία εκπαιδευτικής και πολιτιστικής δομής, οι συμμετέχουσες χώρες, ίδρυσαν την UNESCO, οργανισμό με έδρα το Παρίσι, ο οποίος προωθεί τη συνεργασία των 195 μελών της σε θέματα εκπαιδευτικά, επιστημονικά και πολιτιστικά (<http://en.unesco.org>).

Όπως αναφέρεται στην ιδρυτική πράξη της UNESCO (Άρθρο 1.2/c) που υπεγράφη στις 16.11.1945 και τέθηκε σε ισχύ στις 4.11.1946 «...ο Οργανισμός θα διατηρήσει, θα μεγεθύνει και θα διαδώσει τη γνώση, εξασφαλίζοντας την προστασία και διατήρηση της παγκόσμιας κληρονομιάς όσον αφορά βιβλία, έργα τέχνης και μνημεία ιστορίας και επιστήμης, και θα συστήσει προς τα ενδιαφερόμενα έθνη τις απαραίτητες διεθνείς συμβάσεις» (UNESCO - Basic Text, σ. 6).

Στη σημερινή εποχή, η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί πηγή ταυτότητας και συνοχής για την τοπική κοινωνία και τη δημιουργικότητα, συμβάλλει στην οικοδόμηση διαπολιτισμικών κοινωνιών και δημιουργεί θεμέλιο για τις καινοτόμες και ευημερούσες κοινωνίες της γνώσης. Η UNESCO μέσω των κομβικών πολιτιστικών συμβάσεων δρα ως θεματοφύλακας για την προστασία και ανάδειξη της παγκόσμιας κληρονομιάς και υιοθετεί προσέγγιση που συμπεριλαμβάνει: προώθηση δράσεων υπέρ του πολιτισμού και της ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο, δέσμευση της διεθνούς κοινότητας για ανάληψη ειδικού θεσμικού πλαισίου και ολοκληρωμένων στρατηγικών και πολιτικών, υποστήριξη φορέων σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο (<http://en.unesco.org>). Ειδικότερα, για την υιοθέτηση της Συνθήκης για την προστασία

της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς στο πλαίσιο της 17^{ης} Γενικής Συνέλευσης της UNESCO στο Παρίσι στις 16 Νοεμβρίου 1972, θα γίνει αναφορά στο Τμήμα 3.2.4.

Η UNESCO έχει συμπεριλάβει έως σήμερα στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς 1.073 τόπους από 167 κράτη, εκ των οποίων 832 και 206 αφορούν πολιτιστική και φυσική κληρονομιά, αντίστοιχα, 54 περιοχές σε κίνδυνο και 37 διασυνοριακού χαρακτήρα (<http://whc.unesco.org>).

2.1.4. IUCN - Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης

Η IUCN είναι ένας διεθνής, μη κυβερνητικός οργανισμός, που ιδρύθηκε το 1948 και εδρεύει στην πόλη Gland της Ελβετίας. Έχει εξελιχθεί στο μεγαλύτερο περιβαλλοντικό δίκτυο, με θεματικές επιτροπές σε παγκόσμιο επίπεδο και αξιοποιεί την πείρα, τους πόρους και την εμπέλεια των 1.300 μελών του και τη συνεισφορά περίπου 16.000 εμπειρογνομόνων. Η Ένωση παρέχει υποστήριξη σε θέματα αειφόρου ανάπτυξης και κλιματικής αλλαγής και συντάσσει αναλυτικές αξιολογήσεις τεχνικού περιεχομένου για τα φυσικά τοπία, που έχουν συμπεριληφθεί στον Κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς προς την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς (www.iucn.org).

2.1.5. ICCROM - Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών

Ιδρύθηκε το 1956, εδρεύει στη Ρώμη και αποτελεί διακυβερνητικό όργανο και μοναδικό θεσμό με παγκόσμια εντολή τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Συμμετέχει στο Δίκτυο Πληροφόρησης για την Παγκόσμια Κληρονομιά και ο ρόλος του είναι διττός, συμβουλευτικός (πληροφόρηση, έρευνα, συνεργασία και προστασία) και εκπαιδευτικός σε θέματα αποκατάστασης και συντήρησης, παρέχοντας γνώσεις και εργαλεία σε πολιτιστικά θέματα σε διεθνές και κυβερνητικό επίπεδο (www.iccrom.org).

2.1.6. ICOMOS - Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοπίων

Το ICOMOS ιδρύθηκε το 1964 με βάση πρόταση της UNESCO για την προώθηση και υιοθέτηση των αρχών της Χάρτας της Βενετίας, όσον αφορά στη διάσωση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς (Zaryn, 1965). Πρόκειται για μη κυβερνητικό φορέα, με έδρα το Παρίσι, που αποτελείται από διεπιστημονικό δίκτυο εμπειρογνομόνων και αποστολή του είναι να προάγει και να συνεισφέρει στη

διατήρηση, την προστασία, τη χρήση και την ενίσχυση μνημείων, οικοδομικών συγκροτημάτων και χώρων: κτήρια, ιστορικές πόλεις, πολιτιστικά τοπία και αρχαιολογικοί χώροι. Με βάση στοιχεία του 2017, το ICOMOS συγκροτούν 320 θεσμικά μέλη, 110 Εθνικές Επιτροπές, 28 Διεθνείς Επιστημονικές Επιτροπές και 10.100 μεμονωμένα μέλη σε 153 χώρες. Επίσης, δρα ως συμβουλευτικό όργανο της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς για την εφαρμογή της Σύμβασης της UNESCO και ως τεχνικός σύμβουλος της UNESCO για την αξιολόγηση προτάσεων των χωρών - μελών της για την εγγραφή εθνικών μνημείων στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς (www.iccom.org).

2.1.7. ICOM - Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων

Διεθνής μη κυβερνητικός οργανισμός με έδρα το Παρίσι, που ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1946 από την UNESCO και δραστηριοποιείται μέσα από ένα διπλωματικό φόρουμ 136 χωρών, 119 εθνικών και 30 διεθνών επιτροπών, 35.000 εμπειρογνομόνων σε θέματα μουσείων και 20.000 μουσείων. Προβλέπονται δράσεις για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών και την ανάπτυξη και διαχείριση των μουσείων. Το ICOM δραστηριοποιήθηκε το 1996 στη δημιουργία της Διεθνούς Επιτροπής της «Μπλε Ασπίδας» (International Committee of the Blue Shield) για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, που απειλείται από ένοπλες συρράξεις ή φυσικές καταστροφές (<http://icom.museum>).

2.1.8. OWHC - Οργανισμός Πόλεων Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Ο μη κυβερνητικός οργανισμός ιδρύθηκε στις 8 Σεπτεμβρίου 1993 και συμπεριλαμβάνει πόλεις που φιλοξενούν τόπους του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO και έχει ως κύριο στόχο την ενίσχυση της εφαρμογής της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά, την ενθάρρυνση της συνεργασίας με πλήθος φορέων και την ανταλλαγή πληροφόρησης σε θέματα διαχείρισης σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, την ευαισθητοποίηση των πολιτών (www.ovpm.org).

2.1.9. WMF - Παγκόσμιο Ταμείο για τα Μνημεία

Ο μη κερδοσκοπικός οργανισμός που ιδρύθηκε το 1965, με έδρα τη Νέα Υόρκη, έχει ως σκοπό την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και την δημοσιοποίηση καταλόγου με τα απειλούμενα μνημεία. Συμμετέχει σε πάνω από 600 έργα σε 90 κράτη

και συνεργάζεται με τοπικές αρχές και με εμπειρογνώμονες για την εφαρμογή ειδικών τεχνικών διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Παράδειγμα της δραστηριοποίησης του αποτελεί η ολοκλήρωση της αναστήλωσης του κουβουκλίου του Πανάγιου Τάφου στα Ιεροσόλυμα και η παράδοσή του στους πιστούς, μιας ιστορικής στιγμής για τις τρεις χριστιανικές κοινότητες. Οι εργασίες αναστήλωσης σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν από την διεπιστημονική ομάδα του ΕΜΠ με επικεφαλής την Καθηγήτρια κ. Αντωνία Μωροπούλου (www.wmf.org).

2.2. Συμβάσεις και διακηρύξεις για την προστασία & ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται κατά χρονολογική σειρά υιοθέτησης οι συμβάσεις και οι διακηρύξεις που αφορούν στην προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.

2.2.1. Χάρτα των Αθηνών, 1931

Το 1^ο Παγκόσμιο Συνέδριο Αρχιτεκτόνων και Τεχνικών των Ιστορικών Μνημείων «Συνέδριο των Αθηνών για την αποκατάσταση των ιστορικών μνημείων» πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα το 1931 ως πρωτοβουλία του Διεθνούς Γραφείου Μουσείων και είχε ως αποτέλεσμα την υιοθέτηση -έγκριση της Χάρτας των Αθηνών ή "Carta del Restauro" όπως ονομάστηκε, η οποία συμπεριλαμβάνει ψηφίσματα για την αναγκαιότητα δημιουργίας διεθνών οργανισμών για την αποκατάσταση των μνημείων, προστασία των μνημείων με νομοθετικά μέσα σε εθνικό επίπεδο, προστασία της ιστορικής αξίας των μνημείων μέσω των έργων αποκατάστασης και χρήσης σύγχρονων τεχνικών και υλικών, προστασία των ιστορικών χώρων και των περιοχών που τους περιβάλλουν (www.icomos.org).

2.2.2. Χάρτα της Βενετίας, 1964

«Φορτισμένα με το πνευματικό μήνυμα του παρελθόντος, τα μνημειακά έργα των λαών στέκονται σήμερα σαν ζωντανές μαρτυρίες της μακρόχρονης παράδοσής τους. Η ανθρωπότητα που αποκτά όλο και μεγαλύτερη συνείδηση της ενότητας των ανθρώπινων αξιών τα θεωρεί σαν κοινή κληρονομιά. Απέναντι στις μελλοντικές γενιές νιώθει υπεύθυνη για την διάσωσή τους και έχει χρέος να τα παραδώσει σε αυτές με όλο τον πλούτο και την αυθεντικότητά τους» (Διεθνής Χάρτης για τη Συντήρηση και Αποκατάσταση των Μνημείων και Τοποθεσιών, σ. 138).

Το 1964 στο πλαίσιο του 2^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου των Αρχιτεκτόνων και Τεχνικών των Ιστορικών Μνημείων δημοσιοποιήθηκε ο Χάρτης της Βενετίας και υιοθετήθηκαν ψηφίσματα, που αφορούν στον καθορισμό της έννοιας του ιστορικού μνημείου, η οποία σε σχέση με την Χάρτα των Αθηνών το 1931 δεν αφορά μόνο το μνημείο, αλλά και τον περιβάλλοντα χώρο, στη συνεργασία σε διεπιστημονικό επίπεδο για τη διάσωση της μνημειακής κληρονομιάς, στη διατήρηση των ιστορικών μνημείων, καθώς και του περιβάλλοντος χώρου, σε θέματα αποκατάστασης και συντήρησης, καθώς και σε θέματα δημοσίευσης των σχετικών δράσεων. Κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου, αποφασίστηκε με βάση πρόταση της UNESCO και με στόχο την προώθηση των αρχών της Χάρτας της Βενετίας, η ίδρυση του ICOMOS (www.icomos.org).

2.2.3. Σύμβαση σχετικά με τα ληπτέα μέτρα για την απαγόρευση και την παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών, 1970

Στις 14 Νοεμβρίου του 1970 στα πλαίσια της 16^{ης} Γενικής Συνέλευσης της UNESCO στο Παρίσι, υπεγράφη η σχετική Σύμβαση που αποτελεί ουσιαστικά την πρώτη παρέμβαση για την αντιμετώπιση της παράνομης απόκτησης αγαθών πολιτιστικής κληρονομιάς και τη δυνατότητα επιστροφής στην χώρα που ανήκουν. Τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν ότι με την παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών υποβιβάζεται η πολιτιστική κληρονομιά των χωρών και για τον λόγο αυτό αντιτάσσονται και δεσμεύονται με την υπογραφή της παρούσας σύμβασης στον κίνδυνο αυτό (άρθρο 1 και 2) δημιουργώντας τις προϋποθέσεις σε εθνικό επίπεδο με τη συγκρότηση ειδικών υπηρεσιών (άρθρο 5), καθώς και δυνατότητα της επιστροφής τους (άρθρο 7) (<http://portal.unesco.org>).

2.2.4. Σύμβαση UNESCO για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, 1972

Η Σύμβαση που υιοθετήθηκε από τη 17^η Γενική Συνέλευση της UNESCO στο Παρίσι στις 16 Νοεμβρίου 1972, θέτει τη βάση για την κατοχύρωση του θεσμικού πλαισίου για τη διεθνή συνεργασία σε θέματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, γεγονός που προβλέπεται μέσω της συλλογικής συνδρομής για τα κράτη μέλη. Στη Σύμβαση αναφέρονται και τρεις διεθνείς οργανισμοί, ένας σε διακυβερνητικό επίπεδο και δύο μη κυβερνητικοί, οι οποίοι και θα έχουν συμβουλευτικό ρόλο. (IUCN, ICOMOS, ICCROM). Στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας ιδρύεται η Διακυβερνητική Επιτροπή για την προστασία της πολιτιστικής

και φυσικής κληρονομιάς, αποτελούμενη από εκπροσώπους 21 κρατών με τίτλο «Παγκόσμια Επιτροπή Κληρονομιάς» (World Heritage Committee) (άρθρο 8), η οποία και είναι υπεύθυνη για την εξειδίκευση του Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς (άρθρο 11), ενώ ιδρύεται και Ταμείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς (World Heritage Fund) (άρθρο 15), τα οποία άρχισαν να λειτουργούν από το 1976 (<http://whc.unesco.org>).

Από την υιοθέτηση της Σύμβασης το 1972, «η διεθνής κοινότητα έχει υιοθετήσει την έννοια της “βιώσιμης ανάπτυξης”. Η προστασία και διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί ουσιώδη συνεισφορά στη βιώσιμη διαχείριση». Η σύμβαση στοχεύει «στον εντοπισμό, την προστασία, τη διατήρηση, την ανάδειξη και τη μεταβίβαση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς με παγκόσμια αξία στις μελλοντικές γενεές». Τα κριτήρια και οι συνθήκες για την εγγραφή τόπων στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς αποτελούν αναγνώριση της παγκόσμιας αξίας τους, καθώς αποτελούν μάρτυρες ιδιαίτερα σημαντικής πολιτιστικής παράδοσης με παν-οικουμενική αξία για την ανθρωπότητα και θωράκισή τους μέσω της προστασίας και διαχείρισης από τα κράτη - μέλη στα όρια των οποίων βρίσκονται (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 2016, σ. 2).

2.2.5. Διακήρυξη του Άμστερνταμ για την Ευρωπαϊκή Αρχιτεκτονική Κληρονομιά, 1975

Η Διακήρυξη υιοθετήθηκε κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Συνεδρίου, με θέμα τη διαφύλαξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στο πλαίσιο του «Έτους Ευρωπαϊκής Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς 1975» και εισάγει την έννοια της ολοκληρωμένης προστασίας, δηλαδή όχι μόνο του μεμονωμένου στοιχείου και μνημείου, αλλά των αρχιτεκτονικών συνόλων και των ευρύτερων οικισμών ή πόλεων. Η Διακήρυξη διευρύνει το πεδίο της αρχιτεκτονικής διατήρησης με βασικό στόχο τον σχεδιασμό των πόλεων και της υπαίθρου. Εισάγονται δηλαδή δύο αρχές: αυτή της ολοκληρωμένης - σφαιρικής προστασίας με ιεράρχηση (καθώς οι πόροι δεν είναι ανεξάντλητοι και θα πρέπει να γίνει αξιολόγηση και επιλογή) και της ενσωμάτωσης, δηλαδή της διατήρησης της κτισμένης πολιτιστικής κληρονομιάς στο πλαίσιο της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, μέσω του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, αλλά και της ένταξης στη ζωή των πολιτών σε μια κοινωνία που συνεχώς μεταλλάσσεται (Ζερβός, 2011). Όπως ορίζεται στη Διακήρυξη του Άμστερνταμ άρθρο 3 «...η αρχιτεκτονική κληρονομιά είναι ένα κεφάλαιο αναντικατάστατης πνευματικής, πολιτιστικής, κοινωνικής και οικονομικής

αξίας. Κάθε γενιά τοποθετεί μια διαφορετική ερμηνεία στο παρελθόν και αντλεί νέα έμπνευση από αυτήν».

2.2.6. Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής της Γρανάδα, 1985

Η Σύμβαση, υπεγράφη μεταξύ των κρατών - μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 3 Οκτωβρίου 1985 στην Γρανάδα. Τα κράτη - μέλη αναγνώρισαν ότι «η αρχιτεκτονική κληρονομιά αποτελεί μια αναντικατάστατη έκφραση πλούτου και διαφορετικότητας της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης μάρτυρας του παρελθόντος και ένα κοινό πολιτιστικό αγαθό για όλους τους Ευρωπαίους» (Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe, σ. 1). Για το λόγο αυτό, μέσω της Σύμβασης κρίνεται απαραίτητη η υιοθέτηση ολοκληρωμένων πολιτικών και αναπτυξιακών σχεδίων προστασίας και αξιοποίησής της μέσα από κοινούς άξονες, κατευθύνσεις και πολιτικές δραστηριοποίησης των κρατών - μελών.

2.2.7. Σύμβαση για την Προστασία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, 2003

Η Σύμβαση υιοθετήθηκε κατά την 32^η Σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης της UNESCO στις 17 Οκτωβρίου του 2003 στο Παρίσι με σκοπό την προστασία και το σεβασμό της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και την ευαισθητοποίηση σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. «Με τον όρο διαφύλαξη εννοούνται τα μέτρα που αποβλέπουν στη διασφάλιση της βιωσιμότητας της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, συμπεριλαμβανομένων του προσδιορισμού, της τεκμηρίωσης, της έρευνας, της συντήρησης, της προστασίας, της προώθησης, της αξιοποίησης, της μεταβίβασης, κυρίως μέσω της τυπικής και της μη τυπικής εκπαίδευσης, καθώς και της αναζωογόνησης των διαφόρων πλευρών της κληρονομιάς της» (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, 2003, σ. 3).

2.2.8. Σύμβαση για την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την κοινωνία, Φάρο, 2005

Η Σύμβαση του Φάρο υπεγράφη στις 27 Οκτωβρίου 2005, τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιουνίου 2011 και όπως ορίζεται η πολιτιστική κληρονομιά συμβάλλει στην κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική δυναμική σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Στο πλαίσιο της σύμβασης επισημαίνεται «ο ρόλος της πολιτιστικής κληρονομιάς στην οικοδόμηση μιας ειρηνικής και δημοκρατικής κοινωνίας καθώς και στις διαδικασίες βιώσιμης ανάπτυξης και προώθησης της πολιτιστικής πολυμορφίας» (Άρθρο 1), «ορίζεται η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ως κεντρικός παράγοντας για τους στόχους της βιώσιμης

ανάπτυξης, της πολιτισμικής πολυμορφίας και της σύγχρονης δημιουργικότητας» (Άρθρο 5ε) και «αξιοποιείται το δυναμικό της πολιτιστικής κληρονομιάς ως παράγοντας βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και τα κράτη - μέλη αναλαμβάνουν να αξιοποιήσουν το οικονομικό δυναμικό της κατά τον σχεδιασμό ολοκληρωμένων πολιτικών, με πλήρη σεβασμό στα χαρακτηριστικά της, διασφαλίζοντας την ακεραιότητα και τις αξίες της» (Άρθρο 10) (Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society, σσ. 2-5).

2.2.9. Οι αρχές της Βαλέτα για την προστασία και διαχείριση των ιστορικών πόλεων, οικισμών και αστικών περιοχών, 2010

Όπως αναφέρεται στην έκδοση με τίτλο «οι Αρχές της Βαλέτα για την Προστασία και Διαχείριση των Ιστορικών Πόλεων, Οικισμών και Αστικών Περιοχών», υιοθετήθηκαν από τη Γενική Συνέλευση του ICOMOS στις 28 Νοεμβρίου 2011, με σκοπό τη διατύπωση αρχών, προτάσεων, στρατηγικών και παρεμβάσεων που πραγματοποιούνται σε ιστορικές πόλεις, ιστορικά σύνολα και στο περιβάλλον τους, διαφυλάσσοντας την αξία τους και εξασφαλίζοντας την προστασία, την ανάδειξη και την αρμονική ενσωμάτωσή τους στην κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ζωή της σύγχρονης εποχής. Οι παρεμβάσεις σε ιστορικές πόλεις και αστικά σύνολα, μεταξύ άλλων, θα σέβονται την υλική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά, θα στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας και του περιβάλλοντος και θα διατηρούν τις χωρικές, περιβαλλοντικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές ισορροπίες.

2.3. Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018

Η πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης, με εξαιρετική πολυμορφία σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, αλλά με κοινή συνιστώσα τους ανεκτίμητης αξίας πόρους σε ποικίλες μορφές και πτυχές, όπως ιστορικές πόλεις και τόποι, μνημεία, τοποθεσίες, παραδόσεις, γνώσεις και εκφράσεις της ανθρώπινης δημιουργικότητας, μουσειακές συλλογές, βιβλιοθήκες, αρχεία κ.ά., θα αναδειχθεί και θα προβληθεί στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018 (<https://europa.eu>).

Το Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018 θα διοργανωθεί σε συνεργασία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Επιτροπής των Περιφερειών και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής και θα χρηματοδοτηθεί από το πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη». Μεταξύ των στόχων συμπεριλαμβάνονται: η

ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα ευρωπαϊκής ιστορίας και αξιών, η προώθηση της πολιτιστικής πολυμορφίας και του διαπολιτισμικού διαλόγου, η συνειδητοποίηση της συμβολής της πολιτιστικής κληρονομιάς στην οικονομική ανάπτυξη, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα συμπεριλαμβανομένων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, στην αναζωογόνηση περιοχών, στη δημιουργία θέσεων εργασίας, η ενίσχυση του ρόλου της πολιτιστικής κληρονομιάς στις εξωτερικές σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο την αποτροπή των συγκρούσεων και της καταστροφή μνημείων και η ανάδειξη των προβλημάτων λόγω της ψηφιακής εποχής και των περιβαλλοντικών πιέσεων (www.consilium.europa.eu).

Ο κ. Tibor Navracsics, Ευρωπαίος Επίτροπος Εκπαίδευσης, Πολιτισμού, Νεολαίας και Αθλητισμού τόνισε: *«Η πολιτιστική μας κληρονομιά δεν συνιστά απλώς ανάμνηση του παρελθόντος μας· είναι το κλειδί του μέλλοντός μας. Το Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς θα είναι μια ευκαιρία ευαισθητοποίησης και συνειδητοποίησης της κοινωνικής και πολιτιστικής σημασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και η ενίσχυση της αριστείας σε ευρωπαϊκό επίπεδο στον συγκεκριμένο τομέα»* (Δελτίο Τύπου ΕΕ: Η Επιτροπή προτείνει το 2018 ως Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς, 2016, σ. 1).

2.4. Θεσμός Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας

Με πρόταση της Ελληνίδας Υπουργού Πολιτισμού, Μελίνας Μερκούρη, τον Ιούνιο του 1985, ελήφθη διακυβερνητική πρωτοβουλία για τον θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, που έμελλε να γνωρίσει μεγάλη αποδοχή ανάμεσα στους Ευρωπαίους πολίτες. Αποτελεί δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο τη σύσφιξη των σχέσεων και την αλληλοκατανόηση μεταξύ των Ευρωπαίων πολιτών, την ανάδειξη της διαφορετικότητας και της πολυπολιτισμικότητας, την έμφαση στα κοινά στοιχεία των ευρωπαϊκών πολιτισμών και την ενίσχυση της συμβολής του πολιτισμού στην ανάπτυξη των πόλεων. Με βάση την εμπειρία των συμμετεχουσών πόλεων έχει παρατηρηθεί αναζωογόνηση του πολιτιστικού ιστού, ενίσχυση της εικόνας τους σε τοπικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, καθώς και ενίσχυση του τουρισμού. Για τα έτη 2014 - 2020, ο θεσμός χρηματοδοτείται από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη» (<http://ecoc2021.culture.gr>).

Ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Πρωτεύουσας τα τελευταία 30 χρόνια εστιάζει στον πολιτισμό, με αποτέλεσμα την καλλιέργεια και προώθηση πνεύματος συνεργασίας

μεταξύ των φορέων που συμμετέχουν σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο, και ειδικότερα στον τομέα της πολιτιστικής και δημιουργικής οικονομίας: μουσική, λογοτεχνία, κινηματογράφος, μέσα ενημέρωσης, σχεδιασμός, αρχιτεκτονική κ.ά. Σε πολλές περιπτώσεις το γεγονός αυτό οδηγεί στην εντυπωσιακή αναγέννηση των πόλεων, μέσω των πολιτιστικών δράσεων, στην ενίσχυση της εικόνας τους, στην οικοδόμηση εταιρικών σχέσεων, καθώς και στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη. Από το 1985 έως σήμερα έχουν αναδειχθεί 56 πολιτιστικές πρωτεύουσες, με την Ελλάδα να έχει ήδη φιλοξενήσει το θεσμό τρεις φορές, Αθήνα 1985, Θεσσαλονίκη 1997 και Πάτρα 2006, ενώ η Ελευσίνα θα είναι η Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2021 (<http://ecoc2021.culture.gr>) (<https://ec.europa.eu>).

2.5. Επιτυχημένα ευρωπαϊκά παραδείγματα διαχείρισης και ανάδειξης πολιτιστικής κληρονομιάς

Η παρουσίαση δύο πόλεων, όπως είναι η πρωτεύουσα της Μάλτας, Βαλέτα και το μητροπολιτικό κέντρο της Σικελίας, Παλέρμο, δύο ιστορικών μεσογειακών πόλεων, επιλέχθηκε με κριτήριο την ιδιαίτερα μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά που διαθέτουν, ως αποτύπωμα της διαδοχικής παρουσίας πολιτισμών κατά τη διάρκεια των αιώνων, αλλά και για τις προσπάθειες που επικεντρώνονται στην προστασία, διαχείριση και ανάδειξη των στοιχείων μνημειώδους αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στο πλαίσιο της γενικότερης κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης.

2.5.1. Η περίπτωση της Βαλέτα - Μάλτα

Όπως κάθε ιστορικός τόπος, έτσι και η πρωτεύουσα της Μάλτας, Βαλέτα, μέσα από τη δραστηριοποίηση της κεντρικής διοίκησης, των τοπικών αρχών, αλλά και πληθώρας οργανισμών και φορέων, καλείται να αντιμετωπίσει το ιδιαίτερα κρίσιμο ζήτημα της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και της διαχείρισής της μέσω βιώσιμων πρακτικών και δράσεων. Ιστορικές πόλεις, όπως η Βαλέτα, μέσα από ένα πλέγμα δράσεων, ενεργειών και προγραμμάτων χρηματοδοτούμενων, είτε σε εθνικό επίπεδο, είτε μέσω ευρωπαϊκών συγχρηματοδοτήσεων, αντιμετωπίζουν τις ιδιαίτερα επιτακτικές και επείγουσες ανάγκες της προστασίας και ανάδειξης του αρχιτεκτονικού πλούτου τους, σε μια καθημερινή μάχη με το χρόνο και τα ιδιαίτερα στενά οικονομικά πλαίσια. Στο υποκεφάλαιο αυτό και με πυξίδα τον πολιτισμό και την πολιτιστική κληρονομιά, θα γίνει συνοπτική αναφορά στη σημερινή εικόνα της πόλης, στην ιστορική της πορεία διαμέσου των αιώνων, στις πολιτιστικές υποδομές και εκδηλώσεις, στην Εθνική Στρατηγική για την Πολιτιστική Κληρονομιά, στο Στρατηγικό Σχέδιο για

το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη της πόλης, στα Ευρωπαϊκά Προγράμματα ENTRUST και HERO και στην ανάδειξη της Βαλέτα ως Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας 2018.

Γενικά στοιχεία

Η Βαλέτα, οχυρωμένη πόλη και πρωτεύουσα της Μάλτας οικοδομήθηκε τον 16^ο αιώνα από το Τάγμα των Ιπποτών του Αγίου Ιωάννη. Βρίσκεται σε μια χερσόνησο ανάμεσα από τους σημαντικότερους λιμένες της Μάλτας, il-Port il-Kbir και Marsamxett, έχει πληθυσμό 5.748 κατοίκους, σύμφωνα με την Απογραφή του 2011 και αποτελεί κόμβο πολιτικής, διοικητικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας. Θεωρείται μια νέα σχετικά πόλη, μικρή σε μέγεθος και μια από τις πιο πυκνοδομημένες ιστορικές περιοχές σε παγκόσμιο επίπεδο. Χωρίζεται σε δύο ζώνες, στην περιφέρεια που χαρακτηρίζεται από μικτή χρήση, κατοικίες, εμπορικούς χώρους και έλλειψη ελεύθερων χώρων, ενώ σε αντίθεση στο κέντρο κατανέμονται κτήρια της δημόσιας διοίκησης, η πολιτιστική και εμπορική δραστηριότητα και οι δημόσιοι χώροι. Σύμφωνα με τις τρέχουσες τάσεις υπάρχει έντονο ενδιαφέρον για διατήρηση και αποκατάσταση των ιστορικών κτηρίων ως εμπορικών επιχειρήσεων και ως κατοικιών με δεδομένα τα προβλήματα που ανακύπτουν από την κατάσταση τους και τις ανάγκες για συντήρηση και αποκατάσταση (A Strategy for Valletta, 2016). Επιπλέον, η Βαλέτα ενισχύθηκε ως προορισμός πολιτιστικού τουρισμού μέσα από την υλοποίηση δράσεων αποκατάστασης ιστορικών κτηρίων και μετατροπής τους σε τουριστικά καταλύματα, τη βελτίωση του συστήματος μεταφορών, αλλά και την ανάπτυξη πολιτιστικών και τουριστικών δικτύων τουρισμού σε ευρωπαϊκό και μεσογειακό επίπεδο με πολιτιστικό κόμβο τη Μάλτα (Νάζου, 2015).

Χάρτες 1-2. Απεικόνιση Βαλέτα. Πηγή: Google Maps, <http://ec.europa.eu/eurostat>, Ιδία επεξεργασία.

Η Βαλέτα αποτελεί Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO από το 1980, μια πόλη που οι ιστορικοί διαδοχικοί πολιτισμοί της συνδέονται με τους Φοίνικες, τους Έλληνες, τους Καρχηδόνους, τους Ρωμαίους, τους Βυζαντινούς, τους Άραβες και το Τάγμα των Ιπποτών του Αγίου Ιωάννη. Διαθέτει πληθώρα ιστορικών κτηρίων και μνημείων, αρχιτεκτονικό πλούτο με αναγεννησιακά στοιχεία και στοιχεία μπαρόκ, που με την πάροδο του χρόνου εξελίχθηκαν, με τα διαφορετικά αρχιτεκτονικά στυλ να αντιπαρατίθεται δημιουργικά, προβάλλοντας τα στοιχεία της εποχής οικοδόμησής τους. Από την ίδρυσή της έχει υποστεί μια σειρά ανοικοδομήσεων, που δεν έχουν διαταράξει την αρμονία του αστικού ιστού της και τον ομοιόμορφο πολεοδομικό σχεδιασμό της. Μεταξύ των 320 δειγμάτων εξαιρετικής πολιτιστικής κληρονομιάς, μάρτυρες της πολιτικής, θρησκευτικής, καλλιτεχνικής και στρατιωτικής ιστορίας της συγκαταλέγονται τα κτήρια του 16^{ου} αιώνα, ο καθεδρικός ναός του Αγίου Ιωάννη, το παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου, το Auberge de Castile et Léon, το Auberge de Provence, το Auberge d' Italie, οι εκκλησίες της Παναγίας της Νίκης, η Αγία Αικατερίνη και η Π Gesou, καθώς και οικοδομήματα που υπέστησαν διαφοροποιήσεις τον 18^ο αιώνα, όπως το Auberge de Bavière, η Εκκλησία του Ναυαγίου του Αγίου Παύλου, η βιβλιοθήκη και το θέατρο Manoel. Η ανάπτυξη της πόλης με βάση την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς συμπεριλαμβάνεται στην καθημερινή ατζέντα των αρχών της πόλης για την υλοποίηση του σχεδίου διαχείρισής της (<http://whc.unesco.org>).

Εικόνα 1. Παλαιός Χάρτης Βαλέτα. Πηγή: www.cityofvalletta.org.

Εικόνα 2. Η Βαλέτα σήμερα. Πηγή: www.culturemalta.org.

Η πόλη διαθέτει πλήθος πολιτιστικών υποδομών, μετά από αποκαταστάσεις κτηρίων, όπως Pjazza Teatru Rjal, μετασχηματισμός του Εθνικού Μουσείου Καλών τεχνών σε MUŻA - Mużew tal-Arti και μετεγκατάσταση του στο Auberge d' Italie, αποκατάσταση του άνω οχυρού του Fort St Elmo, αναβάθμιση του Θεάτρου Manoel, μετατροπές στο Παλάτι Grand Master's για πολιτιστικές χρήσεις, νέο κέντρο διερμηνείας Fortress Builders, δημιουργία cluster σχεδιασμού στο Old Abattoir και

Εθνική Βιβλιοθήκη. Στον πολιτιστικό τομέα, δραστηριοποιείται πληθώρα δημόσιων ή μη οργανισμών και ΜΚΟ, που δρουν ως πλατφόρμα πολιτιστικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ενώ διοργανώνεται ένα ευρύ πλέγμα πολιτιστικών εκδηλώσεων, όπως το Φεστιβάλ Τέχνης της Μάλτας *Notte Bianca*, το Φεστιβάλ Jazz, το Καρναβάλι, το Διεθνές Φεστιβάλ Visual Arts, το Διεθνές Φεστιβάλ Μπαρόκ (*A Strategy for Valletta*, 2016).

Ευρύ νομοθετικό πλαίσιο καλύπτει τα θέματα σχεδιασμού και προστασίας των ιστοριών κτηρίων της Μάλτας με το πρώτο νόμο να εκδίδεται το 1925, ενώ κατά τη διάρκεια όλων αυτών των χρόνων έχει γίνει πλήθος παρεμβάσεων, μέσω νομοθετικού πλαισίου, αλλά και μέσω της δημιουργίας ειδικών φορέων, όπως η ΜΕΡΑ, Αρχή της Μάλτας για το Περιβάλλον και την Πολεοδομία. Το όραμα του φορέα συμπεριλαμβάνει ολοκληρωμένες δράσεις για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής της Μάλτας, την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, την περιβαλλοντική διαχείριση, μέσα σε ένα πλαίσιο αειφόρου σχεδιασμού. Η δημιουργία θεσμικού πλαισίου για τα θέματα περιβάλλοντος και αστικής ανάπτυξης κατατάσσονται στην προτεραιότητα των Αρχών με διαρκή δραστηριοποίηση στα σύγχρονα ζητήματα και τις προκλήσεις που ανακύπτουν, λόγω της ιστορικότητας της πόλης και της ανάδειξης της Βαλέτα ως τόπου Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Charman & Cassar, 2004).

Στα πλαίσια της έρευνας για τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Βαλέτα γίνεται αναφορά στην Εθνική Στρατηγική για την Πολιτιστική Κληρονομιά, σε πρωτοβουλίες που συμπεριλαμβάνουν σχετικές δράσεις, όπως το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα ENTRUST, το Σχέδιο Δράσης του Τοπικού Συμβουλίου της Βαλέτα - HERO Heritage as Opportunity, τα έργα αστικής ανάπτυξης στη Βαλέτα με ιδιαίτερη αναφορά στο έργο City Gate, το Στρατηγικό Σχέδιο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (2016), καθώς και πολιτιστικές υποδομές στα πλαίσια της ανάδειξης της Βαλέτα ως Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας 2018. Η αναφορά αυτή περιλαμβάνει γενικότερες παραμέτρους που αφορούν στην αναζωογόνηση της πόλης μέσα από έργα, δράσεις και ενέργειες, όσο και εστιασμένα στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Εθνική Στρατηγική για την Πολιτιστική Κληρονομιά

Η Εθνική Στρατηγική για την Πολιτιστική Κληρονομιά, το 2006, ως συνέχεια του Νόμου περί Πολιτιστικής Κληρονομιάς το 2002, αποτέλεσε το εργαλείο για την ανάπτυξη των στρατηγικών του ΕΠ «Τουριστική Πολιτική Μάλτα 2007 - 2011» και

περιείχε δράσεις στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς με σαφή αναφορά στην συνεργασία κεντρικής κυβέρνησης, Τοπικών Συμβουλίων, Εθελοντικών Οργανισμών και Ιδιωτικών Επιχειρήσεων (Bradley, 2015).

Η Εθνική Στρατηγική για την Πολιτιστική Κληρονομιά 2012 - 2017, αποτέλεσε επιστέγασμα της ευρείας διαβούλευσης που προηγήθηκε, ενώ έπεται της στρατηγικής του 2006 και συμπεριλαμβάνει 22 προτεραιότητες που έχουν ενταχθεί σε 4 στόχους. Ειδικότερα:

- Διεύρυνση της συμμετοχής των πολιτών μέσω της δημοσιοποίησης της στρατηγικής και το δημόσιο διάλογο, τη διευκόλυνση της πρόσβασης και της εναλλακτικής χρήσης με τη φιλοξενία εκθέσεων και εκδηλώσεων, την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας σε τοπικό επίπεδο, τη χρήση ψηφιακής τεχνολογίας για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη δημιουργία ειδικού θεσμικού πλαισίου για χορηγούς με συνεισφορά σε δράσεις προστασίας και αποκατάστασης.
- Βελτίωση της διακυβέρνησης και της διοίκησης, μέσω της θωράκισης θεσμικών και επιχειρησιακών πλαισίων σε επίπεδο κεντρικής και τοπικής διακυβέρνησης και ΜΚΟ, ανάδειξη του ρόλου των τοπικών συμβουλίων, σχεδιασμός πολιτικών που συμπληρώνουν την εθνική στρατηγική, υπογραφή - επικύρωση διεθνών συμβάσεων, ενίσχυση δεσμών πολιτιστικής κληρονομιάς και καινοτομίας, καθιέρωση επαγγελματικών προτύπων, προώθηση σχετικών σπουδών, συλλογή και επεξεργασία στατιστικών στοιχείων και δημιουργία - υποστήριξη υπηρεσιών one stop shop για την ένταξη και χρηματοδότηση σε ευρωπαϊκά προγράμματα.
- Προστασία και χρήση των πόρων της πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσω στρατηγικών στόχων που συμπεριλαμβάνουν τη δημιουργία βάσης δεδομένων για την υλοποίηση έργων συντήρησης και αποκατάστασης και τη διεύρυνση του δικτύου φορέων προστασίας, σε συνεργασία με το Ταμείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς.
- Σχεδιασμός για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, στο πλαίσιο των βιώσιμων αρχών (National Strategy for the Cultural Heritage, 2012).

Συμπληρωματικά αναφέρεται, ότι με τη χάραξη νέας τουριστικής πολιτικής, η Μάλτα τα τελευταία χρόνια αποτελεί τουριστικό προορισμό με ιδιαίτερη έμφαση στον πολιτιστικό τουρισμό μετά από επαναπροσδιορισμό του τουριστικού της προϊόντος με έμφαση στη βιώσιμη διαχείριση και ανάδειξη των πόρων της πολιτιστικής κληρονομιάς, στη δραστηριοποίηση των αρμόδιων φορέων, στην ευαισθητοποίηση της

τοπικής κοινωνίας και στην υλοποίηση έργων ανάπλασης για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και τη διατήρηση. Στο πλαίσιο αυτό, σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε ειδικό πρόγραμμα ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας για την αξία, αλλά και την αναγκαιότητα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς που οφείλει να αποτελεί υπόθεση όλων και την σύνδεση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του βιώσιμου τουρισμού (Νάζου, 2015).

Διάγραμμα 4. Διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Μάλτας. Πηγή: Νάζου (2015), σελ. 23.

Η Μάλτα έγινε μέλος της ΕΕ από την 1^η Μαΐου 2004 και το πρόγραμμα 2004 - 2006 επικεντρώθηκε σε έργα μεταφορών και προστασίας του περιβάλλοντος και δευτερευόντως στην αποκατάσταση ιστορικών και αρχαιολογικών πόρων, ενώ με την θέσπιση του Άξονα 2: «Προώθηση του βιώσιμου τουρισμού», οι πόροι του ΕΤΠΑ για την στήριξη του τουρισμού και πολιτισμού πολλαπλασιάστηκαν. Η στρατηγική του ΕΤΠΑ για την προγραμματική περίοδο 2007 - 2013 και των δράσεων στα πλαίσια του ΕΠ, επικεντρώνονταν μεταξύ άλλων: στην προώθηση της ιστορικής κληρονομιάς, μέσω των έργων αποκατάστασης ιστορικών κτηρίων στην Βαλέτα, στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας τουριστικών και πολιτιστικών φορέων, στην ανάπτυξη δικτύσεων των πολιτιστικών υποδομών και των φιλοξενούμενων δραστηριοτήτων, στη διαφοροποίηση των υπηρεσιών του τομέα, στη διοργάνωση εκδηλώσεων και στην

ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας, όπως πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες, με στόχο την αστική αναζωογόνηση και την κοινωνική συνοχή. Στα πλαίσια του προγράμματος 2007 - 2013 χρηματοδοτήθηκαν έργα συντήρησης και αποκατάστασης των οχυρώσεων και των ιστορικών χώρων που δρουν ως πόλος έλξης για τον τουριστικό τομέα (Bradley, 2015).

Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα ENTRUST

Το Πρόγραμμα “Empowering Neighborhoods through Recourse and Synergies with Trade” που χρηματοδοτήθηκε από το 5^ο Πρόγραμμα Πλαίσιο RTD, δημοσιοποίησε έκθεση με τίτλο “Regenerating Neighborhoods in Partnership - Learning from Emergent Practices” που αφορούσε μειονεκτούσες περιοχές σε πόλεις, όπως Γλασκόβη, Κοπεγχάγη, Βερολίνο, Λισαβόνα και Βαλέτα και δυνατότητα αναβάθμισής τους μέσω αναπτυξιακών συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Στην περίπτωση της Βαλέτα προσδιορίζονται τρεις πιθανές προσεγγίσεις για την αναζωογόνηση της πόλης και ειδικότερα για έργα αποκατάστασης και προστασίας του ιστορικού κτηριακού αποθέματος μέσω: κρατικής χρηματοδότησης, ιδιωτικής χρηματοδότησης και σύμπραξης κεντρικής κυβέρνησης, τοπικών αρχών και ιδιωτικού τομέα. Από την προαναφερόμενη μελέτη, προκύπτει ότι η επιλογή στρατηγικών κόμβων που λόγω της θέσης τους θα έχουν πολλαπλασιαστική επίδραση στο περιβάλλον και θα λειτουργούν ως αιχμή του δόρατος για την αναζωογόνηση και ανάπτυξη της Βαλέτα, θα αποτελούν για την πόλη ενδεικνυόμενες προσεγγίσεις και επιλογές (A Strategy for Valletta, 2016).

Σχέδιο Δράσης για τη Βαλέτα - HERO Heritage as Opportunity

Το Τοπικό Συμβούλιο της Βαλέτα διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην εφαρμογή του στρατηγικού σχεδίου αντιπροσωπεύοντας την τοπική κοινότητα και έχει ήδη προωθήσει πρωτοβουλίες όπως το «Σχέδιο Δράσης» ως μέλος του HERO Heritage as Opportunity, έργο του URBACT II (<http://urbact.eu>), λαμβανομένων υπόψη βέλτιστων πρακτικών χωροταξικού σχεδιασμού, αποκατάστασης και διαχείρισης πολιτιστικής κληρονομιάς, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, καθώς και ενσωμάτωση εθνικών πολιτικών στο ευρωπαϊκό και διεθνές θεσμικό πλαίσιο, όπως οι κατευθυντήριες αρχές και οι επιχειρησιακοί όροι που ισχύουν για τη Βαλέτα ως τόπο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Το Σχέδιο Δράσης βασίζεται σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη δημιουργία βιώσιμων τόπων μέσω της συντήρησης, αποκατάστασης και ανάδειξης των στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς, της

προώθησης εξειδικευμένων μορφών τουρισμού, της δημιουργίας ανταγωνιστικών πολιτιστικών και τουριστικών φορέων, της ανάπτυξης εξειδικευμένων τμημάτων τουριστικής αγοράς και place branding, της δημιουργίας αυξημένης προσβασιμότητας και κινητικότητας στην πόλη και τέλος της υποστήριξης της τοπικής κοινότητας (Valletta Action Plan, 2012).

Ειδικά όσον αφορά στην θεματική του πολιτισμού - προώθηση της πολιτιστικής ανάπτυξης μέσω της πολιτιστικής κληρονομιάς, προβλέπεται υλοποίηση έργων για την προώθηση της βιώσιμης διατήρησης, αποκατάσταση ιστορικών οικοδομημάτων και δημόσιων χώρων, ενίσχυση των δημιουργικών πολιτιστικών βιομηχανιών για την στήριξη της τοπικής κοινωνίας, ανάδειξη της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, σχεδιασμός πολιτιστικών διαδρομών και περαιτέρω ανάδειξη του αναξιοποίητου κτηριακού αποθέματος της πόλης. Για παράδειγμα, μέσω του έργου με τίτλο «*Cluster πολιτισμού και πολιτιστικές βιομηχανίες για την κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη The West Street Project*», προβλέπεται η αποκατάσταση δύο ανακτορικών κτηρίων του 17^{ου} αιώνα -που έχουν εγκαταλειφθεί και δεν χρησιμοποιούνται-, με στόχο τη δημιουργία cluster πολιτισμού και τεχνών ως κόμβου για τη φιλοξενία πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών, πολιτιστικών φορέων και επιχειρήσεων του κλάδου και την παροχή ευρέως φάσματος υπηρεσιών. Η συγκεκριμένη περιοχή θα δημιουργήσει έναν κόμβο πολιτισμού και ψυχαγωγίας, ενώ θα διασφαλίσει την συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας σε πολιτιστικές δράσεις και εμπειρίες (Valletta Action Plan, 2012).

Έργα αστικής ανάπτυξης

Σε μια πόλη που η πολιτιστική κληρονομιά συνδέεται στενά με την αστική αναζωογόνηση, καθώς αποτελείται εξ' ολοκλήρου από εξαιρετικά αρχιτεκτονικά δείγματα, εκτός από την αποκατάσταση αυτών καθ'αυτών των ιστορικών οικοδομημάτων, οι γενικότερες αστικές παρεμβάσεις αναδεικνύουν την πολιτιστική κληρονομιά, βελτιώνουν το ευρύτερο περιβάλλον και την ποιότητα ζωής και δημιουργούν επιπλέον πόλους ανάπτυξης.

Μεταξύ των έργων που υλοποιήθηκαν την τελευταία δεκαετία συμπεριλαμβάνονται: ο επανασχεδιασμός των κήπων Upper Barrakka και της πλατείας του Αγίου Γεωργίου (ο μεγαλύτερος δημόσιος χώρος στην οχυρωμένη πόλη), η πεζοδρόμηση της Merchants Street, η τοποθέτηση ανελκυστήρα στο παλιό τελωνείο στην προκυμαία και η πρόσφατη ανακαίνιση του Fort St Elmo στο τέλος της χερσονήσου. Κομβικό έργο αποτελεί η ολοκλήρωση της ανακατασκευής της κύριας

Πύλης της πόλης (City Gate), των άμεσων περιχώρων της και των ερειπίων της Όπερας, σε μια περιοχή που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ταυτότητα της Μάλτας και της Βαλέτα, φιλοξενεί πολλά δημόσια κτήρια, μεγάλο μέρος της πολιτιστικής υποδομής και συνδέει την ιστορική πόλη με το ευρύτερο αστικό συγκρότημα (Ashworth & Tunbridge, 2016).

Έργο City Gate

Το έργο με τη «συμβολική ανασυγκρότηση» της γέφυρας και της πύλης στο σύνολό του εξασφαλίζει τη συνοχή του αποτελέσματος που είναι η αναδιοργάνωση της κύριας εισόδου της Βαλέτα και χωρίζεται σε 4 μέρη: α) την Πύλη και τον περιβάλλοντα χώρο, β) τον υπαίθριο χώρο - θέατρο, στα ερείπια της πρώην Βασιλικής Όπερας, για τη διοργάνωση εκδηλώσεων σε «ένα φυσικό ιστορικό σκηνικό», γ) την κατασκευή του κτηρίου του Κοινοβουλίου και τέλος δ) τον εξωραϊσμό της τάφρου (Ashworth & Tunbridge, 2016) (www.archdaily.com).

Εικόνες 3-9. Έργο City Gate και νέο κτήριο Κοινοβουλίου.

Πηγή: www.archdaily.com, φωτογραφίες Denancé M.

Στρατηγικό Σχέδιο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη της Βαλέτα - The Strategic Plan for the Environment and Development (SPED) (A Strategy for Valletta, 2016)

Το Σχέδιο, μετά από διαβουλεύσεις και με χρονικό ορίζοντα το 2020, μεγιστοποιεί τα οφέλη για την τοπική κοινωνία και τους επισκέπτες, δρα καταλυτικά στη θωράκιση και προστασία της ως τόπου Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO μέσα από την υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής, ώστε να επιτευχθεί συνοχή και αποτελεσματικότητα στην αναζωογόνηση της πόλης. Για την επιτυχή υλοποίηση του Σχεδίου προβλέπεται η δραστηριοποίηση φορέα ή οργανισμού, ο οποίος θα αναλάβει τον σχεδιασμό, τον έλεγχο, την οργάνωση, αναθεώρηση και την παρακολούθηση όλων των φάσεων υλοποίησής του σε συνεργασία με αρμόδια υπουργεία, τοπικά συμβούλια, φορείς, ΜΚΟ, ο φορέας Valletta 2018 Foundation για την οργάνωση της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας 2018.

Το όραμα για τη Βαλέτα συμπεριλαμβάνει την ενίσχυση του ρόλου της ως πρωτεύουσας και σύγχρονης ευρωπαϊκής πόλης, την ενθάρρυνση της οικονομικής, και κοινωνικής αναγέννησης, την μετατροπή της σε τόπο φιλικό στους πολίτες και τους επισκέπτες, την ανάδειξή της ως πόλη διαμονής, ως διοικητικό και εμπορικό κέντρο, την προστασία της άυλης κληρονομιάς, των μνημείων και του αρχιτεκτονικού πλούτου, τη διατήρηση της συνέργειας της πόλης και των κοντινών λιμένων και την περιβαλλοντική προστασία. Ειδικότερα, για τον τομέα του πολιτισμού, προβλέπεται η ενθάρρυνση της πολιτιστικής αναγέννησης, η ανάδειξή της ως πολιτιστικού κέντρου, η προστασία της άυλης κληρονομιάς, των μνημείων και του αρχιτεκτονικού πλούτου, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή τομεακών πολιτικών, η προώθηση της τοπικής ταυτότητας βασισμένης στην πολιτιστική κληρονομιά, καθώς και η υλοποίηση των επιχειρησιακών κατευθυντήριων γραμμών για τα μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς που φιλοξενούνται στην Βαλέτα.

Οι προτάσεις για την ενίσχυση της αστικής ανάπτυξης και την αναζωογόνηση της Βαλέτα, όπως καταγράφηκαν με βάση τις προτεραιότητες των αρμόδιων υπουργείων, το τοπικό συμβούλιο της πόλης και τον φορέα Valletta 2018 Foundation για την Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2018 έχουν ως ακολούθως:

Πρόταση 1: Καταγραφή ακίνητης περιουσίας

Η χαρτογράφηση του κτηριακού αποθέματος, μέσω της δημιουργίας ψηφιακού συστήματος διαχείρισης, θα συμβάλει στην υλοποίηση του συνολικού σχεδίου, θα διευκολύνει τη λήψη αποφάσεων για την προστασία του αρχιτεκτονικού πλούτου και θα δράσει θετικά στον εντοπισμό ευκαιριών για επενδύσεις σε ακίνητα, σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα.

Πρόταση 2: Αναζωογόνηση πιλοτικής περιοχής

Για την αναζωογόνηση της πιλοτικής περιοχής προβλέπονται δράσεις για την αποκατάσταση όλων των κτηρίων μέσω σύμπραξης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, αντιστρέφοντας την τάση εγκατάλειψης των ακινήτων, αύξηση των κατοίκων και την προώθηση πολιτιστικών και τουριστικών δραστηριοτήτων. Η περιοχή αυτή που παλαιότερα στέγαζε το σφαγείο, έχει άμεση πρόσβαση στο θαλάσσιο μέτωπο, ενώ διαθέτει πληθώρα ιστορικών κτηρίων που θα μπορούσαν να μετατραπούν σε αξιοθέατα. Για τη συντήρηση και αποκατάσταση των ιστορικών κτηρίων θα μπορούσε να προβλεφθεί σύστημα παροχής κινήτρων, όπως επιχορήγηση έργων που

υλοποιούνται με βάση βέλτιστες πρακτικές και σχετικές αρχές και κατευθυντήριες γραμμές.

Πρόταση 3: Στρατηγική για τις μεταφορές

Η πρόταση αυτή επικεντρώνεται στο σύστημα δημόσιων συγκοινωνιών ως κύριο μέσο μαζικής μεταφοράς από και προς τη Βαλέτα, στη διαχείριση της πρόσβασης των οχημάτων στην πόλη, στη συνολική αξιολόγηση των χώρων στάθμευσης και στη δημιουργία νέων, στις βελτιωμένες θαλάσσιες συνδέσεις, στην ενθάρρυνση φιλικών προς το περιβάλλον μεταφορών και τέλος στην πεζοδρόμηση και δημιουργία ανοικτών χώρων.

Πρόταση 4: Πανεπιστήμιο

Το κτήριο του παλαιού Πανεπιστημίου -το οποίο και δεν χρησιμοποιείται σήμερα- θα ήταν σκόπιμο να αξιοποιηθεί με σκοπό την προσέλκυση φοιτητών, γεγονός που θα ωθήσει την οικονομική δραστηριότητα στην πόλη και θα έχει θετικό αντίκτυπο στην ακαδημαϊκή της εικόνα.

Πρόταση 5: Στρατηγικοί κόμβοι

Συγκεκριμένοι τόποι στην πόλη θα πρέπει να καθοριστούν ως κόμβοι στρατηγικής σημασίας και θα αποτελέσουν καθοριστικό στοιχείο της ταυτότητας της, μέσω της κτισμένης πολιτιστικής κληρονομιάς που φιλοξενούν.

Πρόταση 6: Διαχείριση

Η προσέγγιση διαχείρισης με επίκεντρο την πόλη θα πρέπει να περιλαμβάνει μακροπρόθεσμες πρωτοβουλίες για την προστασία του περιβάλλοντος, όσον αφορά στους δημόσιους χώρους και τις πολυσύχναστες περιοχές, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών. Η συνεργασία και ο συντονισμός των υπηρεσιών θα διασφαλίζει την υλοποίηση δράσεων, όπως την ενίσχυση των ανοικτών πράσινων χώρων και των πράσινων δωματίων, την παροχή φιλικών προς τον επισκέπτη εμπορικών δραστηριοτήτων, τη διαχείριση των αποβλήτων, το συντονισμό των έργων υποδομής και τη συνεργασία για την οργάνωση εκδηλώσεων μεγάλης κλίμακας.

Βαλέτα Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2018 (<http://valletta2018.org>)

Η Βαλέτα έχει αναδειχθεί ως Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα για το έτος 2018, με το φορέα Valletta 2018 Foundation ως υπεύθυνο για το συντονισμό όλων των προβλεπόμενων δράσεων.

Όπως αναφέρει ο Γενικός Διευθυντής της V2018 Karsten Xuereb (2016), ο φορέας προωθεί σειρά έργων υποδομής «για την αναγέννηση και τη διατήρηση ξεχασμένων αρχιτεκτονικών θησαυρών της Μάλτας», για την αναβάθμιση του αστικού ιστού της Βαλέτα και τη λειτουργικότητά της, την αναζωογόνηση του συνόλου των πολιτιστικών υποδομών και κόμβων, των δημοσίων χώρων και των πλατειών. Ωστόσο, ο πιο σημαντικός ρόλος της πόλης αφορά τον ίδιο τον άνθρωπο, καθώς δρα ως πλατφόρμα επικοινωνίας μεταξύ διαφορετικών ομάδων και μέσα από δράσεις ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους στα πολιτιστικά δρώμενα και στην πολιτιστική έκφραση.

Ενδεικτικά, αναφέρονται παραδείγματα συντήρησης, αποκατάστασης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης.

Design Cluster at il-Biċċerija

Το Cluster αποτέλεσε το εμβληματικό σχέδιο για τη διοργάνωση του θεσμού, με την αποκατάσταση του κτηρίου του 17^{ου} αιώνα των παλαιών σφαγείων, ενός έργου που στοχεύει στην αστική αναζωογόνηση της περιοχής, φιλοξενώντας ιδιώτες, επιχειρήσεις, φορείς και ΜΚΟ. Σε εθνικό επίπεδο, ο φορέας έχει δημιουργήσει τις απαραίτητες βάσεις για την υλοποίηση των στρατηγικών του στόχων, συνδέοντας την εκπαίδευση, την υποστήριξη σε νέες επιχειρήσεις δημιουργικού και πολιτιστικού τομέα, την ευαισθητοποίηση και την έρευνα, ενώ συγχρόνως εδραιώνεται ως σημείο αναφοράς, τόσο σε τοπικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Εικόνες 10-11. Design Cluster στο il-Biċċerija, πριν και μετά τις εργασίες αποκατάστασης.
Πηγή: <http://valletta2018.org>.

MUŻA Κάνοντας την τέχνη προσβάσιμη σε όλους

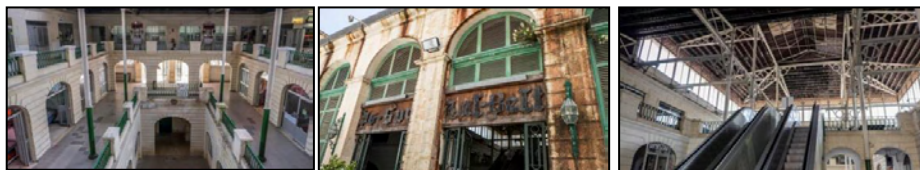

Εικόνες 12-14. MUZA, νέο Μουσείο Τέχνης. Πηγή: <http://valletta2018.org>.

Το MUŻA αποτελεί το νέο Μουσείο Τέχνης της Μάλτας και μια εμβληματική παρέμβαση για τη Βαλέτα ως Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2018, που στεγάζεται σε ένα ιστορικό κτήριο του 16^{ου} αιώνα το Auberge d' Italie. Το Εθνικό Μουσείο εξειδικεύει το όραμα του Ιδρύματος για προώθηση των τεχνών και των μουσείων στην πόλη, αποτελεί πόλο έλξης για την τοπική κοινωνία και τους επισκέπτες και μια βέλτιστη πρακτική για την αποκατάσταση ενός ιστορικού κτηρίου της Μάλτας, με στόχο την κοινωνική αναζωογόνηση. Οι συνολικοί χώροι προσβάσιμοι στους πολίτες, μέσω καινοτόμων προσεγγίσεων, θα δρουν ως χώροι αλληλεπίδρασης «με ανθρώπους για ανθρώπους». Όπως αναφέρει ο υπεύθυνος του έργου Sandro Debono, η υλοποίηση του έργου θα αποτελεί «ένα ταξίδι προς το 2018 αλλά και μετά, για να καταστήσουμε την τέχνη και τη δημιουργικότητα από ένα ανεκτίμητο αγαθό σε ένα σημαντικό πόρο για την πόλη».

Η αναγέννηση της στεγασμένης αγοράς Is-Suq tal-Belt

Η αγορά που χτίστηκε τη δεκαετία του 1860, αποτελεί για την πόλη ένα εξαιρετικά σημαντικό οικοδόμημα, λόγω του ιστορικού χαρακτήρα της, ενώ σήμερα, μόνο λίγες επιχειρήσεις εξακολουθούν να φιλοξενούνται. Το έργο αποκατάστασης θα υλοποιηθεί μέσω σύμπραξης δημόσιου - ιδιωτικού τομέα και θα οδηγήσει σε οικονομική, κοινωνική και αστική ανανέωση της πόλης, αλλά και της ευρύτερης περιοχής, ενώ προβλέπεται να φιλοξενήσει πολιτιστικές δραστηριότητες σε συγκεκριμένο τμήμα, ενώ στο δε υπόλοιπο θα λειτουργήσει ως αγορά.

Εικόνες 15-17. Στεγασμένη αγορά Is-Suq tal-Belt. Πηγή: <http://valletta2018.org>.

Οδός Strait: κέντρο τέχνης, πολιτισμού και ψυχαγωγίας

Εικόνες 18-20. Οδός Strait. Πηγή: <http://valletta2018.org>.

Στο πλαίσιο του έργου προβλέπεται η αναγέννηση της οδού Strait - Strada Stretta, μήκους 665 μ. και πλάτους από 3,5 - 4 μ. και η μετατροπή του σε κέντρο κοινωνικής και δημιουργικής δραστηριότητας. Στόχος είναι, μέσω των παρεμβάσεων συντήρησης και αποκατάστασης του αρχιτεκτονικού πλούτου, να επιτευχθεί η μακροπρόθεσμη

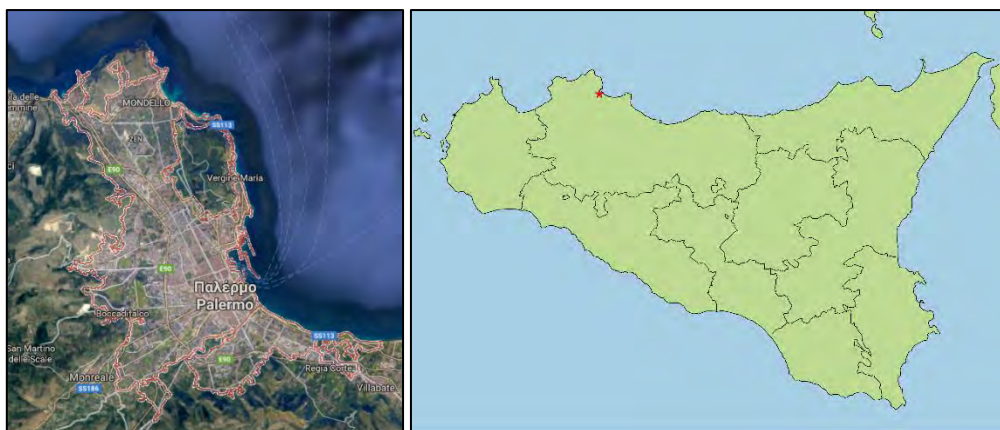
βιωσιμότητα της περιοχής. Με την αναβάθμιση θα δημιουργηθούν συνεκτικοί δεσμοί ιστορικής και σύγχρονης εποχής και σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς και πολιτιστικούς φορείς, θα διοργανωθούν εμπορικές, πολιτιστικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες.

2.5.2. Η περίπτωση του Παλέρμο - Σικελία

Το Παλέρμο με τα εξαιρετικά αποτυπώματα της ιστορικής πορείας του στον χρόνο αποτελεί την παλαιότερη και μεγαλύτερη πόλη στην Ιταλία μετά τη Ρώμη, τη Νάπολη και τη Βενετία. Μέσα από τη διαχείριση και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς προσπαθεί να θωρακίσει και να αναδείξει αυτόν τον πλούτο, στο πλαίσιο της γενικότερης κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και αναζωογόνησης της πόλης. Στο υποκεφάλαιο αυτό, στοχευμένα σε θέματα πολιτισμού, γίνεται συνοπτική αναφορά στην πόλη και στα ιστορικά στοιχεία της, στην κτισμένη και άυλη πολιτιστική κληρονομιά και σε πολιτιστικές δράσεις που χρηματοδοτήθηκαν μέσα από την υλοποίηση των ΠΕΠ Σικελίας κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων προγραμματικών περιόδων. Επίσης, όσον αφορά την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς θα γίνει αναφορά στην ένταξη των μνημείων του πολιτιστικού συμπλέγματος Arab - Norman Παλέρμο - πόλεις Monreale και Cefalù, στον Κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

Γενικά Στοιχεία

Το Παλέρμο, πρωτεύουσα της περιφέρειας της Σικελίας και της επαρχίας του Παλέρμο, είναι μια δυναμική μεσογειακή πόλη της Ιταλίας, ένα σταυροδρόμι και μωσαϊκό διαφορετικών πολιτισμών, που διαθέτει μια εξαιρετική πολιτιστική και αρχιτεκτονική κληρονομιά ως μάρτυρα της μοναδικής ιστορίας της και της διαδοχής πολιτισμών που καθόρισαν το ταξίδι της στον χρόνο. Η πόλη ιδρύθηκε το 736 π.Χ. από τους Φοίνικες, μετά ενσωματώθηκε στην Ρωμαϊκή και Βυζαντινή Αυτοκρατορία, διετέλεσε υπό αραβική κυριαρχία την περίοδο 827 - 1071 και έγινε πρωτεύουσα του νέου Βασιλείου της Σικελίας (από το 1130 έως το 1816) και ενωμένο με το Κράτος της Νάπολης σχημάτισε το Βασίλειο των Δύο Σικελών, μέχρι την ιταλική ενοποίηση (1860) (<http://urbact.eu>). Η κεντρική περιοχή της πόλης έχει πληθυσμό 676.000 κατοίκους, η αστική περιοχή εκτιμάται από την Eurostat σε 855.285 κατοίκους, ενώ η μητροπολιτική περιοχή, πέμπτη πιο πυκνοκατοικημένη στην Ιταλία, έχει 1,2 εκατομμύρια κατοίκους (www.coe.int).

Χάρτες 3-4. Απεικόνιση Παλέρμο. Πηγή: Google Maps, <http://ec.europa.eu>, Ίδια επεξεργασία.

Το Παλέρμο ως διοικητική πρωτεύουσα της Σικελίας κατέχει σημαντική θέση στην οικονομία της, με τον τουρισμό (σημαντικά ποσοστά επισκεπτών σε ετήσια βάση) και τις υπηρεσίες να αποτελούν τους πιο δυναμικούς κλάδους σε σχέση με τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα. Χάρη στη στρατηγική τοποθέτησή του στο κέντρο της λεκάνης της Μεσογείου, η πόλη συμμετέχει σε πολλά διεθνή δίκτυα με χώρες της Μεσογείου, ενώ φιλοξενεί αρχές ευρωπαϊκών προγραμμάτων συνεργασίας (<http://urbact.eu>).

Πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά

Η πόλη διαθέτει εξαιρετικής σημασίας πολιτιστικούς πόρους ως αποτέλεσμα των διαφορετικών πολιτισμών που κυριάρχησαν στη μακρά ιστορική της πορεία. Ανάμεσα στα πιο σημαντικά μνημεία είναι το Norman Palace, το Palatine Chapel και το μπαρόκ παλάτι των Eagles, ενώ ιδιαίτερη σημασία έχει το Αρχαιολογικό Μουσείο της πόλης (<http://ec.europa.eu>).

Η πόλη μετά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο, βρέθηκε λαβωμένη από τους βομβαρδισμούς με πολλά ιστορικά κτήρια να έχουν υποστεί πολλές ζημιές ή να έχουν εγκαταλειφθεί. Από το 1992 ο δήμος προώθησε σχέδιο ανάπτυξης και αστικής αναγέννησης, το πρώτο μετά από 30 χρόνια, προσδιορίζοντας κριτήρια με σκοπό την ισορροπία μεταξύ παλιάς και νέας πόλης, την ενίσχυση των ιστορικών περιοχών και την αποκατάσταση ιστορικών μνημείων που άνοιξαν τις πύλες τους στον κοινό. Στο πλαίσιο του μακροπρόθεσμου σχεδιασμού υλοποιήθηκαν στο Παλέρμο πολιτικές αστικής αναζωογόνησης και επανένταξης της πολιτιστικής υποδομής στην ζωή της πόλης (Council of Europe, 1998) (<http://whc.unesco.org>) (<https://ec.europa.eu>).

Το ιστορικό κέντρο του Παλέρμο είναι αποτέλεσμα των αλλαγών κατά τη διάρκεια των αιώνων. Με βάση το αστικό σχέδιο της πόλης με τίτλο "P.P.E. Del Centro

Storico", ρυθμίζονται ζητήματα οικοδόμησης και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, χαρτογράφησης της κτισμένης κληρονομιάς (κατοικίες, μοναστήρια, πολιτικά και στρατιωτικά δημόσια κτήρια). Για παράδειγμα, σε μία από τις τέσσερις περιοχές του ιστορικού κέντρου του Παλέρμο, στο "mandamento Castellammare", συμπεριλαμβάνονται περισσότερα από 500 οικοδομήματα χωρίς να ληφθούν υπόψη οι εκκλησίες, οι νέες κατασκευές και τα ερειπωμένα κτήρια (Genovaa, Fattaa, & Vincia, 2017).

Στο πλαίσιο της αναπτυξιακής στρατηγικής για τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και δεδομένου ότι στην ευρύτερη περιοχή φιλοξενούνται εξαιρετικά δείγματα πολιτιστικής και μνημειακής κληρονομιάς, βασικός στόχος της διοίκησης είναι η προστασία και διαφύλαξή τους, η ανάδειξη της μεγάλης ιστορικής και πολιτιστικής αξίας που διαθέτουν σε τοπικό και διεθνές επίπεδο και η συντήρηση και η αποκατάστασή τους για τη διερεύνηση πιθανών άλλων χρήσεων. Στο πλαίσιο αυτό προβλέπονται παρεμβάσεις μέσω της συνεργασίας με άλλα θεσμικά όργανα και αρμόδιους φορείς, έκδοση πράξεων και νομοθετικών κειμένων, εκπόνηση ερευνών και μελετών, σχεδιασμός και επίβλεψη του συνόλου των δράσεων συντήρησης και αποκατάστασης των αρχιτεκτονικών και καλλιτεχνικών στοιχείων, καθώς και ο προγραμματισμός, η εποπτεία και ο έλεγχος όλων των προβλεπόμενων σχεδίων (www.cittametropolitana.pa.it).

Πολιτιστικές εκδηλώσεις και πρωτοβουλίες

Όσον αφορά στην προώθηση πολιτιστικών πρωτοβουλιών και διάδοση ιστορικών παραδόσεων η επαρχία του Παλέρμο τα τελευταία χρόνια δραστηριοποιείται με στόχο την ανάδειξη και προβολή των μοναδικών πολιτιστικών δραστηριοτήτων της περιοχής, ως πόρου που αφορά τον τοπικό πληθυσμό, αλλά και τους επισκέπτες. Στα πλαίσια αυτά αναδεικνύονται και ενισχύονται τα καλλιτεχνικά, ιστορικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία της περιοχής, προωθείται η πολιτιστική και δημιουργική συνεργασία, θωρακίζεται η ταυτότητα μέσω της αναβίωσης των τοπικών εθίμων και παραδόσεων, ενισχύονται πολιτιστικοί σύλλογοι και φορείς (www.cittametropolitana.pa.it).

Εικόνα 21. Άποψη του Παλέρμο. Πηγή: www.coe.int.

Το Παλέρμο συμπεριλαμβάνεται στο «Δίκτυο Διαπολιτισμικών Πόλεων της Ιταλίας», που ιδρύθηκε το 2010 και στο οποίο συμμετέχουν 27 πόλεις, με σκοπό την προώθηση διαπολιτιστικών πολιτικών, την ανάδειξη καλών πρακτικών τοπικής διακυβέρνησης και αξιοποίηση της πολιτιστικής πολυμορφίας (www.comune.re.it).

Η πόλη του Παλέρμο αναδείχθηκε, ανάμεσα σε πολλές ιταλικές πόλεις, «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ιταλίας» για το 2018 από το Υπουργείο Πολιτισμού της Ιταλίας, μετά την επιλογή της πόλης για τη φιλοξενία πολιτιστικών εκδηλώσεων, όπως η Ευρωπαϊκή Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης (Lynch, 2017).

Υλοποίηση έργων πολιτιστικής κληρονομιάς (<http://ec.europa.eu>)

Στα πλαίσια της υλοποίησης δράσεων ενταγμένων σε ευρωπαϊκά προγράμματα όσον αφορά την διαχείριση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς αναφέρονται οι τρεις προγραμματικές περίοδοι (2000 - 2006, 2007 - 2013, 2014 - 2020).

Το ΠΕΠ για τη Σικελία 2000 - 2006, Προτεραιότητα 2: «Πολιτιστικοί πόροι» προέβλεπε δράσεις και για την περιοχή του Παλέρμο, με στόχο την ενίσχυση των πολιτιστικών πόρων και των υπηρεσιών πολιτιστικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας που συμβάλλουν καθοριστικά στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη του τόπου. Όσον αφορά την Προτεραιότητα 4: «Τοπικά συστήματα ανάπτυξης» υλοποιήθηκαν δράσεις στήριξης και προώθησης των τοπικών δομών, νέων επιχειρήσεων και υπηρεσιών, εστιασμένες στα ιστορικά κέντρα. Στην Προτεραιότητα 5: «Πόλεις» αναφέρονται δράσεις με στόχο την ενίσχυση του ρόλου των πόλεων και της βελτίωσης της ποιότητας ζωής με ιδιαίτερη έμφαση στα ιστορικά κέντρα.

Στο πλαίσιο της υλοποίησης του ΠΕΠ Σικελίας προγραμματικής περιόδου 2007 - 2013 σε χρηματοδότηση ΕΤΠΑ, υλοποιήθηκαν δράσεις που εμπίπτουν στην Προτεραιότητα 3: «Αξιοποίηση πολιτιστικών και περιβαλλοντικών πόρων για την προώθηση της ανάπτυξης του τουρισμού», με στόχο την ενίσχυση του πολιτιστικού και φυσικού δυναμικού της περιοχής, τη διατήρηση των ιστορικών χώρων, την υποστήριξη των ΜΜΕ που συνδέονται με τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την προώθηση του βιώσιμου τουρισμού. Στην προγραμματική αυτή περίοδο αναφέρονται δύο έργα τα οποία υλοποιήθηκαν και αφορούν στην αποκατάσταση χώρων της πολιτιστικής κληρονομιάς στο Παλέρμο.

Casina Cinese

Η αποκατάσταση του κτηρίου της Casina Cinese στο Parco della Favorita του Παλέρμο αποτελεί σημαντικό έργο στον πολιτιστικό τομέα. Η οικοδόμηση της

χρονολογείται από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα και αποτελεί ένα από τα πιο ιδιαίτερα μνημεία στο Παλέρμο με χαρακτηριστικά στοιχεία, τοξωτές στοές, πύργους με σπειροειδείς σκάλες, χώρους στους ορόφους και οκταγωνική παγόδα στην βεράντα.

Εικόνα 22. Κήποι στην Casina cinese. Πηγή: <http://ec.europa.eu>, © Presidenza Regione Siciliana.

Γκαλερί Palazzo Abatellis

Το Palazzo Abatellis, γνωστό και ως Palazzo Patella, χρονολογείται από τα τέλη του 15^{ου} αιώνα, αποτελεί δείγμα της καταλανικής και γοθικής αρχιτεκτονικής και βρίσκεται στην περιοχή Kalsa του Παλέρμο. Οι πτέρυγες του 15^{ου} και του 18^{ου} αιώνα αποκαταστάθηκαν και ανακαινίστηκαν με στόχο την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάπτυξη του τουρισμού, ενώ φιλοξενούν μόνιμες εικαστικές συλλογές της γκαλερί, εργαστήρια αποκατάστασης και τμήμα μουσειολογίας.

Εικόνα 23. Μοναστήρι στο Palazzo Abatellis.
Πηγή: <http://ec.europa.eu>, © Presidenza Regione Siciliana.

Αναφορικά με το Εθνικό ΕΠ για τον Πολιτισμό 2014 - 2020, ο κύριος στόχος του προγράμματος είναι η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της Ιταλίας, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η Σικελία και η πόλη του Παλέρμο, η διαμόρφωση συνεργειών στον πολιτιστικό και τουριστικό τομέα και η ενίσχυση των δημιουργικών και πολιτιστικών επιχειρήσεων. Ειδικότερα, μέσω των αναμενόμενων αποτελεσμάτων, το πρόγραμμα αποσκοπεί στην αποκατάσταση και ανάδειξη των μεγάλων πολιτιστικών χώρων της νότιας Ιταλίας (αύξηση της επιφάνειας των προς αναστήλωση και ανακαίνιση κτηρίων), στην αποτελεσματική αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων (αύξηση της επισκεψιμότητας), καθώς και στην ενίσχυση σχετικών επιχειρήσεων (αύξηση αριθμών ΜΜΕ που λαμβάνουν στήριξη).

Προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς (<http://whc.unesco.org>)

Όπως αναφέρεται στο έγγραφο της Περιφέρειας της Σικελίας για την ένταξη στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO το 2015 του

συμπλέγματος “Arab-Norman Palermo και οι Καθεδρικοί Ναοί Cefalù και Monreale” στο Παλέρμο και στις πόλεις Cefalù και Monreale συμπεριλαμβάνονται τα εννέα μνημεία με βάση την ιστορική και πολιτιστική τους σημασία, την ακεραιότητά τους, την αυθεντικότητά τους και τις συνθήκες προσβασιμότητας και χρηστικότητάς τους. Η ένταξη του μνημείου έγινε με βάση τα κριτήρια «*ii. εκφράζει σημαντική ανταλλαγή ανθρώπινων αξιών και iv. αποτελεί αξιόλογο παράδειγμα τύπου κτηρίων ή αρχιτεκτονικού συνόλου απεικονίζοντας συγκεκριμένο στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας*».

Τα μνημεία χρονολογούνται από την εποχή του βασιλείου της Νορμανδίας της Σικελίας (1130 - 1194) και συμπεριλαμβάνουν εννέα πολιτιστικές συνιστώσες με εξαιρετικά στοιχεία της πολυπολιτισμικής διαδρομής της Σικελίας και του Παλέρμο, των κοινωνικο-πολιτιστικών στοιχείων του δυτικού, ισλαμικού και βυζαντινού πολιτισμού και των επιρροών στην αρχιτεκτονική και καλλιτεχνική έκφραση, όσον αφορά στο χώρο, στα κτήρια και στη διακόσμηση. Ειδική προστασία προβλέπεται με βάση την εθνική νομοθεσία και τον κώδικα πολιτιστικής κληρονομιάς και τοπίου του 2004, ενώ συγκεκριμένα μνημεία έχουν χαρακτηριστεί ως εθνικά μνημεία. Στα πλαίσια της UNESCO προστατεύονται με βάση σχέδιο διαχείρισης που έχει συμφωνηθεί στο σχετικό μνημόνιο.

Στο συμβολικά «ενοποιημένο» πολιτιστικό τόπο 6.235 εκταρίων, συμπεριλαμβάνονται αστικές και θρησκευτικές δομές και ειδικότερα: το Βασιλικό Παλάτι και το Παλατινό Παρεκκλήσι, το Παλάτι Zisa, ο καθεδρικός Ναός του Παλέρμο, οι Εκκλησίες San Giovanni degli Eremit, Santa Maria dell’ Ammiraglio, και San Cataldo και η Γέφυρα του Ναυάρχου στο Παλέρμο και οι Καθεδρικοί Ναοί στις πόλεις Monreale και Cefalù.

Πίνακας 1. Ιστορικά μνημεία Arab-Norman Palermo και οι Καθεδρικοί Ναοί

<p>Βασιλικό Παλάτι</p>	<p>Το παλάτι (11^{ος} - 12^{ος} αιώνας) αποτελεί δείγμα της αραβο-νορμανδικής αρχιτεκτονικής και ο πύργος Pisana αναδεικνύεται ως μοναδικό παράδειγμα οχυρωματικού πύργου με ανάμεικτα νορμανδικά και ισλαμικά στοιχεία, της αρχιτεκτονικής στην μεσαιωνική μεσόγειο συμπεριλαμβανομένων των ψηφιδωτών.</p>	
<p>Παλατινό Παρεκκλήσι</p>	<p>Ιδρύθηκε το 1130 και ήταν «το πιο εκπληκτικό θρησκευτικό οικοδόμημα που ονειρεύτηκε η ανθρώπινη σκέψη και υλοποιήθηκε από τα χέρια του καλλιτέχνη» και χαρακτηρίζεται από βυζαντινά μωσαϊκά καθώς και ιδιαίτερα αντικείμενα τέχνης.</p>	
<p>Εκκλησία San Giovanni degli Eremiti</p>	<p>Το μνημειακό συγκρότημα συμπεριλαμβάνει την εκκλησία, μέρος του μοναστηριού και χαρακτηρίζεται από στοιχεία που προσδίδουν μοναδικό και συμβολικό χαρακτήρα.</p>	
<p>Εκκλησία Santa Maria dell' Ammiraglio</p>	<p>Η εκκλησία που θεωρείται κόσμημα λαμπρότητας ιδρύθηκε στα μέσα του 12ου αιώνα, αποκαλείται και La Martonana λόγω του παρακείμενου μοναστηριού και χτίστηκε ως ιδιωτικό παρεκκλήσι αφιερωμένο στην Παναγία. Χαρακτηρίζεται σταυροειδής, ορθόδοξης βυζαντινής τεχνοτροπίας και είναι διακοσμημένη με εξαιρετικά βυζαντινά ψηφιδωτά.</p>	
<p>Εκκλησία San Cataldo</p>	<p>Η εκκλησία των αρχών του 12^{ου} αιώνα είναι χτισμένη κοντά στην εκκλησία της Santa Maria dell' Ammiraglio, που μαζί αποτελούν ένα μνημειώδες σύνολο και χαρακτηρίζεται από τρεις θόλους και απουσία εσωτερικών διακοσμήσεων.</p>	
<p>Παλάτι Zisa</p>	<p>Χτίστηκε στα όρια της αρχαίας πόλης του Παλέρμο στα μέσα του 12^{ου} αιώνα και αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό μνημείο, συμπεριλαμβάνει παρεκκλήσι και αίθουσα με σιντριβάνι με υπέροχα μωσαϊκά.</p>	

<p>Καθεδρικός Ναός</p>	<p>Χρονολογείται στα τέλη του 12^{ου} αιώνα και χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά και εικαστικά στοιχεία.</p>	
<p>Γέφυρα του Ναυάρχου</p>	<p>Χτίστηκε το δεύτερο τέταρτο του 12^{ου} αιώνα, αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα έργα και σημαντική μαρτυρία της μεσαιωνικής αρχιτεκτονικής της εποχής αυτής.</p>	

Πηγή: Arab-Norman Palermo and the Cathedral Churches of Monreale and Cefalù, σελ. 21 - 24, Kitzinger, 1990, www.icomos.org, Ίδια επεξεργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - ΒΕΛΤΙΣΤΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

3.1. Θεσμικό πλαίσιο για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς

Όσον αφορά στο θεσμικό πλαίσιο που αφορά, άμεσα ή έμμεσα την προστασία και ανάδειξη των αρχαιοτήτων και της κτισμένης και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς παρουσιάζονται οι σχετικοί νόμοι (ενδεικτική καταγραφή) με ορόσημο έτος το 1932 (Παπαγεωργίου, Λαϊνας, & Νικολακοπούλου, 2012, σ. 622) (Παπαγεωργίου, 2016, σσ. 37-38):

- Ν. 5351/1932 «περί αρχαιοτήτων»
- Ν. 1469/1950 «περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενέστερα του 1830» (ΦΕΚ 169/Α/7.8.1950)
- Ν. 1103/1980 με τον οποίο κυρώνεται η διεθνής σύμβαση της UNESCO (1970) για την παρεμπόδιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών (ΦΕΚ 297/Α/29.12.1980)
- Ν. 1337/1983 «Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις» (ΦΕΚ 33/Α/14.3.1983)
- Ν. 1512/1985 άρθρο 1 - υποχρεώσεις ιδιοκτητών για τη συντήρηση ακινήτων (ΦΕΚ 4/Α/11.1.1985)
- ΓΟΚ 1985, όπως τροποποιήθηκε το 1988 (Ν. 1577/1985) και (1772/1988). Παραδοσιακοί οικισμοί και διατηρητέα κτήρια. Προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (άρθρα 4,5,6).
- Ν. 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος» άρθρα 18, 19 και 21 (ΦΕΚ 160 - τεύχος 1, 18.10.1986)
- Π.Δ. της 15.4.1988 «Διατήρηση, επισκευή, ανακατασκευή καλλιτεχνικών και στατικών στοιχείων διατηρητέων κτηρίων» (ΦΕΚ 317/Δ/28.4.1988)
- Ν. 1982/1990 «Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη» άρθρο 91 (Δόμηση σε αρχαιολογικούς χώρους) (ΦΕΚ 101/Α/31.7.1990)
- Ν. 2121/1993 για την «Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα» (ΦΕΚ 25/Α/4.3.1993)
- Ν. 2831/2000 ο οποίος συμπλήρωσε το άρθρο 4 του Ν. 1577/1985 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός και άλλες πολεοδομικές διατάξεις στον οποίο

ορίζονται βασικές ρυθμίσεις για τους παραδοσιακούς οικισμούς και τα διατηρητέα κτήρια (ΦΕΚ 140/Α/13.6.2000)

- Ν. 3802/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (ΦΕΚ 153/Α/28.6.2002)
- Ν. 3525/2007 για την «Πολιτιστική Χορηγία» (ΦΕΚ 16/Α/26.1.2007)

Μέχρι σήμερα, ο Ν. 3028/2002 αποτελεί το βασικό νομοθετικό πλαίσιο, ολοκληρωμένης και συστηματικής αντιμετώπισης της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς ανά εποχή (αρχαιότερη και νεότερη), όπως εξειδικεύεται στο άρθρο 2, καθώς και της προστασίας άυλων πολιτιστικών αγαθών, όπως εξειδικεύεται στο άρθρο 5 και που συνίσταται στον εντοπισμό και την τεκμηρίωση, στη διατήρηση και την προστασία, στη συντήρηση και την ανάδειξη, ενώ ειδική μνεία γίνεται για την ευαισθητοποίηση των πολιτών και τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε αυτήν (Άρθρο 3.1.). Με βάση το Νόμο κρίνεται απαραίτητο η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς να συμπεριλαμβάνεται στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση σχεδίων και προγραμμάτων σε χωροταξικό, αναπτυξιακό, περιβαλλοντικό και πολεοδομικό επίπεδο (Άρθρο 3.2.).

Συμπληρωματικά, στον Πίνακα που ακολουθεί, αναφέρεται κατά χρονολογική σειρά υιοθέτησης η κύρωση συμβάσεων από την Ελλάδα που αφορούν στην πολιτιστική κληρονομιά (ενδεικτική αναφορά, σε συνέχεια παρουσίασης των αντίστοιχων συμβάσεων στο Τμήμα 3.2.).

Πίνακας 2. Κύρωση συμβάσεων προστασίας πολιτιστικής κληρονομιάς

A/A	Τίτλος	Υπογραφή	Θεματοφύλακας	Κύρωση από Ελλάδα
1.	Σύμβαση για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης και Πρωτόκολλο	14/05/1954, Χάγη	UNESCO	N. 1114/1981 (ΦΕΚ 6/A/08-01-1981)
2.	Διεθνής Σύμβαση σχετικά με τα μέσα για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών	14/11/1970, Παρίσι	UNESCO	N. 1103/1980 (ΦΕΚ 297/A/29-12-1980)
3.	Διεθνής Σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς	23/11/1972, Παρίσι	UNESCO	N. 1126/1981 (ΦΕΚ 32/A/10-02-1981)
4.	Σύμβαση για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης	03/10/1985, Γρανάδα	Συμβούλιο της Ευρώπης	N. 2039/1992 (ΦΕΚ 61/A/13-04-1992)
5.	Σύμβαση για την προστασία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς	03/11/2003, Παρίσι	UNESCO	N. 3521/2006 (ΦΕΚ 275/A/22-12-2006)

Πηγή: www.ypeka.gr, Ιδία επεξεργασία.

3.2. Κτισμένη πολιτιστική κληρονομιά

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι ιστορικοί τόποι και τα μουσεία σε εθνικό επίπεδο. Στην κατηγορία των μουσείων εντάσσονται τα Αρχαιολογικά Μουσεία & Συλλογές, τα Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά Μουσεία & Συλλογές, τα Διαχρονικά Μουσεία, τα Ιστορικά & Λαογραφικά Μουσεία, τα Μουσεία Εικαστικών Τεχνών, τα Μουσεία Θεάτρου, τα Μουσεία Κινηματογράφου, τα Μουσεία Μουσικής, τα Μουσεία Φωτογραφίας, τα Ναυτικά Μουσεία και τα Μουσεία με θέματα ειδικού ενδιαφέροντος.

Πίνακας 3. Καταγραφή ιστορικών τόπων, μουσείων και παραδοσιακών οικισμών σε εθνικό επίπεδο

Διοικητική Διαίρεση		Ιστορικοί Τόποι	Μουσεία	Παραδοσιακοί Οικισμοί
Περιφέρεια	Περιφερειακή Ενότητα			
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	Δράμας	1	1	2
	Καβάλας	2	4	16
	Θάσου	1	-	8
	Ξάνθης	-	1	1
	Ροδόπης	-	4	1
	Έβρου	-	5	3
Κεντρικής Μακεδονίας	Θεσσαλονίκης	7	13	1
	Ημαθίας	1	4	-
	Κιλκίς	-	1	-
	Πέλλας	-	1	9
	Πιερίας	-	1	4
	Σερρών	-	4	7
	Χαλκιδικής	-	1	2
Δυτικής Μακεδονίας	Κοζάνης	-	4	2
	Γρεβενών	1	-	2
	Καστοριάς	2	1	1
	Φλώρινας	-	2	2
Ηπείρου	Άρτας	-	1	-
	Θεσπρωτίας	-	2	8
	Ιωαννίνων	10	5	72
	Πρέβεζας	-	1	4
Θεσσαλίας	Καρδίτσας	1	1	3
	Λάρισας	3	3	7

	Μαγνησίας	1	3	64
	Σποράδων	-	-	3
	Τρικάλων	-	-	4
Ιονίων Νήσων	Κέρκυρας	1	7	50
	Λευκάδας	3	1	2
	Ζακύνθου	2	2	-
	Κεφαλληνίας	12	2	31
	Ιθάκης	-	1	4
Δυτικής Ελλάδας	Αιτωλοακαρνανίας	21	3	1
	Αχαΐας	7	3	4
	Ηλείας	1	5	1
Στερεάς Ελλάδας	Βοιωτίας	1	5	2
	Εύβοιας	5	3	3
	Ευρυτανίας	2	-	4
	Φθιώτιδας	-	4	2
	Φωκίδας	-	5	5
Αττικής	Κεντρικού Τομέα Αθηνών	21	28	11
	Νότιου Τομέα Αθηνών	2	1	-
	Βόρειου Τομέα Αθηνών	3	3	2
	Δυτικού Τομέα Αθηνών	2	-	-
	Πειραιώς	-	6	4
	Νήσων	10	5	10
	Δυτικής Αττικής	-	1	-
	Ανατολικής Αττικής	37	9	2
Πελοποννήσου	Αργολίδας	7	7	4
	Αρκαδίας	5	5	54

	Κορινθίας	1	5	-	
	Λακωνίας	4	3	107	
	Μεσσηνίας	4	7	5	
Βορείου Αιγαίου	Ικαρίας	-	2	3	
	Λέσβου	1	7	27	
	Λήμνου	-	2	19	
	Σάμου	-	3	15	
	Χίου	-	6	28	
	Άνδρου	1	6	34	
	Θήρας	8	3	24	
Νοτίου Αιγαίου	Καλύμνου	2	4	23	
	Καρπάθου	-	1	6	
	Κέα - Κύθνου	1	1	8	
	Κω	8	2	4	
	Μήλου	2	4	15	
	Μυκόνου	-	3	2	
	Πάρου	1	1	11	
	Ρόδου	-	8	27	
	Νάξου	2	1	32	
	Σύρου	-	1	6	
	Τήνου	-	2	37	
	Κρήτης	Ηρακλείου	3	5	8
		Λασιθίου	-	3	15
		Ρεθύμνου	-	4	68
Χανίων		-	5	8	
Σύνολο		210	258	954	

Πηγή: <http://odysseus.culture.gr>, <http://listedmonuments.culture.gr>, <http://estia.minenv.gr>, www.ypai.gr, Ιδία επεξεργασία.

Πίνακας 4. Συγκεντρωτικά στοιχεία σε περιφερειακό επίπεδο

Περιφέρεια	Ιστορικοί Τόποι	Ποσοστό (%)	Μουσεία	Ποσοστό (%)	Παραδοσιακοί Οικισμοί	Ποσοστό (%)
Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης	4	1,9	15	5,8	31	3,2
Κεντρικής Μακεδονίας	8	3,8	25	9,7	23	2,4
Δυτικής Μακεδονίας	3	1,4	7	2,7	7	0,7
Ηπείρου	10	4,8	9	3,5	84	8,8
Θεσσαλίας	5	2,4	7	2,7	81	8,5
Ιονίων Νήσων	18	8,6	13	5,0	87	9,1
Δυτικής Ελλάδας	29	13,8	11	4,3	6	0,6
Στερεάς Ελλάδας	8	3,8	17	6,6	16	1,7
Αττικής	75	35,7	53	20,5	29	3,0
Πελοποννήσου	21	10,0	27	10,5	170	17,8
Βορείου Αιγαίου	1	0,5	20	7,8	92	9,6
Νοτίου Αιγαίου	25	11,9	37	14,3	229	24,0
Κρήτης	3	1,4	17	6,6	99	10,4
Σύνολο	210	100	258	100	954	100

Πηγή: <http://odysseus.culture.gr>, <http://listedmonuments.culture.gr>, <http://estia.minenv.gr>, www.ypai.gr, Ιδία επεξεργασία.

Από τους δύο παραπάνω πίνακες παρατηρείται ότι η Περιφέρεια Αττικής διαθέτει τους περισσότερους ιστορικούς τόπους (35,7% του συνόλου), ενώ η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου τους λιγότερους (0,5%). Επίσης, όσον αφορά τα μουσεία, τα περισσότερα διαθέτει η Περιφέρεια Αττικής με ποσοστό 20,5%, ενώ τα λιγότερα οι Περιφέρειες Θεσσαλίας και Δυτικής Μακεδονίας με ποσοστό 2,7% η κάθε μια. Τέλος, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου διαθέτει τους περισσότερους παραδοσιακούς οικισμούς αγγίζοντας το 24%, ενώ η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας τους λιγότερους με ποσοστό 0,6%.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται Μνημεία της Ελλάδας, που έχουν κηρυχθεί από τον UNESCO ως Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Πίνακας 5. Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO στην Ελλάδα

Μνημείο	Χρονολογία ένταξης	Φωτογραφικό υλικό	Μνημείο	Χρονολογία ένταξης	Φωτογραφικό υλικό
Ναός του Επικούρειου Απόλλωνα	1986		Μυστράς	1989	
Αρχαιολογικός χώρος των Δελφών	1987		Μονή Δαφνίου, Μονή Οσίου Λουκά και Νέα Μονή Χίου	1990	
Ακρόπολις Αθηνών	1987		Δήλος	1990	
Άγιο Όρος	1988		Πυθαγόρειο και Ηραίο Σάμου	1992	
Αρχαιολογικός χώρος Επιδαύρου	1988		Αρχαιολογικός χώρος της Βεργίνας	1996	

Παλαιοχριστιανικά και Βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης	1988		Ιστορικό Κέντρο (Χώρα) της Πάτμου με τη Μονή του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου και το Σπήλαιο της Αποκάλυψης	1999	
Μετέωρα	1988		Αρχαιολογικοί χώροι των Μυκηνών και της Τίρυνθας	1999	
Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου	1988		Παλαιά Πόλη της Κέρκυρας	2007	
Αρχαία Ολυμπία	1989		Αρχαιολογικός χώρος Φιλίππων	2016	

Πηγή: www.unesco-hellas.gr, <http://odysseus.culture.gr>, <http://whc.unesco.org>, Ιδία επεξεργασία.

3.3. Φορείς για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς

3.3.1. Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού

Με βάση το Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμόν 191 (ΦΕΚ 146/Α/23.6.2003, άρθρο 1) ορίζεται ότι «*αποστολή του Υπουργείου Πολιτισμού είναι η προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς από τους αρχαιότερους χρόνους έως σήμερα καθώς και η υποστήριξη της ανάπτυξης του σύγχρονου πολιτισμού*».

Η χρηματοδότηση των έργων που αφορούν στον πολιτισμό υλοποιείται, είτε από εθνικούς πόρους με αποκλειστικό φορέα το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού είτε από συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα. Στο πλαίσιο της συμμετοχής του ΥΠΠΟΑ σε προγράμματα και πρωτοβουλίες που αφορούν σε χρηματοδότηση έργων για τον πολιτισμό και την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς θα γίνει συνοπτική αναφορά ανά προγραμματική περίοδο (<http://ep.culture.gr>).

Αναφορικά με τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα και το Α' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) προγραμματικής περιόδου 1989 - 1993 θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι παρεμβάσεις υπέρ δράσεων του πολιτισμού αφορούσαν κυρίως δράσεις σε τοπικό επίπεδο, αποσπασματικού κυρίως χαρακτήρα.

Στο Β' ΚΠΣ προγραμματικής περιόδου 1994 - 1999, υλοποιήθηκαν συνολικά 280 έργα στον τομέα «Πολιτισμός», με αποτέλεσμα την ενίσχυση του πολιτιστικού δυναμικού της χώρας:

- στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Τουρισμός - Πολιτισμός» συμπεριλαμβάνονταν το Επιχειρησιακό Υποπρόγραμμα «Πολιτισμός», το οποίο αποτέλεσε και την πρώτη διαρθρωτική παρέμβαση συγχρηματοδοτούμενη από κοινοτικούς πόρους με την ένταξη 64 έργων
- 214 έργα και δράσεις πολιτισμού εντάχθηκαν και υλοποιήθηκαν μέσα από τα 13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα του Β' Κ.Π.Σ., το Ταμείο Συνοχής και τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες

Στο Γ' ΚΠΣ προγραμματικής περιόδου 2000 - 2006 ο τομέας του Πολιτισμού σχεδιάστηκε αυτοτελώς μέσω δύο βασικών αξόνων παρέμβασης, την προστασία και ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και την ανάπτυξη του Σύγχρονου Ελληνικού Πολιτισμού μέσω του ΕΠ «Πολιτισμός», των ΠΕΠ, του ΕΠ «Κοινωνία της Πληροφορίας», του ΕΠ «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση», της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας INTERREG και άλλων ΕΠ, όπως το ΕΠΑΝ και παρουσίασε επιτυχή υλοποίηση των στόχων στα προαναφερόμενα προγράμματα.

Κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007 - 2013 και με βάση το γενικό στόχο «Ανάδειξη του Πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας» δεν υπήρξε αυτοτελές τομεακό ΕΠ Πολιτισμού, αλλά οι διακριτές δράσεις πολιτισμού σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν μέσω των ΕΠ Ανταγωνιστικότητα - Επιχειρηματικότητα, άλλα τομεακά ΕΠ, τα ΠΕΠ, το ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση, το ΕΠ Εκπαίδευση και Δια βίου Μάθηση και το ΕΠ Διοικητική Μεταρρύθμιση.

Με βάση το πλαίσιο του αναπτυξιακού σχεδιασμού του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014 - 2020, ο πολιτισμός και οι δημιουργικές βιομηχανίες (ανάδειξη πολιτιστικών και καλλιτεχνικών δημιουργιών), συγκαταλέγονται μεταξύ των κλάδων στους οποίους θα δοθεί προτεραιότητα και η χρηματοδότησή τους θα γίνει μέσω των ΠΕΠ και του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης, όπως θα αναφερθεί παρακάτω (www.espa.gr).

3.3.2. Υπουργείο Οικονομίας & Ανάπτυξης

Στο πλαίσιο του αναπτυξιακού σχεδιασμού του ΕΣΠΑ 2014 - 2020 η χώρα και οι περιφέρειες εντοπίζουν τις δραστηριότητες εκείνες που παρουσιάζουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, με στόχο την επικέντρωση των διαθέσιμων πόρων και των προσπάθειών, για την επίτευξη αναπτυξιακών αποτελεσμάτων. Σε εθνικό επίπεδο, έχουν προσδιοριστεί εννιά τομείς, στους οποίους δίδεται προτεραιότητα, καθώς αναμένεται να έχουν μεγαλύτερη συμμετοχή στην οικονομική μεγέθυνση, με τον πολιτισμό και τις δημιουργικές βιομηχανίες -ανάδειξη πολιτιστικών και καλλιτεχνικών δημιουργιών- να συγκαταλέγονται μεταξύ αυτών (www.espa.gr).

Έως σήμερα, όπως προαναφέρθηκε, το ΥΠΠΟΑ είχε συγκεκριμένη διαδρομή στα Προγράμματα ΚΠΣ και ΕΣΠΑ, μέσω των οποίων χρηματοδοτήθηκε το μεγαλύτερο μέρος των έργων ανά την Επικράτεια. Στην παρούσα περίοδο όμως η χρηματοδότηση των έργων πολιτισμού γίνεται, είτε από το Υπ. Οικονομίας και Ανάπτυξης, είτε από τις Περιφέρειες μέσω των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Στο πλαίσιο υλοποίησης των ΠΕΠ στις 13 περιφέρειες της χώρας χρηματοδοτούνται έργα που στοχεύουν στην ενίσχυση των ιδιαίτερων στοιχείων και χαρακτηριστικών σε τοπικό επίπεδο, με γενικότερους στόχους, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται και η προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επίσης, οι δράσεις αυτές διαφέρουν σε περιφερειακό επίπεδο, ανάλογα με την

υφιστάμενη κατάσταση, στοχεύοντας στην ικανοποίηση των προτεραιοτήτων και στη βιώσιμη ανάπτυξη (www.espa.gr).

Το Υπ. Οικονομίας και Ανάπτυξης μέσω του τομεακού ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία (ΕΠΑνΕΚ) χρηματοδοτεί επιχειρήσεις παραγωγικών, ανταγωνιστικών και εξωστρεφών κλάδων όπως ο πολιτισμός, ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητα και την εξωστρέφεια τους με αιχμή την καινοτομία και την αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας (www.antagonistikotita.gr).

Επιπλέον χρηματοδοτούνται δράσεις διατήρησης, προστασίας και ανάπτυξης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς που περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων (<http://epan2.antagonistikotita.gr>):

1. Σύζευξη τουριστικού προϊόντος με το φυσικό κεφάλαιο και την πολιτιστική κληρονομιά: όπως μελέτες και έρευνες αγοράς, ενέργειες προώθησης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, διοργάνωση εκδηλώσεων μέσω χορηγιών
2. Σχεδιασμός υπηρεσιών περιβαλλοντικού και πολιτιστικού τομέα σε συνέργεια με κοινωνικούς και επιχειρηματικούς φορείς σε τοπικό και υπερτοπικό επίπεδο
3. Ειδικά σχέδια που στοχεύουν στην αειφόρο ανάπτυξη σε περιοχές πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς μέσω καινοτόμων εφαρμογών δημόσιου και ιδιωτικού τομέα

Επιπλέον, μέσω των προγραμμάτων Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΕΣ), που αποτελούν βασικό εργαλείο για την ενδυνάμωση των χωρικών συνεργασιών στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, χρηματοδοτούνται έργα και δράσεις πολιτισμού με στόχο την διασυνοριακή, διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία (www.espa.gr).

3.3.3. Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας

«Αποστολή του Υπουργείου αποτελεί η διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, των ανανεώσιμων φυσικών πόρων, της βιοποικιλότητας και των υδατικών πόρων, η ορθή διαχείριση των μη ανανεώσιμων ενεργειακών πόρων και η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η εξοικονόμηση ενέργειας, η αντιμετώπιση, μετριασμός και προσαρμογή στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, η αστική αναγέννηση, ο βιώσιμος χωροταξικός σχεδιασμός με σεβασμό στην αρχιτεκτονική κληρονομιά, και ο συντονισμός των περιβαλλοντικών πολιτικών της κυβέρνησης» (www.ypeka.gr).

Το Υπουργείο στα πλαίσια του επιτελικού ρόλου του για την αναβάθμιση του αστικού χώρου, διαμορφώνει σύγχρονες πολιτικές αστικών αναπλάσεων, ως εργαλείο

πολυεπίπεδων παρεμβάσεων, είτε σε ελεύθερους χώρους, είτε σε πόλεις με παρεμβάσεις σε ελεύθερους ή δομημένους χώρους. Στο πλαίσιο αυτό λαμβάνονται υπόψη οι προκλήσεις, καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες πόλεις και κρίσιμα ζητήματα βιώσιμης ανάπτυξης, όπως η εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, η προστασία του περιβάλλοντος, η βελτίωση του αστικού χώρου, της κινητικότητας και της αισθητικής του, η αξιοποίηση του ελεύθερου χώρου και η διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, υλοποιούνται πιλοτικά προγράμματα και δράσεις, τα οποία διευκολύνουν τη διαμόρφωση στρατηγικών ανάπλασης. Επίσης, το ΥΠΕΝ ασχολείται σε θέματα αρμοδιότητάς του, με τη σύγχρονη και την παραδοσιακή αρχιτεκτονική, τα παραδοσιακά κτήρια, τα οικιστικά σύνολα, τους παραδοσιακούς οικισμούς, τα ιστορικά κέντρα πόλεων, που αποτελούν μέρος της ανεκτίμητης πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας (www.ypeka.gr).

Η ΚΠ URBAN I προγραμματικής περιόδου 1994 - 1999 στόχευε στην ενθάρρυνση των πόλεων και περιοχών σε κρίση, με την ανάπτυξη ολοκληρωμένων σχεδίων για την αστική ανάπτυξη, μέσω της ενίσχυσης 118 αστικών ζωνών και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής 3,2 εκατ. ατόμων. Μέσω της ολοκληρωμένης αναπτυξιακής προσέγγισης του αστικού χώρου, τα σχέδια δράσης συμπεριελάμβαναν έργα για τη βελτίωση των υποδομών και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος και την θωράκιση των τοπικών ομάδων από τον κοινωνικό αποκλεισμό (<http://eur-lex.europa.eu>) (<http://ec.europa.eu>).

Στην Ελλάδα, με την υλοποίηση των ΚΠ URBAN I προγραμματικής περιόδου 1994 - 1999, χρηματοδοτήθηκαν 6 υποπρογράμματα σε 11 Δήμους, και πιο συγκεκριμένα στους Δήμους Κερατσινίου - Δραπετσώνας, Περιστερίου, Βόλου - Νέας Ιωνίας, Δυτικής Πάτρας, Δυτικής Θεσσαλονίκης, Ερμούπολης Σύρου, με άξονες όπως η αποκατάσταση και η ανάδειξη του αστικού χώρου, η θωράκιση των ΜΜΕ και η διευκόλυνση στη δημιουργία νέων, η προώθηση της απασχόλησης και η δημιουργία ειδικών δομών για την κοινωνική υποστήριξη (Μανωλά - Γκούντρα, 2007).

Η ΚΠ URBAN II προγραμματικής περιόδου 2000 - 2006, είχε ως στόχο την αειφόρο αστική ανάπτυξη με επίκεντρο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής 2,2 εκατ. ατόμων σε 70 αστικές ζώνες. Οι στόχοι της νέας πρωτοβουλίας συμπεριελάμβαναν: «την επεξεργασία και τη θέση σε εφαρμογή καινοτομικών στρατηγικών προς όφελος οικονομικοκοινωνικής ανάπτυξης μικρομεσαίων πόλεων ή συνοικιών σε κρίση εντός των μεγάλων αστικών συστημάτων & την ενίσχυση και την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών σχετικών με την αστική ανάπτυξη και την αειφόρο ανάπτυξης στις οικίες

ζώνες». Οι προτεραιότητες συμπεριελάμβαναν την αποκατάσταση κτηρίων για άλλες χρήσεις, την εφαρμογή συμφώνων σε τοπικό επίπεδο για την προώθηση της απασχόλησης, την καταπολέμηση του αποκλεισμού και των διακρίσεων, την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, πρωτοβουλίες για τον τομέα των μεταφορών και του περιβάλλοντος, προώθηση της «αστικής διακυβέρνησης» και δράσεων δικτύωσης (<http://eur-lex.europa.eu>) (<http://ec.europa.eu>).

Στο πλαίσιο της ΚΠ URBAN II στην Ελλάδα, χρηματοδοτήθηκαν τα ΕΠ «Οικονομικής και Κοινωνικής Αναζωογόνησης Περάματος», «Κομοτηνή Βιώσιμη πόλη για όλους 2001 - 2006», και «Οικονομικής και Κοινωνικής Αναζωογόνησης των Υποβαθμισμένων Περιοχών του Δυτικού Παραλιακού Μετώπου Ηρακλείου Κρήτης» μέσω αξόνων που περιλάμβαναν, την αναβάθμιση αστικών και οικολογικών περιοχών, την στήριξη της επιχειρηματικότητας, την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και τις δικτυώσεις πληροφορικής (Μανωλά - Γκούντρα, 2007).

3.3.4. Διεθνής Επιτροπή για τη Διατήρηση της Βιομηχανικής Κληρονομιάς - Ελληνικό τμήμα TICCIH

Στην Ελλάδα, δραστηριοποιείται από το Μάρτιο του 1992, το Ελληνικό Τμήμα του TICCIH, το οποίο σε συνεργασία με το Διεθνές TICCIH, το ICOMOS, φορείς σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και επιστημονικούς φορείς, προωθεί δράσεις διάσωσης, προστασίας, ανάδειξης και ευαισθητοποίησης αναφορικά με τη βιομηχανική κληρονομιά της χώρας ως πολιτιστικού αγαθού. Ουσιαστική παρέμβασή του αποτελεί η δημιουργία του Μητρώου Ελληνικής Βιομηχανικής Κληρονομιάς, μέσω της καταγραφής μνημείων προβιομηχανικής και βιομηχανικής κληρονομιάς σε όλη τη χώρα (<http://ticcih.gr>).

3.3.5. Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων - Ελληνικό Τμήμα ICOM

Ιδρύθηκε το 1983, στεγάζεται σε ένα διατηρητέο κτήριο στο Θησείο σε παραχώρηση από το Υπουργείο Πολιτισμού, αριθμεί 500 μέλη και στόχος του είναι η προώθηση του πολιτισμού και των μουσείων της Ελλάδας. Μεταξύ των δράσεων του συμπεριλαμβάνονται προγράμματα ανάδειξης και προώθησης της μουσειολογίας και η διοργάνωση διεθνών επιστημονικών συνεδρίων και συναντήσεων. Επίσης, συνεργάζεται με τις Εθνικές και Διεθνείς Επιτροπές του ICOM, το Υπουργείο Πολιτισμού, τα πανεπιστημιακά ιδρύματα της Ελλάδας και του εξωτερικού, καθώς και με άλλους φορείς, μέσω ομάδων εργασίας στα πρότυπα διεθνών οργανισμών (<http://network.icom.museum>).

3.3.6. Ελληνικό Τμήμα ICOMOS

Ιδρύθηκε το 1972, λειτουργώντας αρχικά ως «Επιστημονική Επιτροπή του Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας». Από το 1992 και ως σήμερα δραστηριοποιείται ως «ανεξάρτητο και αναγνωρισμένο επιστημονικό σωματείο» με εγγεγραμμένα 200 περίπου μέλη και 18μελές Διοικητικό Συμβούλιο. Βασικός στόχος του είναι η διάσωση και προστασία των πολιτιστικών αγαθών, τόσο στην Ελλάδα, όσο και σε διεθνές επίπεδο, με έμφαση στην Βαλκανική Χερσόνησο και στην Νοτιοανατολική Ευρώπη. Το Ελληνικό Τμήμα συνεργάζεται, μεταξύ άλλων, με τον Σύλλογο Ελλήνων Αρχαιολόγων, τη Διεθνή Επιστημονική Επιτροπή για τη Διατήρηση της Βιομηχανικής Κληρονομιάς (TICCIH), με το Διεθνές Συμβούλιο των Μουσείων (ICOM) και με Πανεπιστημιακά Ιδρύματα (www.icomoshellenic.gr).

3.3.7. Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς (ΠΙΟΠ)

Το κοινωφελές μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ίδρυμα, διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στη διάσωση, προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ελλάδας, με στοχευμένη αναφορά στη βιοτεχνική και βιομηχανική ενότητά της, συμπεριλαμβανομένης και της τεχνολογίας, μέσω ερευνητικών, πολιτιστικών και εκπαιδευτικών εκδηλώσεων και προγραμμάτων. Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στο Δίκτυο Θεματικών Μουσείων, μέσα από τη λειτουργία των οποίων το ΠΙΟΠ προωθεί την πολιτιστική αναζωογόνηση σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο (www.piop.gr).

3.4. Παραδείγματα διαχείρισης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς

Στο πλαίσιο της έρευνας για τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε ελληνικές πόλεις και ανάχνευσης βέλτιστων πρακτικών, επιλέχθηκαν οι πόλεις της Κέρκυρας και της Ρόδου, που ανήκουν στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO και συγκαταλέγονται μεταξύ εκείνων που διαθέτουν εξαιρετικά μεγάλο πλούτο πολιτιστικών μνημείων, ως αποτύπωμα των διαδοχικών πολιτιστικών περιόδων της ιστορίας τους, ενταγμένων στη σημερινή πραγματικότητα και παρόντων στην πολιτιστική ζωή του τόπου.

3.4.1. Η περίπτωση της Κέρκυρας

Η χαρτογράφηση της πόλης της Κέρκυρας αποκαλύπτει την ιστορική και πολιτιστική της πορεία στο χρόνο. Η πόλη προωθεί πλέγμα συνεργειών και δράσεων, ώστε οι σύγχρονες προτεραιότητες για την θωράκιση και ανάδειξη της πολιτιστικής

κληρονομιάς να εντάσσονται στο ολοκληρωμένο σχέδιο για την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξή της. Στο κεφάλαιο αυτό, θα γίνει συνοπτική αναφορά στην πόλη της Κέρκυρας, στην ιστορική της πορεία διαμέσου των αιώνων, ενώ αναφέρονται στοιχεία της άυλης και υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς της. Επίσης, παρουσιάζονται το Σχέδιο Διαχείρισης της Παλαιάς Πόλης, που έχει ενταχθεί στον Κατάλογο της UNESCO, στοιχεία του αρχιτεκτονικού πλούτου της Κέρκυρας, τα βασικά σημεία της στρατηγικής της πόλης 2014 - 2020 για την προστασία, συντήρηση και ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου, συμπεριλαμβανομένης και της πρότασης Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης 2021 και τέλος το Ολοκληρωμένο Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης της πόλης της Κέρκυρας.

Γενικά στοιχεία

Ο Δήμος Κέρκυρας βρίσκεται στο βορειότερο σημείο του Ιονίου Πελάγους και αποτελεί το έβδομο σε έκταση ελληνικό νησί και το δεύτερο των Ιονίων Νήσων, με έκταση 592 τ. χλμ. Σύμφωνα με τη νέα διοικητική διαίρεση (Πρόγραμμα Καλλικράτης, 2010) ο Δήμος υπάγεται στην Περιφερειακή Ενότητα Κέρκυρας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων και αποτελείται από το νησί της Κέρκυρας και τα τρία Διαπόντια νησιά (Οθωνοί, Ερείκουσα, Μαθράκι). Ο μόνιμος πληθυσμός του Δήμου Κέρκυρας, σύμφωνα με την Απογραφή του 2011, ανέρχονταν σε 102.071 κατοίκους. Όσον αφορά στους τομείς παραγωγής, ο τριτογενής τομέας αποτελεί το βασικό πυλώνα της τοπικής οικονομίας του Νομού Κέρκυρας, λόγω της υψηλής συγκέντρωσης σχετικών δραστηριοτήτων. Επιπλέον, στην Κέρκυρα λειτουργούν τρεις σχολές του Ιόνιου Πανεπιστημίου με δύο τμήματα ανά σχολή ως ακολούθως: Σχολή Ιστορίας & Μετάφρασης - Διερμηνείας, Σχολή Επιστήμης της Πληροφορίας & Πληροφορικής και Σχολή Μουσικής & Οπτικοακουστικών Τεχνών (ΕΠ Δήμου Κέρκυρας 2014 - 2019).

Χάρτες 5-6. Νήσος Κέρκυρα. Πηγή: Google Maps, <http://geodata.gov.gr>, Ιδία επεξεργασία.

Ιστορικά

Το ταξίδι της Κέρκυρας στην ιστορία ξεκίνησε από την προϊστορική εποχή και η πορεία της ήταν μακρά. Την μυκηναϊκή περίοδο με τους Φαίακες υποδέχτηκε τον ναυαγό Οδυσσέα, την αρχαϊκή εποχή αντιμετώπισε τους Ερετριείς και τους Κορινθίους, συμπορεύτηκε με την ανατολική αυτοκρατορία και τον 5^ο, 6^ο και 9^ο αιώνα υπέστη βαρβαρικές επιθέσεις των Βανδάλων, των Γότθων και των Αράβων. Το 968 αναφέρεται για πρώτη φορά ως επίσημη ονομασία του νησιού το «Κορυφώ», που σύντομα μετονομάστηκε σε Corfu. Το διάστημα 1204 - 1214 η Κέρκυρα περιήλθε στην ενετική κυριαρχία, μέχρι το έτος 1259 στο Δεσποτάτο της Ηπείρου, ενώ ακολούθησαν οι Ανδηγαυοί. Το 1386 επανήλθε η εξουσία των Βενετών, στα τέλη του 18^{ου} αιώνα η Κέρκυρα, κυριεύεται από τους Γάλλους και μετά από δύο χρόνια από τους Ρώσους. Την χρονική περίοδο 1800 - 1807, τα Ιόνια Νησιά αποτέλεσαν την «Επτάνησο Πολιτεία». Από το 1807 έως το 1815 επανήλθαν οι Γάλλοι αυτοκρατορικοί, ενώ μέχρι το τέλος του 1864 η Κέρκυρα τελεί υπό αγγλική κατοχή, μέχρι να ενσωματωθεί με την Ελλάδα (www.corfu.gr).

Εικόνες 24-25. Άποψη της Κέρκυρας την εποχή της Ενετοκρατίας και της Αγγλοκρατίας, αντίστοιχα.
Πηγή: www.corfu.gr.

Πολιτιστική κληρονομιά και πολιτιστικές υποδομές

Ο Δήμος Κέρκυρας διαθέτει πληθώρα πολιτιστικών πόρων και ειδικότερα αρχαιολογικούς χώρους, φρούρια, ανάκτορα, μουσεία κ.ά. Στους αρχαιολογικούς χώρους συμπεριλαμβάνονται ενδεικτικά: η Παλαιόπολη, η Αγορά, τα Ρωμαϊκά λουτρά Παλαιόπολης, η Αγορά Αρχαίας Πόλης, τα Κεραμικά εργαστήρια αρχαίας πόλης και Κεραμεικός - Φιγαρέτο. Το Παλιό Φρούριο αποτελεί μοναδικό μνημείο και τοπόσημο της πόλης και σήμερα φιλοξενεί τη Δημόσια Βιβλιοθήκη, τα ΓΑΚ - Αρχεία Νομού Κέρκυρας, τμήμα του Ιονίου Πανεπιστημίου, ενώ διαθέτει πολιτιστικές υποδομές και εκθεσιακούς χώρους κ.ά., ενώ το Νέο Φρούριο ένα αριστούργημα της οχυρωματικής αρχιτεκτονικής, βρίσκεται πάνω από το παλιό λιμάνι της Κέρκυρας και σήμερα φιλοξενεί μόνιμη έκθεση κεραμικής τέχνης. Άλλα φρούρια στην Κέρκυρα είναι το Αγγελόκαστρο, το Κάστρο της Κασσιώπης και το Βυζαντινό φρούριο Γαρδικίου. Μεταξύ των ανακτόρων συγκαταλέγονται το Ανάκτορο των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου, το Μονρεπό - Παλαιόπολη και το Ανακτορικό συγκρότημα Αχίλλειον. Η

Κέρκυρα διαθέτει πληθώρα μουσείων και πιο συγκεκριμένα το Αρχαιολογικό Μουσείο, το Μουσείο Αντιβουνιώτισσας, το Μουσείο Ασιατικής Τέχνης, το Μουσείο Καποδίστρια, το Μουσείο Σολωμού, το Μουσείο Κεραμικής Τέχνης, το Μουσείο Χαρτονομισμάτων Ιονικής Τράπεζας, το Βυζαντινό Μουσείο, το Σερβικό Μουσείο, την Πινακοθήκη Δήμου Κέρκυρας και το Παράρτημα Εθνικής Πινακοθήκης (Κέρκυρα - Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2021, 2015) (www.odysseus.culture.gr). Επίσης, λειτουργούν 17 φιλαρμονικές, χορωδίες, ωδεία, συμφωνική ορχήστρα, συγκρότημα μουσικής δωματίου, καθώς και πληθώρα πολιτιστικών συλλόγων και φορέων (ΕΠ Δήμου Κέρκυρας 2014 - 2019).

Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Η Κέρκυρα μέσα από την πολυπολιτισμική της κουλτούρα ενσωμάτωσε στις δικές τις τοπικές πολιτιστικές αναφορές όλες τις πολιτισμικές επιρροές, μετατρέποντάς την σε μια μοναδική πολιτιστική έκφραση με τις αμέτρητες πολιτιστικές εκδηλώσεις διεθνούς, εθνικού και τοπικού επιπέδου, αναπτύσσοντας πλούσιο πολιτιστικό πρόγραμμα, με ποικίλες εκδηλώσεις, όπως διεθνή φεστιβάλ, ποιητικές βραδιές, εκδηλώσεις λόγου, χορευτικές και θεατρικές παραστάσεις κ.ά., που φιλοξενείται σε ιστορικά κτήρια και δημόσιους χώρους (ΕΠ Δήμου Κέρκυρας 2014 - 2019).

Αδελφοποιήσεις

Επίσης, έχει αναπτύξει σχέσεις αδελφοποίησης με τους παρακάτω δήμους: Krusevac (Σερβία), Πάφου, Αμμοχώστου, Κοινότητα Άσσιας και Κοινότητα Τρεμετουσιάς (Κύπρος), Meissen και Troisdorf (Γερμανία), Brindisi, Garovigno και Βερόνα (Ιταλία), Βαθέος (Σάμος), Coper Kapodistria (Σλοβενία), Αγ. Σαράντα (Αλβανία), Παμβώτιδας (Ιωάννινα), Βελιγράδι (Σερβία) και Bethlehem (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής), στοχεύοντας στην επίτευξη ισχυρών δεσμών συνεργασίας και ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών σε θέματα που αφορούν τον πολιτισμό, τον τουρισμό κ.ά. (ΕΠ Δήμου Κέρκυρας 2014 - 2019).

Προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς

Στα πλαίσια της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς οι αρμόδιοι φορείς, το ΥΠΠΟΑ, το ΥΠΕΝ και ο Δήμος Κέρκυρας, έχουν προωθήσει πλέγμα θεσμικού πλαισίου (Νόμους, ΠΔ, ΥΑ, κλπ.), όπως για παράδειγμα η παλιά πόλη της Κέρκυρας έχει κηρυχθεί από το ΥΠΠΟΑ ως «ιστορικό διατηρητέο μνημείο» και οι πολιτιστικές αξίες του μνημειακού χώρου έχουν αναγνωρισθεί και προστατεύονται από την αριθμό

ΥΑ με αριθμό Φ18/46592/2305/24.7.79 (ΦΕΚ 52/Β/21.1.80) (ΕΠ Δήμου Κέρκυρας 2014 - 2019).

Η παλιά πόλη της Κέρκυρας, ως χαρακτηριστική μεσαιωνική πόλη, με τα δύο φρούρια -παλιό και νέο- αποτελεί, με βάση την ανάδειξή της ως τόπου Παγκόσμιας Κληρονομιάς από την UNESCO το 2007, «ένα μοναδικό πολιτιστικό σύνολο, υψηλής αισθητικής αξίας και ιστορικής σπουδαιότητας» και το διοικητικό, εμπορικό, οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο, με την τοπική κοινωνία και τους επισκέπτες να γίνονται καθημερινά κοινωνοί της μοναδικότητάς του (Αυγερινού - Κολώνια & Τουφεγγοπούλου, 2012). Η Παλιά Πόλη αναπτύχθηκε στα τέλη του 14^{ου} αιώνα, ενώ στα τέλη του 16^{ου} αιώνα, επί εποχής Βενετών, συναντάται το βασικό πολεοδομικό της στοιχείο, δηλαδή η οργάνωση της σε μικρούς πυκνοδομημένους πυρήνες. Τα αρχιτεκτονικά στοιχεία της αναγέννησης, του μπαρόκ και του νεοκλασικισμού αφορούν στη βενετική και αγγλική περίοδο και είναι σε πλήρη συνέργεια με τα τοπικά στοιχεία (Τατάκη, 1987). Το μνημείο διαθέτει επάρκεια των δύο παραμέτρων αυθεντικότητας και ακεραιότητας και η ένταξή του στον κατάλογο έγινε με βάση τα κριτήρια «i. αντιπροσωπεύει σημαντικό δημιούργημα της ανθρώπινης ευφυΐας, ii. εκφράζει σημαντική ανταλλαγή ανθρώπινων αξιών, iv. αποτελεί αξιόλογο παράδειγμα τύπου κτηρίων ή αρχιτεκτονικού συνόλου απεικονίζοντας συγκεκριμένο στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας» (<http://whc.unesco.org>).

Σχέδιο Διαχείρισης Παλαιάς Πόλης Κέρκυρας - UNESCO

Το Σχέδιο Διαχείρισης Παλαιάς Πόλης Κέρκυρας 2006 - 2012 για την ένταξή της στο Κατάλογο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, εγκρίθηκε το 2005 μετά την κατάρτιση του από το Δήμο Κέρκυρας και το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας - Τμήμα Κέρκυρας.

Το σχέδιο αυτό αποτελεί ολοκληρωμένο σχεδιασμό μέσω προσέγγισης που λαμβάνει υπόψη την οικονομική, κοινωνική και χωροταξική πραγματικότητα, με την παλιά πόλη της Κέρκυρας μέσα από το «διαρκή διάλογο» με τις συνθήκες της σημερινής εποχής, να εισπράττει θετικά οφέλη από τη λειτουργία της ως πόλη - Μνημείο (Αυγερινού - Κολώνια & Τουφεγγοπούλου, 2012).

Οι κύριοι στόχοι του σχεδίου προσδιορίστηκαν στην ενίσχυση του διττού ρόλου της πόλης ως «ενοποιημένου μουσείου», μιας πόλης ζωντανής και παρούσας στην ζωή του τόπου, στη διαχείρισή του, την προστασία και αποκατάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς, την προβολή της παλαιάς πόλης ως συνολικού μνημείου, την

αντιμετώπιση των προβλημάτων και τον σχεδιασμό δράσεων για τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Το ιστορικό μνημείο - ο τόπος που εντάχθηκε συμπεριλαμβάνει το παλαιό και το νέο φρούριο, τα κτήρια, τους δρόμους, τους ελεύθερους χώρους, όπως πάρκα και πλατείες και το σύνολο των πολιτισμικών στοιχείων που καθορίζουν την πόλη που συνθέτουν ένα μοναδικό περιβάλλον, ένα πολιτιστικό σύνολο που δημιουργήθηκε από τη διαδοχική παρουσία στο νησί διαφορετικών πολιτισμών που άφησαν ανεξίτηλα τα ίχνη τους, τόσο στην πόλη αυτή καθ' αυτή, όσο και στον πολιτισμό της (Σχέδιο Διαχείρισης Παλιάς Πόλης Κέρκυρας 2006 - 2012).

Συμμετοχή της Κέρκυρας στο έργο EXPO AUS

Η Παλιά πόλη της Κέρκυρας συμπεριλαμβάνεται στα 14 μνημεία που συμμετέχουν στο έργο EXtension of POtentiality of Adriatic Unesco Sites (EXPO AUS), έντεκα εκ των οποίων είναι εγγεγραμμένα στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO και αντιπροσωπεύουν διάφορους τύπους μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς και διαφορετικούς τύπους σχεδίων διαχείρισης τόπων - πόλεων με βάση το θεσμικό πλαίσιο, τον τύπο και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του προς προστασία μνημείου κ.ά. Στην επιμέρους στρατηγική που εγκρίθηκε από το Δήμο Κέρκυρας για την αειφόρο αστική ανάπτυξη, εντοπίζονται τρεις βασικές προσεγγίσεις που παρουσιάζουν άμεση συνέργεια με το σχέδιο διαχείρισης της Παλαιάς Πόλης και αφορούν τις επιμέρους στρατηγικές: αειφόρου ανάπτυξης, ολικής ποιότητας και ενεργής συμμετοχής των πολιτών (www.expoaus.org).

Αρχιτεκτονική κληρονομιά

Η ιστορική και πολιτιστική πορεία της Κέρκυρας άφησε το αποτύπωμά της και στην αρχιτεκτονική και την πολεοδομία του τόπου, ως σύζευξη των τοπικών και των δυτικών ρυθμών, τεχνοτροπιών και στοιχείων. Για παράδειγμα, την περίοδο της Βενετοκρατίας παρατηρούνται στοιχεία αναγεννησιακού τύπου, μπαρόκ και γοτθικά, στην ενδιάμεση περίοδο μεταξύ Βενετοκρατίας και Αγγλοκρατίας τα κτήρια διαθέτουν ομοιόμορφη σύνθεση, όπως για παράδειγμα στην Σπιανάδα, η περίοδος της Αγγλοκρατίας εμφανίζει στοιχεία επηρεασμένα από το νεοκλασικισμό, ενώ τέλος οι νεότερες κατασκευές χαρακτηρίζονται από στοιχεία art nouveau (www.corfu.gr).

Η πόλη χαρακτηρίζεται από έναν ιδιαίτερα εντυπωσιακό δαίδαλο από στενά δρομάκια, τα επονομαζόμενα «καντούνια», που δημιουργούν μια μοναδική εικόνα

ζωντανής πόλης σε διαρκή αναζήτηση νέων ρόλων σε πολιτιστικό διάλογο με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον (Αγοροπούλου - Μπιρμπίλη, 1982).

Ο χώρος της σημερινής πλατείας Σπιανάδας αποτελούσε αμυντικό χώρο κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας, καθώς βρισκόταν μπροστά από το Παλαιό Φρούριο και χρονολογείται από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, ο χώρος μετατράπηκε σε πλατεία που έμελλε να διαδραματίσει πολύ σημαντικό ρόλο για τη συνολική διαμόρφωση της πόλης, αποτελώντας σημείο συνάντησης και διοργάνωσης εκδηλώσεων. Συμπληρωματικά, από τις αρχές έως τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, οικοδομήθηκε συγκρότημα κτηρίων, το επονομαζόμενο «Λιστόν», με χαρακτηριστικό στοιχείο την κιονοστοιχία του ή «βάλτα» (Τατάκη, 1987), που αποτελεί δείγμα της «μνημειακής πολεοδομικής αντίληψης της Ναπολέοντειας περιόδου» (www.corfu.gr).

Εικόνες 26-27. Πλατεία «Λιστόν». Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Τα κερκυραϊκά σπίτια στην πόλη διακρίνονται σε αρχοντικά, σε αστικά και λαϊκά. Τα αρχοντικά αποτελούν οικοδομήματα με λιτή εμφάνιση και συγκεκριμένη καθ' ύψος δομή, διαθέτουν δύο ή τρεις ορόφους και εξώστη που προεξέχει. Τα σπίτια της ενετικής περιόδου χαρακτηρίζονται από αναγεννησιακά στοιχεία και στοιχεία μπαρόκ, πάντα όμως με απéritτες γραμμές. Παρουσιάζουν ομοιομορφία, οι προσόψεις είναι απλές και τα βασικά στοιχεία συμπεριλαμβάνουν: τοξοστοιχίες, πέτρινους εξώστες, σκαλιστά φουρούσια, λαξευτά πλαίσια και χαρακτηριστικά χρώματα, όπως κόκκινο και ώχρα. Δύο δείγματα της αρχιτεκτονικής της περιόδου αυτής αποτελούν τα αρχοντικά Ρίκκι και Γιαλλινά (17^{ος} αιώνας). Η εποχή της Αγγλοκρατίας διαμορφώνει μια νέα κατάσταση στον αστικό ιστό, με τις νέες κατασκευές να εναρμονίζονται με την υφιστάμενη δόμηση και να χαρακτηρίζονται από συμμετρία. Οι πολυκατοικίες αποκτούν περισσότερους ορόφους, οι όψεις τους χαρακτηρίζονται από κλασικιστικά και νεοαναγεννησιακά στοιχεία. Παράδειγμα της εποχής αποτελεί το παλάτι των Αρμωστών, που επηρέασε την οικοδόμηση πολλών κατοικιών της εποχής. Τα λαϊκά σπίτια, που αποτελούν και τα περισσότερα σε αριθμό, αφορούν λιτές και απéritτες, πολυώροφες και χωρίς διακοσμήσεις κατασκευές, ενώ δεν λείπουν και οι

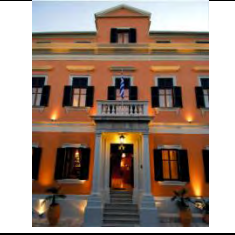

μονοκατοικίες, που χρονολογούνται από τη ενετική και αγγλική περίοδο (Αγοροπούλου - Μπιρμπίλη, 1982).

Στον Πίνακα 6 παρουσιάζονται ενδεικτικά παραδείγματα του αρχιτεκτονικού και πολιτιστικού πλούτου της Κέρκυρας, και ειδικότερα τα δημόσια κτήρια, τα αρχοντικά της Ενετικής Περιόδου και τα κτήρια του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα.

Πίνακας 6. Κτισμένη πολιτιστική κληρονομιά της Κέρκυρας

Είδος	Κτήριο	Περιγραφή	Φωτογραφικό υλικό
Δημόσια κτήρια	Ανάκτορο Αγίων Μιχαήλ & Γεωργίου	Αποτελεί το νεοκλασικού ρυθμού μνημείο της εποχής της Αγγλοκρατίας, οικοδομήθηκε στις αρχές του 19 ^{ου} αιώνα σε αρχιτεκτονικό σχεδιασμό του G. Whitmore, βρίσκεται στο βόρειο άκρο της Σπιανάδας, χαρακτηρίζεται από πύλες, δωρικές κιονοστοιχίες και ανάγλυφες διακοσμήσεις στο εσωτερικό και στο εξωτερικό του και φιλοξένησε σημαντικές εκδηλώσεις όπως τη Σύνοδο Κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1994. Σήμερα, έχει ανακαινιστεί και λειτουργεί ως Μουσείο Κλασικών Αρχαιοτήτων, ενώ φιλοξενεί και το Μουσείο Ασιατικής Τέχνης και τη Δημοτική Πινακοθήκη.	
	Loggia Nobilei - Στοά Ευγενών ή Σαν Τζιάκομο	Το κτήριο κατασκευάστηκε στα μέσα του 17 ^{ου} αιώνα, με λαξευτή τοιχοποιία και φιλοξένησε θεατρικές παραστάσεις έως το 1903 και έκτοτε φιλοξενεί τη Δημοτική Αρχή της πόλης.	
	Ιόνιος Ακαδημία, στρατώνες Grimani	Το κτήριο χρονολογείται από τα μέσα του 17ου αιώνα, χωροθετείται στο νότιο σημείο της Σπιανάδας και χαρακτηρίζεται από συμμετρικά στοιχεία μετά από διαδοχικές φάσεις οικοδόμησης. Επί Ενετών χρησιμοποιήθηκε ως στρατιωτικό μέγαρο, από το 1840 και μετά φιλοξένησε την Ιόνιο Ακαδημία, το πρώτο πανεπιστήμιο στη χώρα, ενώ αργότερα τη Δημόσια Βιβλιοθήκη που καταστράφηκε το 1943. Σήμερα, αποτελεί την έδρα του Ιόνιου Πανεπιστημίου και φιλοξενεί την Πρυτανεία.	
	Ιόνιος Βουλή	Το οικοδόμημα χαρακτηρίζεται από τοσκανικά και δωρικά στοιχεία και κατά τη διάρκεια του 19 ^{ου} αιώνα διατέθηκε στην Αγγλική Κοινότητα και μετατράπηκε στην Αγγλικανική Εκκλησία. Το 1978 έγιναν οι απαραίτητες ανασυλώσεις και σήμερα το κτήριο στεγάζει, σε ένα συγκεκριμένο τμήμα του, την Αγγλικανική Εκκλησία και Μουσείο αφιερωμένο στους αγώνες για την ελευθερία των Επτανήσων, όπου εκτίθεται ένα μέρος των συλλογών χαρακτηριστικής της Δημοτικής Πινακοθήκης, ενώ φιλοξενεί παράλληλα και πολιτιστικές εκδηλώσεις.	
	Κατοικία Λατίνου Αρχιεπισκόπου	Το κτήριο οικοδομήθηκε στα μέσα του 18 ^{ου} αιώνα, ως συνέχεια προθύστερου κτηρίου του 17 ^{ου} αιώνα, χωροθετείται στην πλατεία Δημαρχεία, απέναντι από τη Στοά των Ευγενών και χρησίμευσε ως κατοικία του Λατίνου Αρχιεπισκόπου, αργότερα φιλοξένησε τα Δικαστήρια και την Τράπεζα Ελλάδος.	

<p>Στρατώνες της Σπηλιάς</p>	<p>Το κτήριο από την εποχή της Βενετοκρατίας είχε σχήμα Γ και διέθετε τρεις χώρους: χώρο της Πύλης της Σπηλιάς, διαμέρισμα του στρατιωτικού διοικητή του Νέου Φρούριου και στρατώνα. Το κτήριο των στρατώνων κατά την περίοδο της βρετανικής προστασίας κατεδαφίστηκε και με προσθήκες και αναμορφώσεις βρίσκεται στη σημερινή του μορφή, ενώ στις αρχές του 20^{ου} αιώνα προστέθηκε μια νέα πτέρυγα. Σήμερα, στο ισόγειο φιλοξενεί δημόσιες υπηρεσίες και εμπορικά καταστήματα, ενώ οι όροφοι χρησιμοποιούνται ως κατοικία.</p>	
<p>Κτήριο Δικαστηρίων</p>	<p>Χρονολογείται από την εποχή του Μεσοπολέμου, χωροθετείται κοντά στο λιμάνι με κύρια χαρακτηριστικά το κλασσικό ρυθμό του και την ιωνικού ρυθμού του στοά. Σήμερα, έχουν μεταφερθεί σε άλλο κτήριο, διότι το συγκεκριμένο βρίσκεται σε διαδικασία ανακαίνισης.</p>	
<p>Κτήριο πρώην Ιονικής Τράπεζας</p>	<p>Οικοδομήθηκε στα μέσα του 19^{ου} αιώνα και χωροθετείται στην «Πλατεία των Στερνών». Τα χαρακτηριστικά του στοιχεία αφορούν στον κλασσικό μνημειακό ύφος του, τα τοξωτά ανοίγματα και τους ιωνικούς κίονες με αετώματα. Σήμερα, στον 1^ο όροφο του διατηρητέου κτηρίου στεγάζεται το Μουσείο Χαρτονομισμάτων Ιονικής Τραπεζής.</p>	
<p>Ιστορικά κτήρια «Καστελίνο» & «Καστελέτο»</p>	<p>Πρόκειται για δύο ανακαινισμένα ιστορικά κτήρια, τα οποία από το 1993 φιλοξενούν το παράρτημα της Εθνικής Πινακοθήκης στην Κέρκυρα, με μόνιμες εκθέσεις για την εξέλιξη της νεοελληνικής ζωγραφικής από τα πρώτα μεταβυζαντινά χρόνια μέχρι τις σύγχρονες δημιουργίες της τελευταίας δεκαετίας, καθώς και περιοδικές εκθέσεις και εκδηλώσεις, ενώ παράλληλα καθημερινά διοργανώνονται εκπαιδευτικά προγράμματα για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.</p>	
<p>Κατοικία Σολωμού</p>	<p>Το οικοδόμημα στο οποίο έζησε ο Διονύσιος Σολωμός, αναστηλώθηκε μετά από καταστροφές που υπέστη κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, φιλοξενώντας σήμερα το «Μουσείο Σολωμού», το οποίο ιδρύθηκε από την Εταιρεία Κερκυραϊκών Σπουδών (η οποία συστεγάζεται στον ίδιο χώρο). Το μουσείο συμπεριλαμβάνει εκθέματα από τη ζωή και το έργο του ποιητή και την πλούσια βιβλιοθήκη του, η οποία διαρκώς εμπλουτίζεται.</p>	

<p>Γ.Α.Κ. Αρχαία Νομού Κέρκυρας</p>	<p>Το Αρχείο στην Κέρκυρα συγκροτήθηκε για πρώτη φορά το 1443 από τη συλλογή των εγγράφων που σχετίζονταν με τη διαχείριση της τοπικής εξουσίας. Το 1537, κατά την περίοδο της τουρκικής πολιορκίας, το Αρχείο καταστράφηκε, με αποτέλεσμα να διασωθούν λιγοστά σημαντικά έγγραφα. Σήμερα, τα Αρχαία της Κέρκυρας φιλοξενούνται στην αριστερή πτέρυγα και στο υπόγειο του κτηρίου των πρώην αγγλικών στρατώνων του Παλαιού Φρουρίου και αποτελούν το πλουσιότερο σε ιστορικά έγγραφα αρχείο και ένα από τα μεγαλύτερα της Ελλάδας.</p>	
<p>Δημόσια Βιβλιοθήκη Κέρκυρας</p>	<p>Αποτελεί την παλαιότερη Δημόσια Βιβλιοθήκη στην Ελλάδα, η οποία ήταν εγκατεστημένη στη μονή της Αγίας Ιουστίνης, ενώ αργότερα μεταφέρθηκε στην πόλη στη μονή της Τενέδου. Στη συνέχεια, μαζί με το Πανεπιστήμιο, μετεγκαταστάθηκε στο κτήριο της Ιονίου Ακαδημίας μέχρι τους βομβαρδισμούς το 1943. Μετά τον πόλεμο επανασυστάθηκε και εμπλουτίστηκε και σήμερα φιλοξενείται στους Αγγλικούς Στρατώνες του Παλαιού Φρουρίου. Η βιβλιοθήκη λειτουργεί ως δανειστική, διαθέτει αναγνωστήριο, ενώ σε αυτή διοργανώνονται εκθέσεις βιβλίων και συνέδρια.</p>	
<p>Μον Ρεπό - Παλαιάπολη</p>	<p>Πρόκειται για νεοκλασική έπαυλη που χτίστηκε το 1831, προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ως θερινή κατοικία. Βρίσκεται μέσα στο πάρκο του Μον Ρεπό και επί Αγγλοκρατίας στέγασε το Ιεροσπουδαστήριο. Από το 1864 χρησιμοποιήθηκε ως θερινό Βασιλικό Ανάκτορο, ενώ κατά την περίοδο της Κατοχής λειτούργησε ως θέρετρο του Ιταλού πολιτικού διοικητή των Ιονίων Νήσων. Σήμερα, ο χώρος είναι επισκέψιμος και λειτουργεί ως μουσείο.</p>	
<p>Bella Venezia</p>	<p>Πρόκειται για μεγαλοπρεπές αναπαλαιωμένο νεοκλασικό κτήριο που χρησιμοποιήθηκε κατά τον 19^ο αιώνα ως κατοικία. Τον 20^ο αιώνα φιλοξένησε το προξενείο, την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και το Λύκειο Θηλέων Κέρκυρας. Το 1988 μετατράπηκε σε ξενοδοχείο (“Bella Venezia”), το οποίο ανακαινίστηκε το 2006.</p>	
<p>Δημοτικό Θέατρο Κέρκυρας</p>	<p>Το παλιό Δημοτικό Θέατρο της Κέρκυρας αποτελούσε ένα αρχιτεκτονικό κόσμημα για το νησί, το οποίο οικοδομήθηκε την περίοδο 1885 - 1902, με στοιχεία που προσομοιάζουν στο θέατρο της Σκάλας του Μιλάνου και το κατέτασαν σε ένα από τα καλύτερα και παλαιότερα της Ευρώπης. Διέθετε υψηλή ακουστική και πλούσια εσωτερική διακόσμηση, ενώ φιλοξένησε όπερες και θεατρικές παραστάσεις. Η ιστορία του θεάτρου κράτησε μόνο 41 χρόνια, αφού το Σεπτέμβριο του 1943 καταστράφηκε και κατεδαφίστηκε το 1952. Κατά τη δεκαετία του 1970 στον ίδιο χώρο κατασκευάστηκε το νέο Δημοτικό Θέατρο, ενώ το 2011 πραγματοποιήθηκε αρχιτεκτονικός διαγωνισμός για τα έργα ανάπλασης του περιβάλλοντος χώρου και της πλατείας.</p>	

Αρχοντικά Ενετικής Περίοδου	Αρχοντικό Ρίκκι	Αποτελεί διώροφο αρχοντικό της χρονικής περιόδου της Βενετοκρατίας, χρονολογείται από τον 17 ^ο αιώνα και τα χαρακτηριστικά του στοιχεία συμπεριλαμβάνουν τοξοστοιχίες με γλυπτές διακοσμήσεις και εξώστη. Σήμερα το κτήριο χαρακτηρίζεται από προσθήκες νεότερων κατασκευαστικών στοιχείων.	
	Αρχοντικό Κομπίτσι	Το οικοδόμημα χρονολογείται από το τέλος του 17 ^{ου} αιώνα με συνεχείς επεμβάσεις τα επόμενα χρόνια. Βρίσκεται στο κέντρο της πόλης και χαρακτηρίζεται από εξωτερικά και εσωτερικά στοιχεία διακόσμησης.	
	Αρχοντικό Γιαλλινά	Το οικοδόμημα μετά από διαρκείς επεμβάσεις ήδη από την περίοδο της Βενετοκρατίας, τόσο με τη συνένωση δύο άλλων κτηρίων, όσο και με την προσθήκη της στοάς του, χαρακτηρίζεται από εξώστη και προστώο.	
	Κτήριο Αναγνωστικής Εταιρείας	Το κτήριο χρονολογείται από την εποχή της Ενετοκρατίας, χρησιμοποιήθηκε ως αρχοντικό και αποτελεί μετά από προσθήκες και μετατροπές, ιδιαίτερο οικοδόμημα με τοξοστοιχία στο οποίο στεγάζεται έως και σήμερα η Αναγνωστική Εταιρεία Κέρκυρας, που ιδρύθηκε το 1836.	
	Αρχοντική κατοικία, στην οδό Γκίλφορντ 10	Το τριώροφο οικοδόμημα εποχής Ενετοκρατίας διαθέτει στοά με τόξωτά και διακοσμητικά στοιχεία.	

	Αρχοντική κατοικία, στην οδό Κοττάρδου 41	Τριώροφη κατοικία που χαρακτηρίζεται από τοξωτές στοές στους δύο πρώτους ορόφους, με χρήση του ισογείου για εμπορικές δραστηριότητες.	
Κτήρια 19 ^{ου} αιώνα	Μέγαρο Καποδίστρια	Το μνημειακό μέγαρο χτίστηκε το 1840 σε προυπάρχον αρχοντικό της οικογενείας και φιλοξένησε διαφορετικές χρήσεις, όπως έδρα της Νομαρχίας και του Κέντρου Μετάφρασης και Διερμηνείας. Χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη πρόσοψη, κορινθιακές παραστάσεις και οροφογραφίες. Σήμερα στεγάζει το Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου.	
	Μέγαρο Καντώνη	Το κτήριο που βρίσκεται στην Σπιανάδα, οικοδομήθηκε στα μέσα του 19 ^{ου} αιώνα, χρησιμοποιήθηκε ως κατοικία και χαρακτηρίζεται από αναγεννησιακά στοιχεία στην πρόσοψη και στον εξώστη.	
	Κτήριο στην οδό Δονζελότ 15 (Ξενοδοχείο «Κωνσταντινούπολη»)	Οικοδομήθηκε στα μέσα του 19 ^{ου} αιώνα σε ιδιαίτερα μεγάλης επιφάνειας οικόπεδο και χαρακτηρίζεται από τοξωτά ανοίγματα. Σήμερα, εξακολουθεί να χρησιμοποιείται ως ξενοδοχείο.	
	Κατοικία, στην οδό Δονζελότ 7- 9	Τα κτήρια οικοδομήθηκαν σε τραπεζοειδή οικόπεδα, με χαρακτηριστικά στοιχεία της Βρετανικής περιόδου, ενώ διαθέτουν εξώστες και συμμετρικά στοιχεία ως προς την κατασκευή τους.	

Κτήρια 20 ^{ου} αιώνα	Κτήριο στην οδό Αγ. Σπυρίδωνος 47	Το κτήριο διαθέτει διακοσμητικά στοιχεία art nouveau και κιγκλίδωμα στην είσοδο.	
	Κτήριο στη γωνία των οδών Καποδιστρίου & Αγ. Πάντων 1	Το κτήριο χαρακτηρίζεται από παραστάδες και άλλα ιδιαίτερα στοιχεία.	
	Μέγαρο Λάσκαρι	Τετραώροφο κτήριο νεοκλασικού χαρακτήρα, χρονολογείται στα τέλη του 19 ^{ου} και στις αρχές του 20 ^{ου} αιώνα, με χαρακτηριστικά στοιχεία τους εξώστες και την τοξοστοιχία στην είσοδο.	

Πηγή: Σχέδιο Διαχείρισης Παλιάς Πόλης Κέρκυρας 2006 - 2012, Παράρτημα 1γ, Δήμος Κέρκυρας, <http://corfu.nationalgallery.gr>, Ίδια επεξεργασία.

Στρατηγική στον τομέα του πολιτισμού

Η Κέρκυρα ως σταυροδρόμι της Ανατολής και της Δύσης, του Βορρά και του Νότου, διαμορφώνει στρατηγικές λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του τόπου και των αρχών που διέπουν την προστασία της πόλης ως τόπου παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσα από τις παρεμβάσεις στον τομέα του πολιτισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς ως βασικού άξονα. Μέσα από ένα ευρύ πλέγμα προγραμμάτων, έργων, δράσεων και ενεργειών διαρθρώνεται η στρατηγική του Δήμου καθώς και μέσα από πρωτοβουλίες όπως η συμμετοχή της Κέρκυρας ως υποψήφιας πόλης για την Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2021.

Η Πολιτιστική Στρατηγική του Δήμου Κέρκυρας, όπως εξειδικεύεται στο Επιχειρησιακό Σχέδιο 2014 - 2019, εντάσσεται στον Άξονα 2 «Κοινωνική Πολιτική, Παιδεία, Πολιτισμός, Αθλητισμός», Μέτρο 2.4. «Πολιτισμός - Αθλητισμός». Πιο συγκριμένα, οι γενικότεροι στόχοι αφορούν στην αποκατάσταση και ανάδειξη στοιχείων της πολιτιστικής, ιστορικής κληρονομιάς και στην ενίσχυση της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας. Συμπληρωματικά, προτείνονται ειδικότερες δράσεις αποκατάστασης και ανάδειξης εμβληματικών κτηρίων, ενίσχυσης της μουσειακής υποδομής της πόλης και ειδικότερα της Πινακοθήκης του Δήμου και του ιστορικού αρχείου, σχεδιασμού και λειτουργίας του περιφερειακού πολιτιστικού δικτύου και διοργάνωσης Φεστιβάλ Επτανησιακού Πολιτισμού, λειτουργίας εικαστικού εργαστηρίου, με τη θεσμοθέτηση συνάντησης νέων δημιουργών και καλλιτεχνών σε διεθνές επίπεδο και ανάπτυξης πολιτιστικών δράσεων με τη συμμετοχή πολιτιστικών σωματείων και φορέων (ΕΠ Πρόγραμμα Δήμου Κέρκυρας 2014 - 2019).

Με βάση την προκήρυξη του Δεκεμβρίου του 2016 και στα πλαίσια του ΕΠ «Ιόνια Νησιά», Άξονας Προτεραιότητας 2 «Προστασία του Περιβάλλοντος και Αειφόρος Ανάπτυξη» συγχρηματοδότηση ΕΤΠΑ, προβλέπονται «Δράσεις προστασίας, ανάδειξης, αξιοποίησης στοιχείων της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (ΥΠΠΟΑ)» και ειδικότερα παρεμβάσεις προστασίας, συντήρησης, ανάδειξης και αξιοποίησης της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας ως μνημείο UNESCO, δημιουργία δικτύων μνημείων/πόλεων UNESCO, δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών και δικτυώσεις τους με κόμβους ιστορικής κληρονομιάς και ενίσχυση μουσειακών υποδομών, συμπεριλαμβανομένων και των αρχείων (www.espa.gr).

Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2021

Η Κέρκυρα αποτέλεσε μια από τις 14 υποψήφιες πόλεις για την Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2021, με βασικό όραμα της υποψηφιότητας «Γίνε η Πόλη μου» να αποτελεί η ανάδειξη της πολιτιστικής ζωής του νησιού, του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος, ένα πολιτιστικό και αναπτυξιακό εργαλείο, σε πλήρη σύζευξη με την βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, μια πόλη μουσείο ένας ενοποιημένος πολιτιστικός χώρος σε ένα διαρκή διάλογο με την πόλη. Η πρόταση, η οποία αντικατοπτρίζει και την αναπτυξιακή στρατηγική για τον πολιτισμό και την πολιτιστική κληρονομιά αρθρώθηκε, μεταξύ άλλων, λαμβανομένων υπόψη των προτεραιοτήτων: «προσβάσιμος και ολοκληρωμένος πολιτισμός, πολιτιστική κληρονομιά και πολιτιστικός και δημιουργικός τομέας - δημιουργική οικονομία και καινοτομία» (Κέρκυρα - Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2021, 2015, σ. 38).

Ολοκληρωμένο Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης της πόλης της Κέρκυρας

Ο Δήμος Κέρκυρας προωθεί το «Ολοκληρωμένο Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης» (ΟΣΧΑ) της πόλης, ένα εργαλείο για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη και τη δημιουργική και πολιτιστική οικονομία, με χρονικό ορίζοντα το τέλος του 2023. Τον Ιούλιο του 2017 προωθήθηκε η 2^η φάση ανοικτής διαβούλευσης για το περιεχόμενο και την εξειδίκευση του ΟΣΧΑ, ενώ συγκροτήθηκαν οι θεματικές ομάδες εργασίας για την καταγραφή προτεραιοτήτων και αναγκών της πόλης ως κεντρικού πόλου, με την ενσωμάτωση της πολιτιστικής και δημιουργικής οικονομίας και δράσεων που αναφέρονται στις «Εξυπνες και Δημιουργικές Πόλεις». Το «Σύστημα Διακυβέρνησης και Διαχείρισης» στις περιοχές όπου θα εφαρμοστεί η στρατηγική συμπεριλαμβάνει τον σχεδιασμό της αναπτυξιακής στρατηγικής και τη διαχείριση - υλοποίησή της (www.corfu.gr).

Η υλοποίηση της στρατηγικής του ΟΣΧΑ θα γίνει μέσω εφαρμογής αναπτυξιακών πολιτικών και παρεμβάσεων με στόχο την αντιμετώπιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η πόλη σε αστικό, επιχειρηματικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Με βάση τις εργασίες των Θεματικών Ομάδων, προκρίθηκε το σενάριο που εστιάζει στη Δημιουργική και πολιτιστική οικονομία μέσα από τη συνέργεια της πολιτιστικής πόλης και με όραμα την «Ανάδειξη της Πόλης της Κέρκυρας ως Διεθνώς Αναγνωρίσιμου Πολυθεματικού, Πολύ-προϊοντικού και Δημιουργικού Πολιτιστικού Προορισμού». Στόχος της Στρατηγικής αποτελεί η διασύνδεση και αξιοποίηση του πολιτιστικού αποθέματος και της ιδιαίτερης ταυτότητας της πόλης, καθώς και η

δημιουργία συνέργειας για τη σύνδεση του ιστορικού και αστικού πυρήνα της πόλης, της πόλης - μνημείου με τη ζωντανή πόλη. «...“Η Προστασία”, η “Βιώσιμη Διαχείριση”, η “Φιλοξενία” και η “Ανάπτυξη” συγκροτούν την “τετραπλή έλικα” της στρατηγικής χωρικής ανάπτυξης της Πόλης Κέρκυρας και, μέσω αυτής, του συνόλου του νησιού, προκειμένου να αναδειχθεί ως Πολυθεματικός, Πολύ-προϊοντικός και Δημιουργικός Πολιτιστικός Προορισμός με διεθνή, μοναδικά και ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα» (Επιχειρησιακό Σχέδιο Στρατηγικής ΟΧΕ για την Πόλη της Κέρκυρας, 2017, σ. 17).

3.4.2. Η περίπτωση της Ρόδου

Η Ρόδος, συγκαταλέγεται μεταξύ των νησιών που η ιστορία της στην πορεία των 4.000 χρόνων χαρακτηρίζεται ως πολυπολιτισμική και η πολιτιστική κληρονομιά σε όλες τις εκφάνσεις της διατρέχει την πορεία της στο χρόνο και αποτελεί μάρτυρα της ιστορίας της (www.rodosisland.gr).

Οι τοπικές αρχές αντιμετωπίζουν την προστασία αλλά και την ανάδειξη του αρχιτεκτονικού πλούτου, αλλά και της ιδιαίτερα πλούσιας άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από ένα πλαίσιο δράσεων, ενεργειών, προγραμμάτων και πρωτοβουλιών. Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει συνοπτική αναφορά στην ιστορική πορεία του νησιού, στην κτισμένη και άυλη πολιτιστική κληρονομιά και την προστασία της, στη μεσαιωνική και νέα πόλη της Ρόδου, στις δομές πολιτισμού και στη διοργάνωση επιστημονικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων. Επισυνάπτονται επίσης, η πρόταση της Ρόδου ως Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης 2021 και στοιχεία της πολιτιστικής στρατηγικής του Δήμου Ρόδου για την περίοδο 2015 - 2020.

Γενικά στοιχεία

Η Ρόδος, πρωτεύουσα των Δωδεκανήσων, βρίσκεται στο ανατολικότερο σημείο της χώρας, αποτελεί το μεγαλύτερο νησί του Νομού και το τέταρτο σε εθνικό επίπεδο, με έκταση 1.401,46 τ. χλμ. και με βάση το «Πρόγραμμα Καλλικράτης» συστάθηκε ο Δήμος Ρόδου ως μοναδικός δήμος του νησιού. Σύμφωνα με την Απογραφή του 2011, ο Δήμος Ρόδου έχει πληθυσμό 115.490 κατοίκους και αποτελεί τον 9^ο μεγαλύτερο δήμο της Ελλάδας. Όσον αφορά στους τομείς παραγωγής, ο τουρισμός παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής με αποτέλεσμα η οικονομία του νησιού να βασίζεται σχεδόν αποκλειστικά στον τομέα αυτό (ΕΠ Δήμου Ρόδου 2015 - 2019). Επιπλέον, στη Ρόδο λειτουργούν Τμήματα του Πανεπιστημίου Αιγαίου και πιο συγκεκριμένα, το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, το Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής

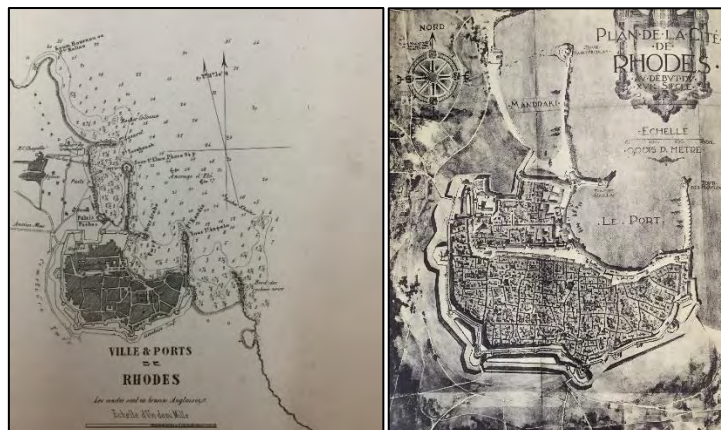
Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, η Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και το Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών (www.aegean.gr).

Χάρτες 7-8. Νήσος Ρόδος. Πηγή: Google maps, <http://geodata.gov.gr>, Ίδια επεξεργασία.

Ιστορικά στοιχεία

Η Ρόδος μαζί με τα Δωδεκάνησα αποτελεί «λίκνο πολλών πολιτισμών, κοινοτήτων, θρησκειών, εμπορικών δραστηριοτήτων, καλλιτεχνικών εκφράσεων και αρχιτεκτονικών ρυθμών» (Ρόδος - Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 2021, σ. 4).

Εικόνα 28. Πλάνο της πόλεως της Ρόδου.

Πηγή: Μαίλλης, Σκανδαλίδης & Τσαλαχούρης (2002), σελ. 26.

Εικόνα 29. Σχέδιο της πόλης της Ρόδου (Gabriel). Πηγή: Καρούζος (1973), σελ. 6.

Η Ρόδος έχει γνωρίσει πολλούς πολιτισμούς στο πέρασμα των αιώνων, λόγω της στρατηγικής της θέσης στο σταυροδρόμι θαλάσσιων διαδρομών με φανερά τα πολιτιστικά σημάδια σε όλες τις εκφάνσεις της ύλης και της κτισμένης πολιτιστικής κληρονομιάς της σε πλήρη συνέργεια με τα τοπικά στοιχεία.

Το 408 π.Χ. ιδρύθηκε η πόλη της Ρόδου, μια από τις πιο λαμπρές πόλεις της Αρχαιότητας, με τη σύμπραξη τριών αρχαίων πόλεων, την Ιαλυσό, την Κάμιρο και την Λίνδο και με βάση το πολεοδομικό σχέδιο του έλληνα πολεοδόμου Ιππόδαμου. Αποτέλεσε επαρχία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και μέρος της Βυζαντινής

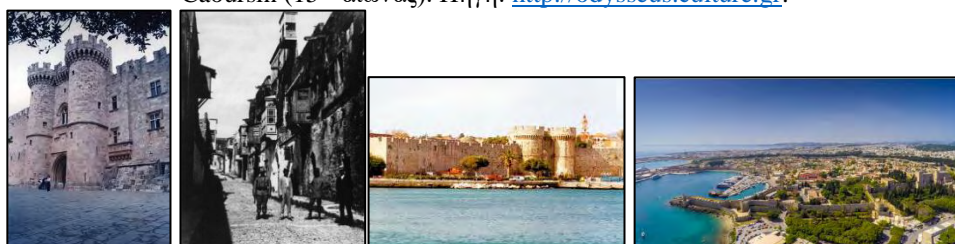
Αυτοκρατορίας. Το 1309 εγκαταστάθηκε στο νησί το τάγμα των Ιπποτών του Αγίου Ιωάννη της Ιερουσαλήμ και επεκτάθηκαν οι οχυρώσεις και οικοδομήθηκαν δημόσια κτήρια, όπως νοσοκομείο, παλάτι, εκκλησίες, δείγματα της Γοτθικής και Αναγεννησιακής αρχιτεκτονικής, το βόρειο τμήμα δε της πόλης περιελάμβανε το παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου. Με την κατάκτηση του νησιού το 1522 από τους Οθωμανούς Τούρκους, οικοδομήθηκαν νέα δημόσια κτήρια, καθώς και κατοικίες, ενώ έγιναν προσθήκες σε πολλά οικοδομήματα της Μεσαιωνικής Πόλης, δημιουργώντας ένα μείγμα αρχιτεκτονικών στοιχείων ανατολικής, δυτικής και τοπικής τεχνοτροπίας. Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα και λόγω των σεισμών πολλά κτήρια υπέστησαν καταστροφές. Το 1912 με την κατάληψη των Δωδεκανήσων από τους Ιταλούς, η πόλη απέκτησε νέο πολεοδομικό σχέδιο, κατεδαφίστηκαν σπίτια κοντά στα τείχη, διατηρήθηκαν τα στοιχεία της μεσαιωνικής περιόδου, επανοικοδομήθηκε το παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου, αποκαταστάθηκαν οι προσθήκες της οθωμανικής εποχής, υλοποιήθηκαν έργα υποδομής και κατασκευάστηκαν πολλά δημόσια και ιδιωτικά κτήρια. Με ιταλικό διάταγμα το 1929, η Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου και τα κοιμητήρια γύρω από την τάφρο χαρακτηρίστηκαν ως «μνημειακή ζώνη». Το 1947, η Ρόδος ενσωματώθηκε στην Ελλάδα, όπως και τα υπόλοιπα Δωδεκάνησα (www.rhodes2021.eu).

Μεσαιωνική Πόλη

Η Μεσαιωνική Πόλη αποτελεί μείγμα διαφορετικών πολιτιστικών και αρχιτεκτονικών στοιχείων, σε πλήρη αρμονία με την τοπική παράδοση, δημιουργώντας μια μοναδική αίσθηση μιας άλλης εποχής. Στενά δρομάκια, σπίτια με μπαλκόνια, μεσαιωνικά οικοδομήματα και μικρές πλατείες, «συνδιαλέγονται» με το ζωντανό κομμάτι της σύγχρονης πόλης, που συμπεριλαμβάνει εμπορικές, τουριστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες, καθώς και περιοχή κατοικίας (www.rodosisland.gr). Η πόλη είναι προσβάσιμη στο κοινό, όπως είναι και οι διαδρομές της τάφρου ή της περιμέτρου των τειχών και μεταξύ των μνημείων συμπεριλαμβάνονται: το Παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου, το Νοσοκομείο των Ιπποτών, το Παλαιοχριστιανικό Βαπτιστήρι, η Παναγία του Κάστρου, το Παλιό οπλοστάσιο των Ιπποτών και το Μέγαρο της Καστελλανίας (www.unesco-hellas.gr). Όπως θα αναφερθεί παρακάτω, σε πολλά από αυτά τα ιστορικά μνημεία φιλοξενούνται νέες χρήσεις.

Εικόνες 30-31. Δορυφορική εικόνα Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου και μικρογραφία από κώδικα G. Caoursin (15^{ος} αιώνας). Πηγή: <http://odysseus.culture.gr>.

Εικόνες 32-35. Η μεσαιωνική πόλη Ρόδου. Πηγή: <http://odysseus.culture.gr>, www.rhodes2021.eu.

Η Νέα Πόλη της Ρόδου

Η πόλη χαρακτηρίζεται από το κέντρο της, το γραφικό λιμάνι Μανδράκι -με τα αγάλματα των Ροδίτικων ελαφιών στην είσοδο-, τους παραδοσιακούς μύλους και τον φάρο του Αγίου Νικολάου, ενώ εξαιρετικά δείγματα της ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής των αρχών του 20^{ου} αιώνα είναι το Ταχυδρομείο, το κτήριο της Περιφέρειας, το Εθνικό Θέατρο και το Δημαρχείο (www.rodosisland.gr).

Εικόνες 36-40. Νέα πόλη της Ρόδου. Πηγή: Έντυπο Οργανισμού Προώθησης Ροδιακού Τουρισμού «Ρόδος», σελ. 7, www.rhodes2021.eu.

Κτισμένη πολιτιστική κληρονομιά

Η Ρόδος διαθέτει ένα ιδιαίτερα πλούσιο και αξιόλογο πολιτιστικό απόθεμα, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται: χώροι και μνημεία της αρχαιότητας, βυζαντινά, μεταβυζαντινά, μεσαιωνικά και θρησκευτικά μνημεία, παραδοσιακοί οικισμοί, νεοκλασσικά κτήρια και κτήρια της Ιταλοκρατίας και κτήρια και υποδομές βιομηχανικής κληρονομιάς (ΕΠ Δήμου Ρόδου 2015 - 2019).

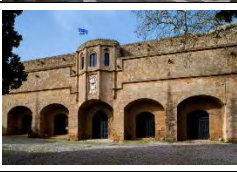

Αρχιτεκτονική κληρονομιά

Η αρχιτεκτονική της Ρόδου έχει επηρεαστεί από παράγοντες, όπως οι διαδοχικοί πολιτισμοί στην ιστορική πορεία του νησιού, η εξέλιξη της κοινωνικής δομής και η καταγωγή των κατοίκων. Μεταξύ των βασικών χαρακτηριστικών των οικοδομημάτων περιλαμβάνονται: η μορφή και η λειτουργία, ο τρόπος κατασκευής και η εσωτερική διάταξη και διακόσμηση. Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο αποτελεί η πλούσια διακόσμηση, δείγμα οικονομικής ευμάρειας, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τους πιατελότοιχους, με τα πιάτα να καταλαμβάνουν ολόκληρη την επιφάνεια του μακρότοιχου.

Οι τύποι των κατοικιών διακρίνονταν σε:

1. Αγροτικό ή λαϊκό μονόχωρο. Ενιαίος χώρος, που διαθέτει είσοδο σε μια από τις δύο μακρές πλευρές. Αυτός ο τύπος κατοικιών έχει τις ρίζες του από την περίοδο των Ιωαννιτών και συναντάται σχεδόν σε όλα τα χωριά της Ρόδου, ως αποτέλεσμα του συστήματος των οικογενειακών και κληρονομικών δικαιωμάτων (η πρωτότοκη κόρη κληρονομεί την περιουσία της μητέρας) με τον κατακερματισμό της κατοικίας σε μικρά μονόχωρα σπίτια.
2. Ημιαστικό σπίτι. Πρόκειται για παραλλαγή της παραδοσιακής αγροτικής οικίας με πλούσια διακόσμηση και επιρροές από ξένα στοιχεία, ως αποτέλεσμα της οικονομικής επιφάνειας των ιδιοκτητών, λόγω της ενασχόλησης τους με το εμπόριο, την ναυτιλία και την καλλιέργεια των μεγάλων εκτάσεων.
3. Τούρκικο σπίτι. Κατά τη διάρκεια της παρουσίας των Οθωμανών στο νησί της Ρόδου, η εικόνα της πόλης διαφοροποιήθηκε με την εισαγωγή νέων στοιχείων, όπως μπαλκόνια, ταρατσες κ.ά., στα υφιστάμενα κτίσματα, αλλά και την οικοδόμηση νέων με εμφανή την επίδραση ανατολικών στοιχείων.
4. Μαράσια. Στενόμακρα σπίτια ιδιόμορφης κατασκευής και οθωμανικής επιρροής, που χωροθετούνται στα Μαράσια.
5. Πύργοι. Διώροφα ορθογώνια κτήρια, στην παλιά πόλη της Ρόδου και στην ύπαιθρο με οχυρωμένη μορφή και χαρακτηριστικά στοιχεία λαϊκής και νεοκλασικής αρχιτεκτονικής (www.aegeanislands.gr).

Πίνακας 7. Κτισμένη πολιτιστική κληρονομιά της Ρόδου

Κτήριο	Περιγραφή	Φωτογραφικό υλικό
<p>Παλάτι Μεγάλου Μαγίστρου</p>	<p>Ορθογώνιο επιβλητικό κτήριο, σημαντικό μεσαιωνικό μνημείο του 14^{ου} αιώνα κάτω από την ακρόπολη της Αρχαίας Ρόδου. Με το πέρασμα των αιώνων και τις διαδοχικές επεμβάσεις φιλοξένησε την κατοικία του Μεγάλου Μαγίστρου, λειτούργησε ως διοικητικό και στρατιωτικό κέντρο της πόλης, στέγασε λειτουργίες της οθωμανικής διοίκησης και μετατράπηκε σε φυλακές ασφαλείας. Σήμερα, είναι επισκέψιμο, φιλοξενεί το Βυζαντινό Μουσείο και ειδικότερα χώρους μόνιμων (ισόγειο) και περιοδικών εκθέσεων αρχαιολογικού και μεσαιωνικού περιεχομένου, χώρους πολιτιστικών εκδηλώσεων, όπου πραγματοποιούνται συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις κλπ., καθώς και υπηρεσίες, όπως το Τμήμα Εκτέλεσης Έργων Συντήρησης Εφορεία Δωδεκανήσων.</p>	
<p>Μεγάλο Νοσοκομείο των Ιπποτών</p>	<p>Πρόκειται για ιπποτικό - μεσαιωνικό επιβλητικό κτίσμα γοθτικού ρυθμού, με αναγεννησιακά στοιχεία, το οποίο οικοδομήθηκε στα μέσα του 15^{ου} αιώνα. Το κτήριο περιλαμβάνει εσωτερική αυλή, δώροφη στοά, αίθουσες (μεγάλη αίθουσα των ασθενών και τραπεζαρία) και αποθήκες. Στέγασε λειτουργίες της οθωμανικής διοίκησης και τον 19^ο αιώνα μετατράπηκε σε στρατώνα. Σήμερα φιλοξενεί το Αρχαιολογικό Μουσείο.</p>	
<p>1^ο Νοσοκομείο Ιωαννιτών Ιπποτών</p>	<p>Το μεσαιωνικό κτήριο, που βρίσκεται στην πλατεία Αργυροκάστρου ανακατασκευάστηκε κατά την περίοδο της ιταλικής κατοχής, προκειμένου να στεγάσει τα γραφεία του Ιταλικού Ινστιτούτου. Σήμερα, φιλοξενεί τη Βιβλιοθήκη Εφορείας Αρχαιοτήτων Δωδεκανήσου.</p>	
<p>Παλιό Ιπποτικό Ναυαρχείο</p>	<p>Το σπουδαίο αυτό δείγμα αστικού κτηρίου των ιπποτικών χρόνων των αρχών του 16^{ου} αιώνα βρίσκεται στην πλατεία Εβραίων Μαρτύρων και χρησιμοποιήθηκε πιθανότατα ως κατοικία του ορθόδοξου επισκόπου των ιπποτών. Στο κτήριο σήμερα φιλοξενούνται στο ισόγειο τα Γενικά Αρχεία του Κράτους - Αρχεία Νομού Δωδεκανήσου και καταστήματα, ενώ το υπόλοιπο οικοδόμημα δεν έχει αποκατασταθεί.</p>	

<p>Δημοτικά Λουτρά «Yeni Hammam»</p>	<p>Κατασκευάστηκαν τον 16^ο αιώνα και το οίκημα σήμερα δεν είναι επισκέψιμο.</p>	
<p>Παλιό Οθωμανικό Συσσίτιο</p>	<p>Το οικοδόμημα που φιλοξενούσε το Παλιό Οθωμανικό Συσσίτιο του 16^{ου} αιώνα βρίσκεται στη Μεσαιωνική Πόλη και έχει αποκατασταθεί. Σήμερα στο χώρο, που συμπεριλαμβάνει και τον μικρό ναό των Αγίων Αποστόλων, φιλοξενείται η Δημοτική Πινακοθήκη (που ιδρύθηκε το 1964 και αποτελεί τμήμα του Μουσείου Νεοελληνικής Τέχνης του Δήμου Ρόδου), ενώ από το 2000 το κτήριο χρησιμοποιείται ως εκθεσιακός χώρος περιοδικών εκθέσεων ζωγραφικής, γλυπτικής και χαρακτικής.</p>	
<p>Συγκρότημα Villaragut στην οδό Ιπποτών</p>	<p>Πρόκειται για σημαντικό δημόσιο κτήριο της Ιπποτοκρατίας (15^{ος} - 16^{ος} αι.), που βρίσκεται στο ίδιο συγκρότημα με το Αρχαιολογικό Μουσείο, έχει κάτοψη σχήματος «Π» και πιθανότατα η αρχική του χρήση σχετίζονταν με τη λειτουργία του Νοσοκομείου. Στο κτήριο διακρίνονται στοιχεία από 4 οικοδομικές φάσεις: την πρώτη ιπποτική, τη δεύτερη ιπποτική, τη μουσουλμανική και τη φάση της ιταλικής περιόδου. Το 1929, η ανατολική του πλευρά χρησιμοποιήθηκε ως Εθνογραφικό Μουσείο, ενώ σήμερα έχει αποκατασταθεί από το Γραφείο Μεσαιωνικής Πόλης Ρόδου και φιλοξενεί το Επιγραφικό Μουσείο, που αποτελεί μέρος του Αρχαιολογικού Μουσείου.</p>	
<p>Ιπποτικός ξενώνας Αγίας Αικατερίνης (16ος αι.)</p>	<p>Το διώροφο κτήριο στον άξονα της πλατείας οικοδομήθηκε στο τέλος του 14^{ου} αιώνα, προορίζονταν για ξενώνα διακεκριμένων επισκεπτών, ενώ κατά τη διάρκεια της ιστορικής του πορείας στο χρόνο υπέστη πολλές καταστροφές και παρεμβάσεις. Το 1986 - 1997 έγιναν έργα αποκατάστασης και συντήρησης, με βασικό στόχο την τήρηση των αρχών του Χάρτη της Βενετίας και των βασικών εννοιών της Διακήρυξης του Άμστερνταμ, που διατυπώθηκαν και στη Σύμβαση της Γρανάδας. Το έργο της αποκατάστασης βραβεύτηκε το 1997 από τη EUROPA NOSTRA. Σήμερα, αποτελεί επισκέψιμο χώρο και στεγάζει το Κέντρο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του ΥΠΠΟΑ, διαθέτει αίθουσα διαλέξεων και εκθεσιακούς χώρους, ενώ στον όροφο φιλοξενεί μουσείο, όπου αναπαρίσταται αποκατεστημένη η πιθανή μορφή του κτηρίου κατά το μεσαίωνα.</p>	

<p>Συγκρότημα «Τοπτσούμπαση Αγά»</p>	<p>Πρόκειται για μουσουλμανικό αρχοντικό του 19^{ου} αιώνα, τυπικό δείγμα αρχιτεκτονικής κατοικίας της ύστερης περιόδου της Τουρκοκρατίας. Σήμερα το ακίνητο έχει αποκατασταθεί πλήρως από το Δήμο Ρόδου και στεγάζει υπηρεσίες, όπως τη Δημοτική Κοινότητα Ρόδου και το ΚΕΠ.</p>	
<p>Ιπποτικό κτήριο της Καστελλανίας</p>	<p>Σπουδαίο δείγμα αρχιτεκτονικής της ιπποτικής περιόδου του 15^{ου} αιώνα με αναγεννησιακά στοιχεία. Μετά το σεισμό του 1841 η μεσαιωνική Basilica Mercatorum, με τις μετατροπές που έγιναν και με την προσθήκη ορόφου, λειτούργησε ως δημόσια διοικητική υπηρεσία, ενώ παράλληλα αποτελούσε κέντρο εμπορικών και χρηματιστηριακών συναλλαγών, καθώς και ποινικό δικαστήριο. Την εποχή της τουρκοκρατίας, το ιστορικό αυτό μνημείο, καλύφθηκε από πρόχειρα κτίσματα, που αλλοίωσαν τη φυσιογνωμία του και χρησιμοποιήθηκε ως τζαμί, ενώ την περίοδο 1925 - 1935 αναστηλώθηκε και πήρε την αρχική του μορφή. Το 1947 στο κτήριο στεγάστηκε η Δημόσια Βιβλιοθήκη της Ρόδου και το Ιστορικό και Λαογραφικό Αρχείο Δωδεκανήσου και εν συνέχεια έγιναν επεμβάσεις συντήρησης και αναβάθμισής του και δημιουργίας του νέου αναγνωστηρίου στο αίθριο αυτής. Σήμερα, εξακολουθεί να φιλοξενεί τη Δημόσια Βιβλιοθήκη Ρόδου και ένα τμήμα των ΓΑΚ.</p>	
<p>Το ξενοδοχείο των Ρόδων (Grande Albergo delle Rose)</p>	<p>Το κτήριο κτίστηκε επί εποχής Ιταλοκρατίας και αποτελεί έναν συνδυασμό βυζαντινών, αραβικών, οθωμανικών και ενετικών γραμμών. Ξεκίνησε να κατασκευάζεται το 1925 και σε αυτό φιλοξενήθηκαν σημαντικά ιστορικά γεγονότα. Μετά την ένωση των Δωδεκανήσων με την Ελλάδα το κτήριο πέρασε στο ελληνικό δημόσιο, στη συνέχεια σε ιδιωτική εταιρία και τέλος στο Δήμο Ρόδου. Στα μέσα της δεκαετίας του 1970 σταμάτησε τη λειτουργία του και το 1999 επαναλειτούργησε από την εταιρία «Καζίνο Α.Ε.». Σήμερα, χρησιμοποιείται ως καζίνο Ρόδου και ως ξενοδοχείο “Grande Albergo delle Rose”.</p>	
<p>Τράπεζα της Ιταλίας (Banca d' Italia di Rodi)</p>	<p>Το 1930 δημιουργήθηκε παράρτημα της νέας τράπεζας της Ιταλίας και από 1947 έως σήμερα στεγάζεται η Τράπεζα της Ελλάδος, στην κυριότητα της οποίας από το 1952 περιήλθε το ακίνητο.</p>	

<p>Καπνοβιομηχανία Tabacchi Egei Manifattura Italiana</p>	<p>Η καπνοβιομηχανία TEMI ιδρύθηκε το 1926 αποτελώντας ένα από τα σημαντικότερα εργοστάσια παραγωγής και επεξεργασίας καπνού την περίοδο εκείνη. Στο ακίνητο στεγάζεται σήμερα το 1^ο Γυμνάσιο και το 3^ο Λύκειο Ρόδου.</p>	
<p>Ιταλικό Ταχυδρομείο</p>	<p>Το ιταλικό κτήριο της Πλατείας Ελευθερίας αποτελεί δείγμα αναγεννησιακού εκλεκτισμού και κανναβικής τεχνολογίας και οικοδομήθηκε το 1926 για να στεγάσει τα Ιταλικά Ταχυδρομεία (Palazzo delle Poste). Σήμερα χρησιμοποιείται από τα Ελληνικά Ταχυδρομεία.</p>	
<p>Θέατρο Puccini</p>	<p>Το “Teatro Puccini” που βρίσκεται στην Πλατεία Δημαρχείου, χτίστηκε το 1937 και αποτελεί ένα από τα λαμπρότερα δείγματα κανναβικής τεχνολογίας, ένα σύγχρονο θέατρο που φιλοξένησε όπερες, διαθέτοντας μεγάλη αίθουσα, εξώστη, θεωρεία για επισήμους, φουαγιέ και μπαρ. Σήμερα, στεγάζει το Εθνικό Θέατρο Ρόδου.</p>	
<p>Αρχοντικό Οικογένειας Παυλίδη</p>	<p>Το αρχοντικά «Καλαφατά» αποτελεί δείγμα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής, που οικοδομήθηκε στο τέλος του 19^{ου} αιώνα. Φιλοξένησε πολλές χρήσεις και μετά από χρόνια εγκατάλειψης, ανακαινίστηκε και σήμερα στεγάζει τα γραφεία του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος - Τμήματος Δωδεκανήσου.</p>	
<p>Αστική Σχολή Ρόδου</p>	<p>Το λιτό οικοδόμημα χτίστηκε το 1874 και αποτελεί ένα από τα πρώτα οργανωμένα χριστιανικά σχολεία της Ρόδου, ως συνέχεια του «Αλληλοδιδασκτικού Σχολείου». Από το 2000 λειτουργεί ως Δημοτικό Σχολείο.</p>	
<p>Δικαστικό Μέγαρο</p>	<p>Το 1923, το κτήριο επί της λεωφόρου 7^{ης} Μαρτίου, μετατράπηκε σε δικαστικό μέγαρο και από τότε έως το 1931 πραγματοποιήθηκαν πολλές παρεμβάσεις για τη φιλοξενία διαφορετικών χρήσεων, με κύρια εκείνη των δικαστηρίων. Σήμερα φιλοξενείται το Δικαστικό Μέγαρο.</p>	
<p>Ιταλική Λέσχη «Ακταίων»</p>	<p>Πρόκειται για ιστορικό κτήριο στο κέντρο της πόλης που οικοδομήθηκε στη δεκαετία του 1920. Σήμερα, χρησιμοποιείται ως πολυώροφος και πιο συγκεκριμένα, το ισόγειο ως χώρος εστίασης, ενώ ο όροφος φιλοξενεί εκδηλώσεις.</p>	

<p>Οπλοθήκη de Milly</p>	<p>Πρόκειται για μια από τις πιο μεγάλες οπλοθήκες, σε σχήμα ορθογώνιο και η μόνη που διασώζεται έως σήμερα. Σήμερα είναι πλήρως ανακαινισμένη και φιλοξενεί περιοδικές εκθέσεις και δρώμενα.</p>	
<p>La Ronda - Έλλη</p>	<p>Το συγκρότημα του κτηρίου ΕΛΛΗ σχεδιάστηκε από τους Ιταλούς τη δεκαετία του 1930 σαν ένα νέο, σύγχρονο, εμπορικό, τουριστικό και ψυχαγωγικό κέντρο έξω από τα τείχη της Μεσαιωνικής Πόλης που συμπεριελάμβανε κτήριο λουτρικών εγκαταστάσεων, αναψυκτήριο και εξέδρα καταδύσεων. Το 1987 χαρακτηρίστηκε από το ΥΠΠΟΑ ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο και σήμερα χρησιμοποιείται ως χώρος εστίασης και εκδηλώσεων.</p>	
<p>Έδρα του στρατού (Caserma di Fanteria)</p>	<p>Η κατασκευή του κτηρίου ολοκληρώθηκε το 1926. Το οικοδόμημα χαρακτηρίζεται από αρχιτεκτονικά στοιχεία της εποχής των ιποτών, ενώ αρχικά προβλεπόταν η χρήση στρατοπέδου. Σήμερα, στα κτήρια με ονομασίες «Κλεόβουλος», «7^{ης} Μαρτίου» και «Υπατία» στεγάζεται και λειτουργεί το Πανεπιστήμιο Αιγαίου.</p>	
<p>Λέσχη του Φασισμού</p>	<p>Το τριώροφο κτήριο με τα ιδιαίτερα μνημειακά στοιχεία κατασκευάστηκε το 1927 και σήμερα στεγάζει το Κεντρικό Λιμεναρχείο Ρόδου.</p>	
<p>Ιταλικό Διοικητήριο</p>	<p>Το διώροφο κτήριο χτίστηκε το 1927 για να στεγάσει το Κυβερνείο της Ιταλοκρατίας με χαρακτηριστικά στοιχεία της ιποτικής αρχιτεκτονικής, ενώ περιελάμβανε το γραφείο του Κυβερνήτη, άλλα γραφεία και αίθουσα τελετών. Σήμερα, στο κτήριο φιλοξενείται το Διοικητήριο της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου.</p>	
<p>Palazzo Littorio</p>	<p>Πρόκειται για κτήριο της περιόδου της Ιταλοκρατίας, το οποίο ξεκίνησε να κατασκευάζεται το 1837 και τελείωσε ένα χρόνο αργότερα. Χαρακτηρίζεται από τη συμμετρία του όγκου του, τις καθαρές γραμμές των ανοιγμάτων στο ύψος, την προεξοχή του κεντρικού όγκου της εισόδου και τη χρήση της ισόδομης τοιχοποιίας στις όψεις. Σήμερα, χρησιμοποιείται ως Δημαρχιακό Μέγαρο.</p>	

<p>Υδρολογικός Σταθμός Ρόδου - Ενυδρείο</p>	<p>Το ιστορικό κτήριο που βρίσκεται στο βορειότερο σημείο του νησιού κατασκευάστηκε τη δεκαετία του 1930 και χαρακτηρίζεται από μείγμα στοιχείων τοπικής αρχιτεκτονικής και Art Deco, σε συνδυασμό με ναυτικά χαρακτηριστικά. Λειτουργήσε ως Υδροβιολογικό Ινστιτούτο και χαρακτηρίστηκε από το ΥΠΠΟΑ ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο. Από το 1963 έως σήμερα λειτουργεί ως «Υδροβιολογικός Σταθμός Ρόδου», ως ενυδρείο και μουσείο, αλλά και ως ερευνητική μονάδα στη Μεσόγειο.</p>	
---	---	---

Πηγή: Καρούζος (1973), Μαριά (2000), Μανούσου - Ντέλλα (2003), Μιχαλάκη (2010), Κουτσοπούλου (2014), προσωπική επικοινωνία με Δ/νη Μεσαιωνικής Πόλης & Μνημείων Ρόδου, <http://odysseus.culture.gr>, Δήμος Ρόδου, <http://tourism.rhodes.gr>, Οργανισμός Προώθησης Τουρισμού Ρόδου, Ιδία επεξεργασία.

Πηγή φωτογραφικού υλικού: Google maps, <http://odysseus.culture.gr>, <http://tourism.rhodes.gr>.

Δομές Πολιτισμού

Ο πολιτισμός αποτελούσε από την αρχή της δημιουργίας της Ρόδου ένα αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής της και για το λόγο αυτό διαθέτει πληθώρα δομών πολιτισμού, όπως είναι για παράδειγμα, το Μουσείο Νεοελληνικής Τέχνης, το Αρχαιολογικό Μουσείο (παλαιότερα Νοσοκομείο των Ιπποτών), το Μουσείο στο Παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου - Βυζαντινό Μουσείο σήμερα, το Μουσείο Λαϊκής τέχνης (παλιό οπλοστάσιο των Ιπποτών), το Μουσείο της Κοσμητικής Συλλογής Δωδεκανήσου, το Μουσείο Ορυκτολογίας & Παλαιοντολογίας, η Δημοτική Πινακοθήκη Ρόδου, το Εθνικό Θέατρο Ρόδου, το Εβραϊκό Μουσείο Ρόδου, 17 Βιβλιοθήκες, μεταξύ των οποίων και η Δημοτική Βιβλιοθήκη (Μέγαρο της Καστελλανίας παλαιότερα), το Δημοτικό Θέατρο, το Θέατρο Μελίνα Μερκούρη, το Ωδείο στο Αρχαίο Στάδιο, το Δημοτικό Κινηματοθέατρο, τα υπαίθρια θέατρα «Ρόδον» και «Ηχος και Φως», το Νεστορίδειο Μέλαθρο και η νέα του πτέρυγα, το Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης, το Διεθνές Κέντρο Συγγραφέων & Μεταφραστών Ρόδου, η Ροδιακή Έπαυλη, το πρώην μουσουλμανικό σχολείο, η Ιματιοθήκη, ο πρώτος παραδοσιακός ανεμόμυλος Ίπαρχος ο Ρόδιος κ.ά. Ο Δήμος διαθέτει Δημοτικό Οργανισμό Πολιτισμού - Αθλητισμού Ρόδου (ΔΟΠΑΡ), ενώ στο νησί δραστηριοποιούνται πλήθος πολιτιστικών συλλόγων, μεταξύ των οποίων και η Διεθνής Εταιρεία Πολιτισμού και Κληρονομιάς της Ρόδου (RICHeS), χορωδίες, φιλαρμονική και καλλιτεχνικά εργαστήρια. Η Ρόδος διαθέτει ίσως το μεγαλύτερο αριθμό χώρων για πολιτιστική χρήση -σε σύγκριση με άλλες αντίστοιχες ελληνικές πόλεις-, ενώ μοναδικά ιστορικά κτήρια, μετά από εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης, αναδεικνύονται και φιλοξενούν, παρόντα στο πέρασμα του χρόνου, δράσεις πολιτιστικής και δημιουργικής έκφρασης, με τη συμμετοχή, τόσο της τοπικής κοινωνίας, όσο και του πλήθους των επισκεπτών (ΕΠ Δήμου Ρόδου 2015 - 2019) (www.rhodes2021.eu) (www.rodosisland.gr).

Διοργάνωση πολιτιστικών και επιστημονικών εκδηλώσεων

Ο Δήμος Ρόδου διοργανώνει κατά τη διάρκεια όλου του έτους, με έμφαση στους θερινούς μήνες, φεστιβάλ, καλλιτεχνικές και παραδοσιακές εκδηλώσεις, συνέδρια, εκθέσεις ζωγραφικής, παρουσιάσεις βιβλίων κ.ά. με τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και των επισκεπτών. Ανάμεσα στα ιδιαίτερα σημαντικά καλλιτεχνικά γεγονότα συμπεριλαμβάνονται το Διεθνές Φεστιβάλ Μουσικής, το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ecofilm, το Μεσαιωνικό Φεστιβάλ Ρόδου, το Ετήσιο Φεστιβάλ

«Ημέρες Μουσικής», το Διεθνές Φεστιβάλ Γελοιογραφίας, ο Διεθνής Διαγωνισμός Πιάνου - Arte con anima, η Πανδωδεκανησιακή γιορτή παράδοσης, το συνέδριο Αρχιτεκτονικής & Τουρισμού, κλπ. Επίσης, διοργανώνονται παραστάσεις και θεάματα από μουσικές μπάντες, θέατρο δρόμου, μοντέρνες εικαστικές εκθέσεις ζωγραφικής και γλυπτικής, καινοτόμες παρεμβάσεις, όπως καλλιτεχνικοί φωτισμοί που αναδεικνύουν τη μοναδικότητα της πόλης, εφήμερες εγκαταστάσεις και θεάματα site specific (www.rodosisland.gr) (www.rhodes2021.eu).

Εικόνες 41-44. Εκδηλώσεις στο Δήμο Ρόδου. Πηγή: www.rhodes2021.eu.

Αδελφοποιήσεις και δίκτυα εταίρων

Ο Δήμος Ρόδου έχει αναπτύξει ένα ευρύ δίκτυο αδελφοποιήσεων και πολιτιστικών ανταλλαγών με πόλεις από όλο τον κόσμο, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται: Πέρθ (Αυστραλία), Πουέμπλα (Μεξικό), Γκότλαντ (Σουηδία), Ρόουζες (Ισπανία), Πίζα (Ιταλία), Γιάλτα (Κριμαία), Βαλέτα (Μάλτα). Συμπληρωματικά, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η Ρόδος συμμετέχει σε δίκτυο εταίρων (πλέον των 200) από πολλές πόλεις και φορείς σε ευρωπαϊκό, αλλά και διεθνές επίπεδο, ανά θεματικό τομέα αναφοράς για τη συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις (ΕΠ Δήμου Ρόδου 2015 - 2019).

Προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς

Τα μεσαιωνικά και νεότερα κτήρια, εντός και εκτός των τειχών, χαρακτηρίστηκαν το 1948 ως «ιστορικά διατηρητέα μνημεία», το 1957 εγκρίθηκε νέο πολεοδομικό σχέδιο, το 1960 η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου συμπεριλαμβανομένων των τειχών και της μνημειακής ζώνης κηρύχθηκε ιστορικό διατηρητέο συγκρότημα από το ΥΠΠΟΑ, το 1961 και το 1963 νέα διατάγματα εκδόθηκαν σχετικά με το πολεοδομικό σχέδιο της πόλης (www.rhodes.gr) (www.rhodes2021.eu).

Το Σεπτέμβριο του 1984 (στα πλαίσια του Ν. 1416/1984) υπογράφηκε Προγραμματική Σύμβαση μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού, του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων (ΤΑΠΑ) και του Δήμου Ροδίων 20ετους χρονικής διάρκειας, με αντικείμενο την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος διάσωσης, προστασίας, προβολής και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς της Παλιάς Πόλης της Ρόδου. Για την υλοποίηση της προγραμματικής σύμβασης

συστάθηκε το 1985 το «Γραφείο συντήρησης και αποκατάστασης Μεσαιωνικής Πόλης Ρόδου». Η προγραμματική σύμβαση προέβλεπε:

- εκπόνηση ολοκληρωμένου προγράμματος
- σύνταξη μελετών και εκτέλεση έργων ειδικών επεμβάσεων για συντήρηση, αποκατάσταση και αναστήλωση μεμονωμένων μνημείων, μνημειακών συνόλων και τμημάτων των οχυρώσεων (μεσαιωνικών και ελληνοιστικών).
- εκπόνηση μελετών και εκτέλεση έργων διαμόρφωσης και ανάδειξης αρχαιολογικών χώρων
- εκτέλεση αρχαιολογικών ανασκαφών
- εφαρμογή μέτρων και εκτέλεση έργων επείγοντος χαρακτήρα, για τη διάσωση και προστασία των μνημείων
- εκπόνηση ειδικών επιστημονικών μελετών
- έκδοση επιστημονικών μελετών και οδηγών για μνημεία και ιστορία της Ρόδου
- διοργάνωση επιστημονικών συμποσίων και σεμιναρίων τοπικού, εθνικού ή και διεθνούς χαρακτήρα
- συνεργασία με εθνικούς και διεθνείς επιστημονικούς φορείς
- συνεργασία με πανεπιστημιακά ιδρύματα και φορείς, για οργάνωση τμημάτων εξειδίκευσης επιστημόνων, οργάνωση βιβλιοθήκης και διοργάνωση εκθέσεων σχετικών με την πόλη και τα μνημεία της Ρόδου (στοιχεία από Δ/ση Μεσαιωνικής Πόλης & Μνημείων Ρόδου)

Η υλοποίηση της προγραμματικής σύμβασης αποτελεί παράδειγμα συνεργασίας δημόσιων φορέων για την αναγέννηση και την αναζωογόνηση της περιοχής μέσω της βιώσιμης ανάπτυξης, την ανάδειξη της ιστορίας και της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ρόδου, την ενίσχυση της εικόνας της σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, των υποδομών και της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας και των επισκεπτών και την αύξηση των τουριστικών δραστηριοτήτων (Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, 2002).

Από το 1988 η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου έχει ενταχθεί στον Κατάλογο Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, με τα χαρακτηριστικά δείγματα πολιτιστικής κληρονομιάς γοθτικής περιόδου, όπως το Παλάτι των Μεγάλων Αρχόντων, το Νοσοκομείο, τον δρόμο των Ιπποτών και την Άνω Πόλη και τα τζαμιά, τα δημόσια λουτρά και τα άλλα κτήρια της Οθωμανικής περιόδου στην Κάτω Πόλη (www.unesco-hellas.gr).

Η μεσαιωνική πόλη της Ρόδου διαθέτει επάρκεια των δύο παραμέτρων αυθεντικότητας και ακεραιότητας και η ένταξή της στον κατάλογο έγινε με βάση τα κριτήρια «ii. εκφράζει σημαντική ανταλλαγή ανθρώπινων αξιών, iv. αποτελεί αξιόλογο παράδειγμα τύπου κτηρίων ή αρχιτεκτονικού συνόλου απεικονίζοντας συγκεκριμένο στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας και v. αποτελεί σημαντικό παράδειγμα παραδοσιακής ανθρώπινης εγκατάστασης, χερσαίας ή θαλάσσιας χρήσης, αντιπροσωπευτικής πολιτισμού (ή πολιτισμών), ή ανθρώπινης αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον, ιδιαίτερα όταν το τελευταίο έχει γίνει ευάλωτο υπό την πίεση μη αναστρέψιμων αλλαγών» (<http://whc.unesco.org>).

Η Ρόδος απέσπασε το Βραβείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Πολιτιστική Κληρονομιά το έτος 2017 - Europa Nostra, και ειδικότερα για τον Προμαχώνα του Παλατιού του Μεγάλου Μαγίστρου. Η ανακοίνωση της ΕΕ και της Europa Nostra τονίζει το γεγονός ότι οι βραβευθέντες επιλέχθηκαν «για το υποδειγματικό τους έργο στους τομείς της αποκατάστασης, της έρευνας, της μακροχρόνιας προσφοράς στον πολιτισμό καθώς και της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της ευαισθητοποίησης» (<https://ec.europa.eu>). Όπως αναφέρεται από την Europa Nostra, το έργο διήρκησε δέκα χρόνια και εστιάστηκε στην αποκατάσταση και αναβάθμιση του Προμαχώνα, καθώς το σύνθετο αμυντικό συγκρότημα είχε ιδιαίτερη ανάγκη για συντήρηση και αποκατάσταση μετά την κατάρρευση μεγάλων τμημάτων της αρχικής τοιχοποιίας. Τα έργα αποκατάστασης χρηματοδοτήθηκαν μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων, με στόχο την μετατροπή της περιοχής σε χώρο πολιτιστικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στο μουσειακό και συνεδριακό συγκρότημα του παλατιού (www.europeanheritageawards.eu).

Ευρωπαϊκή Πρωτεύουσα 2021

Η Ρόδος ήταν μια από τις 3 τελικές υποψήφιες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης για το 2021, μαζί με την Ελευσίνα και την Καλαμάτα. Το βασικό όραμα της υποψηφιότητας Ρόδος - Δωδεκάνησα 2021, με τίτλο «Ταξίδι στο Φως», αναπτύχθηκε σε άξονες που αφορούσαν στην οικονομική ανάπτυξη μέσω του πολιτισμού, στην διερεύνηση δυνατοτήτων βιώσιμης ανάπτυξης σε νησιωτικές και απομακρυσμένες περιοχές, στη διαφύλαξη και προώθηση της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς, στην διαμόρφωση ελκυστικού τόπου για δημιουργικούς ανθρώπους και στην ενθάρρυνση ουσιώδους διαπολιτισμικού διαλόγου Ανατολής και Δύσης. Η υποψηφιότητα και οι στόχοι της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης εναρμονίστηκαν πλήρως με την

Πολιτιστική Στρατηγική του Επιχειρησιακού Προγράμματος του Δήμου Ρόδου για την περίοδο 2015 - 2019 (www.rhodes2021.eu).

Πολιτιστική στρατηγική Δήμου Ρόδου

Η Πολιτιστική Στρατηγική της πόλης εντάσσεται στον Άξονα 2 «Κοινωνική Πολιτική, Παιδεία, Πολιτισμός, Αθλητισμός», Μέτρο 2.3. «Πολιτισμός» του Επιχειρησιακού Σχεδίου 2015 - 2019 του Δήμου, ενστερνιζόμενη τις αξίες της Διακήρυξης του Φράιμπουργκ για τα Πολιτιστικά Δικαιώματα (2007), διαρθρώνεται σε σύνολο αξόνων και σχετικών δράσεων (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Ρόδου 2015 - 2019), όπως αναφέρονται από τη Δημοτική αρχή που αφορούν σε σχέση με τον πολιτισμό (www.rhodes2021.eu):

- Εγκαταστάσεις και υλικό πολιτιστικό κεφάλαιο: αναλυτική καταγραφή πολιτιστικών υποδομών της πόλης, αναβάθμιση οικιστικών κέντρων της, αναγνώριση της σημασίας της δημόσιας αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, ίδρυση και λειτουργία Μουσείου Σύγχρονης Δωδεκανησιακής Ιστορίας.
- Παράδοση - Ιστορία και άυλο πολιτιστικό κεφάλαιο: ενδυνάμωση συνεργασίας με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και με ερευνητικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα, ενίσχυση και ανάδειξη της αρχαιολογικής έρευνας και προώθηση της πολυπολιτισμικής κληρονομιάς της Ρόδου.
- Τέχνες: ενδυνάμωση των υποδομών που αφορούν στις τέχνες και στον πολιτισμό, ενίσχυση ερασιτεχνικής, πολιτιστικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας και φιλοξενία καλλιτεχνικών εκδηλώσεων υψηλού κύρους.

Όπως αναφέρεται στο Επιχειρησιακό Σχέδιο του Δήμου Ρόδου 2015 - 2019, ειδικότερα στο Μέτρο 2.3. «Πολιτισμός» συμπεριλαμβάνονται δράσεις για την προστασία και ανάδειξη του συνόλου της πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς και του κτηριακού αποθέματος, η ενίσχυση του πλέγματος των πολιτιστικών εκδηλώσεων και δράσεων, της δημιουργικής και καλλιτεχνικής υποστήριξης, η ενθάρρυνση της συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας μέσω των εθελοντών στα τοπικά πολιτιστικά δρώμενα και τέλος η συνεργασία με φορείς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗΣ ΣΥΡΟΥ

4.1. Εισαγωγικά στοιχεία νήσου Σύρου, Ερμούπολης & Άνω Σύρου

Ιστορική αναδρομή

Η Ερμούπολη αποτέλεσε μια «μικρή κοσμογονία στον κυκλαδικό κόσμο», μετατρέποντας το νησί σε κέντρο των Κυκλάδων και σε μια μοναδική πόλη. Η ιστορική εξέλιξη του νησιού αποτελεί κορυφαίο στοιχείο για την πορεία του στο πέρασμα των αιώνων, ένα συνδυαστικό κρίκο ανάμεσα στο παρελθόν, το παρόν και το μέλλον.

Προϊστορική Εποχή - Αρχαίοι Χρόνοι

Η Σύρος εκτιμάται ότι κατοικήθηκε για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια της προϊστορικής εποχής 2700 - 2300 π.Χ. και 2300 - 2200 π.Χ. Το νησί εποίκιστηκε από Φοίνικες και Κρήτες, ενώ από τον 16^ο - 15^ο αιώνα π.Χ. οι Μυκήνες το έθεσαν υπό τον έλεγχο τους. Στοιχεία αγροτικών συγκεντρώσεων χρονολογούνται στον 6^ο - 3^ο αιώνα π.Χ., ενώ κατά τους Μηδικούς πολέμους οι Πέρσες υπέταξαν το νησί. Το 478 π.Χ. εντάχθηκε στην πρώτη Αθηναϊκή συμμαχία υπό καθεστώς αυτονομίας, 338 π.Χ. υποτάχθηκε στους Μακεδόνες, ενώ κατά τους ελληνιστικούς χρόνους σημειώνεται ανάκαμψη. Η πρωτεύουσα του νησιού στους ρωμαϊκούς χρόνους, 184 π.Χ. - 324 μ.Χ., αναφέρεται στη θέση της σημερινής Ερμούπολης (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000).

Μέσοι και Νεότεροι Χρόνοι

Τον 3^ο αιώνα βαρβαρικές επιθέσεις λεηλάτησαν το νησί, ενώ στη Βυζαντινή εποχή αποτέλεσε μέρος του Θέματος του Αιγαίου (Επαρχία). Στις αρχές του 13^{ου} αιώνα η Σύρος κατακτάται από τους Λατίνους και τελεί υπό το φεουδαρχικό καθεστώς του Δουκάτου της Νάξου, το οποίο αργότερα αποτελεί το προτεκτοράτο της Βενετίας. Η Άνω Σύρος την περίοδο της λατινοκρατίας αρχίζει να αναπτύσσεται, ενώ ο καθολικισμός εξαπλώνεται. Το 1579, με την κατάληψη από τους Οθωμανούς, η Σύρος γνωρίζει μια νέα εποχή με ιδιαίτερα προνόμια, όπως μείωση φόρων, ελευθερία θρησκευματος και εγκατάσταση, τόσο των Καπουτσίνων μοναχών (1635), όσο και των Ιησουϊτών (1774) που άφησαν τη δική τους σφραγίδα στο νησί (www.syrosisland.gr). «Από τις αρχές του 13^{ου} αι. σχεδόν μέχρι και τον 17^ο αι., η μόνη ορατή πόλη από τη θάλασσα στην εν λόγω περιοχή ήταν εγκατεστημένη στο βράχο της Άνω Σύρου» (Σαπουντζή, 2009/10, σ. 5).

Εικόνες 45-47. Η Σύρος τον 18^ο αιώνα, χαλκογραφία του 1780 και του 19^{ου} αιώνα, αντίστοιχα.

Πηγή: Αγριαντώνη & Φενερλή (2000), σελ. 16, 17, 19.

Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και προς τις αρχές του 19^{ου} παρατηρήθηκαν σημάδια οικονομικής ανάκαμψης, ανάπτυξη της αυτοδιοίκησης και εκχώρηση της διοίκησης στη συνέλευση του «Κοινού» (Κοινότητας) και τους εκλεγμένους Επιτρόπους. Εμφανίστηκε διπλασιασμός του πληθυσμού, αύξηση των εμπορικών δραστηριοτήτων, ανάπτυξη της ναυτιλίας και αντιμετώπιση της πειρατείας. Το νησί κατά την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 και λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούσαν επέδειξε ουδέτερη στάση (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000).

Σύρα η πόλη των Προσφύγων

Το ασφαλές λιμάνι της Σύρου, λόγω της ουδετερότητας του νησιού, αποτέλεσε το 1821 την πύλη εισόδου των πρώτων προσφύγων από την Σμύρνη, τις Κυδωνιές, τ' Αϊβαλί, τη Χίο και τα Ψαρά, οι οποίοι βρήκαν καταφύγιο στο νησί και εγκαταστάθηκαν σε σκηνές και ξύλινα παραπήγματα. Οι πρώτες λιθόκτιστες οικοδομές άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους, ενώ την περίοδο 1821 - 1822 οικοδομήθηκαν τα πρώτα σπίτια των εύπορων Συριανών, πέρα από τον οικισμό της Άνω Σύρου, στην πόλη της Ερμούπολης. Ήδη από τις αρχές του 1823 διεξαγόταν «αδιάκοπον εμπόριον» στο λιμάνι της Σύρου, όταν το νησί αποτέλεσε τμήμα της νέας διοικητικής διαίρεσης των νησιών του Αιγαίου. Το 1825 η πόλη είχε συγκροτηθεί σε αυτοτελή κοινότητα με αντιπρόσωπο στο Βουλευτικό σώμα και εκλογή πρώτης Δημογεροντίας, ενώ το 1828 αριθμούσε περίπου 13.800 κατοίκους (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000).

Η τελετή της ονοματοθεσίας της πόλης πραγματοποιήθηκε το 1826 στην εκκλησία της Μεταμόρφωσης, με τη συμμετοχή των κατοίκων: «...Κύριοι, υπό την σκέπην του Ερμού, Εφόρου του Εμπορίου συνέστη και προήχθη η πόλις αυτή, δίκαιον και πρόπον δια τούτο νομίζω, να την αφιερώσωμεν εις τον Κερδών Ερμήν, και να την ονομάσωμεν «Ερμούπολιν». Ερμούπολιν! Ερμούπολιν! Αντήχησαν πανταχόθεν όλων αι φωναί και έκτοτε καθιερώθη το όνομα της νέας πόλεως «Ερμούπολις» (Πολιτιστικό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης έτους 2016, σ. 26).

«Ο ερχομός των προσφύγων συνέβαλε στο μετασχηματισμό αφενός της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής σύνθεσης της περιοχής και αφετέρου της

αποτύπωσής της στο χώρο, δηλαδή της χωροταξικής και οικιστικής δομής, με τη μεταμόρφωση αρχικά του χώρου του λιμανιού και τη σταδιακή δημιουργία μιας νέας πόλης, της Ερμούπολης» (Σαπουντζή, 2009/10, σ. 6).

1830 - 1922 από την ανάπτυξη στην οικονομική κρίση και στην επανεκκίνηση

«Η Ερμούπολη, η πρωτεύουσα της Σύρου, δίνει την πιο ολοκληρωμένη εικόνα μιας ελληνικής πόλης στον 19^ο αιώνα ... “πολύφημη” και “ονομαστότατη” των πόλεων της Αναγεννηθείσης Ελλάδος” χαρακτηρίζεται από Έλληνες και ξένους» (Τραυλός & Κόκκου, 1980, σ. 11).

Εικόνα 48. Η Σύρος το 1843. Πηγή: www.europeana.eu,
φωτογράφος: Joseph Philibert Girault de Prangey.

Στην Ερμούπολη λειτούργησε το 1828 το πρώτο Ελληνικό Τυπογραφείο, το 1831 η πρώτη εφημερίδα με τίτλο «Μέλισσα» στην ελληνική και γαλλική γλώσσα και το 1833 το πρώτο γυμνάσιο, στο οποίο φοίτησε και ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Επίσης, το 1834 λειτούργησε το πρώτο Πρωτοδικείο, οικοδομήθηκαν οι πρώτες στην Ελλάδα «Δημόσιες αποθήκες διαμετακομίσεως» και άρχισε η λειτουργία τριών σχολών. Το 1835 ξεκίνησαν να λειτουργούν το πρώτο Εμποροδικείο και το Εμπορικό Επιμελητήριο και το 1837 συντάχθηκε το ρυμοτομικό σχέδιο της πόλης και κατασκευάστηκε το λοιμοκαθαρητήριο για τους εισερχόμενους στο νησί. Από το 1830 το λιμάνι της Ερμούπολης αποτέλεσε κόμβο διαμετακομιστικού εμπορίου, ενώ την περίοδο 1860 - 1870 ήταν το πρώτο λιμάνι της Ελλάδας με την εμπορική δραστηριότητα να γιγαντώνεται. Την ίδια εποχή αναπτύχθηκαν η ναυτιλία, με την πρώτη ναυτιλιακή εταιρεία «Ελληνική Ατμοπλοΐα» στην Ελλάδα να ιδρύεται το 1857, η οικοδομική δραστηριότητα, τα βυρσοδεψεία και τα υφαντουργεία -οι πρώτες μηχανοκίνητες βιομηχανίες-, η αλευροποιία και τα δημόσια έργα, ένα «αχανές εργοστάσιον σύμπασα η Ερμούπολις». Στην Ερμούπολη παρατηρείται ανεπτυγμένη κοινωνική ζωή και πολιτιστική άνθηση, δημόσια και ιδιωτικά σχολεία, θέατρα, όπερες, λέσχες, σύλλογοι, εφημερίδες, καφενεία με μουσική (Στεφάνου, 2003) (www.syrosisland.gr) (www.hermoupolis.gr), καθώς και κοινωνικές υποδομές ιδρύματα, νοσοκομεία, πτωχοκομεία, ορφανοτροφεία. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Νίκος Δήμου «...Μιλάω για την Ερμούπολη. Για τους ανθρώπους που ήρθαν το 1822

και '23 πρόσφυγες από τη Χίο, τη Σμύρνη, τα Ψαρά - και μεταμόρφωσαν σε λίγους μήνες ένα χέρσο τόπο σε υπόδειγμα πολεοδομικής, κοινοτικής και οικονομικής οργάνωσης. Με αποτέλεσμα από το 1830 ως το 1880 να βρίσκονται στην ευρωπαϊκή πρωτοπορία - σε κάθε τι: βιομηχανία, εμπόριο, γράμματα, τέχνες. Και κυρίως την κοινωνική συνείδηση: ταμεία ασφαλίσεως και αλληλοβοηθείας, σχολεία, βιβλιοθήκες, ιδρύματα - γηροκομεία, πτωχοκομεία, ορφανοτροφεία, νοσοκομεία ... Τα πάντα η κοινότητα» (Ελευθερίου, 2003, σ. 206).

Η οικονομική κρίση της δεκαετίας του 1880 οδήγησε στη μείωση του εμπορίου και το κλείσιμο των παραδοσιακών βιοτεχνιών, τάση που ανακόπηκε στα τελευταία χρόνια του 19^{ου} αιώνα με την εμφάνιση της βαμβακουργίας και των ατμόπλοιων που κράτησαν κάποιες δεκαετίες ακόμη ζωντανή την οικονομική ζωή της πόλης (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000).

Παρακμή - δύσκολα χρόνια

Εικόνα 49. Η Ερμούπολη το 1904. Πηγή: Ελευθερίου (2003), σελ. 13.

Εικόνες 50-51. Αεροφωτογραφία Ερμούπολης και Άνω Σύρου τον μεσοπόλεμο και λιμάνι Ερμούπολης. Πηγή: Αγριαντώνη & Φενερλή (2000), σελ. 23, 21.

Για μια ακόμη φορά πρόσφυγες έφτασαν στο νησί το 1922 με τη Μικρασιατική καταστροφή, ενώ στην κρίση του 1929 - 1932 πολλά από τα 79 μηχανοκίνητα εργοστάσια, με περίπου 3.000 απασχολούμενους, σταμάτησαν τη λειτουργία τους με αποτέλεσμα η εμπορική κίνηση να καταβαραθρωθεί. Λίγα χρόνια μετά, η Σύρος λαβωμένη από τις «πληγές» του πολέμου γνώρισε την πείνα της κατοχής. Την περίοδο 1951 - 1971 τα περισσότερα εργοστάσια της πόλης διακόπτουν την λειτουργία τους και μέρος του πληθυσμού μεταναστεύει. Μέχρι το 1990 ότι απέμεινε από τις κλωστοϋφαντουργίες σταμάτησε να λειτουργεί και το Νεώριο μέσα από πολλές διακυμάνσεις στη λειτουργία του αποτέλεσε τη μόνη ενεργή πηγή απασχόλησης για τους κατοίκους (www.hermoupolis.gr).

Οδεύοντας προς την Ερμούπολη του σήμερα

Με την είσοδο της πόλης στον 21^ο αιώνα, υλοποιούνται προγράμματα, είτε σε εθνικό επίπεδο, είτε στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών προγραμμάτων, με στόχο την προστασία και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, τη βελτίωση των οικονομικών και κοινωνικών υποδομών, τη στήριξη του πρωτογενούς, δευτερογενούς και

τριτογενούς τομέα, την προστασία του περιβάλλοντος και μέσω της πολιτιστικής διαχείρισης την προστασία του ιστορικού κέντρου και την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Ερμούπολης.

Με έμφαση στην πολιτιστική κληρονομιά, ανάμεσα στα έργα υποδομής που υλοποιήθηκαν, αναφέρονται έργα προστασίας και ανάδειξης της κτισμένης πολιτιστικής κληρονομιάς, αποκατάστασης και επανάχρησης βιομηχανικών κτηρίων για την φιλοξενία εκπαιδευτικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, αναπλάσεις δρόμων, πλατειών και κοινόχρηστων χώρων, καθώς και του ιστορικού κέντρου της Ερμούπολης (Σαπουντζή, 2009/10).

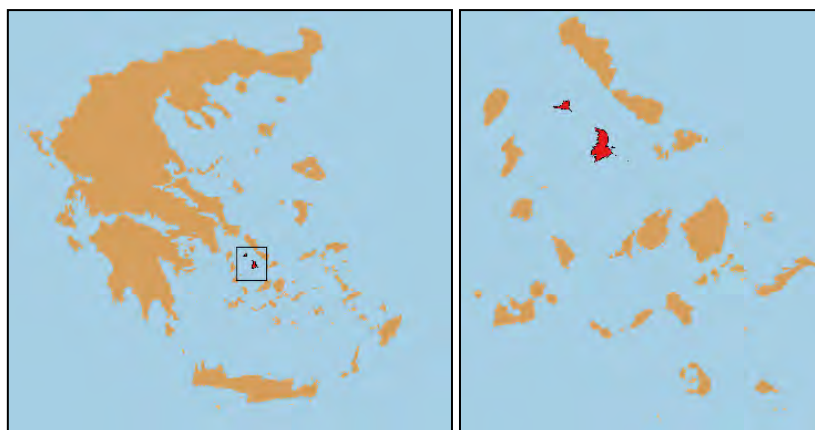
Εικόνες 52-55. Η Ερμούπολη σήμερα. Πηγή: www.hermoupolis.gr, www.syroshoteliers.gr, www.syros.aegean.gr (φωτογραφία καλοκαίρι 2009), προσωπικό αρχείο.

Γεωγραφικά στοιχεία

Το νησί της Σύρου ανήκει στο Νομό Κυκλάδων και χωροταξικά βρίσκεται στο κέντρο του νομού και περίπου στο κέντρο του εθνικού χώρου. Αποτελεί το μεγαλύτερο σε πληθυσμό νησί των Κυκλάδων και το διοικητικό και εμπορικό κέντρο του Νομού. Έχει έκταση 84 τ. χλμ. και διαθέτει φυσικό λιμάνι 0,89 τ. χλμ., δίπλα στο οποίο έχει χτιστεί η Ερμούπολη (ΕΠ Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014).

Χάρτης 9. Νήσος Σύρος. Πηγή: Google maps.

Χάρτες 10-11. Απεικόνιση Νήσου Σύρου στην Ελλάδα και στο Νομό Κυκλάδων, αντίστοιχα.
(Διοικητικά υπάγεται στο Δήμο Σύρου - Ερμούπολης και το νησί «Γυάρος»)
Πηγή: <http://geodata.gov.gr>, Ιδία επεξεργασία.

Διοικητικά στοιχεία

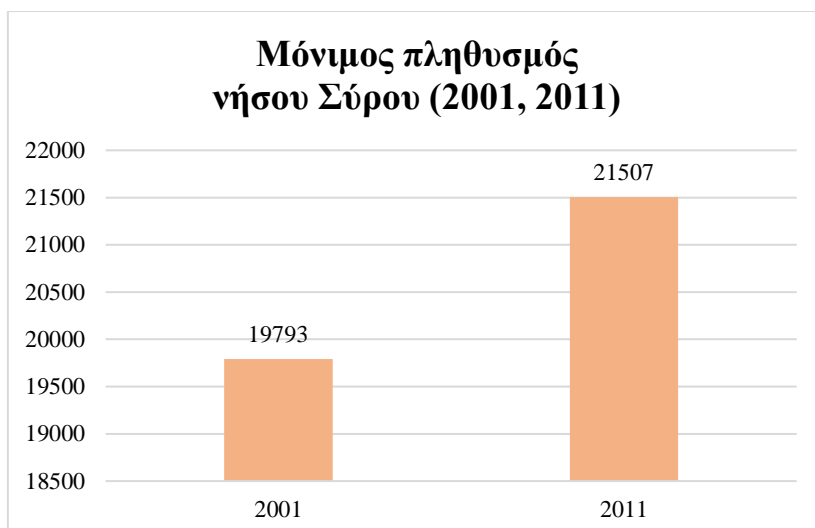
Σύμφωνα με το Ν. 2539/1997 (άρθρο 1) «Συγκρότηση Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης - Πρόγραμμα Ι. Καποδίστριας», συγκροτήθηκαν στο νησί οι ακόλουθοι δήμοι: Άνω Σύρου, Ερμουπόλεως & Ποσειδωνίας.

Σύμφωνα με το Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης» συστάθηκε ο Δήμος Σύρου - Ερμούπολης, με έδρα την Ερμούπολη και ιστορική έδρα την Άνω Σύρο, αποτελούμενος από τους Δήμους Ερμουπόλεως, Άνω Σύρου και Ποσειδωνίας, οι οποίοι καταργούνται.

Πληθυσμός και απασχόληση

Ο πληθυσμός του νησιού ανέρχονταν το 2011 σε 21.507 κατοίκους, αυξημένος κατά 1.714 κατοίκους σε σχέση με την απογραφή του 2001 (19.793 κάτοικοι). Αναλυτικότερα, το έτος 2001 ο μόνιμος πληθυσμός για το Δήμο Ερμούπολης ήταν 13.496 κάτοικοι, για το Δήμο Άνω Σύρου 3.362 και για το Δήμο Ποσειδωνίας 2.935 κάτοικοι. Ο μόνιμος πληθυσμός το 2011 ανέρχονταν στη Δημοτική Ενότητα Ερμουπόλεως σε 13.737 κατοίκους, στη Δημοτική Ενότητα Άνω Σύρου σε 3.877 και στη Δημοτική Ενότητα Ποσειδωνίας σε 3.893 κατοίκους (ΕΛΣΤΑΤ).

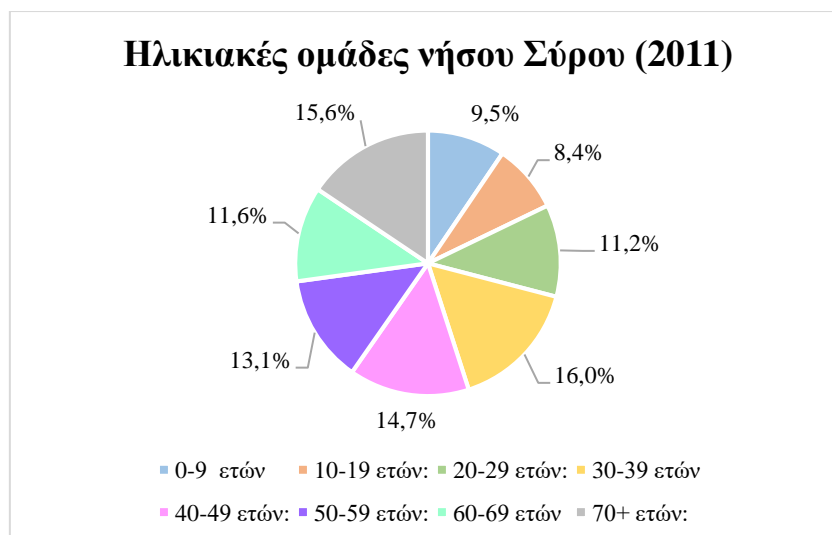
Διάγραμμα 5. Μόνιμος πληθυσμός νήσου Σύρου (2001, 2011).
 Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2001, 2011, Ιδία επεξεργασία.

Η πυκνότητα του νησιού το έτος 2011 άγγιξε τους 256 κατοίκους/τ. χλμ., καθιστώντας το στο πιο πυκνοκατοικημένο νησί της Ελλάδας (ΕΛΣΤΑΤ) (ΕΠ Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014).

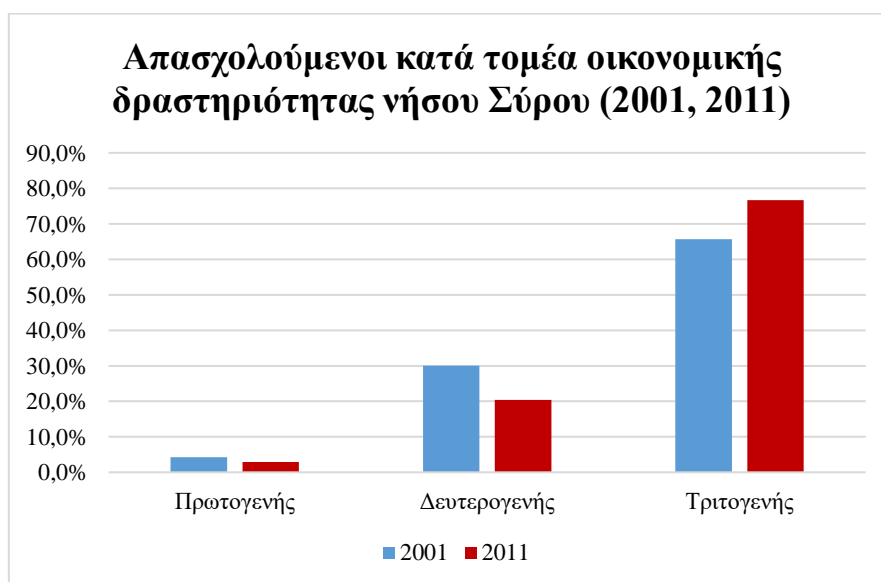
Διάγραμμα 6. Μόνιμος πληθυσμός νήσου Σύρου ανά φύλο (2011). Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία επεξεργασία.

Σε ότι αφορά στη σύνθεση του πληθυσμού, όπως φαίνεται από το παραπάνω διάγραμμα, οι γυναίκες (52% του συνόλου) είναι περισσότερες από τους άνδρες (48% του συνόλου), όπως ακριβώς συμβαίνει και σε επίπεδο χώρας.

Διάγραμμα 7. Ηλικιακές ομάδες νήσου Σύρου. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2011, Ιδία επεξεργασία.

Η μέση ηλικία αγγίζει τα 43,2 χρόνια. Συνεπώς, το νησί της Σύρου δεν παρουσιάζει προβλήματα δημογραφικής γήρανσης.

Διάγραμμα 8. Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας νήσου Σύρου (2001, 2011). Πηγή: Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 - 2020, σελ. 7, ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία επεξεργασία.

Σε ότι αφορά την απασχόληση διαπιστώνεται μια αύξηση σε απόλυτα μεγέθη από 7.019 το 2001 σε 7.525 απασχολούμενους το 2011 ή αύξηση κατά 7,2% μεταξύ των ετών 2001 και 2011. Επίσης, ως προς την ποσοστιαία συμμετοχή κάθε τομέα οικονομικής δραστηριότητας στην απασχόληση παρατηρείται ότι, μεταξύ των ετών 2001 και 2011, οι απασχολούμενοι του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα χάνουν σημαντικό μερίδιο, με τον τριτογενή τομέα να απασχολεί το 76,7% του συνόλου των απασχολουμένων το 2011 έναντι αντίστοιχου ποσοστού 65,6% το 2001. Ο τριτογενής τομέας απασχολεί (η ίδια τάση εμφανίζεται και σε επίπεδο χώρας) με

μεγάλη διαφορά το υψηλότερο ποσοστό των απασχολουμένων στο νησί. Αυτό είναι λογικό, αφού πρόκειται για μια οικονομία όπου σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι υπηρεσίες, μεταξύ των οποίων και ο τουρισμός (ΕΛΣΤΑΤ) (Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 - 2020).

Πίνακας 8. Αριθμός επιχειρήσεων ανά κλάδο

Τομείς	Χωρική Ενότητα (νησί)					Κυκλάδες
	Σύρος	Πάρος	Μύκονος	Θήρα	Νάξος	
Εμπόριο	694	765	835	1073	703	5.776
Βιοτεχνία - Μεταποίηση	492	509	407	577	505	3.785
Επαγγελματίες - Υπηρεσίες	909	1161	1106	1847	1055	9.267
Τουρισμός	237	487	471	906	477	4.171
Σύνολο	2332	2922	2819	4403	2740	22.999
Τουρισμός ως % συνόλου	10,2	16,7	16,7	20,6	17,4	18,1

Πηγή: www.e-kyklades.gr, Σεπτέμβριος 2017, Ίδια επεξεργασία.

Από τον πίνακα που αποτυπώνει την κατανομή των επιχειρήσεων ανά κλάδο στις Κυκλάδες, καθώς και στα 5 νησιά Σύρο, Πάρο, Μύκονο, Θήρα και Νάξο παρατηρούνται τα ακόλουθα:

Πρώτον, η Σύρος διαθέτει, σε απόλυτο μέγεθος, το μικρότερο αριθμό επιχειρήσεων σε σχέση με τα άλλα 4 νησιά, ενώ το ποσοστό των επιχειρήσεων της αντιστοιχεί στο 10,1% του συνόλου των επιχειρήσεων των Κυκλάδων.

Δεύτερον, ο κλάδος τουρισμού (καταλύματα και εστίαση) απαριθμεί 237 επιχειρήσεις σε σύνολο 2.332 στη Σύρο ή το 10,1% του συνόλου των επιχειρήσεων, καταλαμβάνοντας την τελευταία θέση μεταξύ των κλάδων (εμπόριο 29,8%, βιοτεχνία/μεταποίηση 21,1%, Υπηρεσίες/επαγγελματίες 39%). Το αντίστοιχο ποσοστό του αριθμού των επιχειρήσεων του κλάδου τουρισμού στο σύνολο των επιχειρήσεων είναι 20,6% στη Θήρα, 17,4% στη Νάξο, 16,7% στη Μύκονο, 16,7% στην Πάρο και 18,1% στις Κυκλάδες.

Οι παραπάνω αριθμοί και τα αντίστοιχα ποσοστά αποτελούν ένδειξη ότι ο κλάδος τουρισμού δεν είναι ο βασικότερος πυλώνας στήριξης της τοπικής οικονομίας της Σύρου και φαίνεται να υστερεί σε σχέση με τον αντίστοιχο κλάδο στα άλλα 4 νησιά. Αυτό μπορεί να υποστηριχθεί και από έναν άλλο δείκτη, αυτόν που αναφέρεται στο ποσοστό των επιχειρήσεων του κλάδου τουρισμού στη Σύρο σε σχέση με το σύνολο των επιχειρήσεων του κλάδου τουρισμού στις Κυκλάδες, που ισοδυναμεί μόλις με το 5,7%.

Πίνακας 9. Ξενοδοχειακό δυναμικό κατά κατηγορία

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΝΟΙΗΤΙΑ	5****			4****			3***			2**			1*			ΣΥΝΟΛΟ		
	Ξενοδοχ.	Δομήτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δομήτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δομήτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δομήτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δομήτια	Κλίνες	Ξενοδοχ.	Δομήτια	Κλίνες
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΝΟΙΗΤΙΑ ΣΥΡΟΥ	4	34	66	10	416	781	9	280	530	22	486	932	1	11	17	46	1227	2326
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΝΟΙΗΤΙΑ ΘΗΡΑΣ	27	970	2010	87	2286	4367	85	1686	3341	114	2647	5077	46	733	1465	359	8322	16260
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΝΟΙΗΤΙΑ ΜΥΚΟΝΟΥ	27	1701	3440	51	1772	3543	30	1150	2281	32	755	1493	35	483	967	175	5861	11724
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΝΟΙΗΤΙΑ ΝΑΞΟΥ	4	141	266	11	401	837	25	944	1873	94	1700	3303	24	319	632	158	3505	6911
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΝΟΙΗΤΙΑ ΠΑΡΟΥ	2	96	180	18	832	1533	30	894	1691	76	1582	3042	21	297	595	147	3701	7041
ΣΥΝΟΛΟ	133	18481	38205	353	33745	65747	476	19645	38092	893	24661	46816	221	3484	6788	2076	100016	195648

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2015.

Επιπρόσθετα, ένδειξη της υστέρησης του τουριστικού κλάδου στη Σύρο σε σχέση με τα 4 νησιά αποτελεί και ο αριθμός των ξενοδοχειακών καταλυμάτων και κατ' επέκταση ο αριθμός των κλινών αυτών. Παρατηρείται από τον Πίνακα 9 (στοιχεία 2015) ότι στη Σύρο λειτουργούν 46 ξενοδοχειακά καταλύματα έναντι 359 ξενοδοχειακών καταλυμάτων στη Θήρα, 175 στη Μύκονο, 158 στη Νόξο και 147 στην Πόρο. Ο αριθμός των κλινών στη Σύρο ανέρχεται σε 2.326 έναντι τριπλάσιου αριθμού κλινών στην Πόρο (7.041 κλίνες) και Νόξο (6.911 κλίνες), πενταπλάσιου αριθμού στη Μύκονο (11.724 κλίνες) και επταπλάσιου αριθμού στη Θήρα (16.260 κλίνες). Ο μικρός αριθμός των ξενοδοχειακών καταλυμάτων και κλινών στη Σύρο, με πληθυσμό που ξεπερνά τους 21.500 κατοίκους (στοιχογράφη 2011) έναντι πληθυσμού 15.550 κατοίκων στη Θήρα, 18.900 στη Νόξο και τις Μικρές Κυκλάδες, 13.715 στην Πόρο και 10.130 στην Μύκονο καταδεικνύει ότι το τουριστικό προϊόν της Σύρου δεν είναι ελκυστικό όσο το αντίστοιχο τουριστικό προϊόν των άλλων νησιών, αλλά παράλληλα αποτελεί προχρηστική για την κατοχύρωση άμεσο των τουριστών και επισκεπτών σε περίπτωση απότομης απόδοσης της ζήτησης τουριστών.

Πίνακας 10. Απασχολούμενοι στον κλάδο του τουρισμού και στο σύνολο της οικονομίας

Χωρική Ενότητα	Σύνολο	Τουρισμός*	Ποσοστό (%)
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	120.950	28.948	23,9%
ΔΗΜΟΣ ΣΥΡΟΥ - ΕΡΜΟΥΠΟΛΗΣ	7.525	836	11,1%
ΔΗΜΟΣ ΘΗΡΑΣ	6.687	2.021	30,2%
ΔΗΜΟΣ ΜΥΚΟΝΟΥ	4.943	1.499	30,3%
ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ ΚΑΙ ΜΙΚΡΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	6.571	1.006	15,3%
ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΟΥ	5.375	994	18,5%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Πίνακας Β04. Απασχολούμενοι κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (μονομήριο), *Θ. Δραστηριότητες Υπηρεσιών Τοροχής Καταλύματος και Υπηρεσιών Εστίασης, Ίδια επεξεργασία.

Απόδειξη ότι ο κλάδος του τουρισμού δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος στην Σύρο και υστερεί σημαντικά σε σχέση με τα 4 νησιά Θήρα, Μύκονο, Νόξο και Πόρο είναι ο αριθμός των απασχολούμενων στον κλάδο. Σημειώνεται ότι στην Περιφέρεια Ν. Αιγαίου ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων σε όλους τους κλάδους ήταν 120.950 (στοιχογράφη του 2011) και στη Σύρο 7.525, δηλαδή ο αριθμός των απασχολούμενων στη Σύρο αντιστοιχεί σε ποσοστό 6,2% του συνόλου των απασχολούμενων στην Π.ΝΑ. Αντίθετα, ο αριθμός των απασχολούμενων στον κλάδο του τουρισμού (ξενοδοχειακά καταλύματα και εστίαση) στη Σύρο αποτελεί μόλις 836 άτομα ή 2,9% του συνόλου των απασχολούμενων στον ίδιο κλάδο στην Περιφέρεια Ν. Αιγαίου. Παρατηρείται επίσης ότι ο αριθμός των απασχολούμενων στον κλάδο του τουρισμού (ξενοδοχειακά καταλύματα και εστίαση) στη Σύρο (836 άτομα) αντιπροσωπεύει το 11,1% του συνόλου των απασχολούμενων σε όλους τους κλάδους της Σύρου (7.525 άτομα) έναντι αντίστοιχων ποσοστών 23,9% για την Π.ΝΑ, 30,2% για τη Θήρα, 30,3% για τη Μύκονο, 15,3% για τη Νόξο και 18,5% για την Πόρο.

Περιοχές Natura

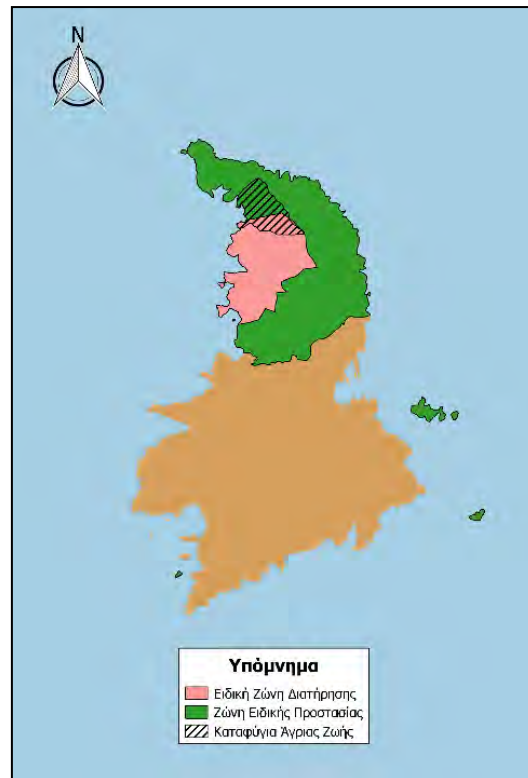
Η Νήσος Σύρος είναι ενταγμένη στο δίκτυο Natura 2000, σύμφωνα με το Ν. 3937/11. Τμήμα του νησιού έχει συμπεριληφθεί σε «Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)» (Special Protection Areas - SPA)¹ με κωδικό «GR4220032», ονομασία «*Βόρεια Σύρος και Νησίδες*» και έχει έκταση 2.906 εκτάρια. Άλλο τμήμα του νησιού αποτελεί «Ειδική Ζώνη Διατήρησης (ΕΖΔ)» (Special Areas of Conservation - SCI)² με κωδικό «GR4220018», ονομασία «*Σύρος: Όρος Σύριγγας έως Παραλία*» και έχει έκταση 783,52 εκτάρια (<https://filotis.itia.ntua.gr>). Εντός της περιοχής μελέτης παρατηρείται επίσης Καταφύγιο Άγριας Ζωής, με έκταση ίση με 251 εκτάρια (βλ. Χάρτη 12) (<http://geodata.gov.gr>).

Στο πλαίσιο ευαισθητοποίησης για τις περιοχές Natura, το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Σύρου - Ερμούπολης κατά τη συνεδρίαση της 28^{ης} Αυγούστου 2017 και με βάση την με αριθμό 366/2017 απόφασή του, ενέκρινε το σχέδιο της προγραμματικής σύμβασης μεταξύ του Πανεπιστημίου Αιγαίου, του Δήμου Νάξου & Μικρών Κυκλάδων και του Δήμου Σύρου - Ερμούπολης για την πράξη «*Δράσεις προστασίας και ανάδειξης των περιοχών NATURA και δράσεις ενημέρωσης - ευαισθητοποίησης των πολιτών*», η οποία χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ. Αναλυτικότερα, όσον αφορά στο νησί της Σύρου προτάθηκε η δημιουργία δύο διαδρομών περιβαλλοντικού, γεωλογικού και ιστορικού/αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, που θα απευθύνονται κυρίως σε μαθητές γυμνασίου - λυκείου κατά τη διάρκεια των σχολικών επισκέψεων στο νησί της Σύρου, αλλά και σε επισκέπτες του νησιού (www.syros-ermoupolis.gr).

---

¹ Όπως ορίζονται στην Οδηγία 79/409/ΕΚ «για τη διατήρηση των άγριων πτηνών».

² Όπως ορίζονται στην Οδηγία 92/43/ΕΟΚ.

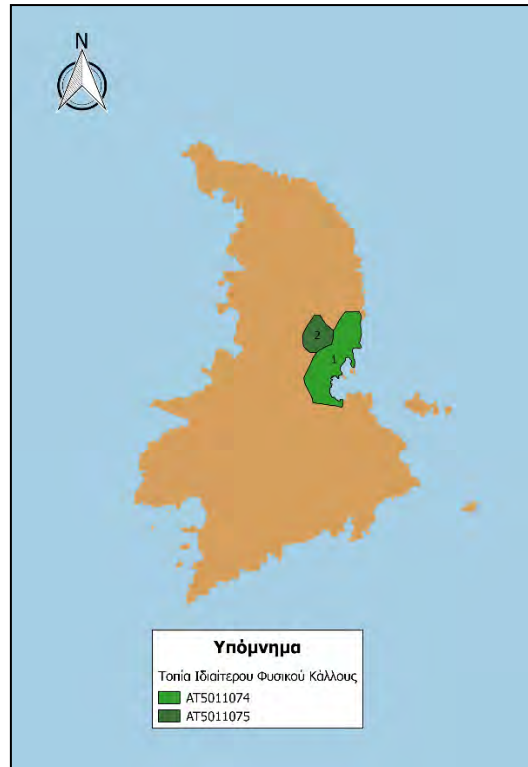

Χάρτης 12. Απεικόνιση Ζώνης Ειδικής Προστασίας, Ειδικής Ζώνης Διατήρησης και Καταφυγίου Αγρίας Ζωής στη Νήσο Σύρο. Πηγή: <http://geodata.gov.gr>, GIS, Ίδια επεξεργασία.

Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους

Η Ερμούπολη εντάσσεται σε Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ), με κωδικό ΑΤ5011074, με κύριο χαρακτήρα το Δομημένο Τοπίο. Η συνολική έκταση αγγίζει τα 337,79 εκτάρια. Εντάσσεται στο υπάρχον Θεσμικό Πλαίσιο ως Παραδοσιακός Οικισμός και ως Χώρος Ειδικής Κρατικής Προστασίας (<https://filotis.itia.ntua.gr>).

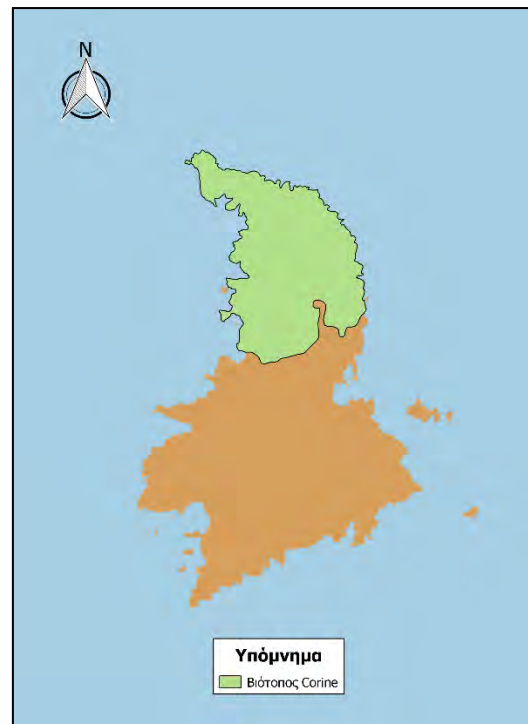
Η Άνω Σύρος εντάσσεται σε ΤΙΦΚ, με κωδικό ΑΤ5011075, με κύριο χαρακτήρα το Δομημένο Τοπίο. Η συνολική έκταση αγγίζει τα 103,50 εκτάρια. Εντάσσεται στο υπάρχον Θεσμικό Πλαίσιο ως Ιστορικός Τόπος, ως Παραδοσιακός Οικισμός και ως Χώρος Ειδικής Κρατικής Προστασίας (<https://filotis.itia.ntua.gr>).

Χάρτης 13. Απεικόνιση Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους στη Νήσο Σύρο.
 Πηγή: <https://filotis.itia.ntua.gr>, GIS, Ιδία επεξεργασία.

Βιότοπος Corine

Η Βόρεια Σύρος έχει χαρακτηριστεί ως βιότοπος CORINE, με κωδικό Α00010077 και συνολική έκταση 2738.69 εκτάρια (<https://filotis.itia.ntua.gr>).

Χάρτης 14. Απεικόνιση Βιότοπου Corine στη Νήσο Σύρο.
 Πηγή: <https://filotis.itia.ntua.gr>, GIS, Ιδία επεξεργασία.

4.2. Οικιστική και πολεοδομική εξέλιξη 19^{ος} αιώνας έως σήμερα

«Ο πολεοδομικός ιστός της Ερμούπολης αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία που συγκροτούν το χαρακτήρα και προβάλλουν τη φυσιογνωμία της. Δεν είναι τυχαίο αποτέλεσμα μιας άναρχης δόμησης, αλλά προέκυψε μετά από σχεδιασμό. Οφείλεται στην ύπαρξη του εμπνευσμένου ρυμοτομικού σχεδίου του Weiler με νεοκλασικές αρχές κυρίως του πυρήνα της πόλης, δρόμος - είσοδος από το λιμάνι, πλατεία, Δημαρχείο και προσαρμογή στο ανάγλυφο της πόλης και το σεβασμό στις οπτικές φωνές της πόλης» (Στεφάνου & Μαράτου, 2004, σ. 13).

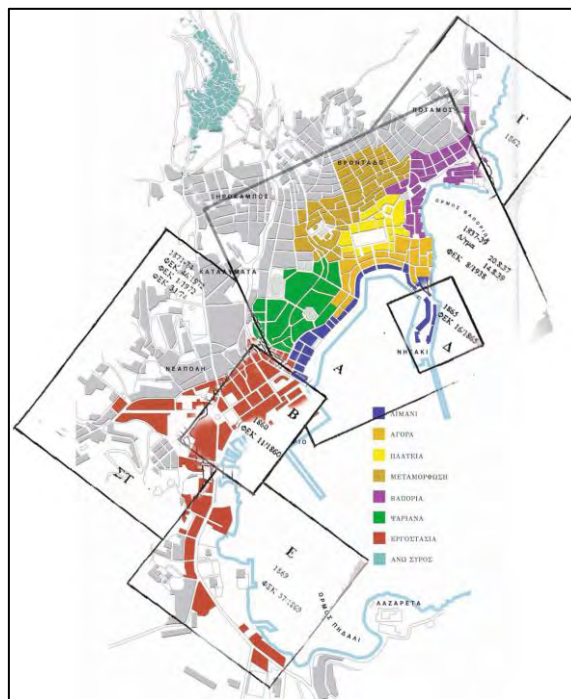
Λόγω της άναρχης ανάπτυξης της πόλης, κρίθηκε το 1835 ότι θα πρέπει να γίνει σύνταξη του τοπογραφικού σχεδίου, η οποία ανετέθη στον Weber, σχέδιο το οποίο παρουσίαζε ελλείψεις και λάθη. Το παραδοτέο διορθώθηκε από τον Schaubert, κρίθηκε όμως και πάλι προβληματικό, καθώς στηρίχθηκε σε μη αναθεωρημένο τοπογραφικό σχέδιο. Το 1836 ανετέθη από το Βασιλέα Όθωνα στον Erlacher, ο πολεοδομικός σχεδιασμός της πόλης, ο οποίος λόγω της υλοποίησης του έργου της προκουμαίας στο λιμάνι δεν κατέστη εφικτό να συμμετέχει. Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που πλήθαιναν εκλήθη ο Weiler, ο οποίος είχε ήδη εργαστεί για το σχέδιο της πόλης των Αθηνών. Με το Διάταγμα 18/30 του Αυγούστου 1837 εγκρίθηκε το πρώτο ρυμοτομικό σχέδιο «*Plan de la ville d' Ermoupolis sur l'ile de Syra avec les nouveau trace des rues de cette ville, Wilhelm von Weiler, 1837*», καθιστώντας την Ερμούπολη μία από τις πρώτες πόλεις, που απέκτησε ρυμοτομικό σχέδιο. Τα τρία κύρια μέρη του σχεδίου αποτελούν η Αιμασιά, δηλαδή η προκουμαία, η κεντρική πλατεία και η μεγάλη οδός που τη συνέδεε με την προκουμαία. Οι φάσεις για την ολοκλήρωση της εφαρμογής ποικίλουν και ειδικότερα για τη συνολική έκταση προβλέπονται δεκαπέντε χρόνια, για την περιοχή από τα Ψαριανά έως τον Άγιο Νικόλαο πέντε χρόνια και για την Αιμασιά, την κεντρική πλατεία και την οδό Ερμού δύο χρόνια (Τραυλός & Κόκκου, 1980) (Στεφάνου, 2003).

Εικόνες 56-58. Ρυμοτομικό σχέδιο W. Von Weiler (1837) και τοπογραφικό σχέδιο Ερμούπολης.
Πηγή: Στεφάνου (2003), σελ. 137, Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ. 21.

Η πρώτη πολεοδομική περίοδος 1837 - 1923, περιελάμβανε το Διάταγμα 2.14 του Αυγούστου 1839 για την εφαρμογή του πολεοδομικού σχεδίου, με την οριοθέτηση 124 δρόμων και 11 πλατειών, καθώς και τη θέση των δημοσίων και δημοτικών κτηρίων. Από τότε εκδόθηκαν διαδοχικά διατάγματα για τροποποιήσεις του ρυμοτομικού σχεδίου, που αφορούσαν το σχεδιασμό λιθόστρωσης πλατειών και πλακόστρωσης δρόμων, τη δημιουργία μόλου στο λιμάνι και την κατασκευή προκυμιάς για την ασφάλεια του λιμανιού κ.ά. (Τραυλός & Κόκκου, 1980) (Στεφάνου, 2003).

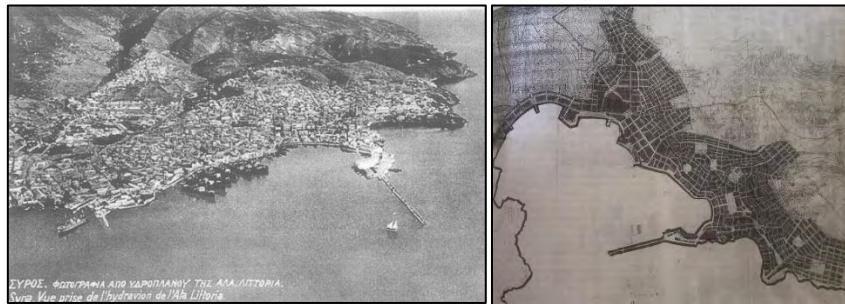

Εικόνα 59. Διαδοχικές επεκτάσεις και τροποποιήσεις του αρχικού σχεδίου του Weiler.
Πηγή: Σαπουντζή (2009/10), σελ. 8.

«Στο τοπογραφικό υπόβαθρο σημειώνονται με χρώμα οι συνοικίες της Ερμούπολης (λιμάνι, αγορά, πλατεία, Μεταμόρφωση, Βαπόρια, Ψαριανά, Εργοστάσια, Άνω Σύρος) και με πλαίσια οι διαδοχικές επεκτάσεις και τροποποιήσεις του αρχικού σχεδίου του Weiler. Ο τομέας Α συμπεριελήφθη στο σχέδιο του 1837, ο τομέας Β το 1860, ο τομέας Γ το 1862, ο τομέας Δ το 1865, ο τομέας Ε το 1869 και ο τομέας ΣΤ την περίοδο 1871 - 1874» (Σαπουντζή, 2009/10, σ. 8).

Κατά τη δεύτερη πολεοδομική περίοδο από το 1923 έως το 1975, το ρυμοτομικό διάγραμμα εξακολουθεί να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Στο σχεδιασμό στις αρχές του 20^{ου} αιώνα έγινε προσπάθεια προσαρμογής του στο φυσικό ανάγλυφο της πόλης. Το 1940 έγινε νέα προσπάθεια τοπογράφησης και ρυμοτόμησης, χωρίς όμως να

εγκριθεί, λόγω ιστορικών συνθηκών, είναι όμως σημαντική για την ακρίβεια της αποτύπωσης, λόγω του αξιόπιστου αεροφωτογραφικού υπόβαθρου (Στεφάνου, 2003).

Εικόνα 60. Αεροφωτογραφία Ερμούπολης το 1940. Πηγή: Αγριαντώνη & Φενερλή (2000), σελ. 23

Εικόνα 61. Η πρόταση του Ρυμοτομικού σχεδίου του 1940. Πηγή: Στεφάνου (2003) σελ. 141.

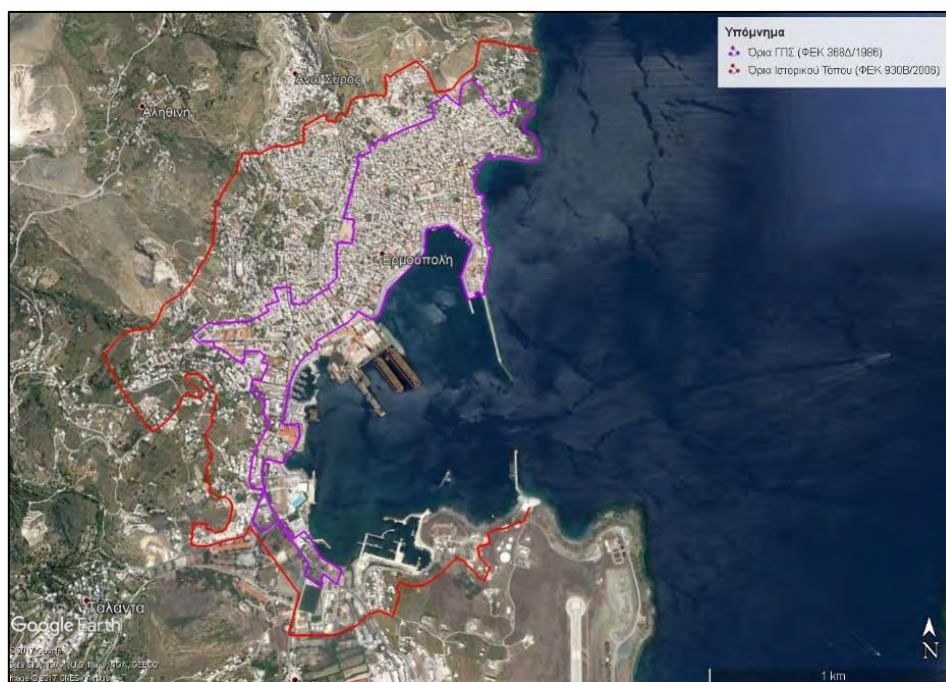
Η τρίτη πολεοδομική περίοδος, που αφορά στα έτη μετά το 1975 και έως σήμερα, συμπεριλαμβάνει θεσμικό πλαίσιο, είτε για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, είτε για το γενικότερο πολεοδομικό σχεδιασμό της χώρας. Από τη δεκαετία του 1970 και μετά, αξιολογούνται οι πρώτες προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση, που έδρασαν καταλυτικά στη διάσωση των εξαιρετικών δειγμάτων αρχιτεκτονικής της πόλης (Στεφάνου, 2003).

Όσον αφορά στο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο της Ερμούπολης που θεσμοθετήθηκε το 1986, όπως αναφέρει ο καθηγητής Ι. Στεφάνου (2003, σ. 144) «στηρίχθηκε σε ένα λεπτομερές χωροταξικό σχέδιο του νησιού, οριοθέτησε την πόλη συμπεριλαμβάνοντας πλέον και τις εντός σχεδίου περιοχές, όλα εκείνα τα τμήματα της πόλης που χαρακτηρίζονται ως οικισμοί προ του 1923, καθώς και μικρά τμήματα επέκτασης για τη λειτουργικότερη οργάνωση της πόλης. Το ΓΠΣ έδωσε τις βασικές κατευθύνσεις και αρχές για τη σύγχρονη αντιμετώπιση της πόλης ορίζοντας συγχρόνως χρήσεις γης, πυκνότητες, συντελεστές δόμησης και καλύψεις, οργάνωση δικτύων και κυκλοφοριακές επιλύσεις».

Εικόνα 62. Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Ερμούπολης (1986). Πηγή: Στεφάνου (2003), σελ. 244.

Το ΓΠΣ που χρονολογείται προ του '87, δεν εφαρμόζεται, αλλά δίνει γενικές κατευθύνσεις στην Πολεοδομική Μελέτη με τίτλο «Ο Πολεοδομικός Σχεδιασμός της Ερμούπολης - Μια πρότυπη πολεοδομική αντιμετώπιση Ιστορικής πόλης», που εκπονήθηκε από το εργαστήριο Πολεοδομικής Σύνθεσης του ΕΜΠ το 2003 και αποτέλεσε το βασικό οδηγό για τις προτάσεις. Στη συνέχεια, ο Δήμος Σύρου - Ερμούπολης, βασίστηκε στην προαναφερόμενη μελέτη, με σκοπό να εκδώσει την τελική μελέτη. Με την ψηφιακή και διαδικτυακή ανάρτηση και τη διαβούλευση, σήμερα βρίσκεται σε διαδικασία έγκρισης, και μέχρι στιγμής το ΥΠΠΟΑ την ενέκρινε μετά τη θετική γνωμοδότηση του Κεντρικού Συμβουλίου Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων του Υπουργείου Ναυτιλίας & Νησιωτικής Πολιτικής - Γενική Γραμματεία Αιγαίου & Νησιωτικής Πολιτικής (επιτόπια συλλογή στοιχείων από Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών & Υπηρεσιών Δόμησης, Τμήμα Πολεοδομικού Σχεδιασμού, Δήμος Σύρου - Ερμούπολης)

Χάρτης 15. Όρια ΓΠΣ και όρια Ιστορικού τόπου.

Πηγή: www.syros-ermoupolis.gr, Google Earth, Ιδία επεξεργασία.

Χάρτης 16. Κατηγορίες αρτιοτήτων.

Πηγή: www.syros-ermoupolis.gr, Google Earth, Ιδία επεξεργασία.

Χάρτης 17. Κατηγορίες όρων δόμησης.

Πηγή: www.syros-ermoupolis.gr, Google Earth, Ιδία επεξεργασία.

Πίνακας 11. Κατηγορίες Όρων Δόμησης

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΟΡΩΝ ΔΟΜΗΣΗΣ	ΕΜΒΑΔΟΝ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ Μ2	Σ.Δ.	ΕΠΙΤΡΕΠΟΜΕΝΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΟΦΩΝ Η ΜΕΓΙΣΤΟ ΥΨΟΣ	ΕΠΙΤΡΕΠΟΜΕΝΗ ΚΑΛΥΨΗ %
I	ΕΩΣ 200	1,2	2	70
	201-300	1,0	2	60
	301-2000	0,8	2	40
	2001-	0,4	2 ¹	40
II	>2000	0,9	3	30
III	ΕΩΣ 200	1,8	3	70
	201-400	1,6	3	70
	401-1.000	1,0	3	50
	>1.000	Τα επιπέδων των 1000μ2 οροπέδου θα προσμετρώνται με Σ.Δ. 0,06	3	50
IV	ΕΩΣ 200	0,8	2	60
	201-400	0,6	2	50
	401-1000	0,4	2	40
	>1.000	Τα επιπέδων των 1000μ2 οροπέδου θα προσμετρώνται με Σ.Δ. 0,06	2	40
V	ΕΩΣ 2000	0,8	θ+1,5(ΣΤΕΓΗ) ΙΣΟΓΕΙΟ >=5,00	60
	2001-3000	0,4	θ+1,5(ΣΤΕΓΗ) ΙΣΟΓΕΙΟ >=5,00	40
	>3000	Τα επιπέδων των 3000μ2 οροπέδου θα προσμετρώνται με Σ.Δ. 0,06	θ+1,5(ΣΤΕΓΗ) ΙΣΟΓΕΙΟ >=5,00	40
VI	ΕΩΣ 200	0,6	1	60
	200-	0,4	1	40

1. Για βιομηχανικά -βιοτεχνικά κτίρια το ύψος είναι 5(ισόγειο) +3,00 έως 3,30 (όροφος)+2,0(στην περίπτωση κατασκευής στέγης)

Πηγή: www.syros-ermoupolis.gr.

Ειδικότερα, η νέα ΠΜ του Δήμου Σύρου - Ερμούπολης προβλέπει μεταξύ άλλων: «προσαρμογή στο ανάγλυφο και στην κλίμακα, ανάγκη οργάνωσης των υπαίθριων χώρων, ανάγκη αποκατάστασης αλλοιώσεων στις παρυφές του σχεδίου, σεβασμό στην κλίμακα, δυνατότητα οργάνωσης και συνοχής των σύγχρονων τμημάτων (οικισμών προ του 1923) με το παλαιότερο τμήμα της πόλης, δυνατότητα χάραξης και δυνατότητα επανάχρησης άδειων κελυφών» (ΕΠ Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014, σσ. 70 - 71).

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών έχουν σχεδιαστεί και έχουν υλοποιηθεί προγράμματα μέσω εθνικών και ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων, για την προστασία της ιστορικής πόλης της Ερμούπολης. Μεταξύ αυτών συμπεριλαμβάνονται, ανάπλαση ιστορικού κέντρου, έργα ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς, έργα προστασίας και συντήρησης των ιστορικών κτηρίων, αναπλάσεις πλατειών και κοινόχρηστων χώρων, καθώς και πολλά έργα υποδομής (βλ. Πίνακας 15).

4.3. Θεσμικό πλαίσιο πολεοδομικής εξέλιξης Ερμούπολης & Άνω Σύρου 19^{ος} - 21^{ος} αιώνας

Ενδεικτικά αναφέρεται το θεσμικό πλαίσιο που αφορά στην πολεοδομική εξέλιξη της Ερμούπολης και της Άνω Σύρου, χωρίς να γίνεται εκτενής αναφορά στο

κανονιστικό πλαίσιο που αφορά σε ειδικότερα ζητήματα λόγω οικονομίας χώρου (Στεφάνου, 2003):

- Με το Βασιλικό Διάταγμα της 18/30 Αυγούστου 1837 «Περί εγκρίσεως σχεδίου Ερμουπόλεως» εγκρίνεται για πρώτη φορά το σχέδιο πόλης του W. Von Weiler.
- Με το ΦΕΚ 8/Α/4.3.1838 «Περί εκτιμήσεως και αποζημιώσεως των λαμβανομένων από το σχέδιον της Σύρου ιδιοκτησιών κτλ.» ορίστηκαν οι διαδικασίες για παροχή αποζημιώσεων.
- Στο ΦΕΚ 14/Α/25.6.1842 «Περί μεταρρυθμίσεων τινών του σχεδίου της πόλεως Αθηνών» εγκρίνονται οι τροποποιήσεις του σχεδίου πόλης της Αθήνας που αφορούσαν και στη Σύρο.
- Με το ΦΕΚ 11/Α/21.3.1860 «Περί επεκτάσεως του σχεδίου της Ερμουπόλεως», εγκρίνεται η επέκταση του σχεδίου πόλης της Ερμούπολης προς τη δυτική πλευρά.
- Με το ΦΕΚ 22/Α/7.4.1865 «Περί επεκτάσεως ρυμοτομίας εν Ερμουπόλει», το ρυμοτομικό σχέδιο της πόλης επεκτάθηκε στην περιοχή του ναυπηγείου.
- Με το ΦΕΚ 57/Α/31.12.1869 «Περί ρυθμίσεως των επί των πέριξ οικοπέδων της οδού Ποσειδωνίας της Ερμουπόλεως οικοδομικών γραμμών» προβλέπεται η επέκταση του σχεδίου πόλης.
- Με το ΦΕΚ 46/Α/25.11.1872 «Περί επεκτάσεως του σχεδίου Ερμουπόλεως και επί της συνοικίας Παυσιλύπου» επεκτείνεται το σχέδιο πόλης στην περιοχή Παυσιλύπου.
- Με το ΦΕΚ 1/Α/25.1.1873 «Περί τροποποιήσεως του διαγράμματος ρυμοτομίας της πόλεως Ερμουπόλεως» επεκτείνεται το σχέδιο πόλης (26.9.1872).
- Με το ΦΕΚ 31/Α/9.9.1874 «Περί της προς τας συνοικίας Νεαπόλεως κλπ. επεκτάσεως της Ερμουπόλεως κατά το κυρωθέν διάγραμμα» επεκτείνεται το σχέδιο πόλης στις συνοικίες Νεάπολη, Φύλακας και Άμμος.
- Με το ΦΕΚ 1/Α/5.1.1876 «Περί τροποποιήσεως του διαγράμματος ρυμοτομίας της πόλεως της Ερμουπόλεως» τροποποιείται το ρυμοτομικό διάγραμμα της Ερμούπολης (15.11.1875).
- Με τα ΦΕΚ 312/Α/29.12.1889 «Περί τροποποιήσεως του σχεδίου της πόλεως Ερμουπόλεως», ΦΕΚ 235/Α/22.8.1923 «Περί τροποποιήσεως του σχεδίου πόλεως Ερμουπόλεως», ΦΕΚ 372/Α/22.10.1926 «Περί τροποποιήσεως του εγκεκριμένου σχεδίου της πόλεως Ερμουπόλεως», ΦΕΚ 74/Α/7.5.1928 «Περί τροποποιήσεως του εγκεκριμένου σχεδίου Ερμουπόλεως», ΦΕΚ 49/Α/13.2.1929 Περί τροποποιήσεως

του εγκεκριμένου σχεδίου της πόλεως Ερμουπόλεως, ΦΕΚ 396/Α/9.11.1929 «Περί τροποποιήσεως του σχεδίου της πόλεως Ερμουπόλεως (Σύρου)», ΦΕΚ 119/Α/19.4.1930 «Περί τροποποιήσεως του σχεδίου της πόλεως Ερμουπόλεως», ΦΕΚ 270/Α/31.8.1932 «Περί τροποποιήσεως του σχεδίου της πόλεως Ερμουπόλεως», ΦΕΚ 408/Α/19.11.1932 «Περί τροποποιήσεως του σχεδίου της πόλεως Ερμουπόλεως», ΦΕΚ 142/Α/13.6.1933 «Περί τροποποιήσεως του σχεδίου Σύρου», ΦΕΚ 287/Α/30.9.1933 «Περί τροποποιήσεως του σχεδίου της πόλεως Ερμουπόλεως» τροποποιείται το σχέδιο εμφανιζόμενο με κόκκινες γραμμές.

- Με τα ΦΕΚ 429/Α/25.10.1937 «Περί τροποποιήσεως του σχεδίου Ερμουπόλεως Σύρου» και ΦΕΚ 492/Α/30.12.1938 «Περί τροποποιήσεως του σχεδίου Ερμουπόλεως» τροποποιείται το ρυμοτομικό σχέδιο της πόλης.
- Με το ΦΕΚ 124/Α/9.6.1973 «Περί Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού» τίθεται σε ισχύ ο ΓΟΚ, όπως επίσης καθορίζονται συντελεστές, όρια και αρτιότητες γενικότερα, αλλά και ειδικότερα για τη Σύρο.
- Με βάση τη μελέτη του Υπουργείου Εσωτερικών 1972 - 1974, η Ερμούπολη και η Άνω Σύρος συμπεριλαμβάνονται στον κατάλογο των 400 αξιόλογων οικισμών της χώρας, που χρήζουν ολοκληρωμένης προστασίας.
- Με το ΦΕΚ 40/Δ/22.2.1975 «Περί καθορισμού ενίων όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων του ρυμοτομικού σχεδίου Ερμουπόλεως (Σύρου)» καθορίζονται ενιαίοι όροι και περιορισμοί δόμησης στο σχέδιο της Ερμούπολης και ορίζεται συντελεστής δόμησης 1,4 και μέγιστος αριθμός ορόφων 3, καθώς και λοιπά ζητήματα.
- Με το ΦΕΚ 47/Δ/14.2.1976 «Περί καθορισμού ενιαίων όρων δομήσεως των οικοπέδων του ρυμοτομικού σχεδίου Ερμούπολης Σύρου, ως και των υφιστάμενων προ του 1923 οικισμών Ανάσταση, Καρναρόλες, Καμίνια, Ταξίαρχοι και Λαζαρέττα» καθορίζεται ποσοστό κάλυψης 70%, μέγιστος αριθμός ορόφων 3 και ανώτατο ύψος τα 11 μέτρα και τίθενται ειδικά ζητήματα εφαρμογής.
- Με το ΦΕΚ 709/Β/28.5.1976 «Περί χαρακτηρισμού της Ερμουπόλεως και του οικισμού Άνω Σύρου ως τόπων χρηζόντων ειδικής κρατικής προστασίας» η Ερμούπολη και η Άνω Σύρος χαρακτηρίζονται ως τόποι που χρήζουν ιδιαίτερης κρατικής προστασίας, και ειδικότερα, η Ερμούπολη ως ένα μοναδικό νεοκλασικό και πολεοδομικό σύνολο μετά την σύμφωνη γνώμη του Αρχαιολογικού Συμβουλίου.

- ΦΕΚ 594/Δ/13.11.1978 «Περί χαρακτηρισμού ως παραδοσιακών οικισμών τινών του κράτους και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτών».
- Με το ΦΕΚ 210/Δ/18.3.1986 τροποποιείται ο ΓΟΚ και συμπεριλαμβάνεται η Ερμούπολη στις τροποποιήσεις αυτές.
- Το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο, που εκπονήθηκε στα πλαίσια της Επιχείρησης Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης (1983 - 1985), εγκρίθηκε με την ΥΑ 21/4/1986 (ΦΕΚ 368/Δ/21.4.1986) «Έγκριση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου των οικισμών Ερμούπολης και Άνω Σύρου του Δήμου Ερμούπολης».
- Με το ΠΔ 2/6/1989 (ΦΕΚ 339/Δ/2.6.1989) «Καθορισμός ζώνης οικιστικού ελέγχου κατωτάτου ορίου κατάτμησης και λοιπών όρων και περιορισμών δόμησης στην εκτός εγκεκριμένου σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προϋφισταμένων του έτους 1923 περιοχή των Δήμων Ερμουπόλεως και Άνω Σύρου και των κοινοτήτων Μάννας, Βάρης, Ποσειδωνίας, Φοίνικα και Γαλησσά (Ν. Κυκλάδων)» θεσμοθετούνται οι Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ), όπως προτάθηκαν από το ΓΠΣ.
- Με το ΦΕΚ 345/Δ/2.6.1989 «Καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης των οικοπέδων των οικισμών του Νομού Κυκλάδων, που έχουν χαρακτηριστεί ως παραδοσιακοί με το από 19.10.1978 (ΦΕΚ 594/Δ) ΠΔ» τροποποιούνται εκ νέου όροι και περιορισμοί δόμησης, γενικότερα, στους παραδοσιακούς οικισμούς, και ειδικότερα, στην Ερμούπολη και την Άνω Σύρο.
- Με το ΦΕΚ 715/Β/15.11.1990 «Κήρυξη μεσαιωνικού οικισμού Άνω Σύρου με τα εκκλησιαστικά και μεμονωμένα κοσμικά κτίρια, ως ιστορικά, διατηρητέα μνημεία», κηρύσσεται ο οικισμός της Άνω Σύρου ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο και πλήθος κτηρίων ως αξιόλογα (Λινάκη, 2016).
- ΦΕΚ 669/Β/30.5.2000 «Διατήρηση παραδοσιακών προτύπων κατά την εκτέλεση εργασιών για το έργο Ανάπλαση Ιστορικού Κέντρου, Δίκτυο Υποδομής στην πόλη της Ερμούπολης, νήσου Σύρου, Νομού Κυκλάδων».
- Με το ΦΕΚ 930/Β/17.7.2006 - υπ.αρ. πρωτ. ΥΠΠΟ/ΔΝΣΑΚ/45448/1271/19-6-2006 απόφαση του Υπουργείου Πολιτισμού «Χαρακτηρισμός ως ιστορικού τύπου της πόλης της Ερμούπολης Σύρου Νομ. Κυκλάδων», που χαρακτηρίζει τμήμα της Ερμούπολης ως ιστορικό τόπο.
- Με την υπ. αρ. ΥΠΠΟ/ΔΝΣΑΚ/73209/1977/20-8-2007 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού περί έγκρισης του σχεδίου ΠΔ σύμφωνα με τα άρθρα 16 και 14 παρ. 6

του Ν. 3028/2002 όσον αφορά στους όρους και περιορισμούς της ιδιοκτησίας, τις χρήσεις γης ή κτηρίων, τους όρους δόμησης και τις επιτρεπόμενες δραστηριότητες εντός του Ιστορικού Τόπου Ερμούπολης.

Με βάση σχετική ενημέρωση προκύπτουν θέματα που πρέπει να επιλυθούν σχετικά με το καθεστώς οικοδόμησης των κτισμάτων βάσει του ΠΔ 19.1/14.2.1976 (ΦΕΚ 47/Δ) από το 1989 μέχρι σήμερα, καθώς, σύμφωνα με σχετική απόφαση (84/2001) του Συμβουλίου της Επικρατείας, επιβεβαιώνεται ότι για την Ερμούπολη το ισχύον θεσμικό πλαίσιο οικοδόμησης των κτισμάτων ορίζεται από το ΠΔ 11.5/2.6.1989 (ΦΕΚ 345Δ).

4.4. Ιστορικά κτήρια, δημόσιοι χώροι & βιομηχανικά κτήρια σε επανάχρηση

Όπως αναφέρει ο Καθηγητής Ιωσήφ Στεφάνου (2003), η ιστορική πόλη είναι ο τόπος εκείνος που χαρακτηρίζεται από ιστορικό χαρακτήρα συγκερασμένο με την πλούσια πολιτιστική παράδοση, αρχιτεκτονήματα επώνυμων δημιουργών και πολεοδομικό σχεδιασμό και, ειδικά για την Ερμούπολη, ο πιο δόκιμος όρος που θα την χαρακτήριζε είναι το Αξιόλογο Ιστορικό Αστικό Κέντρο (Στεφάνου & Μαράτου, 2004).

Η Ερμούπολη αποτελεί παράδειγμα πόλης που δημιουργήθηκε, αναπτύχθηκε και παρήκμασε σε λιγότερο από 100 χρόνια, με τη μνημειακή αρχιτεκτονική της να αποτελεί για την Ελλάδα έναν εθνικό πολιτιστικό πόρο, σε μια περίοδο μοναδικής ανάπτυξης σε επίπεδο βιομηχανικής, ναυτιλιακής και εμπορικής δραστηριότητας (Στεφάνου & Μαράτου, 2004). Το σύνολο των κτηρίων της Ερμούπολης, που με την επιβλητική παρουσία τους πρωταγωνιστούν μέχρι σήμερα στο ταξίδι της πόλης στο χρόνο, τα δημόσια κτήρια, οι εκκλησίες, τα αρχοντικά, τα εργοστάσια και οι αποθήκες, συνετέλεσαν στη διαμόρφωση της πόλης του 19^{ου} αιώνα, αλλά και της Ερμούπολης του σήμερα.

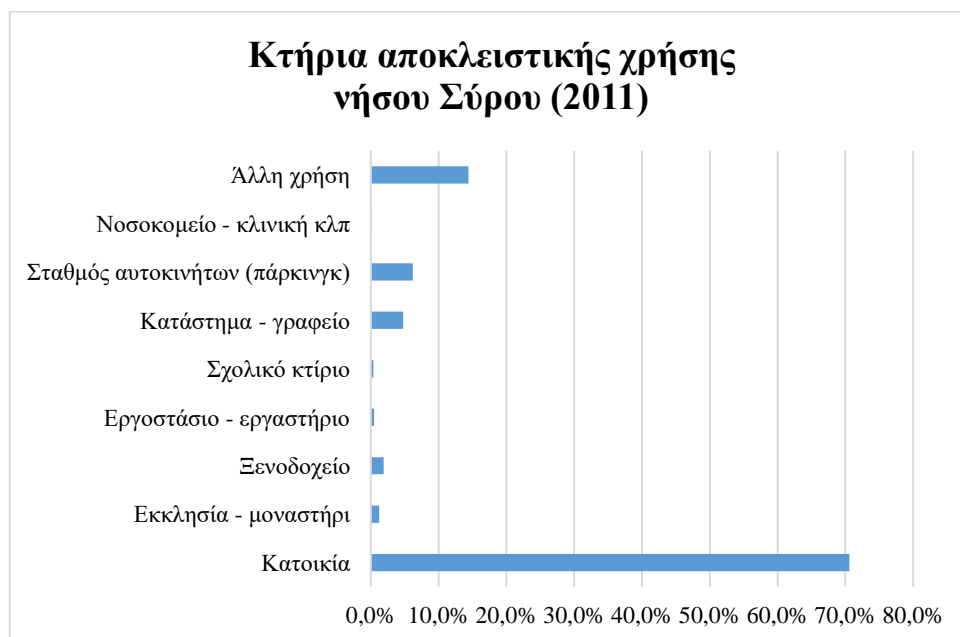
Η νεοκλασική αρχιτεκτονική που δεσπόζει, δεν αναφέρεται μόνο στις κατοικίες, αλλά παρατηρείται και στα δημόσια κτήρια. Στην Ερμούπολη, εργάστηκε και συνέβαλε στο αρχιτεκτονικό μεγαλείο της πληθώρα Ελλήνων και δυτικοευρωπαίων αρχιτεκτόνων, αφήνοντας πίσω τους ένα πλήθος μοναδικών και επώνυμων αρχιτεκτονικών δημιουργημάτων που «στέκονται όρθια» στο πέρασμα του χρόνου και τελικά φανερώνουν τη ζωντανή σύνδεση του παρελθόντος με το παρόν, αλλά και το μέλλον: Johann B. Erlacher, Wilhelm von Weiler, Ernst Ziller, Pietro Sampo (Στεφάνου

& Μαράτου, 2004) και οι Έλληνες αρχιτέκτονες και μηχανικοί Αντώνιος Τζαλίκης, Γεράσιμος Μεταξάς, Αλέξανδρος Γεωργαντάς, Νικόλαος Σούτσος, Χιώτης Εμμανουήλ Ζ. Ψύχας, Ιωάννης Βλυσίδης και ο Δημήτριος Ελευθεριάδης (www.syrosisland.gr).

Διάγραμμα 9. Περίοδος κατασκευής κτηρίων νήσου Σύρου (2011).
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία επεξεργασία.

Τα περισσότερα κτήρια που έχουν κατασκευαστεί στο νησί της Σύρου έχουν ηλικία από 32 έως 56 χρόνια (στοιχεία του 2011), ενώ μόλις το 16% του συνόλου των κτηρίων έχουν κατασκευαστεί από το 2001 και μετά.

Διάγραμμα 10. Κτήρια αποκλειστικής χρήσης νήσου Σύρου (2011).
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία επεξεργασία.

Από το Διάγραμμα 10 παρατηρείται ότι επικρατέστερη αποκλειστική χρήση είναι με μεγάλη διαφορά η κατοικία (70,6%) και ακολουθούν οι άλλες χρήσεις (14,4%). Σημειώνεται ότι τα νοσοκομεία είναι 5 σε αριθμό σε σύνολο 14.870 κτηρίων, με αποτέλεσμα να αποτελούν ποσοστό 0,03% του συνόλου και γι' αυτό το λόγο δεν απεικονίζονται στο διάγραμμα.

4.4.1. Δημόσια κτήρια

4.4.1.1. Δημαρχείο Ερμούπολης

Βρίσκεται στην πλατεία Μιαούλη και αποτελεί ένα αρχιτεκτονικό, πολιτιστικό και ιστορικό κόσμημα για την πόλη. Οικοδομήθηκε την χρονική περίοδο 1876 - 1891 με βάση τη μελέτη του αρχιτέκτονα Ερνέστου Τσίλλερ δημοσία και δημοτική δαπάνη επί θητείας Δημάρχου Δ. Βαφιαδάκη. Είναι χαρακτηρισμένο ως «έργο τέχνης» με την Υπουργική Απόφαση ΥΠΠΟ/ΔΙΔΑΠ/Γ/2359/68149/14-11-80, ΦΕΚ 1226/Β/25-11-80 (<http://odysseus.culture.gr>).

Το Δημαρχιακό Μέγαρο χαρακτηρίζεται από αρχιτεκτονικά στοιχεία τριών διαφορετικών ρυθμών: τον τοσκανικό που χαρακτηρίζει τον πρώτο όροφο με την επιβλητική σκάλα, τον ιωνικό που παρατηρείται στον δεύτερο όροφο και τον κορινθιακό που αναφέρεται στους πύργους (www.syrosisland.gr).

Με βάση τα κατασκευαστικά του στοιχεία το ορθογώνιο κτήριο περιμετρικών διαστάσεων 40 x 70 μ., συμμετρικό ως προς τον κεντρικό άξονα, διαθέτει δύο αίθρια. Μεταξύ των ιδιαίτερων στοιχείων που χαρακτηρίζουν το οίκημα είναι η προεξοχή του κεντρικού τμήματος με αέτωμα και πρόπυλο τοσκανικού και ιωνικού ρυθμού, η μαρμάρινη επιβλητική σκάλα που οδηγεί στην κεντρική είσοδο και στον όροφο καθώς και ο πλούσιος εσωτερικός ζωγραφικός διάκοσμος (<http://odysseus.culture.gr>).

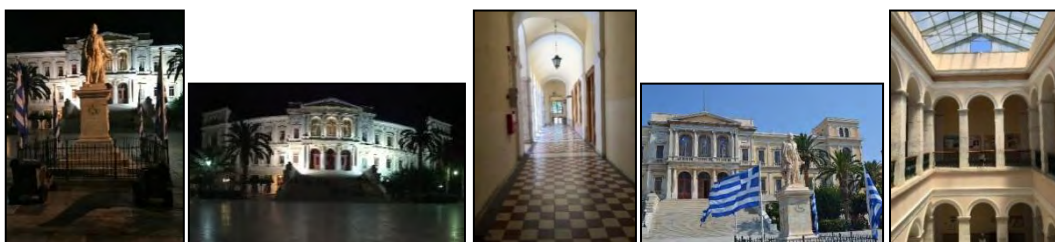
«Ο συνδυασμός της πήλινης και μαρμάρινης διακόσμησης τόσο αγαπητός στον Τσίλλερ, το ολομάρμαρο πρόπυλο στο κέντρο και οι πύργοι στις γωνίες ... καθώς και η συνεχής σειρά των παραθύρων στους δύο ορόφους, ανάμεσα στις παραστάδες, αποτελούν τα κύρια χαρακτηριστικά της αρχιτεκτονικής του Δημαρχείου» (Τραυλός & Κόκκου, 1980, σ. 142).

Εικόνα 63-66. Το Δημαρχείο της Ερμούπολης. Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ. 140, ΠΙΝ 47, ΠΙΝ 48, Ελευθερίου (2001), σελ. 4.

Με τη χρηματοδότηση της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας URBAN I, 1994 - 1999, Υποπρόγραμμα Ερμούπολης Σύρου, εκτελέστηκαν εργασίες αποκατάστασης και ανάδειξης του Δημαρχιακού Μεγάρου, τόσο σε επίπεδο εσωτερικών και κοινόχρηστων χώρων και εισόδου, όσο και σε επίπεδο αποκατάστασης της διακόσμησης και της κοσμηματογράφησης (Μανωλά - Γκούντρα, 2007).

Το Δημαρχείο στεγάζει σήμερα τα Δικαστήρια, το Υποθηκοφυλακείο, το Αρχαιολογικό Μουσείο, καθώς και άλλους δημόσιους φορείς και δημοτικές υπηρεσίες, ενώ στο ισόγειο προς την πλατεία φιλοξενούνται καταστήματα.

Εικόνες 67-71. Το Δημαρχείο σήμερα. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4.4.1.2. Δημοτικό Θέατρο Απόλλων

Το ιστορικό Θέατρο «Απόλλων» που κοσμεί την πλατεία Βαρδάκα, ο «παλμογράφος της κοινωνίας του νησιού» αποτελεί έμβλημα της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ερμούπολης και συνδέεται άρρηκτα με την ιστορία της. Έως σήμερα και για 153 χρόνια διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε μια νέα εποχή ανάπτυξης, φιλοξενώντας το πολιτιστικό γίνεσθαι της πόλης και με στόχο τη βιωσιμότητα και τον εκσυγχρονισμό του (<http://apollontheater.gr>).

Εικόνα 72. Σχέδιο P. Sampro Θεάτρου Απόλλων - 1862. Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ. 127.

Εικόνες 73-75. Το Θέατρο Απόλλων. Πηγή: Ελευθερίου (2001), σελ. 49, Αγριαντώνη & Φενεργλή (2000), σελ. 77, προσωπικό αρχείο.

Το Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης αποφάσισε την ανέγερση του θεάτρου για να βρει στέγη η έντονη πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία της εποχής. Τα σχέδια

έγιναν από τον Ιταλό αρχιτέκτονα Pietro Sampro και η κατασκευή του θεάτρου ολοκληρώθηκε μόλις σε δύο χρόνια (1862 - 1864) με τα επίσημα εγκαίνια του χώρου να διοργανώνονται στις 20 Απριλίου 1864 με την όπερα *Rigoletto* του Verdi. Την ίδια εποχή που η Ερμούπολη αναπτύχθηκε σε ένα κοινωνικό, οικονομικό και αρχιτεκτονικό θαύμα, το Θέατρο αποτέλεσε σταθμό για την πνευματική και πολιτιστική ζωή της με τη φιλοξενία εξαιρετικών παραστάσεων από Έλληνες και ξένους καλλιτέχνες. «Στη σχεδίασή του διακρίνονται πρότυπα και επιρροές από τέσσερα τουλάχιστον ιταλικά θέατρα: τη Σκάλα του Μιλάνου (1776), το ανακαινισμένο θέατρο «San Carlo» της Νάπολης (1816), το ακαδημαϊκό θέατρο στο Castelfranco (1745) και το «Teatro della Pergola» της Φλωρεντίας (1755)» (<http://apollontheater.gr>) «...κυρίως όσον αφορά την διαρρύθμιση της αίθουσας και τη διπλή αψίδα του προσκηνίου με τις γιγάντιες κορινθιακού ρυθμού παραστάδες...» (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000, σ. 78).

Το διώροφο κτήριο διαθέτει απλή εξωτερική όψη, που αντιπαρατίθεται με την εντυπωσιακή εσωτερική αρχιτεκτονική και την ευρωπαϊκών προδιαγραφών διάταξη του εσωτερικού του χώρου: πλατεία, ξύλινα θεωρεία, υπερώο, χώρο για την ορχήστρα και εντυπωσιακές οροφोगραφίες (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000), με απεικονίσεις του Ομήρου, Αισχύλου, Ευριπίδη, Βέρντι και Μότσαρτ.

Το 1953 το θέατρο έκλεισε, με την παράσταση της Μαρίκας Κοτοπούλη στο έργο «Σκιά» του Ντάριο Νικοντέμι. Οι εργασίες αποκατάστασης του ξεκίνησαν τη δεκαετία του 1990 και ολοκληρώθηκαν το 2000, σε σχέδια αρχιτεκτόνων με επικεφαλής τον Πέτρο Πικιώνη, με το θέατρο να επαναλειτουργεί μετά από 40 χρόνια (<http://apollontheater.gr>).

Εικόνες 76-78. Το Θέατρο πριν την ανακαίνιση: η «πατάρα», οι περίτεχνες χειροποίητες σιδεριές και τα μομπέ θεωρεία. Πηγή: Χάλαρης (2004), σελ. 198, 199.

Οι εργασίες αποκατάστασης και ανακαίνισης του κτηρίου (οικοδομικές εργασίες, ηλεκτρομηχανολογικά, ηχητικά, σκηνή, πατώματα, καθίσματα, οροφोगραφίες, τοιχογραφίες και κοσμηματογραφίες) χρηματοδοτήθηκαν από το ΥΠΠΟΑ και την ΕΕ στα πλαίσια κοινοτικών προγραμμάτων (Ερμούπολη - Τρίμηνη Ενημερωτική Έκδοση, 2000), όπως για παράδειγμα την ΚΠ URBAN I, 1994 - 1999, Υποπρόγραμμα

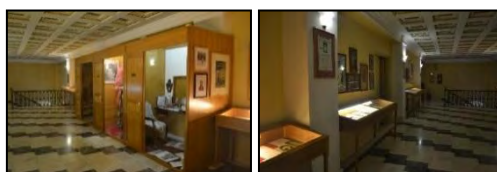
Ερμούπολης Σύρου (υλοποίηση κατασκευής και εξοπλισμού σκηνής) (Μανωλά - Γκούντρα, 2007).

Εικόνες 79-83. Δημοτικό Θέατρο Απόλλων. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Το ιστορικό Θέατρο Απόλλων μετά την επαναλειτουργία του το 2000, σηματοδότησε μια νέα αρχή στο πολιτιστικό γίνεσθαι της Ερμούπολης, καθώς φιλοξενεί καθ' όλη τη διάρκεια του έτους τοπικές και διεθνείς θεατρικές, μουσικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και παραστάσεις, διεθνή φεστιβάλ και επιστημονικά συνέδρια και σεμινάρια.

Στον τρίτο όροφο του κτηρίου λειτουργεί έκθεση «αναμνήσεων» από τα 153 χρόνια ζωής του, με αφίσες, αντικείμενα και φωτογραφίες.

Εικόνες 84-85. Έκθεση «αναμνήσεων». Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4.4.1.3. «Λέσχη Ελλάς» - Πνευματικό Κέντρο Δήμου Σύρου - Ερμούπολης

Το 1861 εγκρίθηκε από το Δημοτικό Συμβούλιο η οικοδόμηση Δημοτικής Λέσχης για τη στέγαση των δύο υπάρχουσών λεσχών «Χίων» και «μη Χίων». Το μνημειακής όψης διώροφο κτήριο κατασκευάστηκε με βάση τα σχέδια του αρχιτέκτονα Pietro Sampro το διάστημα 1862 - 1863 για να φιλοξενήσει τη «Λέσχη Ελλάς». Χαρακτηριστικά στοιχεία της αρχιτεκτονικής του οικήματος, που χωρίζεται σε τρία ίσα τμήματα, δύο εκ των οποίων προεξέχουν, είναι οι συνεχείς εξώστες, το μαρμάρινο στηθαίο, τα φουρούσια και οι τοσκανικοί κίονες (Τραυλός & Κόκκου, 1980).

Εικόνες 86-87. Σχέδια Sampro Λέσχης «Ελλάς».

Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ. 129, ΠΙΝ 43Α.

Εικόνα 88. Λέσχη Ελλάς στο παρελθόν. Πηγή: Ελευθερίου (2001), σελ. 38.

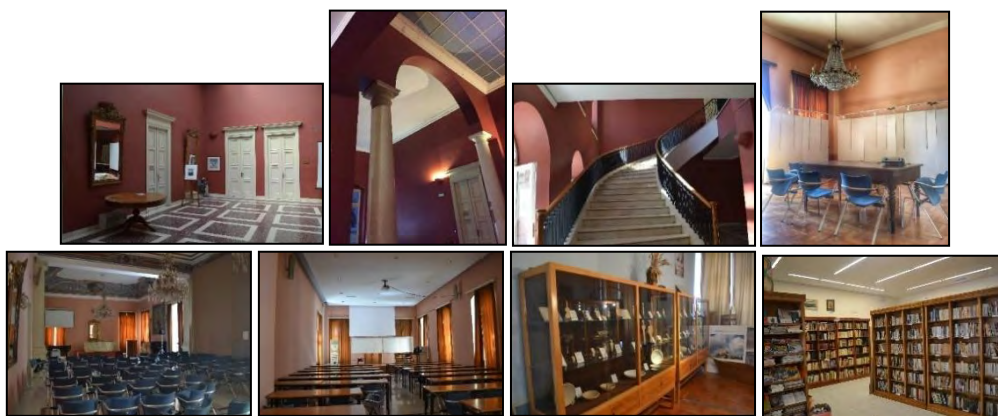
Εικόνα 89. Λεπτομέρεια κτηρίου. Πηγή: Ελευθερίου (1998), σελ. 17, φωτογράφος: Π. Δενδρινός.

Από το 1970, φιλοξενεί το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου, ενώ το 1998 με τις εργασίες ανακαίνισης αποκαταστάθηκε στην αρχική μορφή του, συμπεριλαμβανομένων και των τοιχογραφιών του (ΕΠ Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014). Στα πλαίσια της ΚΠ URBAN I, 1994 - 1999, εκτελέστηκαν εργασίες συντήρησης και ανακαινίστηκαν πλήρως δύο αίθουσες συμπεριλαμβανομένου και του απαιτούμενου υπερσύγχρονου εξοπλισμού για τη φιλοξενία πολιτιστικών και συνεδριακών εκδηλώσεων (Μανωλά - Γκούντρα, 2007).

Εικόνες 90-91. Το Πνευματικό Κέντρο σήμερα. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Σήμερα, στεγάζει το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου, τη Δημοτική Βιβλιοθήκη, λειτουργεί ως συνεδριακό κέντρο, σε αίθουσά του φιλοξενείται το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, ενώ η αίθουσα Παναγούλη διατίθεται στο Τμήμα Μηχανικών Σχεδιασμού Προϊόντων & Συστημάτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου ως αίθουσα διδασκαλίας. Διαθέτει επίσης, άλλες δύο αίθουσες, «Αίθουσα Ρίτσου» και «Αίθουσα Ροΐδη» για συνέδρια, διαλέξεις κ.ά.

Εικόνες 92-99. Εσωτερικοί χώροι Πνευματικού Κέντρου: αίθουσα «Γ. Ρίτσου», αίθουσα «Α. Παναγούλη», Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, Δημοτική Βιβλιοθήκη. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4.4.1.4. Τμήμα Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων Πανεπιστημίου Αιγαίου

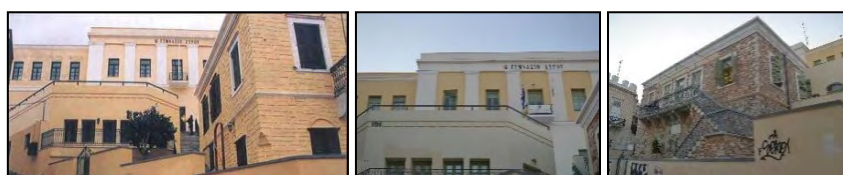
Το Τμήμα ιδρύθηκε το 2000 και φιλοξενείται σε διάφορα κτήρια της Ερμούπολης και πιο συγκεκριμένα (www.syros.aegean.gr):

1. Κτήριο 1^ο Γυμνασίου Σύρου.

Ο χώρος περιλαμβάνει το 1^ο Γυμνάσιο της Ερμούπολης (κτήριο Α) και την πρώην σχολή Αγοφυλακής (κτήριο Β).

Το 1^ο Γυμνάσιο Σύρου αποτελεί ένα ιστορικό κτήριο της Ερμούπολης, στο οποίο λειτούργησε το 1833, το πρώτο εξατάξιο Γυμνάσιο της νεότερης Ελλάδας φιλοξενώντας μαθητές από όλο τον ελλαδικό χώρο, συμπεριλαμβανομένου και του Ελευθερίου Βενιζέλου (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000). Μετά την ανακαίνισή του το 2007, αποτελεί το βασικό κτήριο του Πανεπιστημίου.

Το κτήριο Α περιλαμβάνει: Εργαστήρια Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, Αίθουσα διδασκαλίας μεταπτυχιακού, Υπηρεσία Πληροφορικής και Επικοινωνιών και Κέντρο Υποδομών Η/Υ, Γραφεία Διδασκόντων, Αίθουσα τηλεδιάσκεψης και Αίθουσα συνεδριάσεων. Το κτήριο Β περιλαμβάνει: Αμφιθέατρο, Αναγνωστήριο φοιτητών και Αίθουσες Διδασκαλίας.

Εικόνες 100-101. 1^ο Γυμνάσιο Σύρου - σήμερα Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Πηγή: www.syros.aegean.gr, προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 102. Αμφιθέατρο εξωτερικά. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

2. Αίθουσες «Αλέκου Παναγούλη» & «Γιάννη Ρίτσου» Πνευματικού Κέντρου.

Η αίθουσα «Αλέκου Παναγούλη» χρησιμοποιείται ως αίθουσα διδασκαλίας για το Πανεπιστήμιο, ενώ η αίθουσα «Γιάννη Ρίτσου» για τη φιλοξενία εκδηλώσεων & σεμιναρίων.

Εικόνες 103-104. Αίθουσα «Παναγούλη» και αίθουσα «Ρίτσου» Πνευματικού Κέντρου Ερμούπολης. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

3. Κτήριο πρώην Εμπορικού Επιμελητηρίου Κυκλάδων

Πρόκειται για διατηρητέο νεοκλασικό κτήριο, που βρίσκεται έναντι του κτηρίου του πρώην 1^{ου} Γυμνασίου Σύρου. Από το έτος 2000, χρησιμοποιείται ως Γραφείο Περιφερειακής Διεύθυνσης και Γραμματεία Τμήματος και Μεταπτυχιακού.

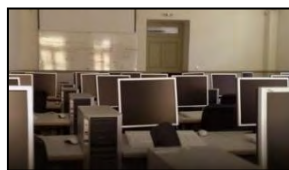

Εικόνες 105-106. Πρώην Επιμελητήριο Κυκλάδων, σήμερα Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4. Κτήριο πρώην Καζίνου Σύρου.

Φιλοξενεί αίθουσες διδασκαλίας, Studio και εργαστήρια 2D & 3D.

Εικόνα 107. Εργαστήρια διδασκαλίας. Πηγή: www.syros.aegean.gr.

5. Κτήριο «Κορνηλάκη».

Στεγάζει τη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου και το αναγνωστήριο, εξυπηρετώντας την πανεπιστημιακή κοινότητα, αλλά και την τοπική κοινωνία γενικότερα. Η βιβλιοθήκη διαθέτει 3.000 τίτλους ελληνικών και ξένων βιβλίων, ηλεκτρονική πρόσβαση σε χιλιάδες περιοδικά και βάσεις δεδομένων, οπτικοακουστικό υλικό κλπ. Κατά τη διάρκεια της ακαδημαϊκής χρονιάς κάθε Τετάρτη στο χώρο της Βιβλιοθήκης λειτουργεί Κινηματογραφική Λέσχη σε συγκεκριμένες μέρες και ώρες.

Εικόνες 108-111. Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Σύρου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4.4.1.5. *Αρχοντικό Τσιροπινά - Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου*

Το κτήριο οικοδομήθηκε την τελευταία δεκαετία του 19^{ου} αιώνα και ανήκε στην οικογένεια Α. Τσιροπινά. Πρόκειται για νεοκλασικής αρχιτεκτονικής αρχοντικό, το οποίο βρίσκεται στην Πλατεία Τσιροπινά, παραχωρήθηκε από τον ιδιοκτήτη για τη στέγαση της Νομαρχίας Κυκλάδων και σήμερα φιλοξενεί την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Το διάροφο, λόγω της μεγάλης υψομετρικής διαφοράς, διαθέτει είσοδο με μαρμάρινο πρόπυλο και η πρόσοψη του, σε αντίθεση με το εσωτερικό του, χαρακτηρίζεται από μεγαλοπρεπή διάταξη. Στην είσοδο, στα πήλινα διακοσμητικά στοιχεία, συμπεριλαμβάνονται τα φουρούσια, το γείσο, τα κολωνάκια και τα δύο γυναικεία αγάλματα (Τραυλός & Κόκκου, 1980).

Εικόνες 112-113. Μέγαρο Τσιροπινά. Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ. 182, ΠΙΝ 94Α.

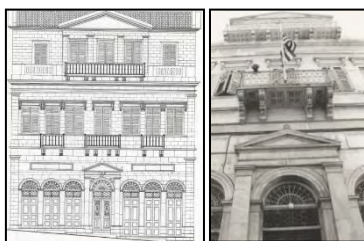
Εικόνες 114-115. Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Εικόνες 116-119. Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εσωτερικοί χώροι και είσοδος.
Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

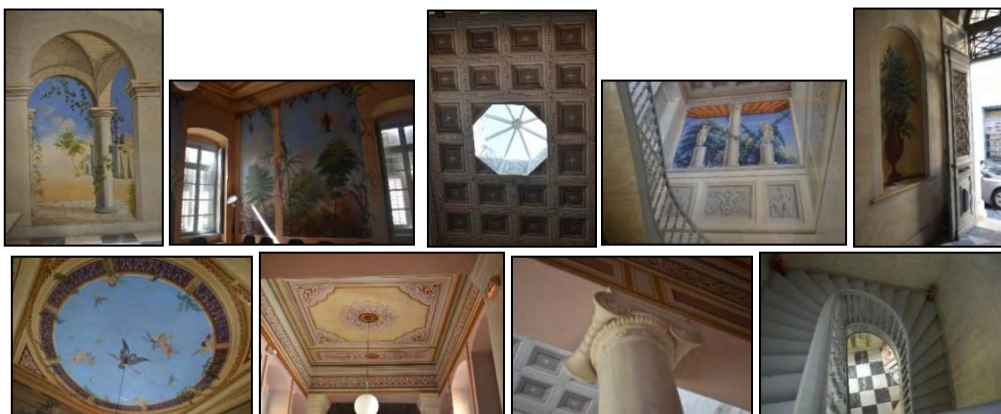
4.4.1.6. Αρχοντικό Βελισσαρόπουλου - Εργατικό Κέντρο Σύρου

Το Αρχοντικό Βελισσαρόπουλου χρονολογείται από το 1871 και έχει κηρυχθεί ως έργο τέχνης με ζώνη προστασίας ως τα όρια της ιδιοκτησίας του, Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/989/16681/10.8.87, ΦΕΚ 475/Β/ 3.9.87 (<http://odysseus.culture.gr>).

Εικόνες 120-121. Μέγαρο Βελισσαρόπουλου. Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ. 172, Ελευθερίου (1998), σελ. 49, φωτογράφος: Π. Δενδρινός.

Το αρχοντικό αποτελεί έργο του συριανού αρχιτέκτονα Τ. Βλυσίδη «...είναι τριώροφο ολομάρμαρο κτίριο με αέτωμα στο κέντρο του τελευταίου ορόφου, χτισμένο με λαξευτή ισόδομη τοιχοδομία. Χαρακτηριστικά είναι τα καλοδοιλεμένα τοξωτά ανοίγματα και ο αρχιτεκτονικός διάκοσμος σε όλους τους ορόφους, οι μπαλκονοποδιές και τα φουρούσια στα μπαλκόνια ... Τα πυκνά ανοίγματα και ο βαρύς αρχιτεκτονικός διάκοσμος χαρακτηρίζουν την πρόσοψη ... Πλούσια είναι και η ζωγραφική διακόσμηση με μορφές, ανθέμια και άλλα διακοσμητικά θέματα...» (Τραυλός & Κόκκου, 1980, σ. 174).

Εικόνες 122-130. Εσωτερικό Μεγάρου Βελισσαρόπουλου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Το κτήριο διαθέτει κήπο και αίθουσα μεγάλης χωρητικότητας 120 ατόμων περίπου, τέσσερις μικρότερες αίθουσες και φιλοξενεί σήμερα τον Οργανισμό

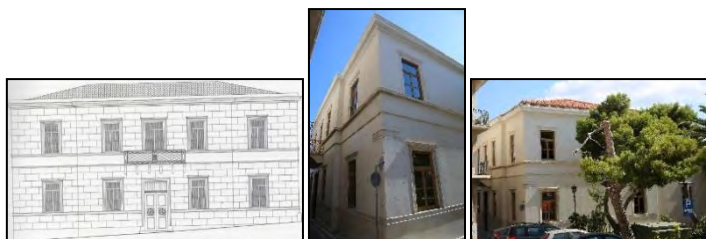
Εργατικής Εστίας, και πιο συγκεκριμένα το Εργατικό Κέντρο Κυκλάδων, στην ιδιοκτησία του οποίου ανήκει (www.idika.org.gr).

4.4.1.7. Αρχοντικό Πρασσακάκη - Επιμελητήριο Κυκλάδων

Το πρώτο αστικό νεοκλασικό σπίτι που χτίστηκε στην Ελλάδα είναι το αρχοντικό του Χιώτη πλούχοντα, που εκλέχθηκε Δήμαρχος της Ερμούπολης, Νικολάου Πρασσακάκη στην τοποθεσία Βαπόρια, έργο του Γερμανού αρχιτέκτονα J. Erlacher το 1836. «*Η χρονολογία 1836 στο μπαλκόνι της πρόσοψης και η ανάγλυφη πλάκα με την επιγραφή “Νικόλαος Πρασσακάκης, 1834 Φεβρουάριου 7” στη πίσω πλευρά μαρτυρούν την παλαιότητά του ... με την απλότητα και τις ωραίες αναλογίες ... τη συμμετρική αρχιτεκτονική του, τις μαρμάρινες σκάλες, τα ψηλοτάβανα δωμάτια, με τις πολύχρωμες οροφές...*» (Τραυλός & Κόκκου, 1980, σ. 160).

Πρόκειται για ένα απλό διάφορο σπίτι, κατασκευασμένο από ακανόνιστες μαρμαρόπετρες και χρήση μαρμάρου μόνο σε πόρτες, πλαίσια και παράθυρα. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το στοιχείο ότι, παρότι χτίστηκε σε οικόπεδο με ακανόνιστο σχήμα, ο Erlacher προχώρησε σε σχεδιασμό κατά άξονα και συμμετρία (Τραυλός & Κόκκου, 1980).

Το κτήριο διακοσμείται από τοιχογραφίες και οροφογραφίες, ενώ στη ζωγραφιστή ζωφόρο απεικονίζονται ιστορικές μορφές της Επανάστασης του 1821, όπως ο Ρήγας Φεραίος, ο Λόρδος Βύρωνας, ο Ιωάννης Καποδίστριας και ο Οδυσσέας Ανδρούτσος. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι είναι η μοναδική φορά, που σε αστικό οικοδόμημα της Ερμούπολης γίνεται αναφορά σε ιστορικά πρόσωπα της νεότερης Ελλάδας (επιτόπια επίσκεψη και προσωπική επικοινωνία με Επιμελητήριο Κυκλάδων). Σήμερα, το Μέγαρο Πρασσακάκη φιλοξενεί το Επιμελητήριο Κυκλάδων.

Εικόνες 131-133. Το Επιμελητήριο Κυκλάδων. Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ. 159, Αρχείο Επιμελητηρίου Κυκλάδων.

Εικόνες 134-137. Εσωτερικό κτηρίου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4.4.1.8. Λοιμοκαθακτήριο Λαζαρέτα

Το Λοιμοκαθακτήριο, πέτρινο εγκαταλειμμένο κτηριακό συγκρότημα στο νότιο άκρο του λιμανιού, στην περιοχή Λαζαρέτα δημιουργήθηκε για την φιλοξενία όσων επισκέπτονταν την Ερμούπολη λόγω του κινδύνου χολέρας και άλλων επιδημιών. Η οικοδόμηση του οικήματος ξεκίνησε το 1834 με βάση τα σχέδια του J. Erlacher, αλλά προχώρησε το 1837 σε σχέδια του Μηχανικού W. Von Weiler (Τραυλός & Κόκκου, 1980).

Εικόνες 138-140. Λοιμοκαθακτήριο. Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ. 113, προσωπικό αρχείο κ. Α. Ζερβάκη.

Λειτουργήσε από τη δεκαετία του 1840 έως τις αρχές της δεκαετίας του 1960, οπότε και εγκαταλείφθηκε. Ως λοιμοκαθακτήριο λειτουργήσε για περίπου 30 χρόνια, μετά χρησιμοποιήθηκε για άλλες χρήσεις, όπως φιλοξενία των Κρητών προσφύγων (1866 - 1868), το 1886 χρησιμοποιήθηκε ως στρατώνας, ενώ στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ένα τμήμα του στέγασε τις φυλακές και το Άσυλο Φρενοβλαβών (Τραυλός & Κόκκου, 1980). Ως διατηρητέο μνημείο αναγνωρίστηκε από το ελληνικό κράτος το 1978. (αποστολή στοιχείων από ΥΠΠΟΑ). Σήμερα, το κτήριο έχει υποστεί πολλές αλλοιώσεις λόγω φυσικών καταστροφών και ανθρώπινων παρεμβάσεων.

Εικόνες 141-145. Αρχιτεκτονικά στοιχεία Λοιμοκαθακτηρίου.
Πηγή: Προσωπικό αρχείο κ. Α. Ζερβάκη.

4.4.2. Εκκλησίες

4.4.2.1. Μ.Ν. Μεταμόρφωση του Σωτήρος

Η Μητρόπολη της Ερμούπολης σε σχήμα τρίκλιτης βασιλικής αποτελεί την πρώτη εκκλησία του νέου οικισμού, η ανέγερση της οποίας ξεκίνησε το 1824 και ολοκληρώθηκε το 1831. Πολλές τροποποιήσεις και προσθήκες που έγιναν το 1848, την περίοδο 1856 - 1857, το 1869 και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, διακρίνονται καθαρά, σε σχέση με την αρχική της μορφή. Στο εσωτερικό του ναού, χαρακτηριστικά είναι τα αρχιτεκτονικά στοιχεία, η ξυλογλυπτική και τα μοναδικά δείγματα αγιογραφίας σε τοιχογραφίες και φορητές εικόνες του 19^{ου} αιώνα (Τραυλός & Κόκκου, 1980).

Εικόνες 146-149. ΜΝ Μεταμόρφωσης του Σωτήρος. Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), ΠΙΝ 15Α, ΠΙΝ 16Β, www.hermoupolis.gr, Προσωπικό αρχείο.

Η Μητρόπολη έχει οικοδομηθεί σε λιθόκτιστο υπερυψωμένο περίβολο με διάωροφο κτήριο με μνημειακή είσοδο, λαξευτή τοιχοδομία, στοές με μεγάλα τοξωτά ανοίγματα και κελιά και περίβολος με θαλάσσια βότσαλα «κοχλάκια» από τη Ρόδο (www.hermoupolis.gr).

4.4.2.2. Ι.Ν. Αγίου Νικολάου

Ο επιβλητικός και μεγαλοπρεπής ναός του Αγίου Νικολάου δεσπόζει στην αρχή της Συνοικίας «Βαπόρια», η κατασκευή του ξεκίνησε το 1844 με σχέδια του Γεράσιμου Μεταξά και τα εγκαίνια πραγματοποιήθηκαν στις 13 Σεπτεμβρίου 1870 χωρίς να έχουν ολοκληρωθεί οι εργασίες (Χάλαρης, 2004).

Εικόνες 150-154. Παλιές χαλκογραφίες του Αγ. Νικολάου (1848), εξωτερική όψη του ναού, επισκοπικός θρόνος & εσωτερικό του ναού.

Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980) σελ. 97, ΠΙΝ 24, ΠΙΝ 28, ΠΙΝ 26.

«Ο ναός σε κάτοψη έχει σχήμα σταυρού και απολήγει στην ανατολική πλευρά σε τρεις ημιεξαγωγικές αψίδες. Έχει τον τύπο βασιλικής, με τρούλο πάνω από το εγκάρσιο κλίτος ... η εντύπωση που προκαλεί στον επισκέπτη το εσωτερικό του ναού είναι κάτι το μοναδικό. Το μαρμάρινο τέμπλο έργο του γλύπτη Γ. Βιτάλη είναι ένα από τα ωραιότερα

τέμπλα του περασμένου αιώνα σε σύνθεση και σε εκτέλεση, φιλοτεχνημένο από λευκό πεντελικό μάρμαρο ... πολλές είναι και οι εικόνες αφιερώματα που κοσμούν τους τοίχους του ναού...» (Τραυλός & Κόκκου, 1980, σ. 98).

Εικόνες 155-159. ΙΝ Αγ. Νικολάου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Στο εσωτερικό του ναού, ιδιαίτερα εντυπωσιακός είναι ο άμβωνας ο επισκοπικός θρόνος και η ημισφαιρική οροφή «που στηρίζεται σε τέσσερις κολόνες, ενώ ο τετραγωνικός θόλος παρουσιάζει στεφάνωμα στις κεφαλές των τεσσάρων Ευαγγελιστών με 16 μονόλοβα παράθυρα για άπλετο φως» (Χάλαρης, 2004, σ. 54).

4.4.2.3. Ι.Ν. Κοίμησης της Θεοτόκου

Οι κάτοικοι των Ψαρών που επέζησαν από την τρομερή σφαγή κατέφυγαν τον Ιούνιο του 1824 στην Σύρο και στην Κοίμηση της Θεοτόκου, την «Εκκλησία των Ψαριανών» «εναπέθεσαν τα πολύτιμα κειμήλια που έφεραν από την κατεστραμμένη τους πατρίδα». Στο σκελετό των θόλων του Ιερού Ναού παρατηρείται ξύλινο αναποδογυρισμένο σκαρί πλοίου (ενημερωτικό φυλλάδιο Ι.Ν. Κοίμησης της Θεοτόκου).

Η εκκλησία χτίστηκε από μάρμαρο και ξύλο το διάστημα 1828 - 1829 με επιρροές στην αρχιτεκτονική της διάταξη από τον Ιερό Μητροπολιτικό Ναό της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα και εγκαινιάστηκε στις 20 Αυγούστου του 1850. Εκτελέστηκαν πολλές εργασίες επισκευών 1856, το 1863 σε σχέδια του αρχιτέκτονα Κ. Κοκκίνη και στα νεώτερα χρόνια το 1951. Στο εσωτερικό του ναού ιδιαίτερα στοιχεία αποτελούν ο άμβωνας, ο επισκοπικός θρόνος, οι νεώτερες τοιχογραφίες και οι φορητές εικόνες. «Το συγκινητικό είναι ότι οι περισσότερες εικόνες είναι αφιερωμένες από “συνάφια” και “συντεχνίες” όπως οι Αχθοφόροι των ναυπηγείων, οι Βυρσοδέψεις, οι Ιχθυοπώλες, οι Αλιείς, οι Κρεοπώλες και πολλοί άλλοι...» (Τραυλός & Κόκκου, 1980, σ. 91).

Ο ναός αποτελεί τρίκλιτη βασιλική, χωρίς τρούλο, με λίθινους εξωτερικούς τοίχους, ενώ η στέγη, ο κυλινδρικός θόλος και τα σταυροθόλια είναι κατασκευασμένα από ξύλο. Εξαιρετικής τεχνοτροπίας είναι το μαρμάρινο τέμπλο φιλοτεχνημένο από τον Α. Φραγκούλη που μετά από εργασίες αποκατάστασης αποκαλύφθηκε το έργο του

Δομίνικου Θεοτοκόπουλου «Κοίμιση της Θεοτόκου» (Στεφάνου, 2003). «Πρόκειται για ένα από τα πρώτα έργα του, βυζαντινής τεχνοτροπίας και ειδικότερα Κρητικής Σχολής, ένα σπάνιο έργο... Ο Ελ Γκρέκο ζωγράφισε την “Κοίμιση της Θεοτόκου” (αυγοτέμπερα σε ξύλο) κοντά στο τέλος της κρητικής περιόδου, κατά πάσα πιθανότητα πριν το 1567... Στο ναό βρίσκεται από το 1850 περίπου» (ενημερωτικό φυλλάδιο του Ι.Ν. Κοίμισης της Θεοτόκου).

Εικόνες 160-164. ΙΝ Κοίμιση της Θεοτόκου.
Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ. 89, Προσωπικό αρχείο.

4.4.2.4. Καθολικός Ενοριακός Ναός Ευαγγελίστριας

Ο ενοριακός ναός των καθολικών της Ερμούπολης είναι βασιλική τρίκλιτη, χτισμένη στις αρχές του 19^{ου} αιώνα σε σχέδια και επίβλεψη του Τήνιου αρχιτέκτονα Χατζησίμου. Ο ναός χαρακτηρίζεται από το υπερυψωμένο ιερό, τον εξώστη για την φιλοξενία του εκκλησιαστικού οργάνου, μαρμαρίνους κίονες που γεφυρώνονται σε τόξα διαχωρίζοντας τα τρία κλίτη, ενώ στο εσωτερικό του ναού ακόμα και οι κίονες είναι ζωγραφισμένοι (ενημερωτικό φυλλάδιο Καθολικού Ιερού Ναού Ευαγγελίστριας).

Εικόνες 165-168. Εσωτερικό Ενοριακού Ναού Ευαγγελίστριας. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4.4.3. Δημόσιοι υπαίθριοι χώροι

4.4.3.1. Πλατεία Μιαούλη

Η Πλατεία Μιαούλη διαμορφώθηκε τον 19^ο αιώνα, με βάση το σχέδιο του W. Von Weiler. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1840 οικοδομήθηκαν, γύρω από την πλατεία, κτήρια με χαρακτηριστικές στοές, κατά το πρότυπο των ευρωπαϊκών και κυρίως ιταλικών πόλεων αλλά και κτήρια μνημειακής αρχιτεκτονικής. Μετά από πολλές αλλαγές και συμπληρώσεις, το 1876, με τη θεμελίωση του Δημαρχείου, η πλατεία προσομοιάζει στη σημερινή της μορφή. Η αρχική ονομασία ήταν «πλατεία

Όθωνος», το 1862 μετονομάστηκε σε «πλατεία Λεωτσάκου», ενώ το 1889, με τα αποκαλυπτήρια του ανδριάντα του Ανδρέα Μιαούλη, σε Πλατεία Μιαούλη που ισχύει έως και σήμερα (www.hermoupolis.gr).

Εικόνες 169-171. Η Πλατεία Μιαούλη στο παρελθόν. Πηγή: Ελευθερίου (2001), σελ. 36, 40, Αγριαντώνη & Φενερλή (2000), σελ. 64, φωτογραφία Α. Βλαχάκη.

Η νεοκλασικού τύπου, μεγάλου μεγέθους και ορθογωνίων διαστάσεων πλατεία αποτελεί ένα τοπόσημο και έχει συμβολική σημασία για την Ερμούπολη, καθώς από την στιγμή του σχεδιασμού και της χωροθέτησής της εκπέμπει μια ιδιαίτερη ατμόσφαιρα. Χαρακτηρίζεται ως τόπος εξαιρετικής σημασίας για την τοπική κοινωνία, λειτουργώντας ως συνδετικός κρίκος της ετερότητας των διαφορετικών πολιτισμών και πολιτιστικών στοιχείων, δημιουργώντας ένα «κοινωνικό» χώρο σε αέναη κίνηση για τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας σε εκδηλώσεις και συναντήσεις από την πρώτη στιγμή της δημιουργίας της έως και σήμερα φιλοξενώντας το μεγαλύτερο κορμό των πολιτιστικών εκδηλώσεων (Τεμπελοπούλου, 2014). Επιβεβαιώνεται ότι «...οι δημόσιοι χώροι αποτελούν ένα σημαντικό μέσο για να διαμορφωθεί το όραμα της κοινωνικής ζωής της ίδιας της πόλης, ένα όραμα τόσο για εκείνους που ζουν και επικοινωνούν στους κοινούς αστικούς χώρους καθημερινά όσο και για τους τουρίστες» (Zukin, 1995, p. 259).

Εικόνες 172-176. Η πλατεία Μιαούλη σήμερα & ο ανδριάντας του Αν. Μιαούλη. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4.4.3.2. Εξέδρα Μουσικής

Η εξέδρα της Μουσικής βρίσκεται στην πλατεία Μιαούλη, σε θέση που προϋπήρχε ξύλινη εξέδρα που καταστράφηκε, φιλοτεχνήθηκε δε το 1907 από τον γλύπτη Ιωάννη Βιτάλη. Είναι κατασκευασμένη από πεντελικό μάρμαρο και σε μία από τις πλευρές της φαίνεται χαραγμένο το όνομα του μεγαλοεμπόρου του 19^{ου} αιώνα Θεοδώρου Πάγκαλου, ο οποίος και χρηματοδότησε την κατασκευή της, καθώς και ανάγλυφες διακοσμήσεις του Απόλλωνα και των Μουσών (www.hermoupolis.gr).

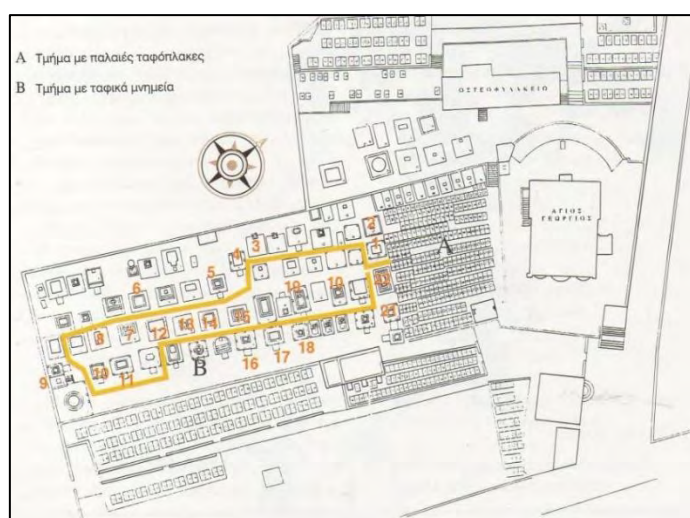

Εικόνες 177-181. Εξέδρα Μουσικής στο παρελθόν και σήμερα. Πηγή: www.hermoupolis.gr, Ελευθερίου (2001), σελ. 41, Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4.4.3.3. Ορθόδοξο Νεκροταφείο Αγίου Γεωργίου

«...Τα ταφικά μνημεία της Σύρου έχουν πολλαπλή σημασία, ιστορική, γλυπτική και αρχιτεκτονική ... συνθέτουν ένα “λίθινο χρονικό” για την δημιουργία της Ερμούπολης...» (Τραυλός & Κόκκου, 1980, σ. 220).

Διάγραμμα 11. Ορθόδοξο Νεκροταφείο Αγίου Γεωργίου. Πηγή: Αγριαντώνη & Φενερλή (2000), σελ. 150.

Στην περιοχή της Νεάπολης, βρίσκεται το Ορθόδοξο Νεκροταφείο του Αγίου Γεωργίου, το οποίο άρχισε να χρησιμοποιείται το 1834, με την κατάργηση του νεκροταφείου της Κοίμησης και με την ολοκλήρωση το 1839 της κατασκευής του ναού του Αγίου Γεωργίου (Τραυλός & Κόκκου, 1980).

Το νεκροταφείο είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς τα μνημεία γλυπτικής και αρχιτεκτονικής τέχνης που σώζονται, εκτός από την καλλιτεχνική τους αξία, μεταφέρουν σημαντικές πληροφορίες για την ζωή των πρώτων κατοίκων. Το παλαιότερο τμήμα του νεκροταφείου περιλαμβάνει δύο διαφορετικά μέρη: το ένα με απλές μαρμάρινες πλάκες, με επιτύμβιες επιγραφές και διακόσμηση με μαιάνδρους, ρόδακες, φύλλα κισσού κ.ά., ενώ το δεύτερο με μεγαλόπρεπα ταφικά μνημεία. Στο δεύτερο τμήμα, ο χώρος κατανέμεται σε τέσσερις ζώνες. Τα μνημεία χαρακτηρίζονται από στοιχεία κλασικισμού, αρχιτεκτονικής και γλυπτικής σύνθεσης, όμως είναι

ελάχιστες οι φορές που οι καλλιτέχνες χαράσσουν το όνομά τους. Μαρμάρινα μαυσωλεία, μνημεία ιωνικού και δωρικού ρυθμού, επιτύμβιες πλάκες και επιγράμματα, ναΐσκοι, προτομές, γλυπτά με μορφές αγγέλων που ανήκουν σε ιδιαίτερα σημαντικές προσωπικότητες και οικογένειες του νησιού (Τραυλός & Κόκκου, 1980).

Εικόνες 182-191. Ι.Ν. Αγ. Γεωργίου, μαυσωλεία και ταφικά μνημεία. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4.4.3.4. Καθολικό Νεκροταφείο - Νεκροταφείο Κοινοπολιτείας

Το Καθολικό Νεκροταφείο βρίσκεται σε μικρή απόσταση από το Ορθόδοξο, κοντά στον ναό των Ταξιαρχών και βασικό χαρακτηριστικό των μνημείων είναι η απλότητα των μαρμάρινων δημιουργημάτων με ιωνικούς κίονες, επιτύμβιες στήλες, σαρκοφάγους, άγγελους κ.ά. Σε κοντινή απόσταση βρίσκεται και το Νεκροταφείο της Κοινοπολιτείας.

Εικόνες 192-194. Καθολικό Νεκροταφείο. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4.4.4. Βιομηχανικά κτήρια και αποθήκες σε επανάχρηση

4.4.4.1. Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης και Κέντρο Τεχνικού Πολιτισμού

«Το Βιομηχανικό Μουσείο και Κέντρο Τεχνικού Πολιτισμού Ερμούπολης αποτελεί μια καινοτόμο πρόταση για τη διατήρηση, διαχείριση και προβολή της κληρονομιάς. Είναι ένας πολυδιάστατος φορέας που περιλαμβάνει το Βιομηχανικό Μουσείο, με έμφαση στην ιστορία της βιομηχανίας, της ναυτιλίας και της πόλης, Μονάδες Τεκμηρίωσης και Εργαστηρίων και Μονάδα Υποδοχής ερευνητικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων» (Καραβασίλη, 2016).

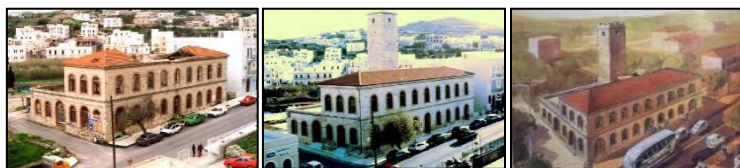

Χάρτης 18. Απεικόνιση κτηρίων Μουσείου και ΚΕΤΕΠΟ ενταγμένα στο βιομηχανικό ερειπίονα της Ερμούπολης. Πηγή: www.ketepo.gr.

Ο Δήμος Σύρου - Ερμούπολης σε συνεργασία με το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και το Υπουργείο Πολιτισμού, ίδρυσε το Κέντρο Τεχνικού Πολιτισμού και το Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης, το οποίο εγκαινιάστηκε στις 12 Μαΐου 2000 με την έκθεση «Ένα Μουσείο Γεννιέται», μοναδικό δείγμα για την προστασία και ανάδειξη της βιομηχανικής κληρονομιάς, αλλά και του ιστορικού γίνεσθαι της πόλης. Το ΚΕΤΕΠΟ φιλοξενείται στην περιοχή της βιομηχανικής ζώνης και σε συγκεκριμένα βιομηχανικά κελύφη, η χρηματοδότηση της αποκατάστασης των οποίων, καλύφθηκε το 1994 από τη ΚΠ URBAN I και το 1995 από το ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου στα πλαίσια του Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης μέσω του Υπουργείου Αιγαίου, ενώ προγραμματίζεται και επιπλέον χρηματοδότηση μέσω άλλων χρηματοδοτικών πηγών (www.ketepo.gr).

Χρωματοουργείο Κατσιμαντή

Το εργοστάσιο Κατσιμαντή χωροθετείται στην παλιά βιομηχανική ζώνη της Ερμούπολης, σε γειτνίαση με υφαντουργικές μονάδες της εποχής. Η λειτουργία του ξεκίνησε το 1888 με το μολυβδοσκαγείο του Α. Γιαμαλάκη, στη συνέχεια το 1894 το «ατμοκίνητο εργοστάσιο καρφοβελονών, κυνηγητικών σφαιριδίων και ψαρόκολλας» των Γ. Βρατσάνου και Α. Γιαμαλάκη, ενώ από το 1905 έως το τέλος της δεκαετίας του 1930 λειτούργησε ως «ατμοκίνητον εργοστάσιον χρωματοποιΐας, ελαιουργίας και υφαλομυλτινης» των αδελφών Μ. & Κ. Κατσιμαντή (Ερμούπολη - Τρίμηνη Ενημερωτική Έκδοση του Δήμου Ερμούπολης, 1999).

Εικόνες 195-197. Εργοστάσιο Κατσιμαντή πριν τη δημιουργία του ΚΕΤΕΠΟ και το Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης. Πηγή: Μαυροειδή (2013), σελ. 19, 18, ενημερωτικό φυλλάδιο ΚΕΤΕΠΟ, φωτογραφία Γ. Αδαμόπουλος.

Το κτήριο που ανήκε στο Νεώριο εκχωρήθηκε το 1994 στο Δήμο Ερμούπολης και με ενέργειές του παραχωρήθηκε στο ΚΕΤΕΠΟ για τη δημιουργία του Βιομηχανικού Μουσείου Ερμούπολης (www.ketepo.gr).

Εικόνες 198-202. Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης, εκθέματα στον εξωτερικό χώρο & τροχός του Ατμόπλοιου «Πατρίς». Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

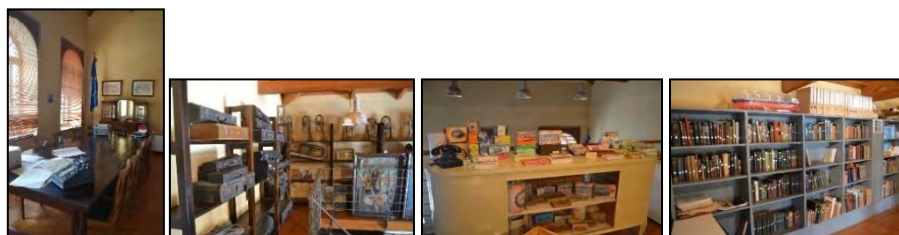
Βασικά στοιχεία του οικήματος με τον ψηλό τετράγωνο πύργο αφορούν «στην τοιχοδομία από μαρμαρόπετρες και κονίαμα στους αρμούς, τοξωτά ανοίγματα με πλαίσια από τούβλα, γείσα στη βάση του ορόφου και στη στέψη με οδοντωτή ταινία διαμορφωμένα με τούβλα και πλάκες» (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000, σ. 130), ενώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι το ιδιαίτερο στοιχείο του κτηρίου είναι ο λιθόκτιστος πύργος ψύξεως του μύλου.

Με την περιήγηση στο χώρο συναντά κανείς τις αίθουσες 1 - 5 με μόνιμες εκθέσεις, ως ακολούθως: «Η πόλη των προσφύγων», «Άνοιγμα στον κόσμο», «Οι τέχνες της θάλασσας», «Ελληνική Ατμοπλοΐα» και «Βιομηχανική απογείωση», ενώ η αίθουσα 6 χρησιμοποιείται για την φιλοξενία περιοδικών εκθέσεων (στοιχεία από επιτόπια επίσκεψη).

Εικόνες 203-206. Εκθέματα Βιομηχανικού Μουσείου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

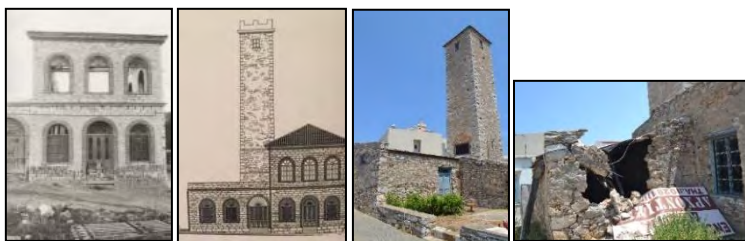
Στο ανακαινισμένο οίκημα λειτουργεί αίθουσα συνεδριάσεων στον 1^ο όροφο, έκθεση μουσικών οργάνων της Φιλαρμονικής 1850 - 1900, καθώς και παλαιότερη έκθεση λουκουμιού. Επίσης, φιλοξενείται ειδική τεχνική βιβλιοθήκη με αναφορά σε βιομηχανικά θέματα, όπως βυρσοδευεία, κλωστοϋφαντουργεία, βαμβακουργία, μηχανουργία, νηματουργία (στοιχεία από επιτόπια επίσκεψη).

Εικόνες 207-210. Αίθουσα συνεδριάσεων, έκθεση μουσικών οργάνων της Φιλαρμονικής (1850 - 1900), έκθεση λουκουμιού & ειδική τεχνική βιβλιοθήκη. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Σκαγάδικο Αναιρούση

Σε χωροταξική συνάφεια βρίσκεται το σκαγάδικο Αναιρούση που κτίστηκε το 1890 και αποτελεί μοναδικό μουσειακό χώρο παρουσίασης της παραγωγικής διαδικασίας μολυβδοσκαγίων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Το κτήριο αυτό κηρύχθηκε διατηρητέο το 1989 από το Υπουργείο Πολιτισμού, περιήλθε το 1995 στο Δήμο Ερμούπολης (www.ketepo.gr), άρχισε να λειτουργεί από το 2010, αλλά εδώ και ένα χρόνο δεν είναι επισκέψιμο λόγω τεχνικών προβλημάτων (πληροφόρηση από ΚΕΤΕΠΟ).

Εικόνες 211-214. Σκαγάδικο Αναιρούση στο παρελθόν και σήμερα. Πηγή: Ελευθερίου (1998), σελ. 157, φωτογραφία Π. Δενδρινός, Αγριαντώνη & Φενερλή (2000), σελ. 130, προσωπικό αρχείο.

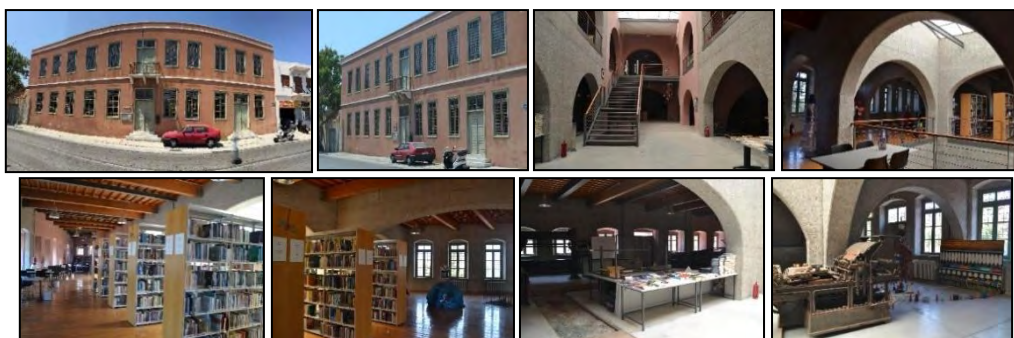
Βυρσοδεψείο Κορνηλάκη - Δενδρινού

Το κτήριο χτίστηκε το 1880, στέγαζε βυρσοδεψείο και αποτελεί συγκρότημα με τέσσερα διώροφα κτήρια με λιθοδομές, αριστερά και δεξιά του εσωτερικού λιθόστρωτου δρόμου και ειδικούς υπαίθριους και ημιυπαίθριους χώρους (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000).

Εικόνες 215-216. Βυρσοδεψείο Κορνηλάκη - Δενδρινού. Πηγή: Αγριαντώνη & Φενερλή (2000), σελ. 137, Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ. 151.

Το κτήριο εντάχθηκε στο ΚΕΤΕΠΟ μετά την αγορά του από το Δήμο Ερμούπολης και την κήρυξή του ως διατηρητέου μνημείου από το Υπουργείο Πολιτισμού το 2000. Με την ολοκλήρωση εργασιών αποκατάστασης και συντήρησης του εξοπλισμού του, αναμένεται να λειτουργήσει ως πολυχώρος πολιτισμού (www.ketepo.gr). Από το 2006 φιλοξενεί το παράρτημα της Βιβλιοθήκης Σύρου του Πανεπιστημίου Αιγαίου, ενώ στο ισόγειο του κτηρίου, εκτίθεται μέρος του μηχανολογικού εξοπλισμού, κύλινδροι, η πετρελαιομηχανή semi-diesel, πρέσες, κ.ά. (στοιχεία από επιτόπια επίσκεψη).

Εικόνες 217-224. Εξωτερική όψη Βιβλιοθήκης Πανεπιστημίου Αιγαίου, εσωτερικό κτηρίου, έκθεση ιστορικού μηχανολογικού εξοπλισμού. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Υφαντουργείο Βελισσαροπούλου, ανατολικό τμήμα

Το κτήριο οικοδομήθηκε στις αρχές του αιώνα και λειτούργησε ως τυποβαφείο και υφαντουργείο. Σήμερα, ένα συγκεκριμένο τμήμα του φιλοξενεί το εξειδικευμένο εργαστήριο για τη συντήρηση του ιστορικού, βιομηχανικού και λοιπού εξοπλισμού που ανήκει στις συλλογές του Βιομηχανικού Μουσείου (www.ketepo.gr).

Εικόνες 225-227. Υφαντουργείο Βελισσαροπούλου. Πηγή: Ελευθερίου (1998), σελ. 144, φωτογραφία Π. Δενδρινός, Αγριαντώνη & Φενερλή (2000), σελ. 134, Στεφάνου (2003), σελ. 211.

4.4.4.2. Αποθήκες Διαμετακομίσεως

Η Ερμούπολη ήταν για πολλά χρόνια κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου και οι Αποθήκες Διαμετακομίσεως στην προβλήτα του λιμανιού αποτελούσαν ένα από τα σημαντικά κτήρια. Οι αποθήκες χτίστηκαν με κρατική δαπάνη, το διάστημα 1834 - 1839, σε σχέδια του αρχιτέκτονα Erlacher και με την επιστασία του Weiler σε «μολωμένη γη» και δυσκολίες στη θεμελίωσή τους. Το κτήριο έχει συνολικό μήκος 122 μ., διαθέτει δύο πτέρυγες - με επτά αποθήκες σε κάθε πτέρυγα - σε συμμετρική διάταξη, ακολουθεί την παλαιά ακτογραμμή και βασικά του στοιχεία είναι οι καλοχτισμένοι τοίχοι, τα αψιδωτά ανοίγματα και η θολοσκεπή σε οροφές (Τραυλός & Κόκκου, 1980).

Εικόνες 228-230. Αποθήκες διαμετακόμισης. Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ. 105, Ελευθερίου (1998), σελ. 38, φωτογραφία Ν. Δεσώπρης, www.hermoupolis.gr.

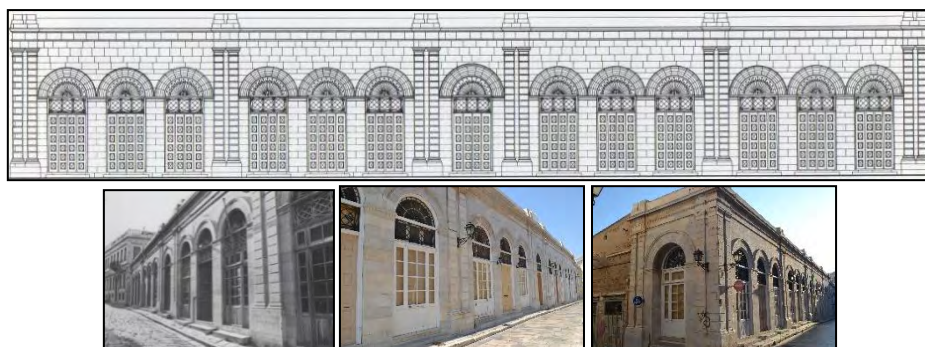
Ήδη από τον μεσοπόλεμο, οι Αποθήκες Διαμετακομίσεως είχαν πάψει να λειτουργούν και στο χώρο είχαν εγκατασταθεί δημόσιες υπηρεσίες. Το 1994, στις τέσσερις από τις επτά αποθήκες της νότιας πτέρυγας εγκαταστάθηκε η Πινακοθήκη Κυκλάδων, η οποία φιλοξενεί στους χώρους της, περιοδικές εκθέσεις και δικές της συλλογές. Παράλληλα λειτουργεί και μικρό θέατρο, όπου φιλοξενούνται θεατρικές παραστάσεις και συναυλίες (www.hermoupolis.gr). Συμπληρωματικά, στεγάζονται οι εξής υπηρεσίες: το Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο, το Λιμεναρχείο, το Τελωνείο, η Διεύθυνση Πολεοδομίας Δήμου Σύρου Ερμούπολης, η Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών Δήμου Σύρου Ερμούπολης, οι Τεχνικές Υπηρεσίες Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και το Χημείο του Κράτους (αποστολή στοιχείων από Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών & Υπηρεσιών Δόμησης, Τμήμα Αδειών Δόμησης, Δήμος Σύρου - Ερμούπολης).

Εικόνες 231-234. Πινακοθήκη Κυκλάδων & αποθήκες διαμετακομίσεως σήμερα.
Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4.4.4.3. Αποθήκες Λαδόπουλου

Οι 40 μέτρων μήκους αποθήκες χτίστηκαν το 1879 με βάση τα σχέδια του Κ. Κοκκίνη για χρήση της βιομηχανίας Λαδόπουλου. Το κτήριο διαθέτει δεκατρείς πόρτες με ημικυκλικά υπέρθυρα και διπλές παραστάδες διαιρώντας την πρόσοψη σε τέσσερα ισομεγέθη τμήματα και σε ένα μικρότερο. Το κτίσμα αποτελείται από 4 καταστήματα χωρισμένα με διπλές παραστάδες. Η πρόσοψη αποτελείται «εκ μαρμαρολίθων πελεκητών» με επιστήλιο, γείσο και στηθαία με διπλά κολωνάκια. Τα κύρια χαρακτηριστικά του είναι η μαρμάρινη τοιχοποιία και η διακόσμηση του εσωτερικού με τοιχογραφίες ροδάκων, γεωμετρικών σχεδίων και μαιάνδρων. Το κτήριο, αφού περιήλθε στο Δήμο, ανακαινίστηκε και σήμερα τμήμα του φιλοξενεί τη Φιλαρμονική Ορχήστρα του (Τραυλός & Κόκκου, 1980) (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000).

Εικόνες 235-238. Αποθήκες Λαδόπουλου - Φιλαρμονική Ορχήστρα Δήμου. Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ. 147, ΠΙΝ. 53Α, προσωπικό αρχείο.

4.4.5. Αρχιτεκτονική της Ερμούπολης

4.4.5.1. Κατοικίες

«*Η σημασία των σπιτιών είναι μοναδική για την αστική αρχιτεκτονική στον ελληνικό χώρο: διακρίνονται για το σχέδιο και την επιμελημένη κατασκευή ... πρόκειται για μνημειακή αρχιτεκτονική ... χάρη σε αυτά κυρίως διατηρεί η πόλη τον αρχικό χαρακτήρα της. Είναι ο μοναδικός τόπος που μας δίνει τόσο ολοκληρωμένη εικόνα μιας ελληνικής πόλης στον 19^ο αιώνα*» (Τραυλός & Κόκκου, 1980, σ. 153).

Η ανάπτυξη της Ερμούπολης και η εξαιρετικά μεγάλη οικοδομική μεγέθυνσή της διήρκεσε περίπου έναν αιώνα και αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα οικοδομήματα να διαθέτουν πληθώρα στοιχείων με κοινά χαρακτηριστικά. Εκείνο όμως που χαρακτηρίζει την πόλη και την καθιστά μοναδικό παράδειγμα στην Ελλάδα είναι ο νεοκλασικός ρυθμός της, με βάση τις αρχές του Ρομαντικού Κλασικισμού, δηλαδή οικοδομήματα τα οποία οι δημιουργοί τους επένδυσαν με στοιχεία αρχαίας, ρωμαϊκής και αναγεννησιακής αρχιτεκτονικής. Η αρχιτεκτονική της πόλης αναφέρεται ως μνημειακή με την χρήση στοιχείων στο σύνολο των οικοδομημάτων της περιόδου, είτε σε ιδιωτικό, είτε σε δημόσιο επίπεδο (Στεφάνου, 2003).

Τα σπίτια της Ερμούπολης με βάση τη χρονική περίοδο οικοδόμησής τους, τον αρχιτεκτονικό τους ρυθμό και τα χαρακτηριστικά τους ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες (Τραυλός & Κόκκου, 1980):

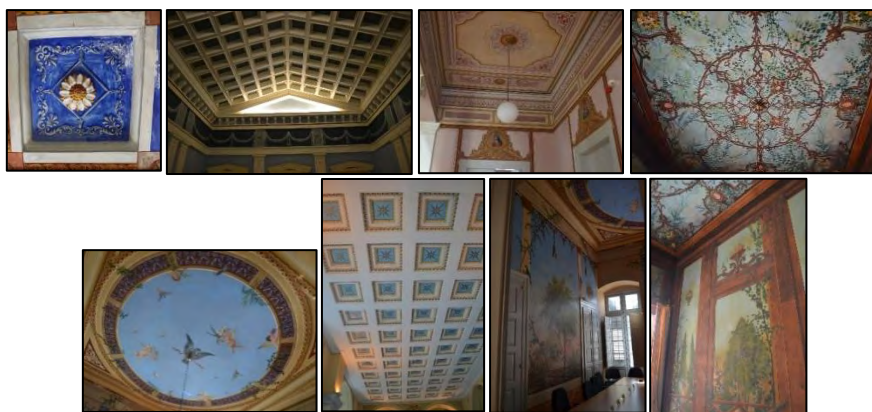
- λαϊκού ή νησιωτικού τύπου σπίτια, των αρχών του 19^{ου} αιώνα
- σπίτια νεοκλασικού ρυθμού του 19^{ου} αιώνα που χαρακτηρίζονται από αναγεννησιακά και ελληνικά κυρίως στοιχεία, «Ρομαντικός Κλασικισμός»
- νεοκλασικά σπίτια που οικοδομήθηκαν με σαφείς επιρροές από την αθηναϊκή αρχιτεκτονική

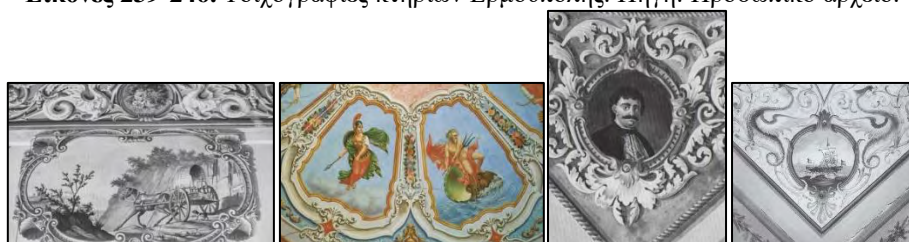
Όσον αφορά τα γενικότερα στοιχεία της αρχιτεκτονικής των σπιτιών στην Ερμούπολη θα πρέπει να αναφερθεί ότι, τόσο ο αρχιτεκτονικός ρυθμός, όσο και τα κατασκευαστικά τους στοιχεία δεν μπορούν πολλές φορές να αναδειχθούν λόγω της κλίσης του εδάφους και της υψομετρικής διαφοράς, αλλά και λόγω του πλάτους των δρόμων. Κοινά χαρακτηριστικά αφορούν στην ασύμμετρη όψη με ιδιαίτερα πλούσια διακοσμητικά στοιχεία, στην χρήση στοών κυρίως σε οικοδομήματα επί της κεντρικής πλατείας και στη χρήση παραθύρων και ανοιγμάτων. Οι απλές προσόψεις των σπιτιών επενδύονται με τοιχοποιία, είτε σε λιθόκτιστη λαξευτή μορφή, είτε σε αρμολογημένη. Στους επάνω ορόφους η χρήση διακοσμητικών στοιχείων περιλαμβάνει κιονόκρανα, γείσα, πλαίσια, μαρμάρινες παραστάδες, ενώ τα παράθυρα, οι πόρτες και τα μπαλκόνια με τα φουρούσια και τις σιδεριές αποτελούν μικρά έργα τέχνης σε μαρμάρινες επιφάνειες ή μη. Οι αυλές δεν είναι παρούσες στο χώρο και όταν υπάρχουν είναι πλακόστρωτες ή επενδυμένες με ασπρόμαυρα βότσαλα. Στο εσωτερικό των σπιτιών εμφανής είναι η χρήση ξύλου και μαρμάρου στις εσωτερικές σκάλες (Τραυλός & Κόκκου, 1980).

4.4.5.2. Τοιχογραφίες

Στην Ερμούπολη τα νεοκλασικά σπίτια και τα αρχοντικά χαρακτηρίζονται από το πλήθος των εξάισιων τοιχογραφιών που από μόνες τους συνθέτουν ένα έργο τέχνης και καλύπτουν την οροφή ή ολόκληρες επιφάνειες τοίχων. Η πλούσια και διαφορετική θεματολογία τους είναι επηρεασμένη κυρίως από τα δυτικά πρότυπα, με έντονα χρώματα, διαφορετικές τεχνικές και επεξεργασία. Οι καλλιτέχνες εμπνέονται από τη μυθολογία και τη νεότερη ιστορία. Οι θεοί του Ολύμπου, μορφές αρχαίων ποιητών και ρητόρων, μυθολογικές παραστάσεις, απεικονίσεις αρχαίων μνημείων, οι ήρωες του 1821, Έλληνες και Ρωμαίοι ποιητές και φιλόσοφοι, εμβλήματα βυζαντινών αυτοκρατόρων, κορινθιακά επίκρανα και χρυσοί μαϊάνδροι συγκαταλέγονται στην πλούσια θεματολογία τους. Επίσης, παρατηρούνται διακοσμητικά σχέδια από το φυτικό και ζωικό κόσμο, όπως και στοιχεία με θέμα τα καράβια, λόγω της μεγάλης ναυτιλιακής και εμπορικής κίνησης στο νησί. Δεν λείπουν τα συριανά τοπία, οι γυναικείες μορφές, οικόσημα και θυρεοί, όπως επίσης και θέματα από την μακρινή Κίνα και την ιστορία της (Τραυλός & Κόκκου, 1980).

Εικόνες 239-246. Τοιχογραφίες κτηρίων Ερμούπολης. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Εικόνες 247-250. Τοιχογραφίες σπιτιών Ερμούπολης. Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), ΠΙΝ 106Α, ΠΙΝ 110Α, ΠΙΝ 108Α, Στεφάνου (2003), σελ. 203.

4.4.5.3. Κατάταξη κτηρίων

Τα κτήρια της Ερμούπολης με βάση την χρονική περίοδο κατασκευής τους και τα αρχιτεκτονικά στοιχεία τους κατατάσσονται σε πέντε κατηγορίες, όπως αναφέρει ο καθηγητής Ι. Στεφάνου (2003):

«Λαϊκός» ή νησιωτικός τύπος κτηρίων

Τα κτήρια αυτά πήραν την ονομασία τους λόγω των αρχιτεκτονικών και κατασκευαστικών τους στοιχείων των αρχών του 19^{ου} αιώνα και φέρουν σαφείς επιρροές από μορφολογικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία λαϊκής παράδοσης, που οι πρόσφυγες έφεραν μαζί τους στη Σύρο. Ο συγκεκριμένος τύπος κτηρίων δέχτηκε πολλές φορές επιρροές από νεοκλασικά στοιχεία.

Εικόνες 251-255. Λαϊκά κτήρια.

Πηγή: Στεφάνου (2003), σελ. 324, Χατζηγηγορίου (2013), σελ. 101, 102.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά αφορούν στην ύπαρξη ανωγείου ή αυλής, στην ισόγεια λιθόκτιστη κατασκευή, στη χρήση τσαμάδων και επιχρισμάτων, στις κεραμοσκεπές, στους σκεπαστούς εξώστες και στα ταμπλαδωτά ή γερμανικά

κουφώματα. Όσα κτήρια χαρακτηρίζονταν ως αστικές κατοικίες διακρίνονταν για τις διακοσμήσεις και τα ξυλόγλυπτά τους.

Πρώιμα Νεοκλασικά

Ο τύπος αυτός συναντάται σε μεγαλοαστικά και αστικά αρχοντικά, εμφανίζεται λίγο πριν επικρατήσει ο νεοκλασικός ρυθμός μέχρι το 1840 και αφορά συνήθως διώροφα κτίσματα με συμμετρία.

Εικόνες 256-259. Πρώιμα Νεοκλασικά κτήρια.

Πηγή: Στεφάνου (2003), σελ. 325, Χατζηγηγορίου (2013), σελ. 103, 104.

Στα αντιπροσωπευτικότερα χαρακτηριστικά συγκαταλέγονται η εμφανής αρμολογημένη λιθοδομή, τα ελληνικά και αναγεννησιακά πρότυπα αρμονικά συνδεδεμένα με ρομαντικά στοιχεία, όπως μπαλκόνια επηρεασμένα από τη βουαρικκή και ιταλική αρχιτεκτονική, οι μικροί πέτρινοι εξώστες, τα τόξα και τα πέτρινα φουρούσια, τα γερμανικά ή ταμπλαδωτά εξώφυλλα και τα στηθαία δώματος με ξύλινα χιαστί κάγκελα ή κολωνάκια.

Νεοκλασικά πρώτης περιόδου 1830 - 1860

Οι διώροφες ή τριώροφες κατασκευές της περιόδου αυτής, ακολουθούν τη ρυμοτομική γραμμή και διαθέτουν έντονα συμμετρικά και νεοκλασικά στοιχεία, ισόδομη ή λαξευτή τοιχοποιία ή επιχρίσματα σε ώχρα ή απαλό ροζ, σιδεριές και κιγκλιδώματα με νεοκλασικά σχέδια, μικρούς εξώστες με σιδερένια φουρούσια, πέτρινο ή ξύλινο στηθαίο, μεγάλο φεγγίτη στην πόρτα και καταστήματα ή αποθήκες στο ισόγειο. Σε περίπτωση διώροφων κτηρίων το ισόγειο χρησιμοποιείται ως εμπορικός χώρος, ενώ για διαφορετική χρήση ανά όροφο προβλέπεται και δεύτερη είσοδος συμμετρική ως προς την κύρια.

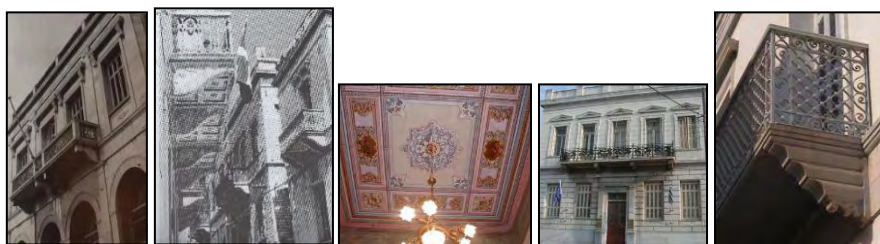

Εικόνες 260-264. Νεοκλασικά κτήρια Α' Περιόδου.

Πηγή: Στεφάνου (2003), σελ. 326, 327, Χατζηγηγορίου (2013), σελ. 106, 107.

Νεοκλασικά δεύτερης περιόδου (Γεωργιανής ή Τρικουπικής) 1890 - 1900

Στη συγκεκριμένη περίοδο, η επίδραση του αρχιτέκτονα Ziller που σχεδίασε το δημαρχείο της Ερμούπολης είναι εμφανής. Τα κτήρια διαθέτουν απομίμηση λαξευτής τοιχοποιίας, γαλλικά κουφώματα στο εσωτερικό επίπεδο της όψης και όχι στο εξωτερικό, χρήση ακροκεράμων, μαρμάρινα και σκαλιστά φουρούσια στα μπαλκόνια και χυτές σιδεριές σε νεοκλασικά μοτίβα.

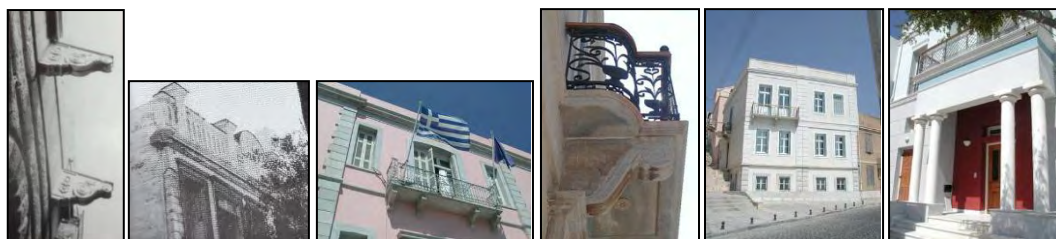

Εικόνες 265-269. Νεοκλασικά κτήρια Β' Περιόδου.

Πηγή: Στεφάνου (2003), σελ. 331, 335, Χατζηγηγορίου (2013), σελ. 109, 110.

Νεοκλασικά τρίτης περιόδου τέλος 19^{ου} αιώνα

Με την παρακμή του νεοκλασικού ρυθμού οι κατασκευές χαρακτηρίζονται από την χρήση διακοσμητικών στοιχείων δανεισμένων από άλλους ρυθμούς όπως μπαρόκ. Τα κτήρια είναι ογκώδη, τα γαλλικά κουφώματα παραμένουν στο εσωτερικό επίπεδο της όψης, ενώ γίνεται χρήση απομίμησης λαξευτής τοιχοποιίας.

Εικόνες 270-275. Νεοκλασικά κτήρια Γ' Περιόδου.

Πηγή: Στεφάνου (2003), σελ. 336, 337, Χατζηγηγορίου (2013), σελ. 111, 112.

Μέγαρο Νικολαΐδη - Αρχοντικό Κοή

Στο πλαίσιο της περιήγησης μου στην Ερμούπολη επισκέφθηκα το Αρχοντικό Κοή, στην καρδιά της πόλης, στην οδό Θυμάτων Σπερχειού 16, που είχε αρχικό ιδιοκτήτη τον Χρήστο Νικολαΐδη και σήμερα ανήκει στην οικογένεια Κοή.

Εικόνα 276. Όψη Μεγάρου Νικολαΐδη. Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ.167.

Εικόνες 277-279. Το Αρχοντικό Κοή σήμερα. Πηγή: Προσωπικό αρχείο κ. Σ. Κοή.

Όπως τόνισε ο κ. Κοής (2017), το αρχοντικό χτίστηκε το 1860, σε σχέδια ιταλού αρχιτέκτονα υιοθετώντας το πνεύμα του κλασικισμού που επικρατούσε στην Ευρώπη, διακρίνεται για το επιβλητικό του αέτωμα, που καταλαμβάνει ολόκληρη την πρόσοψη, ενώ στο εσωτερικό διαθέτει περίτεχνη μαρμάρινη σκάλα και τοιχογραφίες. Η εξαιρετικού κάλλους και τέχνης οροφογραφία συμπεριλαμβάνει στοιχεία 8 θεών του Ολύμπου, (Δίας, Ερμής, Θέμις, Απόλλων, Δήμητρα, Αθηνά, Ποσειδώνας, Άρτεμις) και τεσσάρων ηρώων της Ελληνικής Επανάστασης (μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται ο Ρήγας Φεραίος, ο Γ. Καραϊσκάκης και ο Θ. Κολοκοτρώνης). Η διακόσμηση συμπληρώνεται από φυτικά κοσμήματα, ζωγραφιστή ζωοφόρο, ανθεμωτές γιρλάντες, και καταλήγει σε κόσμημα το γνωστό ως «ιωνικά ωά».

Εικόνες 280-281. Οροφογραφίες Αρχοντικού Κοή.
Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Προσωπικό αρχείο κ. Σ. Κοή.

Στο κτήριο, έχουν γίνει εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης, για να μπορέσουν να αντιμετωπιστούν προβλήματα που έως και σήμερα έχουν αφήσει φανερά τα ίχνη τους. Το κτήριο που έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα «HERMES Σύστημα Ψηφιακής Διαχείρισης Ιστορικών Κτηρίων της Ερμούπολης», είναι επισκέψιμο για σχολεία, ενώ στο παρελθόν διοργανώνονταν ξεναγήσεις από φοιτητές στο πλαίσιο ανάδειξης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης.

4.5. Άνω Σύρος

«Η Άνω Σύρος και η Ερμούπολη είναι δύο περιοχές με διαφορετικές φυσιογνωμίες ... οι δύο ιστορικοί τόποι συνυπάρχουν αρμονικά και αποτελούν, όχι μόνο για τη Σύρο και τις Κυκλάδες, αλλά και για την Ελλάδα και για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου γενικότερα, τον τόπο γέννησης της πολυπολιτισμικότητας» (Vasilara & Stefanou, 2015, σ. 12). *«Το πολεοδομικό συγκρότημα της Ερμούπολης και της Σύρου αποτυπώνεται έντονα ως εικόνα μιας δίλοφης δυσπόστατης πόλης»* (Στεφάνου & Μητούλα, 2005, σ. 141).

Εικόνα 282. Άνω Σύρος γύρω στα 1920. Πηγή: Αγριαντώνη & Φενερλή (2000), σελ. 142.

Η Άνω Σύρος αποτελεί ένα δαιδαλώδη κλιμακωτό οικισμό που χαρακτηρίζεται από την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική και φυσιογνωμία, την μεσαιωνική ρυμοτομία και τον κυκλαδίτικο οικισμό της, αλλά και με την Πορτάρα, την κεντρική πύλη του Κάστρου, τα στεάδια, τα στεγασμένα πλακόστρωτα μονοπάτια, την απaráμιλλη ομορφιά της θέας, την απλότητά της, τα αμέτρητα σκαλοπάτια, τα μπαλκόνια, τις μικρές αυλές... .

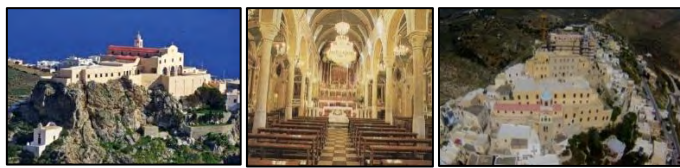
«Η πολεοδομική εικόνα της Άνω Σύρου έχει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των μεσαιωνικών οικισμών που αναπτύχθηκαν γύρω ή μέσα σε ένα οχυρό, το κάστρο. Από την Καμάρα φαίνεται η οχύρωση που σχηματίζουν τα σπίτια στην περίμετρο κολημένα το ένα δίπλα στο άλλο... Ο οικισμός με την ανάπτυξή του ακολούθησε κυκλική διάταξη και κλιμακωτή ακτινωτή ρυμοτομία με πυκνή δόμηση και στενούς κλιμακωτούς δρόμους. Στον μοναδικό δρόμο με κάπως μεγαλύτερο πλάτος σχηματίζεται το κέντρο, η “πιάτσα”, όπου βρίσκονται το Δημαρχεία και τα κέντρα αναψυχής και πολιτισμού» (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000, σ. 144).

Τα σπίτια της Άνω Σύρου κτισμένα σε οικοπέδα από 30 - 100 τ.μ., διακρίνονται σε ισόγεια, ανώγεια και διώροφα, αναπτύχθηκαν καθ' ύψος λόγω της κλίσης που παρουσιάζεται στον οικισμό και διαθέτουν κύριους και βοηθητικούς χώρους. Τα σπίτια που διαθέτουν ανώγειο και κατώγειο συνδεδεμένα με σκάλα, περιλαμβάνουν κουζίνα και δύο χώρους ή κουζίνα και άλλους χώρους με το κατώγειο να φιλοξενεί αποθήκη και καταστήματα, αντίστοιχα. Σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται επέκταση του σπιτιού με ειδική κατασκευή πάνω από το δρόμο ή πάνω από χωροταξικά συγγενή κατασκευή (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000).

Εικόνα 283. Κάτοψη τυπικού σπιτιού Άνω Σύρου. Πηγή: Αγριαντώνη & Φενερλή (2000), σελ. 146.

4.5.1. Άγιος Γεώργιος

Εικόνες 284-286. Η Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου.

Πηγή: www.e-kyklades.gr, Αγριαντώνη & Φενερλή (2000), σελ. 144, www.syroshoteliers.gr.

Στην κορυφή του οικισμού βρίσκεται η Μητρόπολη των Καθολικών της Σύρου Σαν Τζώρτζης, που στη σημερινή της μορφή, αποτελεί τρίκλιτη βασιλική με μαρμάρινους κίονες που δημιουργούν δύο σειρές με βάση την αποκατάσταση του προηγούμενου ναού την περίοδο 1832 - 1834. Ιστορικά στοιχεία αναφέρουν ότι ναός προϋπήρχε στον χώρο αυτό από τον 13^ο αιώνα με διαδοχικές επεκτάσεις και ανακαινίσεις τον 16^ο και 17^ο αιώνα μετά από καταστροφές και επιθέσεις (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000). Στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης - Νότιου Αιγαίου 2007 - 2013, Άξονας Προτεραιότητας 9 «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου» χρηματοδοτήθηκαν έργα αποκατάστασης του Ναού.

4.5.2. Κέντρο Ιστορικών Μελετών

Μέσα στο συγκρότημα του Αγίου Γεωργίου βρίσκεται το Κέντρο Ιστορικών Μελετών (ΚΙΜΚΕΣ) που ιδρύθηκε το 1986 «με σκοπό τη συλλογή, μελέτη, αξιοποίηση και προβολή των ιστορικών πηγών σχετικά με την πνευματική κληρονομιά της Σύρου και των Κυκλάδων. Το Κέντρο περιλαμβάνει το ιστορικό Αρχείο της Καθολικής Εκκλησίας Σύρου, σε μικροφίλμ τα Αρχεία των Καθολικών Επισκοπών Σύρου, Θήρας. Διαθέτει βιβλιοθήκη με περισσότερα από 3.500 βιβλία, το παλαιότερο είναι του 1541» (ΕΠ Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014, σ. 152). Στον ίδιο χώρο λειτουργεί έκθεση βιβλίων, ιστορικών συγγραμμάτων, εφημερίδων, περιοδικών, αντίτυπα συριανών εκδόσεων, ξενόγλωσσων εκδόσεων καθώς και αντικειμένων ιστορικής αξίας (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000).

4.5.3. Μονή Ιησουϊτών

Η Μονή Ιησουϊτών ιδρύθηκε το τελευταίο τέταρτο του 18^{ου} αιώνα και διαθέτει μια μοναδική συλλογή από 6.000 βιβλία, έγγραφα ιστορικής σημασίας, περγαμηνές και χειρόγραφα (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000). Η Μονή διαθέτει χώρους φιλοξενίας και παρουσιάσεων και αποτελεί χώρο φιλοξενίας, από το 2011, των Διεπιστημονικών Σεμιναρίων Αειφόρου Ανάπτυξης, Πολιτισμού και Παράδοσης του Ινστιτούτου Σύρου.

Εικόνες 287-289. Μονή Ιησουϊτών Άνω Σύρου. Πηγή: syrosinstitute.eu.

4.5.4. Μονή των Καπουτσίνων

Ιδρύθηκε το 1633 και περιλαμβάνει και την εκκλησία του Αγίου Ιωάννη που την περίοδο 1639 - 1652 αποτελούσε την Καθολική Μητρόπολη της Σύρου. Η μονή σήμερα λειτουργεί ως ξενώνας, ενώ ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αποτελούν οι κρύπτες που προστάτευαν τους πιστούς από τις επιδρομές (Αγριαντώνη & Φενερλή, 2000).

4.5.5. Μουσείο Μάρκου Βαμβακάρη

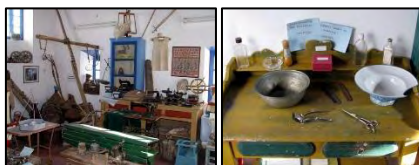
Ως ένδειξη τιμής στον μεγάλο ανωσυριανό δημιουργό ιδρύθηκε το 1995 το Μουσείο με τη φιλοξενία έντυπου και φωτογραφικού υλικού, καθώς και προσωπικών αντικειμένων (www.syrosisland.gr).

Εικόνες 290-293. Το Μουσείο του Μάρκου Βαμβακάρη.
Πηγή: www.e-kyklades.gr, www.syrosisland.gr.

4.5.6. Έκθεση παραδοσιακών επαγγελμάτων

Η έκθεση που λειτουργεί στην Άνω Σύρο περιλαμβάνει εργαλεία από παραδοσιακά επαγγέλματα, όπως αυτό του τσαγκάρη, του μπαρμπέρη, του ξυλουργού, του αγρότη, του μελισσοκόμου, καθώς και είδη από την καθημερινή ζωή της τοπικής κοινωνίας (www.e-kyklades.gr).

Εικόνες 294-295. Έκθεση παραδοσιακών επαγγελμάτων. Πηγή: www.e-kyklades.gr.

4.6. Κληροδοτήματα Ερμούπολης

Στα πλαίσια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας και κατά τη διάρκεια της επίσκεψής μου στην Ερμούπολη, επισκέφτηκα 14 από τα 27 ακίνητα, τα οποία ανήκουν σε κληροδοτήματα στο κέντρο της Ερμούπολης. Στον Χάρτη 19, παρουσιάζεται η κατανομή στο χώρο του κτηριακού αποθέματος, ενώ στον Πίνακα 12,

γίνεται παρουσίαση των βασικών χαρακτηριστικών κάθε οικοδομήματος, επενδεδυμένο με το αντίστοιχο φωτογραφικό υλικό. Σύμφωνα με την καταγραφή, παρατηρείται ότι τα κτήρια παρουσιάζουν διαφορετική εικόνα το καθένα, και ειδικότερα, είτε χρησιμοποιούνται ολόκληρα με κάποια χρήση, όπως για παράδειγμα χώροι εστίασης, καταστήματα ένδυσης κλπ., είτε έχει αξιοποιηθεί ένα τμήμα τους, ή έχει απαγορευτεί η χρήση τους, διότι έχουν κριθεί επικίνδυνα, ενώ άλλα είναι εγκαταλελειμμένα ή και γκρεμισμένα. Επίσης, όπως φαίνεται και στον Χάρτη 19, πολλά είναι χωροθετημένα γύρω από την πλατεία, όπως επίσης και στον πεζόδρομο Πρωτοπαπαδάκη.

Χάρτης 19. Ενδεικτική απεικόνιση κτηριακού αποθέματος κληροδοτημάτων Ερμούπολης. Πηγή: Επιτόπια επίσκεψη, παροχή υπόβαθρου από Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών & Υπηρεσιών Δόμησης, Τμήμα Πολεοδομικού Σχεδιασμού, Δήμος Σύρου - Ερμούπολης, Ίδια επεξεργασία.

Πίνακας 12. Ενδεικτική καταγραφή ακίνητης περιουσίας κληροδοτημάτων Ερμούπολης

A/A	Κληροδότημα	Περιγραφή	Φωτογραφικό υλικό
1.	Κληροδότημα Ανδρουλή	Οδός Πρωτοπαπαδάκη & Βοκοτοπούλου (τριώροφο κτήριο)	
		Διαχειρίστρια αρχή: Φιλόπτωχος Εταιρεία Ερμούπολης	
		Μισθωμένο μόνο το ισόγειο ως καταστήματα	
2.	Κληροδότημα Ανδρουλή	Οδός Πρωτοπαπαδάκη & Άνδρου (τριώροφο κτήριο)	
		Διαχειρίστρια αρχή: Φιλόπτωχος Εταιρεία Ερμούπολης	
		Μισθωμένο το ισόγειο ως κατάστημα και ο 1 ^{ος} όροφος ως οικία Τριώροφο κτήριο	
3.	Κληροδότημα Σταματίου Πρωίου	Οδός Πρωτοπαπαδάκη (ισόγειο με πατάρι)	
		Διαχειρίστρια αρχή: Τριμελής επιτροπή	
		Μισθωμένο ισόγειο ως κατάστημα ισόγειο με πατάρι	
4.	Ίδρυμα Μπαμπαγιώτειο	Οδός Πρωτοπαπαδάκη & Ανάφης (τριώροφο κτήριο)	
		Διαχειριστική επιτροπή	
		Μισθωμένο ισόγειο ως κατάστημα	

5.	Αρτέμιο κληροδότημα	Οδός Πρωτοπαπαδάκη (ισόγειο με πατάρι)	
		Διαχειριστική αρχή: Ιερά Μητρόπολη Σύρου	
		Μισθωμένο το ισόγειο ισόγειο με πατάρι	
6.	Ισιδώρειο κληροδότημα	Οδός Ερμού & Ελ. Βενιζέλου (διώροφο κτήριο)	
		Μισθωμένη μια βιτρίνα και ισόγειο κατάστημα Διώροφο κτήριο	
7.	Κληροδότημα Σταματίου Κ. Πρωίου	Οδός Ελ. Βενιζέλου & Γεωργίου Γεννηματά (Πλατεία Μιαούλη, διώροφο κτήριο)	
		Τριμελής Διαχειριστική επιτροπή	
		Μισθωμένο, ισόγειο επιχείρηση εστίασης και 1 ^{ος} όροφος γραφεία Διώροφο κτήριο	
8.	Κληροδότημα Σταματίου Κ. Πρωίου	Οδός Ελ. Βενιζέλου & Κώστα Καραμανλή (Πλατεία Μιαούλη, τριώροφο, διαθέτει δώμα)	
		Τριμελής διαχειριστική επιτροπή	
		Μίσθωση ισόγειο σε επιχείρηση εστίασης και 1 ^{ος} όροφος ως γραφεία	

9.	Κληροδότρια Άννης Κουτσοδόντη	Οδός Αν. Συγγρού & Πλ. Κουτσοδόντη (τριώροφο κτήριο)	
		Τριμελής διαχειριστική επιτροπή	
		Μέχρι Φεβρουάριο 2017 μίσθωση ισογείου σε επιχείρηση εστίασης	
		Διαθέτει πρωτόκολλο επικινδυνότητας Τριώροφο κτήριο	
10.	Ισιδώρειο ορφανοτροφείο αρρένων	Οδός Λεωτσάκου & Νικ. Παπαδάμ. (διώροφο κτήριο, διαθέτει εσωτερικό κήπο)	
		Πενταμελής διαχειριστική επιτροπή	
		Έχει καταρρεύσει	
		Καμία χρήση	
11.	Κληροδότρια Σταματίου Κ. Πρωίου	Οδός Νικ. Παπαδάμ. & Μητροπολίτη Αντωνίου Πολίτη (τριώροφο κτήριο, κλειστό λόγω κακής κατάστασης)	
		Τριμελής διαχειριστική επιτροπή	
		Αναμένεται να ενταχθεί σε ευρωπαϊκό πρόγραμμα (ίσως Leader ⁺)	
12.	Κληροδότρια Τσιροπινά	Πρώην Νομαρχία Κυκλάδων (Πλατεία Τσιροπινά)	
		Στεγάζονται Αντιπεριφερειάρχης Κυκλάδων και διοικητικές υπηρεσίες ΠΝΑ	

13.	Ίδρυμα Κουτσοδώντη & Βαρβάκειο Νοσοκομείο	Οδός Απόλλωνα & Γεωργίου Πατέρα (τριώροφο κτήριο)	
		Διαχειριστική αρχή: Κουτσοδόντειο	
		Πέντε ιδιοκτησίες	
14.	Αρτέμιο Κληροδότημα	Οδός Ακτή Εθνικής Αντιστάσεως	
		Αρκετά μεγάλο κτήριο στην παραλία	
		Έχει μείνει μόνο η όψη επί της παραλίας και όλα τα μεσοπατώματα	

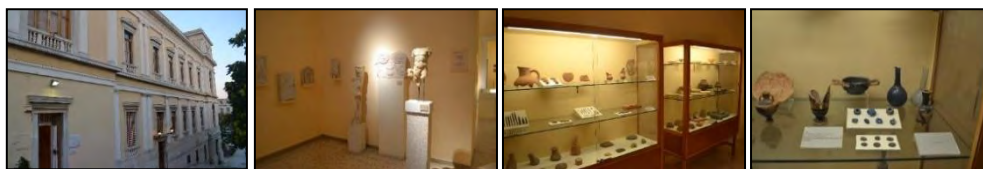
Πηγή: Επιτόπια επίσκεψη, συλλογή στοιχείων από Δ/ση Κοινοφελών Υπηρεσιών Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αιγαίου και από Δ/ση Δημοσιονομικής Υπηρεσίας, Εποπτείας και Ελέγχου Ν. Κυκλάδων, Ίδια επεξεργασία, Φωτογραφίες: Προσωπικό αρχείο.

4.7. Δομές και θεσμοί πολιτισμού

4.7.1. Μουσεία

4.7.1.1. Αρχαιολογικό Μουσείο Σύρου

Η Ερμούπολη διαθέτει ένα από τα παλαιότερα Αρχαιολογικά Μουσεία, η ίδρυση του οποίου αναγάζεται στο 1834. Η πρώτη συλλογή στεγάστηκε στο Γυμνάσιο της εποχής, μετά στο δημοτικό κτήριο στο Νησάκι και με την οικοδόμηση του Δημαρχείου Σύρου φιλοξενήθηκε σε αίθουσες του. Ανάμεσα στα εκθέματα ξεχωρίζουν το Δέπας Αμφικύπελλον, σωληνοειδές κύπελλο του τέλους της 3^{ης} χιλιετίας, πυξίδα, αγγείο που χρονολογείται από το δεύτερο μισό της 3^{ης} χιλιετίας, πρωτοκυκλαδίτικα και βυζαντινά εκθέματα, μαρμάρινο ειδώλιο γυναικείας μορφής (www.hermoupolis.gr).

Εικόνες 300-303. Αρχαιολογικό Μουσείο Ερμούπολης. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4.7.1.2. Εκκλησιαστικό Μουσείο Ιεράς Μητροπόλεως Σύρου

Η λειτουργία του ξεκίνησε το 1984 σε κτήριο της Ιεράς Μητροπόλεως και αργότερα σε ειδικό χώρο στον Ιερό Ναό του Αγίου Νικολάου. Στα εκκλησιαστικά εκθέματα περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων εικόνες, εκκλησιαστικά κειμήλια, σκεύη, κοσμήματα και άμφια, τόσο από τη Σύρο, όσο και αντικείμενα που παραχωρήθηκαν από άλλους ναούς των νησιών της Ιεράς Μητροπόλεως (www.imsyrou.gr) (www.syrosisland.gr).

Εικόνες 304-308. Εκκλησιαστικό Μουσείο Ιεράς Μητροπόλεως Σύρου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο, www.imsyrou.gr, www.e-kyklades.gr.

4.7.1.3. Αρχεία Νομού Κυκλάδων

Τα Αρχεία Νομού Κυκλάδων, προσβάσιμα σε ερευνητές και επισκέπτες, στεγάζονται από το 1990 στο Μέγαρο Λαδόπουλου που παραχωρήθηκε από το Δήμο Ερμούπολης. Για πολλές δεκαετίες ξετυλίχθηκε η τιτάνια προσπάθεια των τοπικών αρχών και των συριανών λογίων για την προστασία και ανάδειξη των ιστορικών τεκμηρίων όλων των κυκλαδονήσων πλην της Νάξου. Το 1991 θεσμοθετήθηκε ως

περιφερειακή υπηρεσία των Γενικών Αρχείων του Κράτους με τίτλο «Γενικά Αρχεία του Κράτους - Αρχεία Νομού Κυκλάδων» και σκοπό την ανάδειξη, διάσωση, ταξινόμηση και ευρετηρίαση του αρχειακού υλικού (<http://gak.kyk.sch.gr>).

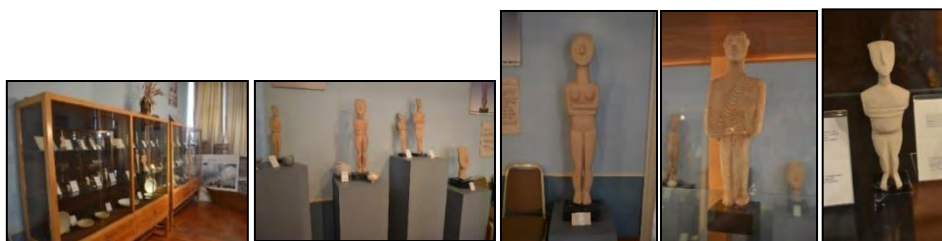

Εικόνες 309-313. Αρχεία Νομού Κυκλάδων. Πηγή: Προσωπικό αρχείο, επίτοπια επίσκεψη.

Στις συλλογές του Ιστορικού Αρχείου περιλαμβάνονται αρχεία του Δήμου Ερμούπολης, εκπαιδευτικά αρχεία, η ιστορική βιβλιοθήκη του 1^{ου} Ιστορικού Γυμνασίου Σύρου, αρχεία του Πρωτοδικείου και των Ειρηνοδικείων Σύρου & Τήνου, του Εμπορικού Επιμελητηρίου, αρχεία εργοστασίων, ιδιωτικά αρχεία και συλλογές, αρχεία εφημερίδων και τυπογραφείων, φωτογραφικό υλικό και ψηφιοποιημένες αρχειακές συλλογές. Το Ιστορικό Αρχείο συμμετέχει στα Σεμινάρια της Ερμούπολης, που φέτος μετρούν την 36^η χρονιά διοργάνωσής τους, σε συνεργασία με το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και το Επιστημονικό και Μορφωτικό Ίδρυμα Κυκλάδων. Διοργανώνει επίσης εκθέσεις αρχειακού υλικού σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς και το Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης (<http://gak.kyk.sch.gr>) (<http://arxeiomnimon.gak.gr>).

4.7.1.4. Μουσείο Αντιγράφων Κυκλαδικής Τέχνης

Φιλοξενείται από το 1993 στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Ερμούπολης με χορηγία του ζεύγους Γιάννη και Ελένης Βάτη και διοργανώνει ξεναγήσεις για τους επισκέπτες, καθώς και δημιουργικά εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά, όπως τη διαδραστική μέθοδο της Μουσειοσκευής, σε συνεργασία με το Δήμο Σύρου - Ερμούπολης το 2016 (www.hermoupolis.gr).

Εικόνες 314-318. Μουσείο Αντιγράφων Κυκλαδικής Τέχνης. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

«Μικροί Ξεναγοί» της Σύρου

Στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του Μουσείου Αντιγράφων Κυκλαδικής Τέχνης, τα τελευταία 22 χρόνια προωθείται ο θεσμός των «Μικρών Ξεναγών». Κατά

τη διάρκεια των θερινών διακοπών παιδιά έως 16 ετών πραγματοποιούν ξεναγήσεις στους επισκέπτες της πόλης και στα ιστορικά κτήριά της (επιτόπια επίσκεψη).

Εικόνα 319. Χώρος συνάντησης μικρών ξεναγών. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4.7.1.5. Ιστορικό - Λαογραφικό Μουσείο

Το Λύκειο των Ελληνίδων Σύρου είναι ο φορέας υλοποίησης του έργου «Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο της Ερμούπολης» που φιλοξενείται στο Μέγαρο Ρεθύμνη στην περιοχή Βαπόρια. Η αποκατάσταση του κτηρίου χρηματοδοτήθηκε στα πλαίσια του Ε.Π. Κρήτης & Νήσων Αιγαίου 2007 - 2013, Άξονας Προτεραιότητας 9 «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου». Οι εργασίες έχουν ολοκληρωθεί, το έργο έχει παραδοθεί και το μουσείο αναμένεται να λειτουργήσει άμεσα, με την ολοκλήρωση της μουσειολογικής μελέτης (www.hermoupolis.gr).

Εικόνες 320-321. Ιστορικό - Λαογραφικό Μουσείο - εργασίες αποκατάστασης.
Πηγή: <http://lesyrou.gr>, Απολογισμός Δημοτικής Αρχής Ερμούπολης - Σύρου 2012, σελ. 18.

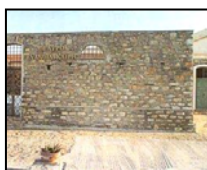
4.7.2. Θέατρα και Κινηματογράφοι

4.7.2.1. Θέατρο Απόλλων

Αναλυτική αναφορά για το Θέατρο Απόλλων έχει γίνει στο Τμήμα 4.4.1.2.

4.7.2.2. Θέατρο «Ευανθία Καΐρη»

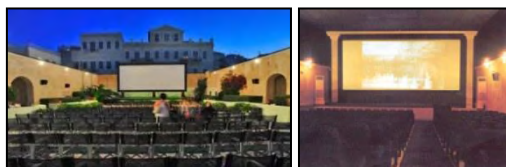
Πρόκειται για μικρό θέατρο, που φιλοξενείται στις Παλαιές Αποθήκες Μονοπωλίου, το οποίο μετά τις εργασίες αποκατάστασης το 2000 χρησιμοποιείται από τοπικούς πολιτιστικούς φορείς και οργανισμούς για πρόβες θεατρικών παραστάσεων και λοιπών εκδηλώσεων, τόσο στον υπαίθριο χώρο, όσο και στο εσωτερικό (www.hermoupolis.gr).

Εικόνα 322. Θέατρο «Ευανθία Καΐρη». Πηγή: www.hermoupolis.gr.

4.7.2.3. Κινηματογράφοι «Παλλάς»

Στη Σύρο, υπάρχει ο χειμερινός κινηματογράφος «Παλλάς», η λειτουργία του οποίου χρονολογείται από τις δεκαετίες '60 και '70, σε κτίσμα των αρχών των 20^{ου} αιώνα, απέναντι από το θέατρο Απόλλων. Το ακίνητο μετά την αγορά του από το Δήμο Σύρου - Ερμούπολης, ανακαινίστηκε πλήρως και συνιστά έναν σύγχρονο κινηματογράφο, ενταγμένο στον αστικό ιστό. Επίσης, με την ίδια ονομασία, λειτουργεί και θερινός κινηματογράφος, ο οποίος παλαιότερα ήταν εγκαταλελειμμένος, αλλά μετά από πρωτοβουλία ιδιωτών, επαναλειτουργεί τα τελευταία χρόνια. (www.hermoupolis.gr) (www.synd.gr). Συμπληρωματικά, όπως έχει ήδη αναφερθεί, στον χώρο της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου λειτουργεί Κινηματογραφική Λέσχη (www.syros.aegean.gr).

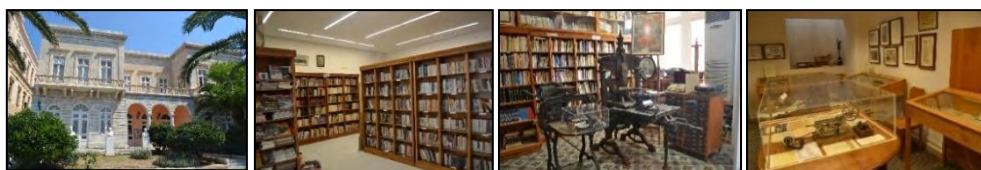
Εικόνες 323-324. Θερινός & χειμερινός κινηματογράφος Παλλάς. Πηγή: Απολογισμός Δημοτικής Αρχής Ερμούπολης - Σύρου έτους 2012, σελ. 95, www.hermoupolis.gr.

4.7.3. Βιβλιοθήκες

4.7.3.1. Δημοτική Βιβλιοθήκη Ερμούπολης

Στεγάζεται στο ισόγειο του Πνευματικού Κέντρου και περιλαμβάνει περίπου 45.000 τίτλους με πρώτο πυρήνα τις συλλογές της βιβλιοθήκης του 1^{ου} Γυμνασίου Ερμούπολης, καθώς και πολύτιμες εκδόσεις και συλλογές του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα. Δραστηριοποιείται ενεργά μέσω πολιτιστικών, εκπαιδευτικών και ερευνητικών δράσεων, πάντα παρούσα στο επιστημονικό και πολιτιστικό γίγνεσθαι της πόλης (www.hermoupolis.gr).

«Η Βιβλιοθήκη του Δήμου Σύρου - Ερμούπολης αποτελεί ένα ζωντανό κύτταρο της πόλης, δυναμικό κέντρο δημιουργικότητας και καινοτομίας της τοπικής κοινωνίας, που προσπαθεί να διαδραματίσει ενεργό ρόλο και να ανταποκριθεί στις ανάγκες των πολιτών για πρόσβαση στη γνώση, τη δια βίου μάθηση, την κοινωνικοποίηση και την ανταλλαγή ιδεών» (Απολογισμός Δημοτικής Αρχής Ερμούπολης Σύρου 2014 - 2015, σ. 67).

Εικόνες 325-328. Η Δημοτική βιβλιοθήκη εξωτερικά και εσωτερικά. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Με βάση τους Απολογισμούς της Δημοτικής Αρχής Σύρου Ερμούπολης για τα έτη 2011, 2012, 2014 - 2015 και 2016, η Δημοτική Βιβλιοθήκη Ερμούπολης εξέδωσε τον κατάλογο των παλαιών βιβλίων, φιλοξένησε την Λέσχη Ανάγνωσης, διοργάνωσε φιλολογικές βραδιές ενίσχυσης της φιλαναγνωσίας για παιδιά και ενήλικες με διάθεση των εσόδων σε κοινωνικά προγράμματα του Δήμου, ενώ επίσης φιλοξένησε δύο εκθέσεις με τίτλο: «Χαρτί και καλαμάρι: τα εργαλεία της γραφής και η γραπτή επικοινωνία» και «Η Συριανή τυπογραφία τον 19^ο αιώνα».

4.7.3.2. Παιδική και Εφηβική Βιβλιοθήκη

Στο πλαίσιο της δραστηριοποίησής της, τα έτη 2015 και 2016 υλοποίησε, μεταξύ άλλων, προγράμματα δημιουργικής απασχόλησης, Εικαστικό και Θεατρικό Εργαστήρι και βιβλιοπαρουσιάσεις με τη μορφή διαδραστικών παιχνιδιών.

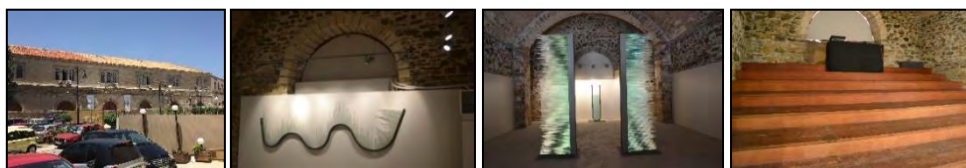
Εικόνες 329-330. Η Παιδική Βιβλιοθήκη. Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Απολογισμός Δημοτικής Αρχής Ερμούπολης - Σύρου έτους 2011, σελ. 33.

4.7.4. Συνεδριακοί και εκθεσιακοί χώροι

Η Ερμούπολη διαθέτει πληθώρα χώρων που μπορούν να φιλοξενήσουν συνεδριακές και εικαστικές εκδηλώσεις, όπως για παράδειγμα το θέατρο Απόλλων, αίθουσες στο Πνευματικό Κέντρο, στο Βιομηχανικό Μουσείο κ.ά., κτήρια που μπορούν να φιλοξενήσουν πολλές φορές και εικαστικές εκδηλώσεις. Σε επίπεδο εκθεσιακών χώρων θα γίνει αναφορά στην Πινακοθήκη Κυκλάδων και στην Αίθουσα Τέχνης «Γιάννη & Ελένης Βάτη».

4.7.4.1. Πινακοθήκη Κυκλάδων

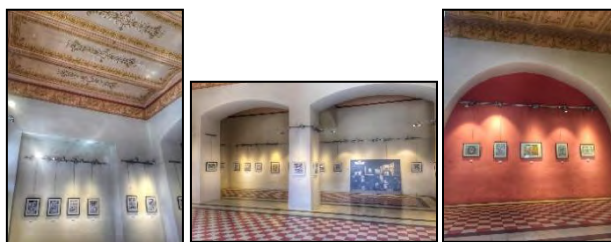
Η Πινακοθήκη Κυκλάδων λειτουργεί από το 1994 στις τέσσερις αποθήκες της νότιας πτέρυγας των αποθηκών Διαμετακόμισης (όπως έχει ήδη προαναφερθεί) και φιλοξενεί εικαστικές εκδηλώσεις, εκθέσεις και στο μικρό θέατρο συναυλίες και θεατρικές παραστάσεις (επιτόπια επίσκεψη).

Εικόνες 331-334. Πινακοθήκη Κυκλάδων, έκθεση Κώστα Βαρώτσου «Διαστρωματώσεις», Ιούνιος - Ιούλιος 2017 & μικρό θέατρο. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

4.7.4.2. Αίθουσα Τέχνης «Γιάννη & Ελένης Βάτη»

Βρίσκεται στο Δημαρχιακό Μέγαρο και φιλοξενεί εικαστικές εκθέσεις και διαλέξεις και έχει τη δυνατότητα για πραγματοποίηση συνεδριάσεων.

Εικόνες 335-337. Αίθουσα Τέχνης «Γιάννη & Ελένη Βάτη». Πηγή: Τμήμα Πολιτισμού Δήμου Σύρου - Ερμούπολης.

4.7.5. Φορείς και καλλιτεχνικές δομές

4.7.5.1. Φιλαρμονική Ορχήστρα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης

Η «Φιλαρμονική Δημοτική Εταιρεία Ερμούπόλεως» λειτούργησε για πρώτη φορά το διάστημα 1869 - 1872, ενώ το 1894 ιδρύθηκε ο σύλλογος «Φιλόμουσοι Σύρου», με στόχο τη δημιουργία φιλαρμονικής - μπάντας και την καλλιέργεια της μουσικής (www.hermoupolis.gr).

Εικόνες 338-340. Φιλαρμονική Ορχήστρα. Πηγή: «Ερμούπολη» Τρίμηνη Ενημερωτική Έκδοση του Δήμου Ερμούπολης (Δεκέμβριος 2001 - Μάιος 2002), σελ. 18, www.hermoupolis.gr, Απολογισμός Δημοτικής Αρχής Δήμου Ερμούπολης - Σύρου έτους 2016, σελ. 68.

Η Φιλαρμονική συμβάλλει ουσιαστικά στην πολιτιστική ζωή, μέσα από τη διττή της δραστηριοποίηση: τη συμμετοχή της στο πλαίσιο εκδηλώσεων και εορτών, αλλά και την παροχή υπηρεσιών μουσικής εκπαίδευσης στα τμήματα που λειτουργούν. Πρόσφατα, αποφασίστηκε η αναβάθμιση της σε Δημοτική Μουσική Σχολή.

4.7.5.2. Λύκειο των Ελληνίδων Σύρου

Ιδρύθηκε το 1915 και η συνεισφορά του στη διαφύλαξη και ανάδειξη των παραδόσεων, στην κοινωνική και πολιτιστική προσφορά είναι πολύτιμη. Στεγάζεται σε νεοκλασικό κτήριο που αποτελεί δωρεά των Ευαγγέλου & Μαριόγκας Πετρίτζη, ενώ η δωρεά του νεοκλασικού μεγάρου της Φιφής Ανδριανοπούλου θα φιλοξενήσει, όπως έχει ήδη αναφερθεί, το Ιστορικό - Λαογραφικό Μουσείο. Διαθέτει Ιματιοθήκη με ολοκληρωμένη συλλογή από αυθεντικές ανδρικές και γυναικείες φορεσιές,

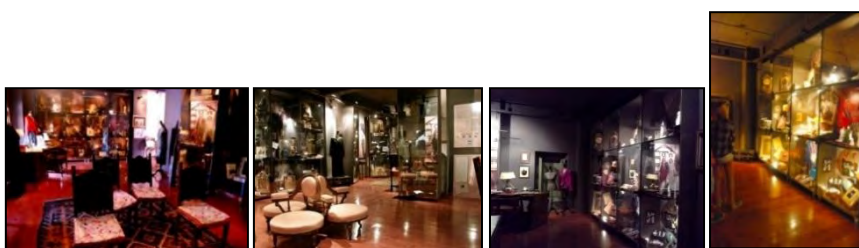
συμπεριλαμβανομένων των κοσμημάτων τους, η οποία και είναι επισκέψιμη στο πλαίσιο εκπαιδευτικών προγραμμάτων (<http://lesyou.gr>).

Εικόνες 341-343. Το Λύκειο Ελληνίδων σήμερα & εκδήλωση στο Δημαρχιακό Μέγαρο.
Πηγή: Προσωπικό αρχείο, <http://lesyou.gr>.

4.7.5.3. Ινστιτούτο Κυβέλη

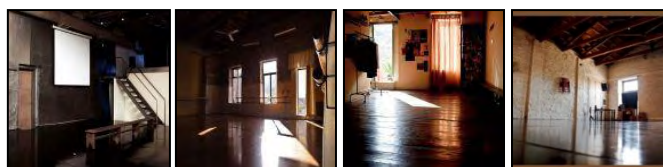
Το Ινστιτούτο Κυβέλη, που φιλοξενείται σε ένα αστικό σπίτι του 1870, ιδρύθηκε το 1999 με έδρα την Ερμούπολη, τιμώντας την μεγάλη πρωταγωνίστρια Κυβέλη που εμφανίστηκε το 1904 για πρώτη φορά στο Θέατρο Απόλλων δίπλα στο σύζυγό της Μήτσο Μυράτ με τη «Νέα Σκηνή» και το θίασο του Κωσταντίνου Χρηστομάνου. Μεταξύ των βασικών στόχων του Ινστιτούτου αναφέρονται ενδεικτικά η αξιοποίηση, ανάδειξη και χαρτογράφηση του ελληνικού και ευρωπαϊκού θεάτρου του 20^{ου} αιώνα, η διοργάνωση πολιτιστικών προγραμμάτων και εκδηλώσεων νέας δημιουργικής έκφρασης σε τοπικό επίπεδο και η προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού. Το Ινστιτούτο διαθέτει εκθεσιακό χώρο και υποδομή για την φιλοξενία πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκθέσεων, συμμετέχει στα πολιτιστικά δρώμενα του Δήμου και συνεργάζεται με το Πανεπιστημιακό Τμήμα του νησιού και με τοπικούς φορείς (<https://kyveli.eu>).

Εικόνες 344-347. Ινστιτούτο Κυβέλη. Πηγή: <https://kyveli.eu>.

4.7.5.4. Κέντρο Χορού Σύγχρονης Έκφρασης και Δημιουργίας ΑΚΡΟΠΟΔΗΤΙ

Το Κέντρο λειτουργεί στη Σύρο από τον Ιανουάριο του 2013 και στεγάζεται σε κτήρια του 1850 που αρχικά λειτουργούσαν ως βυρσοδεψεία. Περιλαμβάνει Στούντιο Μαθημάτων και Κέντρο Εργαστηρίων, Καλλιτεχνικών Δράσεων και Εκδηλώσεων. Ένα ιδιαίτερο στοιχείο αποτελεί η παροχή καλλιτεχνικής κατοικίας (artistic residency) σε δημιουργούς από όλο τον κόσμο που ασχολούνται με τον χορό (www.akropoditi.gr).

Εικόνες 348-351. Κέντρο Χορού Σύγχρονης Έκφρασης και Δημιουργίας Ακροποδητί.

Πηγή: www.akropoditi.gr.

4.8. Διοργάνωση επιστημονικών σεμιναρίων

4.8.1. Σεμινάρια Ερμούπολης

Αποτελούν ένα θεσμό για την πόλη, διοργανώνονται από το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών - Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών από το 1985 σε συνεργασία με το Επιστημονικό και Μορφωτικό Ίδρυμα Κυκλάδων (και από το 2015 και των Γενικών Αρχείων Νομού Κυκλάδων) με τη συμμετοχή πανεπιστημιακών, ερευνητών, επιστημόνων από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Μέσα από την επιστημονική αποκέντρωση αποτελούν βήμα για ανταλλαγή απόψεων, παρουσίαση νέων ερευνών, σχεδίων, προτάσεων, σκέψεων και για επαφή επιστημόνων διαφορετικών κλάδων. Φέτος διανύουν την 33^η περίοδο λειτουργίας τους (www.eie.gr) (www.ketepo.gr).

4.8.2. Διεπιστημονικά Σεμινάρια Αειφόρου Ανάπτυξης, Πολιτισμού & Παράδοσης του Ινστιτούτου Σύρου

Το ΚΙΜΚΕΣ ίδρυσε το Διεπιστημονικό Ερευνητικό Ινστιτούτο με τίτλο «Ινστιτούτο Σύρου» και έδρα την Ιστορική Μονή Πατέρων Ιησουιτών που ιδρύθηκε το 1744 στην Άνω Σύρο, με στόχο τη δραστηριοποίηση σε θέματα προστασίας, ανάδειξης και αξιοποίησης, της ιστορικής και πολιτισμικής κληρονομιάς του τόπου στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης. Όπως αναφέρει και ο Πρόεδρος του Ινστιτούτου, Πολεοδόμος Ομότιμος Καθηγητής ΕΜΠ Ιωσήφ Στεφάνου «... το καλύτερο καλωσόρισμα για όσους δεν έχουν ξανάρθει στη Σύρο είναι να τους εκμυστηρευτούμε και να τους μνήσουμε σε μερικά μυστικά του τόπου για να καταλάβουν την αξία του, το μέγεθος της προσφοράς του στην ιστορία, αλλά και την ανάγκη αξιοποίησης της πολιτιστικής μας κληρονομιάς...» (<http://episkopisyrou.gr>).

Το Ινστιτούτο προωθεί τη διεπιστημονική συνεργασία με ερευνητές και το Διδακτικό Ερευνητικό Προσωπικό των ΑΕΙ, Τμήματα ή Ερευνητικά Κέντρα, της Ελλάδας και του εξωτερικού, καθώς και επιστημονικούς, τεχνικούς, καλλιτεχνικούς, κοινωνικούς, πολιτιστικούς φορείς σε εθνικό και διεθνές επίπεδο σε θέματα ιστορικής

και πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ εκδίδει το επιστημονικό περιοδικό «*Αειφόρος Ανάπτυξη, Πολιτισμός, Παραδόσεις - Sustainable Development, Culture, Traditions (SDCT)*» (<http://episkopisyrou.gr>) (<http://sdct-journal.hua.gr>).

Στο πλαίσιο της δραστηριοποίησής του, το Ινστιτούτο Σύρου έχει διοργανώσει από το 2011 έως το 2017 Διεπιστημονικά Σεμινάρια Βιώσιμης Ανάπτυξης & Πολιτισμού με θέμα ως ακολούθως: «*Ανάδειξη και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς*» - 2011, «*Βιώσιμη ανάπτυξη της πολιτιστικής πολιτισμού και παράδοσης*» - 2012, «*Παιδεία - παράδοση - πολιτισμός - περιβάλλον*» - 2013, «*Οι πολιτιστικοί πόροι ενός τόπου*» - 2014, «*Διαχείριση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς των Ιστορικών Πόλεων*» - 2015, «*Η ανάδειξη της φυσιογνωμίας του τόπου. Ο ρόλος των Πυλών στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας των Παραδοσιακών Οικισμών*» - 2016, «*Χαρτογράφηση τοπίων φυσικές και πολιτισμικές κοινότητες*» - 2017 (παροχή στοιχείων από Ινστιτούτο Σύρου).

4.9. Πολιτιστικοί φορείς & σύλλογοι Σύρου

Στο νησί της Σύρου δραστηριοποιούνται πληθώρα φορέων πολιτιστικού, κυρίως περιεχομένου, που πλαισιώνουν τις πολιτιστικές εκδηλώσεις, αλλά και το σύνολο του πολιτιστικού προγράμματος σε ετήσια βάση με τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας. Με βάση τα στοιχεία που συλλέχτηκαν από την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, Τμήμα Πολιτισμού - Αθλητισμού, στο νησί δραστηριοποιούνται 30 φορείς με έδρα τη Σύρο και 7 φορείς με έδρα την Αθήνα.

Πίνακας 13. Πολιτιστικοί φορείς Σύρου

Με έδρα τη Σύρο	
1	Εκπολιτιστικός Σύλλογος Χρυσών Σύρου
2	Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία «Ούριος Άνεμος»
3	Θεατρικός Εκπολιτιστικός Όμιλος «Ο Απόλλων»
4	Θεατρικός Όμιλος «Μπαστιάς»
5	Θεατρικός Όμιλος «Σουρής»
6	Θεατρικός Όμιλος Γαλησσά
7	ΚΟΙΝΣΕΠ CINESTHESIA
8	Λαογραφικός Χορευτικός Όμιλος «Η σοφία της παράδοσης»
9	Λύκειο Ελληνίδων
10	Μουσικός Όμιλος Σύρου
11	Πολιτιστικός Θεατρικός Όμιλος «Μίμου Άπτου»
12	Πολιτιστικός Σύλλογος «Ποσειδών»
13	Πολιτιστικός Σύλλογος Άγιος Στέφανος
14	Πολιτιστικός Σύλλογος Άνω Σύρου
15	Πολιτιστικός Σύλλογος Βάρης «Η Πανάχραντος»

16	Πολιτιστικός Σύλλογος Επισκοπείου Σύρου
17	Πολιτιστικός Σύλλογος Καμινίων Σύρου
18	Πολιτιστικός Σύλλογος Λαζαρέτων
19	Πολιτιστικός Σύλλογος Μάννα Σύρου
20	Πολιτιστικός Σύλλογος Φοίνικα
21	Σύλλογος «Ορχήστρα των Κυκλάδων»
22	Σύλλογος Βορειοελλαδιτών Σύρου «Ο Μ. Αλέξανδρος»
23	Σύλλογος Ηπειρωτών Σύρου
24	Σύλλογος Κρητών Σύρου
25	Σύλλογος Μικρασιατών Σύρου
26	Σύλλογος Πελοποννησίων Σύρου
27	Σύλλογος Στερεοελλαδιτών Σύρου «Η Ρούμελη»
28	Σύλλογος Φίλων Μουσικής Σύρου
29	Σύλλογος Φίλων Τεχνικού Πολιτισμού Ερμούπολης
30	Χοροθεατρική Ομάδα «Ακροποδητί»
Με έδρα την Αθήνα	
1	Σύνδεσμος Συριανών
2	Σύλλογος Πανωσυριανών
3	Σύλλογος Βαριανών
4	Σύλλογος Μαννιανών
5	Σύλλογος Απόδημων Ντελαγγράτσιας
6	Σύλλογος Γαλησσιανών «Η Αγία Πακού»
7	Σύλλογος «Φερεκύδης»

Πηγή: Προσωπική επικοινωνία με Τμήμα Πολιτισμού - Αθλητισμού Π.Ν.Α.

4.10. Διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και φεστιβάλ

Εικόνες 352-353. Εξώφυλλο Πολιτιστικού Προγράμματος Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2017.

Στο πλαίσιο της δραστηριοποίησης της Επιτροπής Πολιτισμού του Δήμου Σύρου - Ερμούπολης συμπεριλαμβάνονται η προώθηση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς και η καλλιέργεια των τεχνών, μέσα από τη φιλοξενία δράσεων και εκδηλώσεων σε ιστορικά κτήρια της πόλης, καθώς επίσης και η διοργάνωση του πολιτιστικού προγράμματος σε ετήσια βάση (Πολιτιστικό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2017). Στη συνέχεια, παρατίθενται ενδεικτικά φεστιβάλ που διοργανώνονται στην Ερμούπολη με βάση τη χρονική διάρκεια παρουσίας τους.

4.10.1. Φεστιβάλ Κιθάρας

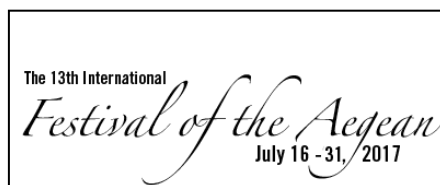

Εικόνες 354-355. Αφίσα και Λογότυπο Φεστιβάλ Κιθάρας. Πηγή: www.guitarfestival.gr.

Το Φεστιβάλ Κιθάρας, που αποτελεί κορυφαία και πολυσυλλεκτική εκδήλωση, στη φετινή 24^η συνάντηση τον Ιούλιο του 2017 περιελάμβανε ρεσιτάλ, συναυλίες μουσικής δωματίου, σεμινάρια, διαγωνισμούς, μουσικά σύνολα και πολλά δρώμενα, με τους κιθαριστές να δίνουν μουσικό τόνο στην πόλη (www.guitarfestival.gr).

4.10.2. Διεθνές Φεστιβάλ Αιγαίου

Η διεθνής οργάνωση επιστρέφει για 13^η χρονιά (2017) στην Πρωτεύουσα των Κυκλάδων και στο ιστορικό Θέατρο Απόλλων, με 19 παραστάσεις και την συμμετοχή καλλιτεχνών από 20 διαφορετικές χώρες. Η διοργάνωση φιλοξενείται σε πληθώρα χώρων, όπως το Θέατρο Απόλλων, το Θέατρο Ευανθία Καΐρη, την Εκκλησία της Γέννησης της Θεοτόκου, την Εκκλησία Αγίου Νικολάου και το Πνευματικό Κέντρο, αποδεικνύοντας έτσι ότι η πόλη ολόκληρη συμμετέχει με το δικό της τρόπο. (www.festivaloftheaegean.com) (www.syrosisland.gr).

Εικόνα 356. 13^ο Διεθνές Φεστιβάλ Αιγαίου. Πηγή: www.festivaloftheaegean.com.

4.10.3. Διεθνές Φεστιβάλ Κλασσικής Μουσικής

Η φιλοξενία του 13^{ου} Διεθνούς Φεστιβάλ τον Αύγουστο 2017, συγκέντρωσε παγκοσμίου φήμης Έλληνες και ξένους καλλιτέχνες, επιτυγχάνοντας τον στόχο του που είναι η προώθηση της τέχνης της κλασσικής μουσικής (www.festivalcyclades.com).

4.10.4. Διεθνές Φεστιβάλ και Αγοράς Κινουμένων Σχεδίων Σύρου Animasyros

Το Διεθνές Φεστιβάλ και Αγορά Κινουμένων Σχεδίων της Σύρου - Animasyros, η μεγαλύτερη διοργάνωση στην Ελλάδα σε σχετικά θέματα, πραγματοποιείται στην Ερμούπολη κάθε χρόνο τον Σεπτέμβριο από το 2008 και αποτελεί μια ζωντανή περιπέτεια με την συμμετοχή δημιουργών, επισκεπτών και εθελοντών. Το Φεστιβάλ φιλοξενείται σε ιστορικά κτήρια της πόλης, αλλά και της ευρύτερης περιοχής και

περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, ειδικά αφιερώματα σε δημιουργούς και στούντιο κινουμένων σχεδίων, οπτικοακουστικά εργαστήρια και παράλληλες εκδηλώσεις, ενώ σε επαγγελματικό επίπεδο εκδηλώσεις δικτύωσης και συνέργειας εκπροσώπων του κλάδου, καθώς και το γνωστό τμήμα της Αγοράς (www.animasyros.gr) (Πολιτιστικό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2017).

Εικόνες 357-359. Αφίσα φεστιβάλ, μαस्कώτ AnimaSyros, «ζωντανό» κυκλαδικό ειδώλιο, σχεδιασμός Π. Χριστούλια και Κ. Πέτρου & αφίσα της 10^{ης} AnimaSyros. Πηγή: www.animasyros.gr.

4.10.5. Χορωδιακό Φεστιβάλ Ερμούπολης

Η 10^η γιορτή της Χορωδιακής Μουσικής τον Ιούλιο του 2017, αποτελεί έναν θεσμό πολιτισμού με την συμμετοχή χορωδιών από όλη την χώρα (Πολιτιστικό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2017).

4.10.6. Φεστιβάλ Ακορντεόν Σύρου

Εικόνες 360-361. 6^ο Φεστιβάλ Ακορντεόν. Πηγή: <http://syrosaccordionfestival.com>.

Το 6^ο Φεστιβάλ Ακορντεόν Σύρου που διοργανώθηκε τον Ιούλιο του 2017 είναι μια μοναδική εκδήλωση αφιερωμένη στο ακορντεόν γενικά και ειδικότερα στην πορεία του στη μουσική στο πέρασμα του χρόνου. Συμμετέχουν καλλιτέχνες και σπουδαστές, διοργανώνονται σεμινάρια και συναυλίες με την Ερμούπολη να «γемίζει» μουσικούς ήχους (syrosaccordionfestival.com).

4.10.7. Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Σύρου

Ιδρύθηκε το 2013 και φιλοξενείται σε κλασσικούς ιστορικούς χώρους της πόλης, αλλά και σε ειδικά διαμορφωμένους με επίκεντρο το Θέατρο Απόλλων, αλλά και όλο το νησί. Η 5^η διοργάνωση (2017) περιελάμβανε προβολές ταινιών, παρουσιάσεις, προγράμματα πειραματικού και αφηγηματικού χαρακτήρα σε ελληνικό και διεθνές επίπεδο και εργαστήρια στο μοναδικό σκηνικό της Ερμούπολης (Πολιτιστικό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2017). Το SIFF - Syros International Film

Festival χαρακτηρίζει τα πολιτιστικά δρώμενα της Ερμούπολης και έχει καταστήσει την πόλη «Κινηματογραφική Μητρόπολη του Νοτίου Αιγαίου» (<http://syrosfilmfestival.org>).

Εικόνες 362-364. Λογότυπο και αφίσα 2^{ης} και 4^{ης} διοργάνωσης. Πηγή: <http://syrosfilmfestival.org>.

4.10.8. Φεστιβάλ Χορού

Το 5^ο Φεστιβάλ Χορού διοργανώθηκε τον Ιούλιο του 2017, με σκοπό να καταστήσει την Ερμούπολη τόπο συνάντησης χορού και χοροθεάτρου, με τη φιλοξενία διαλέξεων και εργαστηρίων χορού και τη συμμετοχή καλλιτεχνών από την Ελλάδα και το εξωτερικό (Πολιτιστικό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2017).

4.10.9. Φεστιβάλ Jazz

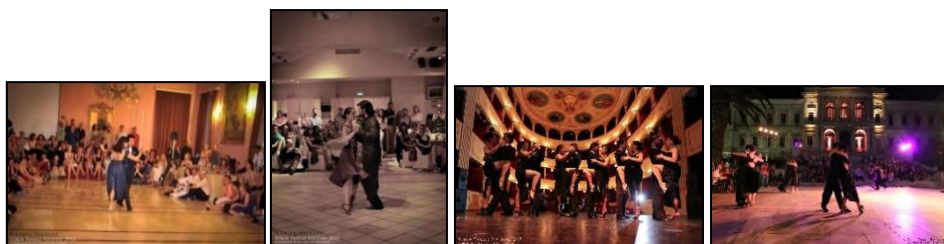

Εικόνα 365. Λογότυπο Jazz Festival. Πηγή: <http://syrosjazzfestival.gr>.

Το 5^ο Φεστιβάλ Jazz Σύρου θα διοργανωθεί τον Οκτώβριο του 2017, προσφέροντας ένα πολύπλευρο πρόγραμμα με τη συμμετοχή καταξιωμένων καλλιτεχνών, τη διοργάνωση παραστάσεων και τη φιλοξενία των εκδηλώσεων του σε πολλούς χώρους, όπως έγινε για παράδειγμα, το 2016, στον Καθεδρικό Ναό του Αγίου Γεωργίου στην Άνω Σύρο συνοδεία εκκλησιαστικού οργάνου (<http://syrosjazzfestival.gr>).

4.10.10. Φεστιβάλ Αργεντινικού Τάνγκο

Το 3^ο Διεθνές Φεστιβάλ διοργανώθηκε τον Ιούνιο του 2017, με τη συμμετοχή ευρωπαίων και παγκόσμιων πρωταθλητών και την πραγματοποίηση μουσικοχορευτικών παραστάσεων και σεμιναρίων (www.syrostangofestival.com).

Εικόνες 366-369. 2^ο Φεστιβάλ Αργεντινικού Τάνγκο. Πηγή: www.syrostantangofestival.com.

4.10.11. Φεστιβάλ Ρεμπέτικου: «Η Σύρα του Μάρκου Βαμβακάρη»

Το 1^ο Φεστιβάλ Ρεμπέτικου διοργανώθηκε το 2016 ως αποτέλεσμα της σχέσης της Σύρου με την αστική λαϊκή μουσική, που αποτελεί βασικό πολιτιστικό στοιχείο των μουσικών δρώμενων της από τις αρχές τις δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα. Η δεύτερη διοργάνωση, τον Σεπτέμβριο του 2017, αποτέλεσε κατάθεση του σεβασμού και αναγνώρισης του έργου του μεγάλου και πρωτοπόρου Συριανού λαϊκού συνθέτη, με συναυλίες, μουσικές παραστάσεις, σεμινάρια, διαλέξεις, έκθεση μουσικών λαϊκών οργάνων, παρουσιάσεις βιβλίων και εκδηλώσεις για παιδιά (Πολιτιστικό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2017).

Εικόνες 370-372. 1^ο Φεστιβάλ Μάρκου Βαμβακάρη. Πηγή: Απολογισμός Δημοτικής Αρχής Σύρου - Ερμούπολης 2016, σελ. 36, 37, 58, εικονογράφηση: Δ. Κάσδαγλης.

4.10.12. Eye's Walk Festival

Η διοργάνωση αποτελεί μοναδικό γεγονός στον Ελληνικό χώρο & στα Βαλκάνια και συνδέει τη Σύρο και τον κυκλαδικό χώρο με τις πρωτεύουσες του κόσμου, μέσω της digital art και του video installation art στα ιστορικά κτήρια, με αποτέλεσμα την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της. Στην διοργάνωση που φιλοξενείται στο ιστορικό κέντρο της Ερμούπολης, συμμετέχουν 25 Video Artists & performers. (www.eyeswalk.gr).

Εικόνες 373-375. Video & Site installation art & street art στην Ερμούπολη. Πηγή: www.eyeswalk.gr.

4.11. Αδελφοποιήσεις Δήμου Σύρου - Ερμούπολης

Όπως προκύπτει από τον Απολογισμό της Δημοτικής Αρχής, Αυτοτελές Γραφείο Δημοσίων Σχέσεων, Τύπου και ΜΜΕ που αναρτήθηκε το Μάρτιο του 2017, ο Δήμος Σύρου - Ερμούπολης είναι αδελφοποιημένος με αρκετές πόλεις της Ελλάδας και της Ευρώπης, με σκοπό την συνεργασία και την ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών, στους τομείς του πολιτισμού, του τουρισμού, της εκπαίδευσης κλπ. (Απολογισμός Δημοτικής Αρχής Σύρου - Ερμούπολης 2016).

Πίνακας 14. Αδελφοποιήσεις Δήμου Σύρου - Ερμούπολης

Αδελφοποιημένος Δήμος	Ημερομηνία υπογραφής πρωτοκόλλου αδελφοποίησης - Λόγοι που ώθησαν στην αδελφοποίηση
Grillon της Γαλλίας (με Δήμο Άνω Σύρου)	Ημερομηνία υπογραφής πρωτοκόλλου αδελφοποίησης: Grillon: 19/6/1994 - Άνω Σύρος: 9/7/1994 Οι δύο Δήμοι παρουσίαζαν κοινά στοιχεία, ως προς το μέγεθός τους κυρίως, όμως, ως προς την ιστορικότητα των πόλεών τους (μεσαιωνικοί οικισμοί), την αρχιτεκτονική τους δομή, το ενδιαφέρον τους για την ύπαιθρο και την αγροτική ζωή και τον προσανατολισμό της οικονομικής δραστηριότητάς τους.
Gołdap της Πολωνίας (με Δήμο Άνω Σύρου)	Άνω Σύρος: 22/9/2000 - Gołdap: 10/3/2001 Και οι δύο πόλεις παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά ως προς την ιστορία τους, το ενδιαφέρον τους για την ανάπτυξη της υπαίθρου και της αγροτικής ζωής, ενώ το μέγεθος των δύο Δήμων ήταν περίπου συναφές.
Μόρφου της Κύπρου	Ερμούπολη: 21/8/1994 - Μόρφου: 29/4/1995 Σύσφιξη σχέσεων μεταξύ πόλεων της κατεχόμενης Κύπρου και του Αιγαίου.
Beaullieu Sur Mer της Γαλλίας	Dimance: 7/9/1997 - Δεν έχει ολοκληρωθεί. Δήμος με κοινά χαρακτηριστικά τουριστικής ανάπτυξης με την Ερμούπολη.
Χίος	Ερμούπολη: 26/5/1988 - Χίος: 13/11/1988. Οι πρώτοι κάτοικοι της Ερμούπολης ήταν από τη Χίο.
Ψαρών	Ψαρρά: 30/6/2005 - Ερμούπολη: 27/6/2006. Οι Ψαριανοί ήταν από τους βασικούς οικιστές της Ερμούπολης τον 19 ^ο αιώνα.
Κάσου	Κάσος: 7/7/2001 - Ερμούπολη: 15/6/2002. Οι Κάσιοι ήταν από τους βασικούς οικιστές της Ερμούπολης τον 19 ^ο αιώνα.
Σερρών	Σέρρες: 20/6/1992 - Ερμούπολη: 26/9/1992. Ο πρώτος Δημότης της Ερμούπολης και τέταρτος σε σειρά Δήμαρχος Ερμούπολης, Νικόλαος Ταρποχτζής καταγόταν από τις Σέρρες.
Άμφισσας	Ερμούπολη: 14/7/1996 - Άμφισσα: 28/9/1996. Λόγω των Αδελφών Κεχαγιά, οι οποίοι συνέβαλλαν σημαντικά στην ελληνική ναυτιλία και του Νικόλαου Γιαγιτζή, τρίτου σε σειρά Δήμαρχου της Ερμούπολης, ο οποίος καταγόταν από την Άμφισσα.
Χανίων	Απόφαση 204/09-07-2007 Δημοτικού Συμβουλίου Ερμούπολης.

Πηγή: Απολογισμός Δημοτικής Αρχής Σύρου - Ερμούπολης 2016, σελ. 1, 2.

4.12. Δίκτυα που συμμετέχει η Σύρος

Δίκτυο Αειφόρων Νήσων

Η Σύρος είναι ιδρυτικό μέλος του Δικτύου Αειφόρων Νήσων Αιγαίου «ΔΑΦΝΗ» που συστάθηκε το 2006 και έχει ως στόχο την εφαρμογή της ολοκληρωμένης αειφόρου ανάπτυξης με βάση την ιδρυτική διακήρυξη: τη διατήρηση και προστασία του αιγαιοπελαγίτικου περιβάλλοντος ως βασικού οικονομικού πόρου σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη και την ενδυνάμωση του ρόλου της τοπικής κοινωνίας των νησιών και τη δημιουργία συνεργασίας σε θέματα οικονομικής ανάπτυξης, προστασίας του περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς (www.dafni.net.gr).

Σύμφωνο των Δημάρχων για το Κλίμα και την Ενέργεια

Το Σύμφωνο των Δημάρχων είναι μια πρωτοβουλία για το κλίμα και την ενέργεια παγκοσμίως, που αποσκοπεί στην επίτευξη και, στο μέτρο του δυνατού, στην υπέρβαση του στόχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα να μειωθούν κατά 20% έως το 2020 και 40% έως το 2030 για τους νέους φορείς που υπογράφουν. Οι συμμετέχουσες τοπικές αρχές, που έως τον Σεπτέμβριο του 2017 ανέρχονται στους 7.589 υπογράφοντες έχουν δεσμευθεί να επιδιώκουν τους στόχους που έχουν τεθεί όσον αφορά στην ενεργειακή απόδοση και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Ο Δήμος Ποσειδωνίας στις 14 Ιανουαρίου 2009 εντάχθηκε στην συγκεκριμένη πρωτοβουλία (με βάση την προηγούμενη διοικητική διαίρεση της χώρας) (www.simfonodimarxon.eu).

Σύμφωνο των Νησιών (Pact of Islands)

Το Σύμφωνο των Νησιών αποτελεί μια πολιτική δέσμευση των νησιωτικών αρχών, με πρότυπο το Σύμφωνο των Δημάρχων, και σκοπό την εφαρμογή βιώσιμων ενεργειακών δράσεων στις ευρωπαϊκές νησιώτικες περιοχές και στόχο την επίτευξη αειφόρου ενέργειας, την προστασία των οικοσυστημάτων των νησιωτικών περιοχών και την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας (www.eetaa.gr). Η Σύρος στο πλαίσιο της συμμετοχής της στο Δίκτυο «ΔΑΦΝΗ» υπέγραψε το Σύμφωνο των Νησιών στις Βρυξέλλες στις 12 Απριλίου του 2011 (www.dafni.net.gr).

Η πρωτοβουλία με βασικούς τομείς παρέμβασης την ενέργεια, τις μεταφορές, τους υδάτινους πόρους, τα απορρίμματα, τις τεχνολογίες πληροφορίας & επικοινωνίας, τη διακυβέρνηση και την οικονομία υποστηρίχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

μέσω του προγράμματος ISLE-PACT, με τη συμμετοχή 64 νησιωτικών κοινοτήτων (www.smartislandsinitiative.eu).

Η Σύρος στο πλαίσιο του συμφώνου υπέβαλλε το 2012 Νησιωτικό Σχέδιο Δράσης για την Αειφόρο Ενέργεια, με στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας και την ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (επιτόπια επίσκεψη και συλλογή στοιχείων από Δ/νση Τεχνικών Υπηρεσιών & Υπηρεσιών Δόμησης Δήμου Σύρου - Ερμούπολης).

Πρωτοβουλία «Έξυπνα Νησιά»

Η Σύρος συμμετέχει στην πρωτοβουλία «Έξυπνα Νησιά» που αποτελεί μια προσπάθεια που ξεκίνησαν οι νησιωτικές αρχές της Ευρώπης για την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τους και την δραστηριοποίησή τους ως «πεδία τεχνολογικής, κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής καινοτομίας» συμπεριλαμβανομένων και των δράσεων για βιώσιμη οικονομία με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Για την αποτελεσματική υλοποίηση των στόχων της πρωτοβουλίας Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται η εμπλοκή όλων των φορέων της Τετραπλής Έλικας, του δημόσιου τομέα και ιδιωτικού τομέα, της ακαδημαϊκής κοινότητας και της κοινωνίας των πολιτών (επιτόπια επίσκεψη και συλλογή στοιχείων από Δ/νση Τεχνικών Υπηρεσιών & Υπηρεσιών Δόμησης Δήμου Σύρου - Ερμούπολης).

4.13. Πρόγραμμα HERMES

Στην ανακοίνωση βράβευσης του Προγράμματος HERMES του 2015 αναφέρεται ότι «το πρόγραμμα αποτελεί υπόδειγμα για τη διάδοση της αξίας της ψηφιοποίησης στη συλλογή και διατήρηση πληροφοριών σχετικά με την αρχιτεκτονική κληρονομιά της Ευρώπης, και για τους τρόπους με τους οποίους η κατανόηση της πολυπλοκότητας του παρελθόντος και η ανταπόκρισή μας σε αυτή στο μέλλον μπορούν να αναπτυχθούν και να αποτελέσουν βάση για δράση» (<https://ec.europa.eu>).

Πρόγραμμα HERMES «Δήμος Σύρου - Ερμούπολης - Σύστημα Ψηφιακής Διαχείρισης Ιστορικών Κτηρίων της Ερμούπολης», Βραβείο Europa Nostra 2015

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με την Europa Nostra θεσμοθέτησε το 2002 τα Βραβεία Europa Nostra για να τιμήσει τις βέλτιστες πρακτικές που αφορούν στην διαχείριση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην έρευνα, στην εκπαίδευση και στην επικοινωνία. Το πρόγραμμα HERMES βραβεύτηκε το 2015 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Europa Nostra και στην τελετή βράβευσης του Δρ. Παύλου Χατζηγηγορίου, υπευθύνου του προγράμματος που πραγματοποιήθηκε στο

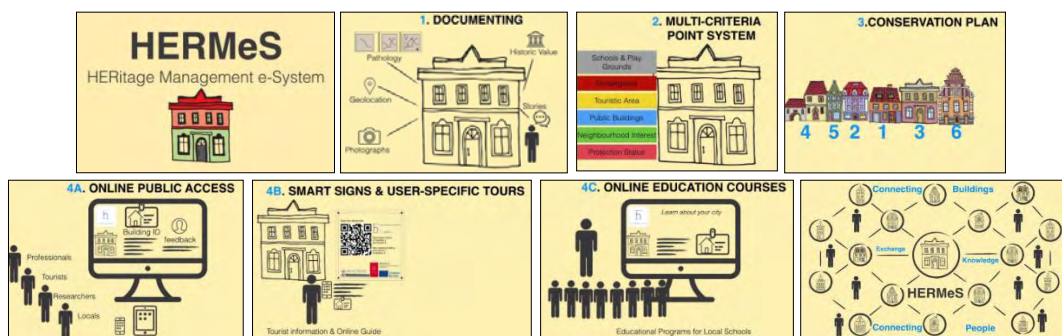
ιστορικό Θέατρο Απόλλων στην Ερμούπολη στις 18 Σεπτεμβρίου 2015 παρίσταντο 52 μέλη από 30 χώρες της Διεθνούς Επιτροπής Ιστορικών Πόλεων και Χωριών του ICOMOS. Ο Αντιπρόεδρος της Europa Nostra κ. Costa Carras, τόνισε ότι πόλεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, θα έπρεπε να ακολουθήσουν το εξαιρετικό παράδειγμα του HERMES για την καταγραφή και αξιοποίηση της πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς (www.europanostra.org).

Εικόνες 376-377. HER.M.E.S. Βραβείο Europa Nostra 2015.
Πηγή: www.europanostra.org, www.thinkhermes.com.

HERMES: Ψηφιακή διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ερμούπολης

Το μοντέλο ψηφιοποίησης καταγράφει δεδομένα που είναι προσβάσιμα στο κοινό, σε 190 πεδία για την αξιολόγηση και διαχείριση του κτηριακού αποθέματος της πόλης (ιστορία κτηρίου, κατάσταση, ιδιοκτησιακό καθεστώς, αρχιτεκτονικά στοιχεία, η ευπάθεια στην φθορά κ.ά.) (<http://hermoupolis.omeka.net>).

Εικόνες 378-385. Διαδικασία καταγραφής HERMES. Πηγή: www.thinkhermes.com.

Ο κτηριακός πλούτος της πόλης αντιμετωπίζεται ως artefact και παρουσιάζεται με έναν ιδιαίτερα πρωτοποριακό τρόπο, με το καινοτόμο σύστημα να αντλεί στοιχεία μέσα από υφιστάμενες βάσεις δεδομένων, επιτόπια συλλογή από τη περιοχή μελέτης σε συνεργασία με πανεπιστημιακούς και ερευνητικούς φορείς. Στο πρόγραμμα έως σήμερα (Σεπτέμβριος 2017) έχουν καταγραφεί 1.040 κτήρια, ενώ εκτιμάται ότι σε ετήσια βάση περίπου 2,4 κτήρια καταστρέφονται λόγω εγκατάλειψης (www.thinkhermes.com). Το γεγονός αυτό ενισχύει την άποψη ότι η καταγραφή του κτηριακού αποθέματος, αποτελεί ένα ιδιαίτερα κρίσιμο εργαλείο για την πολιτεία, σε τοπικό, περιφερειακό και κεντρικό επίπεδο, τόσο για τη σύνδεση του παρελθόντος με το παρόν, αλλά και το μέλλον, όσο και για τη δυνατότητα λήψης αποφάσεων για τη

νέα χρήση των κτισμάτων, μέσω της οποίας θα συνεχίσουν να είναι παρόντα και στο μέλλον.

Χάρτης 20. Καταγραφή κτηρίων προγράμματος HERMES (2015). Πηγή: <https://hermoupolis.omeka.net>, GIS, Ίδια επεξεργασία.

Με βάση την καταγραφή του Προγράμματος HERMES, επί συνόλου 1040 κτηρίων, 142 έχουν χαρακτηριστεί ως μνημεία από το ΥΠΠΟΑ και το Υπουργείο Αιγαίου, ενώ 557 θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως «μνημεία» λόγω των ιδιαίτερων στοιχείων που διαθέτουν. Τα υπόλοιπα, με βάση την καταγραφή, δεν χρήζουν χαρακτηρισμού. Παρακάτω παρουσιάζονται ενδεικτικά κτήρια που έχουν χαρακτηριστεί ως μνημεία από ΥΠΠΟΑ και Υπουργείο Αιγαίου (Πρόγραμμα HERMES).

Εικόνα 386. Κτήρια καταγεγραμμένα από το Πρόγραμμα HERMES που έχουν χαρακτηριστεί ως μνημεία από το ΥΠΠΟΑ και το Υπουργείο Αιγαίου.
Πηγή: <http://hermoupolis.omeka.net>.

4.14. Υλοποίηση έργων αστικών αναπλάσεων και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται ενδεικτικά δράσεις και έργα της Σύρου, που έχουν υλοποιηθεί και αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά και τις αναπλάσεις του ιστορικού κέντρου και έχουν χρηματοδοτηθεί στα πλαίσια κοινοτικών πρωτοβουλιών και μέσω επιχειρησιακών προγραμμάτων ανά προγραμματική περίοδο. Ειδικότερα αναφέρονται: στοιχεία του έργου, η πηγή χρηματοδότησης και ο προϋπολογισμός.

Πίνακας 15. Έργα που έχουν χρηματοδοτηθεί από Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και ΠΕΠ

A/A	Τίτλος έργου	Πηγή χρηματοδότησης	Προϋπολογισμός (€)
1	Ενέργειες αποκατάστασης και συντήρησης Δημαρχιακού Μεγάρου, Θεάτρου Απόλλων, Πνευματικού Κέντρου, πρώην Βυρσοδεψείου Κορνηλάκη (αποτελεί μέρος του Βιομηχανικού Μουσείου Ερμούπολης σήμερα)	Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN I, 1994 - 1999, Υποπρόγραμμα Ερμούπολης Σύρου	4.867.333
2	Αναβάθμιση Αστικού Περιβάλλοντος Συνοικιών Ερμούπολης, Άγιος Νικόλαος, Μεταμόρφωση, Καμίνια (ανακατασκευή του οδοστρώματος, πεζοδρομίων, υπογειοποίηση των δικτύων ΟΤΕ και ΔΕΗ και κατασκευή νέου δικτύου ύδρευσης και αποχέτευσης)	Π.Ε.Π. Νοτίου Αιγαίου 2000 - 2006, Μέτρο 2.2. «Προστασία Δομημένου Περιβάλλοντος»	4.070.349
3	Διαμόρφωση Πλατείας Μιαούλη Ερμούπολης	Π.Ε.Π. Νοτίου Αιγαίου 2000 - 2006, Μέτρο 2.2. «Προστασία Δομημένου Περιβάλλοντος»	459.655
4	Ανάπλαση Ιστορικού Κέντρου Ερμούπολης - Δίκτυα Υποδομής (Εμπορικό Κέντρο)	Π.Ε.Π. Νοτίου Αιγαίου 2000 - 2006, Μέτρο 2.2. «Προστασία Δομημένου Περιβάλλοντος»	797.291
5	Επισκευή - Συντήρηση νεοκλασικού αρχοντικού Πρασσακάκη και μετατροπή του σε κέντρο προβολής παραδοσιακών προϊόντων	Π.Ε.Π. Νοτίου Αιγαίου 2000 - 2006, Μέτρο 4.4. «Ενίσχυση προωθητικών δραστηριοτήτων με ιδιωτική συμμετοχή»	1.454.032
6	Ανάπλαση και ανάδειξη των Δυτικών Συνοικιών της Ερμούπολης	Π.Ε.Π. Νοτίου Αιγαίου 2000 - 2006, Μέτρο 4.7. «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης - ΕΤΠΑ»	963.721
7	Διαμόρφωση και ανάδειξη πολιτιστικών και υποστηρικτικών υποδομών Δήμου Ερμούπολης	Π.Ε.Π. Νοτίου Αιγαίου 2000 - 2006, Μέτρο 4.7. «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης - ΕΤΠΑ»	92.818
8	Προγράμματα κατάρτισης σε πιστοποιημένα Κ.Ε.Κ. της «Ολοκληρωμένης Παρέμβασης Αστικής Ανάπτυξης του Δήμου Ερμούπολης»	Π.Ε.Π. Νοτίου Αιγαίου 2000 - 2006, Μέτρο 4.8. «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης - ΕΚΤ»	365.451
9	Επιχορήγηση Δ.Ε.Α.Ε. για την υλοποίηση Συμβουλευτικής του Σχεδίου «Ολοκληρωμένη Παρέμβαση Αστικής Ανάπτυξης του Δήμου Ερμούπολης»	Π.Ε.Π. Νοτίου Αιγαίου 2000 - 2006, Μέτρο 4.8. «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης - ΕΚΤ»	126.553
10	Επισκευή και διαμόρφωση Έπαυλης Τσιροπινά και μετατροπή της σε πολιτιστικό πολυχώρο Ποσειδωνιάς Σύρου	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πολιτισμός 2000 - 2006, Μέτρο 1.2. Ανάπλαση - Ανάδειξη -	2.139.917

		Αποκατάσταση Αρχαιολογικών Χώρων & Μνημείων	
11	Αποκατάσταση «οικίας Ρεθύμνη» πρώην αρχοντικό G. STEFANO και μετατροπή του σε Λαογραφικό Μουσείο Λυκείου Ελληνίδων Σύρου για τη φιλοξενία των συλλογών του.	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, Κρήτης & Νήσων Αιγαίου 2007 - 2013, Άξονας Προτεραιότητας 9 «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου»	1.086.000 (δεν αφορά συμπληρωματικά έργα)
12	Ανάπλαση παράκτιας ζώνης Ερμούπολης με τη δημιουργία χώρου προσωρινής στάθμευσης, διαμόρφωση χώρου πλατείας, χάραξη ποδηλατόδρομου, διαπλάτυνση πεζοδρομίων, αύξηση του πρασίνου, αποτελεσματικότερη κίνηση πεζών και ατόμων με κινητικά προβλήματα.	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης - Νότιου Αιγαίου 2007 - 2013, Άξονας Προτεραιότητας 9 «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου»	1.272.500
13	Συντήρηση και αποκατάσταση Εκκλησιαστικού Συγκροτήματος Αγίου Γεωργίου Άνω Σύρου	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης - Νότιου Αιγαίου 2007 - 2013, Άξονας Προτεραιότητας 9 «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου»	2.753.095
14	Δράσεις αναβάθμισης φυσικού & δομημένου περιβάλλοντος Ερμούπολης, αναβάθμιση εξοπλισμού συμπεριλαμβανομένου Η/Μ του θεάτρου Απόλλων, ανάπλαση παιδικής χαράς Μεταμόρφωσης και πλατείας Πευκακίων	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης - Νότιου Αιγαίου 2007 - 2013, Άξονας Προτεραιότητας 9 «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητα Ζωής στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου»	855.433

Πηγές:

Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN I, 1994 - 1999, Υποπρόγραμμα Ερμούπολης Σύρου, Μανωλά - Γκούντρα (2007)

ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου 2000 - 2006, Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή - ΠΝΑ

ΕΠ Πολιτισμός 2000 - 2006, σ. 79

ΕΠ Κρήτης - Ν. Αιγαίου 2007 - 2013, Απολογισμός Δημοτικής Αρχής Σύρου - Ερμούπολης 2012, σ. 17, Απολογισμός Δημοτικής Αρχής Σύρου - Ερμούπολης 2016.

4.15. Αναπτυξιακή Στρατηγική Δήμου Σύρου - Ερμούπολης

Στο πλαίσιο της παρουσίασης της αναπτυξιακής στρατηγικής του Δήμου Σύρου - Ερμούπολης για τη χρονική περίοδο 2012 - 2014, όπως αυτή εξειδικεύεται στο Επιχειρησιακό Σχέδιο του Δήμου (με βάση τη σχετική ενημέρωση, η εκπόνηση του νέου ΕΠ της Δημοτικής Αρχής δεν είχε ολοκληρωθεί κατά τη χρονική διάρκεια εκπόνησης της εργασίας), κρίθηκε σκόπιμο να γίνει πρώτα αναφορά στην εθνική και περιφερειακή αναπτυξιακή στρατηγική για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2014 - 2020, με έμφαση σε θέματα πολιτισμού και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική

Η κάθε χώρα έχει τις δικές της δυνατότητες, ευκαιρίες, αδυναμίες και ιδιαιτερότητες και γι' αυτό το λόγο δεν υπάρχει κοινό πρότυπο αναπτυξιακής πολιτικής, αλλά κοινά χαρακτηριστικά στις προτεραιότητες στρατηγικής. Στο πλαίσιο αυτό και ανάλογα με τις οικονομικές και γεωστρατηγικές συνθήκες, η Ελλάδα συντάσσει και εφαρμόζει αναπτυξιακές στρατηγικές, που χρηματοδοτούνται κατά κύριο λόγο μετά το 1981 και την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση κυρίως από τα Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία της και άλλα Ευρωπαϊκά Προγράμματα. Το ΕΣΠΑ 2014 - 2020, ενσωματώνει τις βασικές προτεραιότητες της ΕΕ, που προκύπτουν κυρίως από το πλαίσιο της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020», η οποία και θέτει τις εξής προτεραιότητες (<http://ec.europa.eu>):

1. «Εξυπνη ανάπτυξη», με την ανάπτυξη μιας οικονομίας που βασίζεται στη γνώση και την καινοτομία και με τομείς δραστηριοποίησης:

- Καινοτομία, έρευνα και ανάπτυξη, επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας
- Εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση - ενίσχυση πανεπιστημίων
- Ψηφιακή κοινωνία

2. Διατηρήσιμη (Βιώσιμη) ανάπτυξη, με την προώθηση μιας πιο αποτελεσματικής στην χρησιμοποίηση των πόρων, πιο πράσινης και πιο ανταγωνιστικής οικονομίας και με τομείς δραστηριοποίησης:

- Αύξηση ανταγωνιστικότητας και παραγωγικότητας, πράσινη ανάπτυξη, πράσινες τεχνολογίες
- Καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, πρόληψη κλιματικών κινδύνων, πρόβλεψη και αντιμετώπιση καταστροφών
- Καθαρή και αποδοτική ενέργεια, έμφαση στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

3. Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, με την ενίσχυση μιας οικονομίας με υψηλό ποσοστό απασχόλησης που εξασφαλίζει οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή και με τομείς δραστηριοποίησης:

- Αύξηση της απασχόλησης
- Ενίσχυση των δεξιοτήτων
- Καταπολέμηση της φτώχειας

Επιπρόσθετα, η αναπτυξιακή στρατηγική της χώρας που εφαρμόζεται μετά το 2014, είναι σε απόλυτη συμφωνία με το Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο (ΚΣΠ), το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων, το «Νέο Εθνικό Αναπτυξιακό Πρότυπο για την Ελλάδα 2021» και τις Ειδικές Συστάσεις του Συμβουλίου για την Ελλάδα, με βάση τους στόχους της ευρωπαϊκής στρατηγικής Ευρώπη 2020 (Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014 - 2020).

Ο αναπτυξιακός σχεδιασμός για την Ελλάδα του 2020 αποβλέπει «στην αναγέννηση της ελληνικής οικονομίας με ανάταξη και αναβάθμιση του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού της χώρας και τη δημιουργία και διατήρηση βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, έχοντας ως αιχμή την εξωστρέφει, καινοτόμο και ανταγωνιστική επιχειρηματικότητα και γνώμονα την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης» (Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014 - 2020, σ. 52).

Η αρχιτεκτονική του νέου ΕΣΠΑ, μέσω της οποίας θα υλοποιηθεί η νέα αναπτυξιακή στρατηγική, στηρίζεται σε 7 τομεακά και 13 πολυτομεακά και πολυταμειακά Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ), που περιλαμβάνουν δράσεις και έργα περιφερειακής κλίμακας και τα οποία χρηματοδοτούνται από τα διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία της ΕΕ και κυρίως από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ. Όπως αναφέρεται στο πρόγραμμα, οι περιφέρειες της χώρας διαχειρίζονται, στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου, το 35% των συνολικών πόρων του ΕΤΠΑ, του ΕΚΤ και του Ταμείου Συνοχής και το 30% των πόρων του Αγροτικού Ταμείου.

Σημειώνεται, ότι οι κύριες αναπτυξιακές ανάγκες που καλείται να καλύψει η Ελλάδα κατά την προγραμματική περίοδο 2014 - 2020 μέσω του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης (ΣΕΣ) 2014 - 2020 ή άλλως ΕΣΠΑ, αναπτύσσονται σε 11 Θεματικούς Στόχους.

Ο τουρισμός, μαζί με την ενέργεια και τον αγρο-διατροφικό τομέα θα αποτελέσουν τους βασικούς πυλώνες του νέου αναπτυξιακού μοντέλου, ενώ αναμένεται να συμμετάσχουν διακριτά στην οικονομική μεγέθυνση της χώρας η

δημιουργική αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και η σύγχρονη ελληνική δημιουργία. Ο τουρισμός προβλέπεται να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο στο νέο αναπτυξιακό πρότυπο, μέσω ισχυρών διατομεακών συνεργειών και καινοτόμων παρεμβάσεων στα θεματικά αντικείμενα τουρισμού - πολιτισμού, τουρισμού αγροδιατροφής και τουρισμού - περιβάλλοντος. Ο πολιτισμός με την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την προώθηση της δημιουργικής βιομηχανίας συγκεντρώνει τα ιδιαίτερα άυλα χαρακτηριστικά της χώρας, που θα διευκολύνουν την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών και επενδυτικών εγχειρημάτων (Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014 - 2020).

Επιπλέον, όπως έχει ήδη αναφερθεί στο Τμήμα 3.3.2., μέσω του ΕΠΑΝεΚ θα χρηματοδοτηθούν δράσεις προστασίας και ανάδειξης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς συνολικού προϋπολογισμού 74 εκ. ευρώ και αναλυτικότερα (ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία 2014 - 2020):

- Ο σχεδιασμός προγράμματος προώθησης και προβολής του τουριστικού προϊόντος σε σχέση με τον φυσικό πλούτο και την πολιτιστική κληρονομιά, όπως για παράδειγμα έρευνες αγοράς, μελέτες, προωθητικές ενέργειες και παροχή χορηγιών σε επιλεγμένες εκδηλώσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.
- Η δημιουργία υπηρεσιών περιβαλλοντικού και πολιτιστικού χαρακτήρα σε συνεργασία με την κοινωνία και την αγορά, όπως συνεργασία τοπικών φορέων και επιχειρήσεων και υποστήριξη σχημάτων αναδοχής από επιχειρήσεις και μεταποιητικές μονάδες γειτνιαζόντων οικοσυστημάτων και περιοχών που θα πρέπει να προστατευθούν.
- Η εφαρμογή καινοτόμων πρακτικών για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και του φυσικού περιβάλλοντος.

Επίσης, μέσω των προγραμμάτων ΕΕΣ που αποτελούν βασικό εργαλείο για την ενδυνάμωση των χωρικών συνεργασιών στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, χρηματοδοτούνται έργα και δράσεις πολιτισμού με στόχο την διασυνοριακή, διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία (www.espa.gr).

Αξίζει να τονιστεί ότι το ΕΣΠΑ δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στις νησιωτικές περιοχές με δημογραφικές προκλήσεις ή ιδιαίτερα γεωγραφικά χαρακτηριστικά με κεντρικό στόχο τη βελτίωση της ελκυστικότητας τους και την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τους, δηλαδή το μοναδικό φυσικό και πολιτιστικό τους περιβάλλον. Με βάση τα προαναφερόμενα οι θεματικοί άξονες της νησιωτικής

στρατηγικής είναι τρεις, ο πρώτος εκ των οποίων ενισχύει την ταυτότητα των νησιών σε σχέση με παραγωγικούς τομείς, πολιτιστικό κεφάλαιο και πολιτιστική και επιστημονική δημιουργία (Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014 - 2020).

Αναπτυξιακή Στρατηγική Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Για τη διαμόρφωση της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (ΠΝΑ) 2014 - 2020 έχουν ληφθεί υπόψη οι εθνικές και οι ευρωπαϊκές αναπτυξιακές προτεραιότητες. Στο πρόγραμμα αναφέρεται, ότι η Περιφέρεια πρέπει να αξιοποιήσει τις προτεραιότητες όπως τίθενται στην Στρατηγική για την Ευρώπη 2020, αλλά συγχρόνως και να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της νησιωτικότητας, ώστε «η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου να καταστεί μια χωρικά και κλαδικά ολοκληρωμένη, αειφόρος, δικτυωμένη και ανταγωνιστική Περιφέρεια, καθιερωμένη ως παγκόσμιος προορισμός τουρισμού εμπειρίας, που θα εδράζεται σε συνθήκες εδαφικής, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής» (ΕΠ ΠΝΑ 2017 - 2019, σ. 11).

Οι προτεραιότητες εξειδικεύονται στο εγκεκριμένο ΠΕΠ, που θέτει ως κεντρικό στόχο τα εξής: «η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου να αποτελέσει έναν από τους κορυφαίους προορισμούς του τουρισμού εμπειρίας παγκοσμίως μέσα από την υιοθέτηση μιας στρατηγικής βιώσιμης ανάπτυξης, διαφοροποίησης του προϊόντος και δημιουργίας ταυτότητας προορισμού». Με βάση το αναπτυξιακό όραμα, τον κεντρικό στόχο της ΠΝΑ και τους γενικούς και ειδικούς στρατηγικούς και επιχειρησιακούς στόχους της, «η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου καλείται να υποστηρίξει: α) δράσεις χωρικής ολοκλήρωσης, που αφορούν στην ισόρροπη ανάπτυξη όλων των νησιών, με ιδιαίτερη στήριξη στα μικρά νησιά και β) δράσεις κλαδικής ολοκλήρωσης, που αφορούν στην αξιοποίηση όλων των τοπικών πλεονεκτημάτων και στην ενίσχυση των κλάδων: Γεωργία, Κτηνοτροφία, Αλιεία, Βιοτεχνία - ΜΜΕ, Εμπόριο - Logistics - Μεταφορές, Τουρισμό - Πολιτισμό και Έρευνα και Ανάπτυξη» (ΕΠ ΠΝΑ 2017 - 2019, σσ. 9-10).

Όπως προκύπτει, οι αναπτυξιακές προτεραιότητες της ΠΝΑ εκφράζονται στο ΕΠ με τη μορφή αξόνων προτεραιότητας, οι οποίοι εξειδικεύονται σε μέτρα και στόχους. Οι άξονες αυτοί αφορούν:

- στο περιβάλλον και την ποιότητα ζωής
- στην κοινωνική μέριμνα, την υγεία, την παιδεία, τον πολιτισμό και τον αθλητισμό
- στην τοπική οικονομία και απασχόληση
- στη βελτίωση της διοικητικής ικανότητας και της οικονομικής κατάστασης της Περιφέρειας

Σε ότι αφορά στις κατηγορίες/ομάδες/τομείς, για την καλύτερη παρακολούθηση υλοποίησής τους έχουν ταξινομηθεί ως ακολούθως: Τουρισμός & Πολιτισμός, Περιβάλλον, Αγροτική Ανάπτυξη & Αλιεία, Δίκτυα Μεταφορών, Αθλητισμός, Παιδεία, Υγεία & Πρόνοια, Μελέτες, Ύδρευση & Αποχέτευση και κατηγορία «Διάφορα». Στην κατηγορία «Τουρισμός και Πολιτισμός» συμπεριλαμβάνονται δράσεις και έργα που αφορούν: Μνημεία - Μουσεία, Ιερές Μονές, Πολιτιστικές Εκδηλώσεις, Πολιτιστικά Κέντρα, Τουριστική Προβολή, Ανάδειξη διαδρομών Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος, Καταφύγια Τουριστικών Σκαφών, Αποκατάσταση Κτηρίων, Γαστρονομικός Τουρισμός, Ιαματικές Πηγές. Στο Μέτρο 3.4. «Αξιοποίηση τουριστικών - πολιτιστικών πόρων και υποδομών» συμπεριλαμβάνονται δράσεις για τον πολιτισμό που αφορούν στη δημιουργία και βελτίωση υποδομών τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος και πολιτιστικών δικτύων και στην ενίσχυση δράσεων σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας (ΕΠ ΠΝΑ 2017 - 2019).

Αναπτυξιακή Στρατηγική Δήμου Σύρου - Ερμούπολης

Για να υλοποιηθεί το αναπτυξιακό όραμα σε επίπεδο Δήμου και να στεφθούν με επιτυχία οι αναπτυξιακοί και οι επιχειρησιακοί (ποιοτικοί και ποσοτικοί) στόχοι του, απαιτείται η αναλυτική διατύπωση της αναπτυξιακής στρατηγικής του, με αποτύπωση και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης, εντοπισμό των κρίσιμων ζητημάτων και προβλημάτων που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν μέσω κατάλληλων δράσεων, ενεργειών, μέτρων και έργων. Σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014, η στρατηγική ανάπτυξης του Δήμου έλαβε υπόψη της, τα κάτωθι:

- βασικές αρχές: σεβασμός και προστασία του περιβάλλοντος & της πολιτιστικής κληρονομιάς και σεβασμός στο Δημότη
- αποστολή του Δήμου: ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης, της κοινωνικής προστασίας και της αλληλεγγύης, της απασχόλησης, βελτίωση της ποιότητας ζωής, και ενίσχυση της πολιτικής προστασίας & προώθηση της παιδείας, του αθλητισμού και του πολιτισμού.

Σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Δήμου Σύρου - Ερμούπολης, προσδιορίστηκαν οι βασικές κατευθυντήριες αρχές που συνοψίζονται ενδεικτικά, ως εξής:

- βελτίωση της ποιότητας ζωής με όρους βιώσιμης ανάπτυξης

- προστασία και ανάδειξη του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και διαμόρφωση περιβαλλοντικής συνείδησης
- ορθολογική πολεοδομική και οικιστική ανάπτυξη
- ανάδειξη της φυσιογνωμίας της πόλης μέσω της προστασίας, προβολής και αξιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς
- στήριξη της τοπικής απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας
- σεβασμός των αρχών της αειφόρου ανάπτυξης
- κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη
- πολιτισμική ποικιλομορφία
- αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων πόρων και δημιουργία προϋποθέσεων ανάπτυξης και ευημερίας
- αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών
- ενίσχυση της εξωστρέφειας και της συνεργασίας με φορείς και οργανώσεις εντός και εκτός της χώρας (ΕΠ Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014, σ. 399)

Ο Δήμος για την εξειδίκευση του αναπτυξιακού οράματος και της αναπτυξιακής στρατηγικής της Σύρου συνδύασε τα δυνατά και αδύνατα σημεία, τις απειλές και τις ευκαιρίες, καθώς και τις κατευθυντήριες αρχές και κατευθύνσεις σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Η Σύρος στηριζόμενη στα μοναδικά χαρακτηριστικά που διαθέτει θα μπορούσε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο, στα επόμενα χρόνια, στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, τόσο του νησιού, όσο και της ευρύτερης περιοχής των Κυκλάδων.

Το αναπτυξιακό όραμα της δημοτικής αρχής εστιάζει «στην ανάδειξη της Σύρου σε μητροπολιτικό (επιχειρηματικό, διοικητικό και πολιτιστικό) κέντρο στις Κυκλάδες και την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, σε συνθήκες βιώσιμης ανάπτυξης με σεβασμό στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και με επίκεντρο τον άνθρωπο. Στόχος είναι η ισόρροπη ανάπτυξη όλων των Δημοτικών Διαμερισμάτων του Δήμου, η ταυτοποίηση και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και φυσιογνωμίας του νησιού, η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της αλληλεγγύης, η αξιοποίηση και ανάπτυξη όλων των τοπικών παραγωγικών πόρων και η παροχή ποιοτικών υπηρεσιών και εξυπηρετήσεων που εξασφαλίζουν υψηλό επίπεδο ποιότητας ζωής στους κατοίκους και τους επισκέπτες τους» (ΕΠ Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014, σ. 398).

Όπως αναφέρεται στο ΕΠ του Δήμου, μεταξύ άλλων, προκρίθηκαν:

- η εκπόνηση και εφαρμογή αναπτυξιακού μοντέλου με στόχο την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος
- η διαφύλαξη και αξιοποίηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος της Σύρου και ειδικότερα των περιβαλλοντικών, πολιτισμικών και τουριστικών πόρων
- ο σχεδιασμός της νέας «ταυτότητας» του νησιού

Στον πίνακα που ακολουθεί, αποτυπώνονται οι 4 άξονες προτεραιότητας της τριετίας (2012 - 2014), τα μέτρα και οι γενικοί στόχοι, με ειδικότερη αναφορά σε θέματα πολιτισμού.

Πίνακας 16. Άξονες προτεραιότητας Δήμου Σύρου - Ερμούπολης (2012 - 2014)

Άξονας Προτεραιότητας	Μέτρα
1. Προστασία του Περιβάλλοντος και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής	1.1. Φυσικό Περιβάλλον 1.2. Υποδομές δικτύων ύδρευσης, / αποχέτευσης και προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας 1.3. Οικιστικό περιβάλλον 1.4. Μεταφορική υποδομή / Κυκλοφορία / Στάθμευση / Συγκοινωνία 1.5. Πολιτική Προστασία
2. Ενίσχυση της Κοινωνικής Πολιτικής και των Υπηρεσιών Παιδείας, Πολιτισμού και Αθλητισμού	2.1. Υγεία και Κοινωνική φροντίδα 2.2. Υποδομές Εκπαίδευσης 2.3. Αθλητισμός και Νεολαία 2.4. Τουρισμός και Πολιτισμός <i>Γενικοί στόχοι 2.4.:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού • Συνέχιση διοργάνωσης πολιτιστικών εκδηλώσεων τοπικής, εθνικής και διεθνούς εμβέλειας • Προώθηση του πολιτιστικού χαρακτήρα με τα δύο βασικά φεστιβάλ (Αιγαίου & Κυκλάδων), τα οποία έχουν καθιερωθεί στο χώρο • Αξιοποίηση - συντήρηση υφιστάμενων και δημιουργία νέων υποδομών για πολιτιστική χρήση • Ανάδειξη πολιτιστικού αποθέματος • Ένταξη της Ερμούπολης στον κατάλογο μνημείων της UNESCO • Ενθάρρυνση και ενίσχυση της ερασιτεχνικής θεατρικής έκφρασης ειδικά τη χειμερινή περίοδο
3. Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη και Απασχόληση	3.1. Απασχόληση 3.2. Ανάπτυξη πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα <i>Γενικοί στόχοι 3.2., που αναφέρονται στον πολιτισμό:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας του νησιού

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου με εκδηλώσεις στην αρχή και στο τέλος της</i> • <i>Στήριξη των βασικών φεστιβάλ που έχουν καταστήσει το νησί κέντρο πολιτισμού στις Κυκλάδες</i> • <i>Ένταξη της Ερμούπολης στον κατάλογο των μνημείων της UNESCO για την ενίσχυση της πολιτιστικής της φυσιογνωμίας</i> • <i>Υποστήριξη της πολιτιστικής φυσιογνωμίας του νησιού και ανάδειξής της μέσω δράσεων city branding</i> <p>3.3. Καινοτομία και Οικονομία της Γνώσης</p>
<p>4. Βελτίωση της Διοικητικής Ικανότητας & της Οικονομικής Κατάστασης του Δήμου</p>	<p>4.1. Διαδικασίες διοίκησης, οργάνωσης και λειτουργίας των Υπηρεσιών</p> <p>4.2. Ανάπτυξη Ανθρώπινου δυναμικού και βελτίωση υλικοτεχνικής υποδομής</p> <p>4.3. Εξυπηρέτηση του δημότη</p> <p>4.4. Συνεργασίες & Εξωστρέφεια</p> <p>4.5. Οικονομική Διαχείριση - Αξιοποίηση Δημοτικής Περιουσίας & Χρηματοδοτικών Πηγών</p> <p>4.6. Δημοτικές και Τοπικές Κοινότητες</p>

Πηγή: ΕΠ Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014, σελ. 402 - 406.

4.16. Ανάλυση SWOT

4.16.1. Συνθετική ανάλυση SWOT

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Η Σύρος, πρωτεύουσα του Ν. Κυκλάδων, έδρα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και της Περιφερειακής Ενότητας Σύρου, κατέχει κεντρική θέση ως γεωγραφικό, διοικητικό και εμπορικό κέντρο του Νομού • Αεροπορική σύνδεση Ερμούπολης με Αθήνα και Θεσσαλονίκη • Ακτοπλοϊκή σύνδεση Ερμούπολης με τα λιμάνια Πειραιά και Λαυρίου, καθώς και με τα άλλα νησιά των Κυκλάδων και τα Δωδεκάνησα • Συνύπαρξη ορθόδοξου και καθολικού δόγματος • Παρουσία σημαντικών υποδομών εκπαίδευσης και κατάρτισης, όπως το Τμήμα Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων & Συστημάτων Πανεπιστημίου Αιγαίου • Αναπτυγμένος τουριστικός τομέας - δυνατότητα φιλοξενίας κρουαζιερόπλοιων στο λιμένα • Ολοκληρωμένο πλέγμα αστικών δομών στην Ερμούπολη, όπως για παράδειγμα η ανάπλαση και αξιοποίηση του παραλιακού μετώπου και η δημιουργία ποδηλατόδρομου • Η Σύρος διαθέτει προστατευόμενες περιοχές Natura • Παρουσία και των τριών τομέων της οικονομίας με κυριαρχία του τριτογενούς • Ύπαρξη ικανοποιητικών υποδομών υγείας • Λειτουργία ναυπηγοεπισκευαστικής μονάδας Νεωρίου, άρρηκτα δεμένης με την τοπική κοινωνία • Συμμετοχή της Σύρου σε εθνικά και διεθνή δίκτυα, αδελφοποιήσεις με άλλες πόλεις και φορείς 	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδιαιτερότητα νησιωτικού χώρου • Υψηλή εξάρτηση από δημόσιες επενδύσεις • Αραιή αεροπορική σύνδεση με την Αθήνα, έλλειψη αεροπορικής σύνδεσης με διεθνή αεροδρόμια • Μη ολοκληρωμένη λειτουργία μαρίνας • Καθυστερήση στην έγκριση και θεσμοθέτηση της Πολεοδομικής Μελέτης Ερμούπολης & μη διευθέτηση θεμάτων οργάνωσης, χρήσεων, συντελεστών δόμησης και κάλυψης • Απουσία σύγχρονου χωροταξικού σχεδιασμού, άναρχη εκτός σχεδίου δόμηση • Πολυδιάσπαση στη χωροταξική κατανομή των υπηρεσιών του Δήμου, λόγω έλλειψης χώρου για τη στέγαση του συνόλου των δημοτικών υπηρεσιών εντός του Δημαρχιακού Μεγάρου • Μη ύπαρξη φοιτητικής εστίας • Προβλήματα με έλλειψη χώρων στάθμευσης κυρίως τους θερινούς μήνες • Έντονες πιέσεις στο περιβάλλον από την υπερσυγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας τους θερινούς μήνες και από τη λειτουργία της βιομηχανικής μονάδας • Αποσπασματικές πρωτοβουλίες τουριστικής ανάπτυξης
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Αξιοποίηση του ισχύοντος εθνικού και ευρωπαϊκού, νομικού, θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου για την χρηματοδότηση επενδυτικών σχεδίων, δράσεων και έργων σε πληθώρα θεματικών τομέων • Μετατροπή αεροδρομίου σε διεθνές με την επιμήκυνση του διαδρόμου του για πτήσεις εξωτερικού • Λειτουργία της μαρίνας και ανάπτυξη θαλάσσιου τουρισμού • Σχεδιασμός και υλοποίηση συνολικού σχεδίου city branding με βάση τα στοιχεία που καθορίζουν την Ερμούπολη και την Σύρο • Έγκριση και θεσμοθέτηση της Πολεοδομικής Μελέτης Ερμούπολης. • Παραγωγή και προώθηση τοπικών προϊόντων και κατοχύρωση Προϊόντων Ονομασίας Προέλευσης • Στήριξη & προώθηση μορφών νεανικής επιχειρηματικότητας • Ολοκληρωμένο πρόγραμμα τουριστικής ανάπτυξης Σύρου με τον σχεδιασμό εξειδικευμένων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού με βάση τα πλεονεκτήματα που διαθέτει (πολιτιστικός και βιομηχανικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, γαστρονομικός τουρισμός, τουρισμός τρίτης ηλικίας, εσωτερικός τουρισμός, θαλάσσιος τουρισμός κ.ά.) • Ενίσχυση όλων των μορφών συνεργασίας και συμμετοχής σε δίκτυα • Διατήρηση και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στον τριτογενή τομέα • Αξιοποίηση των ΤΠΕ για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών και επισκεπτών και ανάπτυξη νέων τεχνολογιών 	<ul style="list-style-type: none"> • Διαχρονική οικονομική στασιμότητα και ασταθές οικονομικό περιβάλλον • Υποβάθμιση βασικών κοινωνικών και οικονομικών υποδομών λόγω έλλειψης επενδύσεων

Πηγή: ΕΠ Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014, επιτόπια επίσκεψη, Ιδία επεξεργασία.

4.16.2. Ειδική ανάλυση SWOT για τον Πολιτισμό

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Η Ερμούπολη αστικός οικισμός (πολιτιστική κληρονομιά, αρχιτεκτονική κτηρίων, βιομηχανική παράδοση) και η Άνω Σύρος ιστορικός - μεσαιωνικός οικισμός • Ηλεκτρονική καταγραφή 1.040 διατηρητέων κτηρίων, ιστορικής και πολιτιστικής σημασίας για την Ερμούπολη, Πρόγραμμα HERMES και βραβείο Europa Nostra 2015 • Cluster πολιτισμού - πολιτιστικές υποδομές ιστορικής σημασίας • Αξιοποίηση και επανάχρηση βιομηχανικών και άλλων κτηρίων και ένταξή τους στον αστικό ιστό με τη φιλοξενία υπηρεσιών και δραστηριοτήτων • Σχεδιασμός και υλοποίηση πολυσχιδούς πολιτιστικού προγράμματος Δήμου Σύρου - Ερμούπολης και δράσεις δημοσιοποίησης • Ιδιαίτερα πλούσιο πρόγραμμα διεθνών, εθνικών και τοπικών πολιτιστικών εκδηλώσεων σε όλη την διάρκεια του έτους με συμμετοχή Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών, οργανισμών και φορέων • Δραστηριοποίηση επιστημονικών φορέων και διοργάνωση επιστημονικών συνεδρίων και συμποσίων • Δραστηριοποίηση πολυάριθμων πολιτιστικών φορέων και συλλόγων με τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, μέσω αποτελεσματικής συνεργασίας για την ενίσχυση της δημιουργικής έκφρασης 	<ul style="list-style-type: none"> • Μεγάλος αριθμός αναξιοποίητων ιστορικών κτηρίων που απειλούνται με κατάρρευση • Ιδιαίτερα υψηλό κόστος για την συντήρηση και αποκατάσταση των ιστορικών κτηρίων και την ανακατασκευή τους για φιλοξενία νέων χρήσεων • Συγκέντρωση κύριου όγκου πολιτιστικών εκδηλώσεων τους θερινούς μήνες • Μη επαρκείς οικονομικοί πόροι για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση πολιτιστικών δράσεων και προγραμμάτων
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Αξιοποίηση του ισχύοντος εθνικού και ευρωπαϊκού, νομικού, θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου για την χρηματοδότηση επενδυτικών σχεδίων, δράσεων και έργων σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς. • Προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς και αρχιτεκτονικής ταυτότητας μέσα από δράσεις ανάπλασης και επεμβάσεων αστικού σχεδιασμού στον Ιστορικό Τόπο της Ερμούπολης • Σχεδιασμός και υλοποίηση δράσεων για ταυτοποίηση της Σύρου ως κέντρου πολιτισμού • Διοργάνωση πολιτιστικών γεγονότων διεθνούς εμβέλειας • Ολοκληρωμένο πρόγραμμα τουριστικής ανάπτυξης Σύρου με τον σχεδιασμό εξειδικευμένων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (πολιτιστικός, θρησκευτικός και βιομηχανικός τουρισμός) • Ενίσχυση όλων των μορφών συνεργασίας και συμμετοχής σε δίκτυα • Δυνατότητα υποψηφιότητας της Ερμούπολης για ένταξή της στον κατάλογο της UNESCO υποστηριζόμενη από το Πρόγραμμα HERMES με τη βράβευσή του από το Europa Nostra • Διατήρηση και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στον τριτογενή τομέα μέσα από την ανάπτυξη εξειδικευμένων μορφών τουρισμού και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς • Στήριξη & προώθηση μορφών νεανικής επιχειρηματικότητας σε θέματα πολιτιστικής δημιουργικότητας 	<ul style="list-style-type: none"> • Έλλειψη εθνικής και κοινοτικής χρηματοδότησης για προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς • Υποβάθμιση πολιτιστικών υποδομών λόγω έλλειψης επενδύσεων • Καταστροφή ιστορικών κτηρίων λόγω μη συντήρησης

Πηγή: ΕΠ Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014, επιτόπια επίσκεψη, Ιδία επεξεργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗΣ ΣΥΡΟΥ

Για τις προτάσεις που παρουσιάζονται στη συνέχεια έχουν ληφθεί υπόψη, η γενική κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Σύρου και οι τρέχουσες συνθήκες, οι δυνατότητες και οι ευκαιρίες του νησιού, η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης του κτηριακού αποθέματος κυρίως μέσω του ψηφιακού προγράμματος «HERMES», η δυνατότητα φιλοξενίας νέων χρήσεων, η ελληνική και ευρωπαϊκή εμπειρία σε θέματα διαχείρισης πολιτιστικής κληρονομιάς και η επιτόπια επίσκεψή μου στην Ερμούπολη. Με βάση τα ανωτέρω οι προτάσεις που ακολουθούν διαχωρίζονται σε δύο κατηγορίες: η πρώτη ενσωματώνει τις προτάσεις που αφορούν κυρίως στην αξιοποίηση του κτηριακού αποθέματος, ενώ η δεύτερη περιλαμβάνει στοχευμένες προτάσεις για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Κατηγορία Ι. Προτάσεις αξιοποίησης και αναβάθμισης κτηριακού αποθέματος

Αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας των κληροδοτημάτων

Από την επιτόπια χαρτογράφηση και την παροχή πληροφοριών από τις αρμόδιες υπηρεσίες, διαπιστώθηκε ότι στην Ερμούπολη υπάρχει πλήθος αξιόλογων ακινήτων, που ανήκουν σε κληροδοτήματα - ιδρύματα της πόλης, μετά από παραχωρήσεις δωρητών, τα οποία θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν.

Στο παρελθόν - και με βάση σχετική ενημέρωση - είχε προϋπάρξει πρωτοβουλία για την αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας των κληροδοτημάτων, μέσω νέου ή υφιστάμενου ενιαίου φορέα, ενώ παράλληλα είχε προταθεί η δραστηριοποίηση εξειδικευμένου κοινοπρακτικού φορέα επαγγελματιών του κατασκευαστικού τομέα για την αποκατάσταση και συντήρηση της ακίνητης περιουσίας κάθε κληροδοτήματος.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, προτείνεται η ολοκλήρωση των διαδικασιών για τη δημιουργία φορέα για την προστασία και αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας του συνόλου των κληροδοτημάτων. Βασική αποστολή του, μεταξύ άλλων, θα είναι η μελέτη των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν στο σύνολο τους τα εν λόγω κληροδοτήματα και η διερεύνηση/εντοπισμός κατάλληλου χρηματοδοτικού σχήματος, που θα μπορούσε να επιτρέψει την υλοποίηση ολοκληρωμένου σχεδίου αποκατάστασής τους.

Ο στόχος θα είναι διττός: α) τα κτήρια μετά από εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης θα διασωθούν, ενισχύοντας την ιστορική αρχιτεκτονική κληρονομιά

της Ερμούπολης και β) τα κληροδοτήματα, μέσω της αξιοποίησης της ακίνητης περιουσίας τους, θα μπορέσουν να ενισχύσουν την αποστολή και το έργο τους, αλλά και να φιλοξενήσουν πιθανώς νέες χρήσεις, όπως για παράδειγμα πολιτιστικές, εκπαιδευτικές, τουριστικές και λοιπές δραστηριότητες στην πόλη, που κάτω από προϋποθέσεις, θα συνδράμουν στην τοπική ανάπτυξη.

Καθώς πολλά από τα κληροδοτήματα, είτε λόγω του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου λειτουργίας τους, είτε γιατί δεν διαθέτουν τους απαραίτητους πόρους, αδυνατούν να προχωρήσουν στην αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας τους, ο φορέας θα διερευνήσει το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας τους και κυρίως τη δυνατότητα ένταξης της «συλλογικής αυτής προσπάθειας» σε ειδικό χρηματοδοτικό πρόγραμμα, το οποίο θα μπορούσε να χρηματοδοτηθεί από εθνικούς πόρους, καθώς και από ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά σχήματα και κοινοτικές πρωτοβουλίες. Σημειώνεται ότι πολλά από τα ακίνητα των υπό εξέταση κληροδοτημάτων, όπως προκύπτει από την επιτόπια επίσκεψη (Χάρτης 19) χαρτογραφούνται στο ιστορικό κέντρο της πόλης και η αξιοποίησή τους θα συμβάλλει καθοριστικά στην επανένταξή τους στον αστικό ιστό, στην αναζωογόνηση και στην αναβάθμισή της, στη θωράκιση της πολιτιστικής κληρονομιάς της, καθώς και στη φιλοξενία νέων χρήσεων σε κομβικά σημεία της. Συνεπώς, μια από τις βασικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής της Ερμούπολης θα πρέπει να είναι η αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας των κληροδοτημάτων.

Παρεμβάσεις για τον εξωραϊσμό του κτηριακού αποθέματος

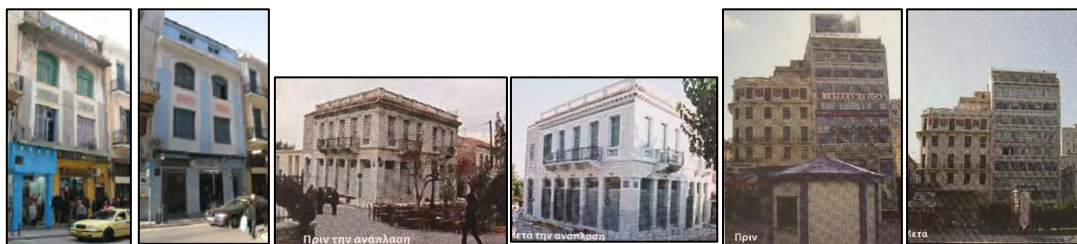
Στα πλαίσια της ανάδειξης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και με στόχο τον εξωραϊσμό του κτηριακού αποθέματος που συμβάλλει καθοριστικά στην εικόνα της πόλης, στην προβολή των ανταγωνιστικών της στοιχείων στον αστικό χώρο συμπεριλαμβάνονται δράσεις που εξωραϊζουν το κτηριακό απόθεμα μέσω ανακαινίσεων όψεων και αφαίρεσης πρόσθετων παρεμβάσεων και στοιχείων (όπως πχ. διαφημιστικές πινακίδες), καθώς και ενεργειών φωτισμού τόσο των κτηρίων όσο και στοιχείων του αστικού χώρου (Γοσποδίνη & Μπεριάτος, 2006).

Στο πλαίσιο της υλοποίησης παρεμβάσεων αναγέννησης και ανάπλασης στην Ερμούπολη προτείνεται ο σχεδιασμός προγράμματος αποκατάστασης όψεων αξιόλογων και διατηρητέων κτηρίων της πόλης με βάση την αρχική μορφή τους και την ανάδειξη του αρχιτεκτονικού και αισθητικού χαρακτήρα της πόλης. Έναυσμα για την πρόταση αυτή αποτέλεσε η μελέτη των καλών πρακτικών αντίστοιχων

προγραμμάτων του ΥΠΕΧΩΔΕ και των Δήμων Αθήνας, Πάτρας και Αμαρουσίου και ειδικότερα οι παρεμβάσεις που υλοποιήθηκαν στο Δήμο της Αθήνας.

Επισημαίνεται ότι το ΥΠΕΧΩΔΕ στα πλαίσια της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 υλοποίησε το «Πρόγραμμα Αισθητικής Αποκατάστασης - συντήρησης όψεων κτηρίων σε οδικούς άξονες και περιοχές ολυμπιακού ενδιαφέροντος» με στόχο τη βελτίωση της εικόνας της Αθήνας και τη διαμόρφωση του αστικού τοπίου. Οι περιοχές του προγράμματος αφορούσαν κτήρια κατά μήκος ολυμπιακών διαδρομών, κοντά σε ολυμπιακές εγκαταστάσεις, στον ολυμπιακό δακτύλιο και σε άλλα σημεία αυξημένων αστικών μετακινήσεων (www.ypeka.gr).

Επιπρόσθετα, ο Δήμος Αθηναίων σχεδίασε και υλοποίησε το πρόγραμμα «Πρόσοψη» με στόχο την αλλαγή της εικόνας και την αισθητική αναβάθμιση της πόλης, τη δημιουργία ενός νέου αστικού τοπίου, με δράσεις που προέβλεπαν, μεταξύ των άλλων, τη δυνατότητα επιδότησης των ιδιοκτητών ακινήτων για την αποκατάσταση των προσόψεων των κτηρίων και την ανάπλαση του περιβάλλοντος χώρου (www.cityofathens.gr).

Εικόνες 387-388. Παραδείγματα προγράμματος ανάπλασης προσόψεων κτηρίων.

Πηγή: www.prosopsi.gr.

Εικόνες 389-390. Ανάπλαση της όψης νεοκλασικού κτηρίου στη γωνία των Οδών Αιόλου και Πελοπίδα. Πηγή: Γοσποδίνη & Μπεριάτος (2006), σελ. 176.

Εικόνες 391-392. Αφαίρεση διαφημιστικών πινακίδων από τις όψεις των κτηρίων. Πηγή: Γοσποδίνη & Μπεριάτος (2006), σελ. 177.

Το πρόγραμμα με παρεμβάσεις σε περισσότερα από 4.000 κτήρια, υλοποιήθηκε μέσω κοινοπραξίας του Δήμου της Αθήνας με φορείς όπως την Πανελλήνια Ομοσπονδία Ιδιοκτητών, το Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο και την Αναπτυξιακή Εταιρία του Δήμου Αθηναίων. Ακόμη, υλοποιήθηκε το Πρόγραμμα «Χορηγικό» του Δήμου Αθηναίων που συμπεριλάμβανε χορηγίες και καινοτομικά σχέδια σύμπραξης με την επιχειρηματική κοινότητα της ευρύτερης περιοχής (επιχειρήσεις, ιδιώτες, ΜΚΟ) και ολοκληρώθηκε η αποκατάσταση των προσόψεων των κτηρίων σε 5 πλατείες, Παγκρατίου, Χίλτον (Ιλίσια), Αθ. Κανελλοπούλου (Αμπελόκηποι), Δεξαμενής (Κολωνάκι) και Βαρβακείου Αγοράς (Χατζηδάκη & Καραγιάννη, 2017).

Στην περίπτωση της Ερμούπολης και λόγω της πληθώρας των κτισμάτων που υπάρχουν στην πόλη και τα οποία, όπως έχει ήδη αναφερθεί, έχουν καταγραφεί πλήρως στο πρόγραμμα HERMES, θα δοθεί η δυνατότητα να πραγματοποιηθούν παρεμβάσεις στις προσόψεις με βάση τα ειδικότερα ιστορικά στοιχεία και το είδος του κάθε κτηρίου. Το πρόγραμμα θα προβλέπει ειδικά μέτρα για τη χρηματοδότηση, την επιδότηση, την τεχνική και νομική υποστήριξη των συμμετεχόντων και θα ορίζει συγκεκριμένα ποσοστά επιδότησης σε σχέση με το είδος των κτηρίων (ιστορικών, διατηρητέων, παραδοσιακών κ.ά.) με βάση την εμπειρία των βέλτιστων πρακτικών όπως προαναφέρθηκαν. Θα προβλέπει επίσης δράσεις για την αφαίρεση όλων των πρόσθετων παρεμβάσεων (όπως για παράδειγμα διαφημιστικές πινακίδες ή γκράφιτι) και ανάδειξη των στοιχείων των κτηρίων (διακοσμητικά στοιχεία, λιθοδομή, παράθυρα, πόρτες, κιγκλιδώματα κ.ά.).

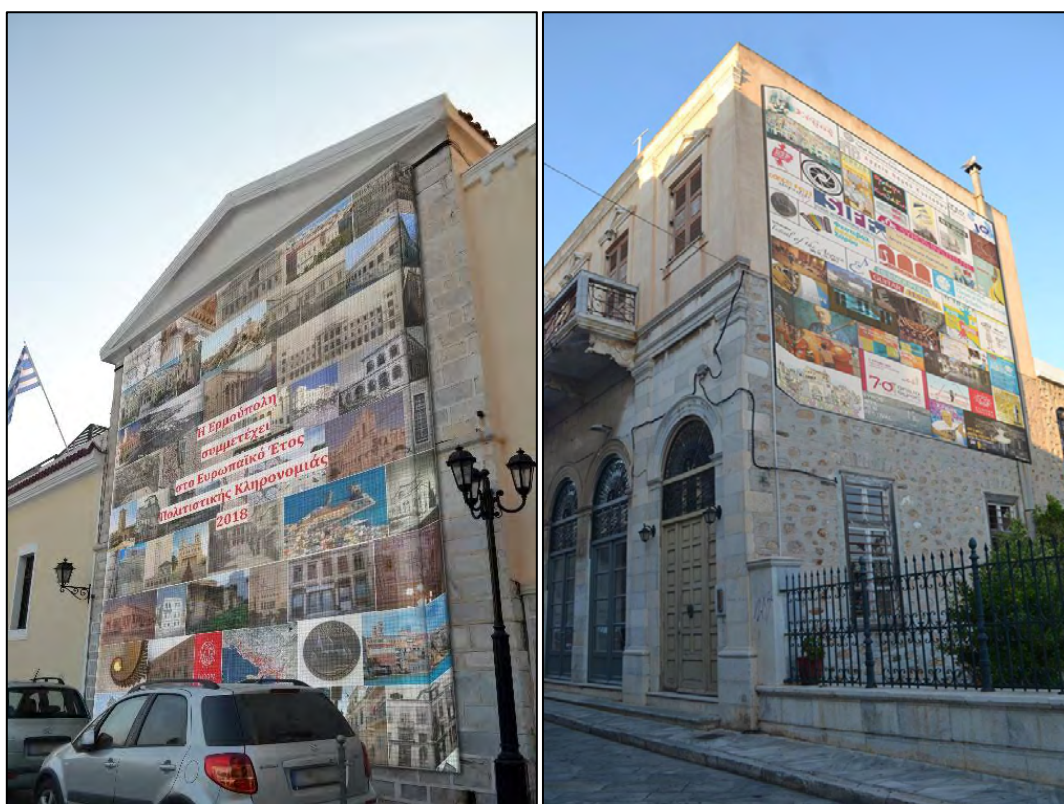

Εικόνες 393-402. Παραδείγματα εξωραϊσμού κτηρίων πριν και μετά.
Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Ιδία επεξεργασία.

Εκτός των ανωτέρω θα μπορούσαν να προβλεφθούν ολοκληρωμένες παρεμβάσεις για τον φωτισμό ιστορικών κτηρίων, μνημείων, αρχοντικών, δημοσίων χώρων και άλλων στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ερμούπολης με στόχο την ανάδειξή τους σε συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα και στο πλαίσιο προγραμματισμού σε συνεργασία με ειδικούς φορείς, αλλά και με βάση την προϋπάρχουσα εμπειρία, όπως για παράδειγμα τις δράσεις του Eye's Walk Festival και του Διεθνούς Φεστιβάλ Κινούμενων Σχέσεων "Animasyros". Οι δράσεις αυτές θα μπορούσαν να κορυφώνονται κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών με τη διοργάνωση του μεγαλύτερου αριθμού των επιστημονικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων, αλλά και της μεγαλύτερης επισκεψιμότητας στην πόλη, σηματοδοτώντας την «σύσσωμη» συμμετοχή όλων στο πολιτιστικό γίγνεσθαι.

Συμπληρωματικά, σε περίπτωση κτηρίων που δεν χρησιμοποιούνται, προτείνεται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και μέχρι την πλήρη αποκατάσταση και συντήρησή τους, η τοποθέτηση ειδικών επικοινωνιακών εκτυπώσεων - καμβάδων που θα επικοινωνούν δράσεις προβολής και ευαισθητοποίησης για θέματα, σε συνεργασία με τους φορείς της πόλης και το δημιουργικό και πολιτιστικό τομέα. Οι παρεμβάσεις θα μπορούσαν να αναφέρονται στην αρχική μορφή του κτηρίου, σε άλλες καλλιτεχνικές εικόνες, όπως στον πλούσιο διάκοσμο από οροφωγραφίες αρχοντικών, σε δραστηριότητες πολιτιστικών διοργανώσεων και φορέων της πόλης, και να επικεντρώνονται επίσης σε μηνύματα που θα πολλαπλασιάζουν το πολιτιστικό γίνεσθαι, θα στηρίζουν και θα ενισχύουν το city branding της Ερμούπολης.

Εικόνες 403-404. Παραδείγματα τοποθέτησης επικοινωνιακών εκτυπώσεων σε κτήρια.
Πηγή: Προσωπικό αρχείο, Ιδία επεξεργασία.

Σε μια πολιτισμική πόλη, όπως είναι η Ερμούπολη, θα πρέπει να ενισχυθεί ο σχεδιασμός προγραμμάτων προβολής της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας στους δημόσιους χώρους της, τις πλατείες, τους δρόμους και τα σοκάκια. Η δραστηριοποίηση του Πανεπιστημίου Αιγαίου, μέσω της υποστήριξης τεχνολογικών και καινοτομικών μέσων, σε πλήρη συνέργεια με τους αρμόδιους φορείς, τους εκπροσώπους της δημιουργικής και καλλιτεχνικής παραγωγής, αλλά και της τοπικής κοινωνίας και τους

νέους, θα σηματοδοτούσαν την ενίσχυση των ενεργειών σε επιλεγμένες διαδρομές και τόπους της πόλης.

Θερμοκοιτίδα πολύ μικρών επιχειρήσεων δημιουργικού και πολιτιστικού τομέα

Σήμερα, η ευρωπαϊκή βιομηχανία πολιτισμού και δημιουργικότητας έχει επιδείξει δυναμική πορεία, παρά την οικονομική κρίση, με ιδιαίτερα υψηλές προσδοκίες και προοπτικές για την απασχόληση των νέων και την ενίσχυση της πολιτιστικής πολυμορφίας.

Με βάση την πρόταση του προγράμματος - πλαισίου «Δημιουργική Ευρώπη», ως πολιτιστικός και δημιουργικός τομέας ορίζεται «...κάθε τομέας του οποίου οι δραστηριότητες βασίζονται σε πολιτισμικές αξίες και/ή αποτελεί προϊόν καλλιτεχνικής και δημιουργικής έκφρασης ... περιλαμβάνουν τη δημιουργία, την παραγωγή, τη διάδοση και τη διατήρηση αγαθών και υπηρεσιών που ενσωματώνουν πολιτιστικές, καλλιτεχνικές ή δημιουργικές εκφράσεις, καθώς και συναφείς λειτουργίες όπως η εκπαίδευση, η διαχείριση ή η ρύθμιση. Οι τομείς του πολιτισμού και της δημιουργικότητας περιλαμβάνουν ιδίως την αρχιτεκτονική, τα αρχεία και τις βιβλιοθήκες, τα καλλιτεχνικά, τα οπτικοακουστικά μέσα (συμπεριλαμβανομένου του κινηματογράφου, της τηλεόρασης, των βιντεοπαιχνιδιών και των πολυμέσων), την πολιτιστική κληρονομιά, το σχέδιο, τα φεστιβάλ, τη μουσική, τα έντυπα, συμπεριλαμβανομένων και των ψηφιακών εκδόσεων, της τυπογραφίας και της γραφιστικής» (European Commission, 2011, σ. 14).

Εικόνα 405. Πολιτιστική Δημιουργία. Πηγή: www.asef.org.

Στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της νέας χρηματοδοτικής περιόδου 2014 - 2020, οι δύο κύριοι άξονες παρέμβασης στον πολιτισμό αφορούν στην πολιτιστική κληρονομιά και στην ανάπτυξη και προώθηση της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Στην Ερμούπολη, η φιλοξενία και η ανάπτυξη δραστηριοτήτων του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα θα έχει άμεση συνέργεια με την πολιτιστική κληρονομιά, το ιδιαίτερα πλούσιο πολιτιστικό γίγνεσθαι, τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και τη

λειτουργία του Τμήματος Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων & Συστημάτων. Η δημιουργία θερμοκοιτίδας πολύ μικρών επιχειρήσεων (έως 10 άτομα), σε διαθέσιμο κτηριακό απόθεμα της πόλης, ειδικών προδιαγραφών (υποδομές - ειδικές υπηρεσίες συλλογικής υποστήριξης) και πλέγματος χώρων, θα αποτελέσει στέγη παροχής υπηρεσιών και δημιουργίας προϊόντων νέων καλλιτεχνών, χειροτεχνών και ειδικών πληθυσμιακών ομάδων. Η φιλοξενία και συστέγαση θα διευκολύνει τη συνεργασία δημιουργικού και πολιτιστικού τομέα, ως χώρου ανταλλαγής εμπειριών και τεχνογνωσίας (Λαζαρέτου, 2014). Η ανάπτυξη πολιτιστικών προϊόντων και υπηρεσιών, με ποιοτικά κριτήρια και πιστοποιημένες διαδικασίες, θα μπορούσε να υποστηριχθεί από το πανεπιστημιακό τμήμα της πόλης, ενώ προγράμματα νεανικής επιχειρηματικότητας με ειδική στόχευση μέσω της παροχής κινήτρων θα μπορούσαν να συνδράμουν καταλυτικά στα πρώτα χρόνια της προσπάθειας των δημιουργών της θερμοκοιτίδας.

Η ένταξη μορφών πολιτιστικής επιχειρηματικότητας στην ευρύτερη αναπτυξιακή στρατηγική, σε σχέση με τον πολιτισμό και την πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί επιλογή για την οικονομική ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, καθώς τα άτομα που ασχολούνται στον συγκεκριμένο τομέα, μεμονωμένα ή σε θερμοκοιτίδες, μέσα από τις δημιουργίες τους εμπνέονται από τα ιδιαίτερα σημαντικά στοιχεία του τόπου τους, αλλά τα επηρεάζουν πολλές φορές και συνεισφέρουν στην αναζωογόνηση του τόπου, στην αύξηση της απασχόλησης και του εισοδήματος και στην ενίσχυση της δημιουργικότητας διαφορετικών ομάδων και φορέων μέσα από την κοινή συνιστώσα του πολιτισμού.

Παραγωγή προϊόντων εμπνευσμένων από την αρχιτεκτονική και πολιτιστική κληρονομιά της Ερμούπολης

Εικόνα 406. Τα γυαλιά Κοή με στοιχεία από τις οροφωγραφίες του Αρχοντικού Κοή.

Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Εικόνες 407-408. Φωτογραφίες των γυαλιών Κοή. Πηγή: Προσωπικό αρχείο κ. Σ.Κοή.

Η οικογένεια Κοή εμπνευσμένη από την οροφωγραφία του κτηρίου, όπου στεγάζεται το κεντρικό κατάστημα των Οπτικών Σταύρος Κοής (Μέγαρο Νικολαΐδη)

και με αφορμή τη συμπλήρωση 30 χρόνων λειτουργίας, δημιούργησε μια συλλεκτική έκδοση γυαλιών ηλίου που απεικονίζει τμήματα από την οροφωγραφία του αρχοντικού.

Με βάση σχετική ενημέρωση, ένα σημαντικό στοιχείο που θα πρέπει να τονιστεί είναι ότι μέρος των εσόδων από τις πωλήσεις των προϊόντων αυτών αποδίδεται για την στήριξη της προσπάθειας ένταξης της Ερμούπολης στον Κατάλογο των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO.

Δίκτυο φοιτητικών εστιών

Δημιουργία μικρής κλίμακας χώρων φιλοξενίας φοιτητών

Η δημιουργία φοιτητικών εστιών μικρής κλίμακας, σε σημεία που γειτνιάζουν με τα πανεπιστημιακά κτήρια, θα μπορούσε να παρέχει τη δυνατότητα διαμονής φοιτητών που σπουδάζουν στο νησί, αλλά και φοιτητών που επισκέπτονται την Ερμούπολη, στο πλαίσιο εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ανταλλαγών, συμμετοχής σε συνέδρια, ημερίδες, διεθνή φεστιβάλ κ.ά. Συμπληρωματικά, οι χώροι θα μπορούσαν να δράσουν ως χώροι φιλοξενίας για εκδηλώσεις του Τμήματος, όπως θερινά τμήματα, σεμινάρια, εκθέσεις, εργαστήρια και συνέδρια.

Δημιουργία φοιτητικής εστίας και εκπαιδευτικού & πολυπολιτιστικού χώρου στο Λοιμοκαθαρήριο - Λαζαρέττα

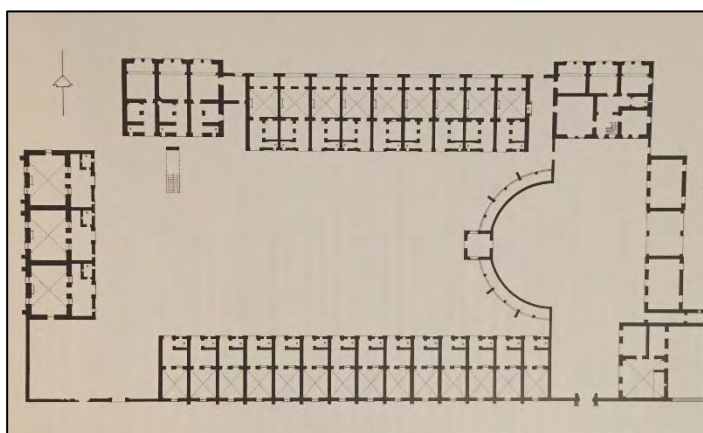
Όπως έχει προαναφερθεί το Λοιμοκαθαρήριο αποτελεί στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς της Σύρου και έως σήμερα παραμένει αναξιοποίητο με ιδιαίτερα προβλήματα, τόσο στο κτήριο αυτό καθεαυτό, όσο και στον περιβάλλοντα χώρο. Προτείνεται η αποκατάσταση του και η μετατροπή του σε πανεπιστημιακό και πολυπολιτιστικό χώρο, οριοθετώντας νέα δεδομένα και προοπτικές με τη λειτουργία του ως φοιτητική εστία του πανεπιστημιακού τμήματος, αλλά και την φιλοξενία φοιτητών και επιστημόνων - ερευνητών, που επισκέπτονται την Ερμούπολη στα πλαίσια διακρατικών προγραμμάτων και ανταλλαγών.

Με την προτεινόμενη νέα χρήση, αναμένεται η αναβάθμιση της ευρύτερης περιοχής, ενώ δίδεται διέξοδος στην περαιτέρω επιβάρυνση της πόλης με νέο οικιστικό συγκρότημα για στέγαση νέων χρήσεων και υπηρεσιών. Η αποκατάσταση του κτηρίου θα αποτελέσει έναν ακόμη κρίκο στην πολιτιστική και εκπαιδευτική υποδομή του νησιού, που ήδη φιλοξενεί εκπαιδευτικές και πολιτιστικές χρήσεις σε ιστορικά κτήρια και βιομηχανικά κελύφη, ενώ θα δημιουργήσει επιπλέον συνέργειες με το σύνολο των

επιστημονικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων που διοργανώνονται καθόλη τη διάρκεια του έτους.

Υπάρχει όμως και η σημειολογική αξία για την αξιοποίηση του συγκεκριμένου κτηριακού αποθέματος, το οποίο από την ίδρυσή του φιλοξένησε διαδοχικά πολλές και διαφορετικές χρήσεις, με έμφαση στον άνθρωπο και στις διαφορετικές καταστάσεις που λόγω των ιστορικών συγκυριών έπρεπε να αντιμετωπίσει, με τη σημερινή πρόταση να εστιάζει στην εκπαιδευτική και πολιτιστική χρήση φοιτητών, επιστημόνων, ερευνητών, επισκεπτών και της τοπικής κοινωνίας.

Εικόνα 409. Κάτοψη αρχικού σχεδίου Λοιμοκαθαρτηρίου.

Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ. 111.

Δημιουργία ξενώνων και τουριστικών καταλυμάτων ειδικού σκοπού

Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται η χρήση κτηριακού αποθέματος, για τη δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων ειδικού σκοπού και προδιαγραφών, συμπληρωματικού της υφιστάμενης τουριστικής υποδομής, που θα εναρμονίζεται πλήρως με το αρχιτεκτονικό και φυσικό περιβάλλον της. Η επιλογή των προς χρήση κτισμάτων από το ψηφιακό πρόγραμμα HERMES θα γίνει με συγκεκριμένα κριτήρια, σε άμεση σχέση με τις προτεραιότητες των τοπικών σχεδίων και την ειδική νομοθεσία για την ίδρυση και λειτουργία τουριστικών καταλυμάτων. Στόχος της πρότασης αυτής είναι, μεταξύ άλλων, η προσέλκυση και φιλοξενία ειδικών πληθυσμιακών ομάδων - στόχων, όπως νέοι, περιηγητές που συμμετέχουν στις πολιτιστικές διαδρομές της πόλης, άτομα τρίτης ηλικίας, κ.ά. Με την πρόταση αυτή επιδιώκεται η διαφοροποίηση και συμπλήρωση των υφιστάμενων ξενοδοχειακών καταλυμάτων του νησιού με σκοπό την προσέλκυση τουριστών και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Κατηγορία II. Στοχευμένες προτάσεις για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ερμούπολης

Ένταξη της Ερμούπολης στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO

Η ένταξη της Ερμούπολης, ως τόπου παγκόσμιου πολιτιστικού ενδιαφέροντος στον κατάλογο της UNESCO αναμένεται να έχει πολλαπλά, πολυεπίπεδα και ποιοτικά οφέλη για το νησί, με όρους βιωσιμότητας σε αναπτυξιακό, οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο, ενώ θα δράσει καταλυτικά και στο city branding δίνοντας ώθηση στη διεθνή αναγνωσιμότητα του. Συμπληρωματικά αναφέρεται ότι η πολιτιστική κληρονομιά θα θωρακιστεί (δράσεις αποκατάστασης, συντήρησης και ανάδειξης) μέσω των επιχειρησιακών κατευθυντήριων αρχών της UNESCO, αλλά και των συνεργειών εθνικών και ευρωπαϊκών παρεμβάσεων, ώστε να διατηρηθεί αλώβητη και να μεταβιβαστεί στις επερχόμενες γενιές. Όπως αναφέρεται στο ΕΠ του Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014, καλύπτονται 5 από τα 10 κριτήρια που θέτει η UNESCO, και ειδικότερα τα Κριτήρια 2, 3, 4, 5 και 6.

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο που δρα καταλυτικά στην υποψηφιότητα της Ερμούπολης είναι η απονομή στο Δήμο Σύρου - Ερμούπολης το 2015 του Βραβείου Πολιτιστικής Κληρονομιάς Europa Nostra, για το Σύστημα Ψηφιακής Διαχείρισης Ιστορικών Κτηρίων της Ερμούπολης (HERMES). Μέσω της ευρωπαϊκής αυτής διάκρισης ενισχύεται η υποψηφιότητα της πόλης καθώς υπάρχει διασύνδεση μεταξύ πόλεων που έχουν ήδη βραβευθεί και είναι ενταγμένες στον κατάλογο, ενώ η Ερμούπολη θωρακίζει τους δεσμούς της με δίκτυα πόλεων, φορέων και οργανισμών πολιτιστικής διάστασης σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Μέσα από ένα διαρκές πλέγμα επιστημονικών παρεμβάσεων σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς, την πανεπιστημιακή κοινότητα της χώρας, αλλά και σε διεθνές επίπεδο, έχει αναδειχθεί η υποστήριξη της Ερμούπολης και οι προσπάθειες επικεντρώνονται στην εξασφάλιση του συνόλου των προαπαιτούμενων, όπως τίθενται από την UNESCO.

Πολιτιστικός τουρισμός και πολιτιστικές διαδρομές

Το μοναδικό τοπίο - περιβάλλον και η φυσιογνωμία της ιστορικής Ερμούπολης, όπως εξελίχθηκε και διαμορφώθηκε στο πέρασμα του χρόνου, ένας ουσιαστικά «ενοποιημένος πολιτιστικός χώρος», αποτελεί παράγοντα προσέλκυσης επισκεπτών. Επομένως για τη Σύρο, η ανάπτυξη του τουρισμού και ειδικότερα του πολιτιστικού

τουρισμού, θα αποτελούσε ένα ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο για την τοπική ανάπτυξη, με την προϋπόθεση σχεδιασμού και υλοποίησης ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης με έμφαση στην ταυτότητα και στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Σύρου.

Αυτό ενισχύεται και από το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια, οι επισκέπτες - περιηγητές ενδιαφέρονται να ικανοποιήσουν, στα πλαίσια της τουριστικής τους διαδρομής, ένα ευρύτερο πλέγμα αναζητήσεων, όπως για παράδειγμα η τοπική κουλτούρα και η συμμετοχή τους σε πολιτιστικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις (Fusco Girard & Nijkamp, 2009).

«Ο πολιτιστικός τουρισμός δεν καλύπτει μόνο την κατανάλωση των πολιτιστικών προϊόντων του παρελθόντος, αλλά και του σύγχρονου πολιτισμού ή τον τρόπο ζωής ενός λαού ή μιας περιοχής ... μπορεί συνεπώς να θεωρηθεί ότι καλύπτει τόσο τον τουρισμό κληρονομιάς (σε σχέση με τα τεχνουργήματα του παρελθόντος), όσο και τον τουρισμό για τα καλλιτεχνήματα (που σχετίζονται με τη σύγχρονη πολιτιστική παραγωγή ... μια μετατόπιση από την μονοδιάστατη οπτική περιήγηση και οπτική συμβολική κατανάλωση της υλικής κληρονομιάς (ιστορικών τοποθεσιών, μνημείων, μουσείων) στην περιήγηση σε βιώματα και αισθήσεις που προσδιορίζουν την άυλη κληρονομιά (τέχνες, γλώσσες, μουσικές, φεστιβάλ, γαστρονομία)» (Νάζου, 2015, σσ. 5-6, 9).

Στην Ερμούπολη όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, τόσο η κτισμένη πολιτιστική κληρονομιά, που είναι ενεργά παρούσα σήμερα στην ζωή του τόπου, όσο και η πληθώρα φορέων σε πολιτιστικό και καλλιτεχνικό επίπεδο δημιουργεί τις προϋποθέσεις εκείνες για την επίτευξη αποτελεσμάτων συνέργειας στον πολιτιστικό τουρισμό. Η τοπική κοινωνία μπορεί επίσης να δράσει καταλυτικά στην ανάπτυξη του, τόσο με τη φιλοξενία, όσο και με τη συμμετοχή της αυτής καθεαυτής στα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης και στην πολιτιστική ανάπτυξή της. Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί για την πόλη και την τοπική κοινωνία μια υπόθεση που αφορά όλους.

Οι πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν χαρτογράφηση περιηγήσεων με συγκεκριμένο θεματικό αντικείμενο και ένα από τα βασικότερα μέσα της ανάπτυξης πολιτιστικού τουρισμού. Η χαρτογράφηση πολιτιστικών διαδρομών στην Ερμούπολη, ενός ταξιδιού στην κτισμένη και άυλη πολιτιστική κληρονομιά της θα ενίσχυε σημαντικά την προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού σε αρμονική σχέση με το αστικό τοπίο.

Οι διαδρομές, είτε με χρήση δημοτικών ποδηλάτων, είτε πεζή, είτε με παλιού τύπου άμαξες με άλογα, θα οριοθετούνται με πολύγλωσσες σημάνσεις εικαστικού

σχεδιασμού νέων δημιουργών με έμφαση στο city branding, με την διάθεση στους συμμετέχοντες οπτικοακουστικού υλικού, πολυμέσων, διαδικτυακών εφαρμογών, εικονικής πραγματικότητας (Κόνσολα, 2013) σε διαφορετικές γλώσσες, ενώ οι περιηγητές θα μπορούσαν να διευκολύνονται ή να συνοδεύονται από εθελοντές ξεναγούς, όπως για παράδειγμα τους Μικρούς Ξεναγούς.

Προς χρήση των πολιτιστικών διαδρομών θα πρέπει να σχεδιαστεί και να εκτυπωθεί ειδικό πολύγλωσσο ενημερωτικό φυλλάδιο, καθώς και χάρτες σε συνεργασία με τους φορείς του τόπου και τους νέους δημιουργούς, το οποίο θα περιλαμβάνει αναλυτική ενημέρωση για τα ιστορικά και πολιτιστικά στοιχεία της πόλης και τα ειδικότερα στοιχεία της κάθε διαδρομής, πάντα στο πλαίσιο των επικοινωνιακών στοιχείων του city branding.

Η χάραξη των πολιτιστικών διαδρομών θα αποτελέσει ολοκληρωμένο πρόγραμμα διαχείρισης, με βάση την ιδιαιτερότητα των πληθυσμών στόχων, όπως για παράδειγμα παιδιά, νέοι, ενήλικες, περιηγητές έλληνες και αλλοδαποί, άτομα με ειδικές ικανότητες κ.ά., ενώ σημαντικό ρόλο για την επιτυχή υλοποίηση του εγχειρήματος θα διαδραματίσει η δημιουργία ολοκληρωμένου σχεδίου δημοσιότητας και προβολής σε έντυπη και διαδικτυακή μορφή.

Κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό οι πολιτιστικές διαδρομές να λειτουργούν σε ετήσια βάση, αλλά με ιδιαίτερη ένταση και επισκεψιμότητα κατά τη διάρκεια διοργάνωσης του πολιτιστικού προγράμματος της πόλης και πιο συγκεκριμένα, από τον Ιούνιο έως τον Οκτώβριο. Από τη μελέτη του απολογισμού δράσεων της Δημοτικής Αρχής Σύρου - Ερμούπολης των τελευταίων ετών, όσον αφορά στη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων, γίνεται φανερό ότι και σε άλλες εποχές του χρόνου (Χριστούγεννα, Απόκριες, Πάσχα κ.ά.) δίδεται η δυνατότητα διοργάνωσης πολιτιστικών, στοχευμένων ανά κατηγορία, διαδρομών.

Αναλυτικά προτείνεται οι πολιτιστικές διαδρομές να χαρτογραφηθούν ως ακολούθως:

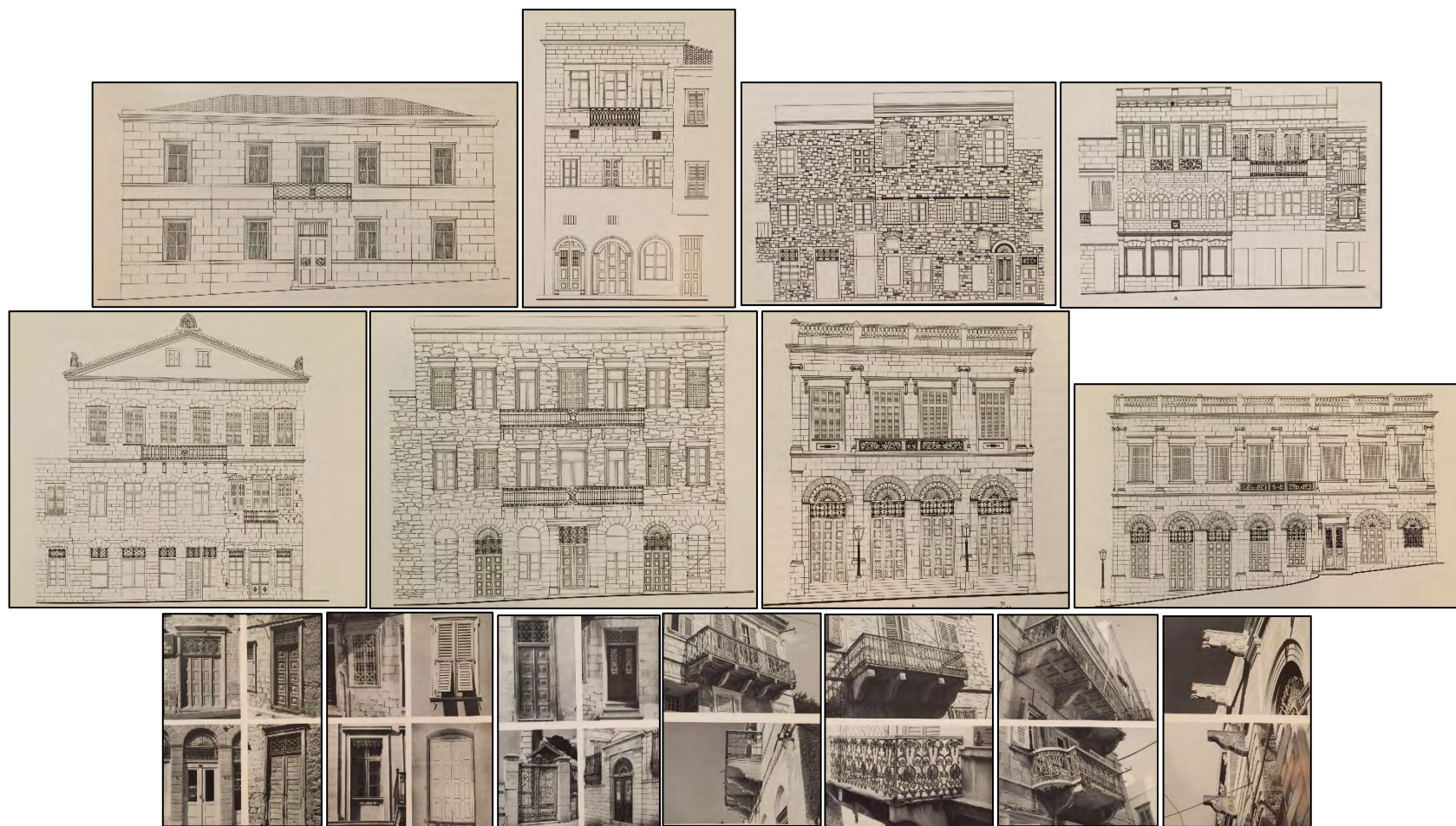
- διαδρομή αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, με τη δυνατότητα επίσκεψης στα μνημειακά αρχιτεκτονικά στοιχεία της πόλης και της ευρύτερης περιοχής
  - *μεγαλόπρεπων δημόσιων κτηρίων, που έχουν συντηρηθεί και αποκατασταθεί και προσδίδουν στην πόλη έναν εντελώς ξεχωριστό χαρακτήρα: Δημαρχείο Ερμούπολης - Πλατεία Μιαούλη, Δημοτικό Θέατρο Απόλλων, «Λέσχη Ελλάς» - Πνευματικό Κέντρο Δήμου Σύρου - Ερμούπολης, Αρχοντικό*

Τσιροπινά - Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, Αρχοντικό Βελισσαρόπουλου - Εργατικό Κέντρο Σύρου, Αρχοντικό Πρασακάκη - Επιμελητήριο Κυκλάδων, Τμήμα Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων Πανεπιστημίου Αιγαίου, Λοιμοκαθατήριο.

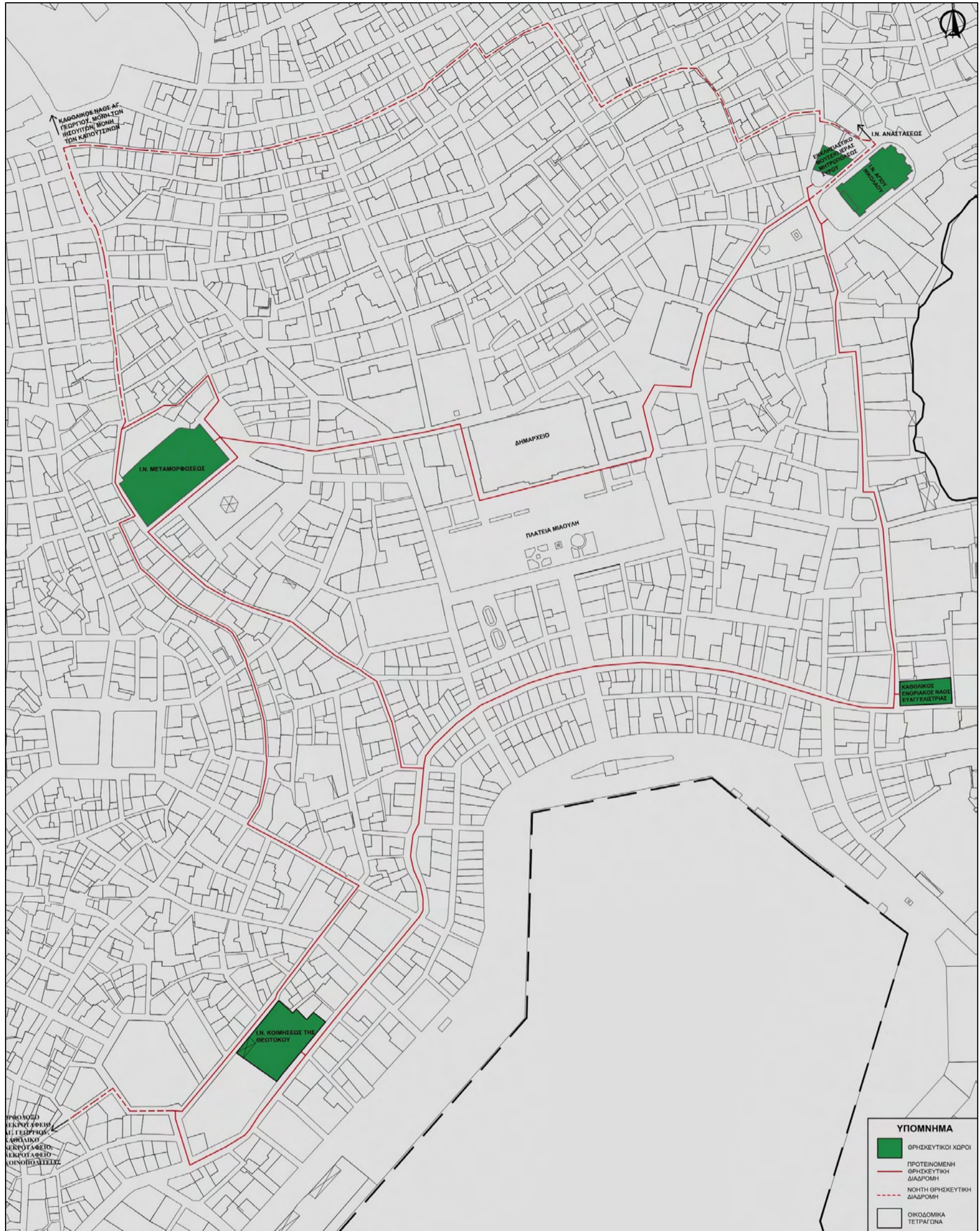
Χάρτης 21. Προτεινόμενη πολιτιστική διαδρομή δημόσιων κτηρίων. Πηγή: στοιχεία υποβάθρου από Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών & Υπηρεσιών Δόμησης, Τμήμα Πολεοδομικού Σχεδιασμού, Δήμος Σύρου - Ερμούπολης, Ιδία επεξεργασία.

- ο νεοκλασικών και αρχοντικών Ερμούπολης. Ειδικότερα προτείνεται η δημιουργία δικτύου νεοκλασικών και αρχοντικών που θα αποτελούσαν επισκέψιμους κόμβους της διαδρομής με βάση συγκεκριμένο πρόγραμμα, ως διαδικασία Open House, ώστε οι περιηγητές να θαυμάσουν από κοντά τα εξαιρετικά αρχιτεκτονικά και διακοσμητικά τους στοιχεία. Η ενέργεια αυτή θα δράσει διττά, ως πόλος ευαισθητοποίησης για την αναγκαιότητα προστασίας και συντήρησης του αρχιτεκτονικού αυτού πλούτου, ενώ θα ενισχύει σημαντικά το city branding της πόλης. Στη συνέχεια, παρατίθενται όψεις αρχοντικών όπως παρουσιάζονται από τους Τραυλό & Κόκκου (1980), ως μια «νοητή χαρτογράφηση» της προτεινόμενης διαδρομής νεοκλασικών και αρχοντικών της πόλης.

Εικόνα 410. «Νοητή» Πολιτιστική Διαδρομή Νεοκλασικών & Αρχοντικών. Πηγή: Τραυλός & Κόκκου (1980), σελ. 159, 162, 163 (2), 167, 175, 180, 181, ΠΙΝ 55, 66, 67, 68, 69, 70, 72.

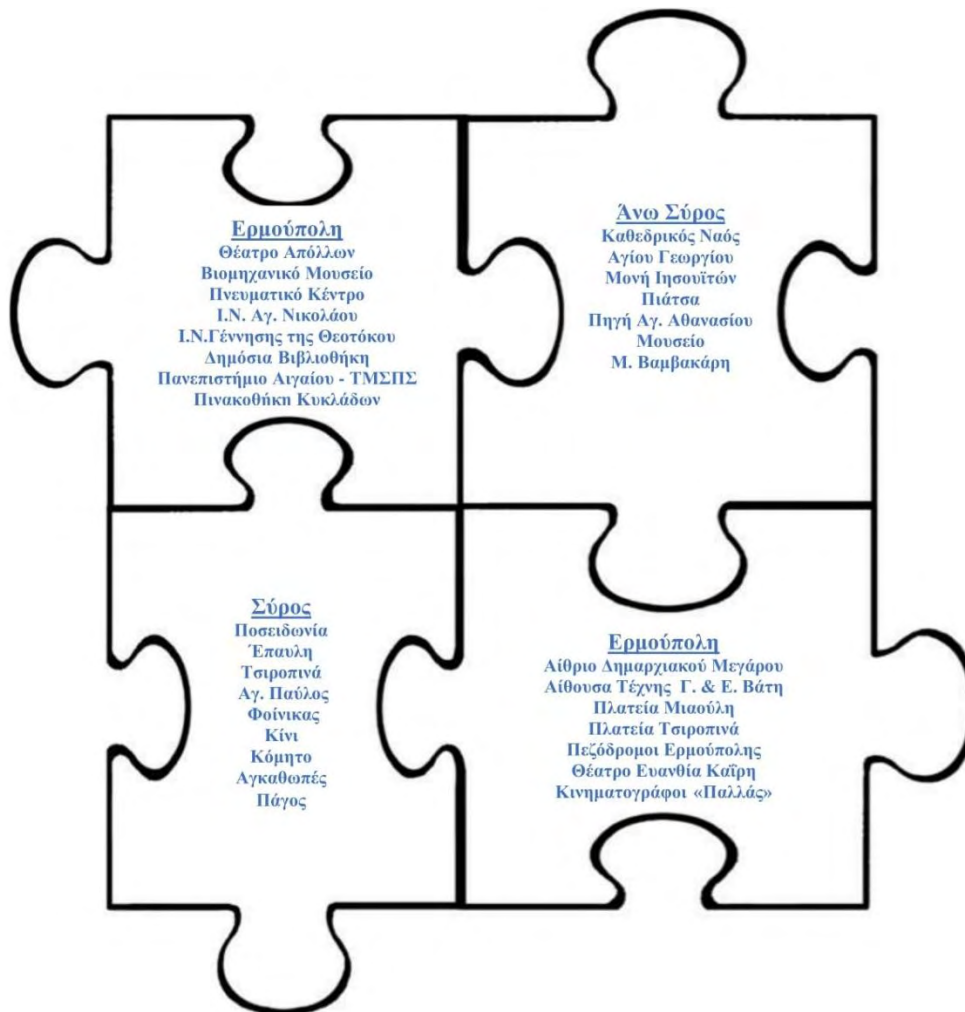
- Θρησκευτική και προσκυνηματική διαδρομή. Στο νησί της Σύρου απαντάται η συνύπαρξη της ορθοδοξίας και του καθολικισμού, με την ύπαρξη μοναδικών θρησκευτικών χώρων, εκκλησιών και μοναστηριών με σημαντικά θρησκευτικά, ιστορικά, πολιτιστικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία. Η ενίσχυση της επισκεψιμότητας της διαδρομής αυτής θα δράσει καταλυτικά στην ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού, τόσο σε εσωτερικό, όσο και σε διακρατικό επίπεδο, σε συνεργασία και με άλλα νησιά των Κυκλάδων. Στα πλαίσια της διαδρομής προτείνονται ενδεικτικά ως κόμβοι: ο Μ.Ν. Μεταμόρφωση του Σωτήρος, οι Ι.Ν. Αγίου Νικολάου, Ι.Ν. Κοίμησης της Θεοτόκου, Καθολικός Ενοριακός Ναός Ευαγγελίστριας, Άγιος Γεώργιος (Άνω Σύρος), αλλά και πολλοί άλλοι ναοί, με ιδιαίτερα στοιχεία, όπως τοιχογραφίες, αγιογραφίες, θρησκευτικό διάκοσμο, φορητές εικόνες, κ.ά. Ιδιαίτερα σημαντικό κόμβο αποτελεί η επίσκεψη στο Ορθόδοξο Νεκροταφείο Αγ. Γεωργίου και στα ταφικά μνημεία, καθώς και στο Καθολικό Κοιμητήριο και το Κοιμητήριο της Κοινοπολιτείας. Η διαδρομή συμπληρώνεται με τις επισκέψεις των περιηγητών στο Εκκλησιαστικό Μουσείο Ιεράς Μητροπόλεως Σύρου καθώς και σε Ιερές Μόνες, όπως η Μονή των Ιησουϊτών και η Μονή των Καπουτσίνων στην Άνω Σύρο, με ιδιαίτερα σημαντικά ιστορικά αρχεία.

Χάρτης 22. Προτεινόμενη θρησκευτική και προσκυνηματική διαδρομή. Πηγή: στοιχεία υποβάθρου από Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών & Υπηρεσιών Δήμου, Τμήμα Πολυαποδομικού Σχεδιασμού, Δήμος Σύρου - Ερμούπολης, ίδια επεξεργασία.

- Διαδρομή επιστημονικών και πολιτιστικών θεσμών, που αφορά εκδηλώσεις και τόπους της Ερμούπολης, της Άνω Σύρου, αλλά και περιοχών του νησιού που εναλλάσσονται, φιλοξενώντας κάθε χρόνο το σύνολο του επιστημονικού και πολιτιστικού γίνεσθαι. Η πολιτιστική διαδρομή στην Ερμούπολη κρίνεται εξαιρετικά σημαντική, καθώς κορυφαίο ρόλο διαδραματίζει και το επιστημονικό και πολιτιστικό κεφάλαιο, μέσα από τη διοργάνωση επιστημονικών, πολιτιστικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, σεμιναρίων, συναντήσεων με τη μαζική συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, μέσα από μια πλειάδα πολιτιστικών φορέων. Στο πλαίσιο αυτό, ο οδικός χάρτης όλων των εκδηλώσεων ανάγεται από μόνος του σε πολιτιστική διαδρομή και μάλιστα με «στάσεις» διεθνείς, πολυποίκιλες, «πολύχρωμες», ενισχύοντας το ρόλο του πολιτιστικού τουρισμού με την ευρύτερη έννοια και παρέχοντας στον περιηγητή της Ερμούπολης, Έλληνα και αλλοδαπό, μια διαφορετική εμπειρία.

Διάγραμμα 12. Πολιτιστική διαδρομή επιστημονικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων - χώροι διοργάνωσης. Ϊδία επεξεργασία.

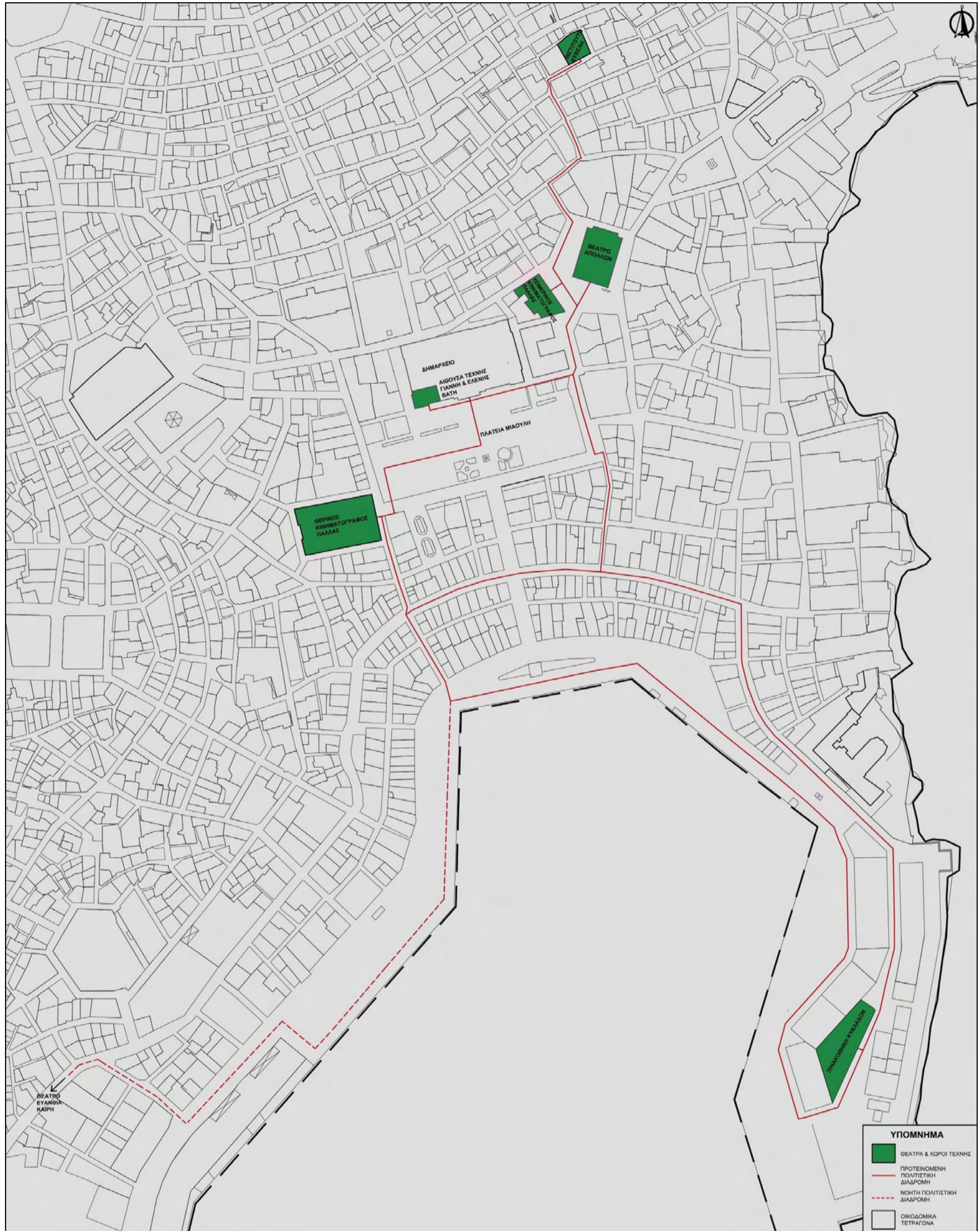

Διάγραμμα 13. Πολιτιστική διαδρομή επιστημονικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων.
 Πηγή: Πολιτιστικό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2016, Ιδία επεξεργασία.

- Μουσειακή διαδρομή. Κόμβοι στη διαδρομή αυτή αποτελούν οι μουσειακοί και αρχαιακοί χώροι, με τα ιδιαίτερα σπάνια εκθέματα όπως, Αρχαιολογικό Μουσείο Σύρου, Εκκλησιαστικό Μουσείο Ιεράς Μητροπόλεως Σύρου, Αρχαία Νομού Κυκλάδων, Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης - ΚΕΤΕΠΟ, Μουσείο Θεάτρου Απόλλων, Μουσείο Αντιγράφων Κυκλαδικής Τέχνης, Ιστορικό - Λαογραφικό Μουσείο (αναμένεται άμεσα η λειτουργία του), Μουσείο Μάρκου Βαμβακάρη (Άνω Σύρος), Έκθεση παραδοσιακών επαγγελμάτων (Άνω Σύρος) και Ινστιτούτο Κυβέλη.

- Διαδρομή βιομηχανικών κτηρίων σε επανάχρηση. Η διαδρομή αυτή, με την επίσκεψη των βιομηχανικών χώρων σε επανάχρηση, αποτελεί έναν εξαιρετικά σημαντικό κόμβο για τις μόνιμες εκθέσεις, οι οποίες φιλοξενούνται, αλλά και για τις εκδηλώσεις που διοργανώνονται τα τελευταία χρόνια, και αναδεικνύουν την ιστορία και τον πολιτισμό του νησιού, παρέχοντας πολύτιμο αρχαιακό υλικό για τους νεότερους. Ως ενδεικτικό παράδειγμα, που συμπληρώνει τις εκθέσεις «*Η Σύρος τη δεκαετία του '80 με τα μάτια 11 Ρώσων ζωγράφων, 2012*» και «*Πατρίς - απολεσθέν το 1868, 2010 - 2011*», αναφέρεται η έκθεση που φιλοξενείται από τον Μάιο έως τον Νοέμβριο 2017, στο ΚΕΤΕΠΟ με τίτλο «*Ανιχνεύοντας την τυπογραφία και τους τυπογράφους της Ερμούπολης 19^{ος} - 20^{ος} αιώνας*» καθώς και πλέγμα άλλων πολιτιστικών γεγονότων. Εκτός από το ΚΕΤΕΠΟ, αναφέρονται οι Αποθήκες Διαμετακομίσεως, που φιλοξενούν εκτός των υπηρεσιών του Δήμου, και την Πινακοθήκη και οι Αποθήκες Λαδόπουλου, που στεγάζουν τη Φιλαρμονική.
- Διαδρομή Θεάτρων και Χώρων Τέχνης, με κόμβους το ιστορικό Θέατρο Απόλλων, την Πινακοθήκη Κυκλάδων, την Αίθουσα Τέχνης «Γιάννη & Ελένης Βάτη», το Θέατρο Ευανθία Καΐρη, το Ινστιτούτο Κυβέλη, τον θερινό Κινηματογράφο «Παλλάς», καθώς και τον χειμερινό.

Χάρτης 24. Προτεινόμενη διαδρομή θεάτρων και χώρων τέχνης. Πηγή: στοιχεία υποβόθρου από Δ/νση Τεχνικών Υπηρεσιών & Υπηρεσιών Δομικής Τμήμα Πολεοδομικού Σχεδιασμού, Δήμος Σύρου - Ερμούπολης. Ιδία επεξεργασία.

- Πολιτιστική διαδρομή στις παραδόσεις του τόπου και στα παραδοσιακά προϊόντα. Η πρώτη κατηγορία αφορά τη δραστηριοποίηση συλλόγων, σωματείων και φορέων του νησιού, που αναβιώνουν ένα ιδιαίτερα σημαντικό κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου, διατηρώντας ζωντανά ήθη και έθιμα, μέσα από εκδηλώσεις, δράσεις και ενέργειες καθόλη τη διάρκεια του έτους, προσελκύοντας Έλληνες και αλλοδαπούς επισκέπτες. Επιπρόσθετα, η πολιτιστική αυτή διαδρομή μπορεί να ενισχυθεί με την προώθηση και προβολή των τοπικών παραδοσιακών προϊόντων (πχ. συριανά λουκούμια, χαλβαδόπιτα, συριανό λουκάνικο, λούζα, τυρί Σαν Μιχάλη, γλυκιά γραβιέρα, καυτή κοπανιστή, νωπή φρέσκια μυζήθρα, πετρωτά, κάπαρη, μάραθος - πολτός από μάραθο, λιαστή ντομάτα, παστελαριές, θυμαρίσιο μέλι, τσακιστές ελιές) (www.syrosisland.gr) του νησιού, ενισχύοντας έτσι την τοπική παραγωγή και οικονομία και προτεινόμενους κόμβους τους επισκέψιμους χώρους παραγωγής προϊόντων, καταστήματα και επιχειρήσεις που εξειδικεύονται στη γαστρονομία, επιχειρήσεις εστίασης και λοιπούς φορείς. Η πολιτιστική διαδρομή θα μπορούσε να περιλαμβάνει και επίσκεψη στο ΚΕΤΕΠΟ, όπου φιλοξενείται η έκθεση για το λουκούμι. Η δράση αυτή θα μπορούσε να συνδυαστεί με το δίκτυο Aegean Cuisine, στο οποίο συμμετέχουν ως μέλη επιχειρήσεις των νομών Κυκλάδων και Δωδεκανήσου με την υποστήριξη των αντίστοιχων Επιμελητηρίων και την καθοριστική συμβολή της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Στόχος του δικτύου αποτελεί η ανάδειξη και προβολή της αιγαιοπελαγίτικης οινογαστρονομίας και η προώθηση του θεματικού τουρισμού. Στο δίκτυο συμμετέχουν «πρεσβευτές» της τοπικής γαστρονομικής παράδοσης, παραγωγοί παραδοσιακών προϊόντων, καταστήματα προώθησης και προβολής των προϊόντων και χώροι εστίασης. Με βάση τα στοιχεία (αρχές Ιουνίου 2017), σε επίπεδο Σύρου, στο δίκτυο συμμετέχουν 17 επιχειρήσεις εστίασης, ενώ έχουν ενταχθεί 10 παραγωγοί με 64 συνολικά τοπικά προϊόντα (www.e-kyklades.gr) (www.aegeancuisine.gr).

Εικόνες 411-413. «Νοητή» Πολιτιστική διαδρομή στα παραδοσιακά προϊόντα.
Πηγή: www.e-kyklades.gr, www.syrosisland.gr, Προσωπικό αρχείο.

Ένταξη στην Πολιτιστική Διαδρομή Κοιμητηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης

Η Ευρωπαϊκή Διαδρομή των Κοιμητηρίων πιστοποιήθηκε το 2010 από το Συμβούλιο της Ευρώπης και συμπεριλαμβάνει 67 κοιμητήρια σε 54 πόλεις από 21 ευρωπαϊκές χώρες με στόχο την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς των χώρων και την προώθηση του τουρισμού (<http://culture-routes.net>). Τη διαδρομή των κοιμητηρίων διαχειρίζεται το ευρωπαϊκό δίκτυο της Ένωσης Κοιμητηρίων της Ευρώπης, στον οποίο σήμερα συμμετέχουν 179 κοιμητήρια από 22 χώρες (www.significantcemeteries.org) και έχει ως στόχο την ανάδειξη της ιστορικής, πολιτιστικής και καλλιτεχνικής αξίας των μνημείων της τοπικής και ευρύτερης κοινότητας και τη διερεύνηση της συνεργασίας μέσω δράσεων τουριστικού και πολιτιστικού περιεχομένου (<https://cemeteriesroute.eu>).

Η Ελλάδα εντάχθηκε στην Πολιτιστική Διαδρομή Κοιμητηρίων το 2011 με την συμμετοχή του Α' Κοιμητηρίου Αθηνών, ενώ το 2014 εντάχθηκε στην Ένωση Κοιμητηρίων της Ευρώπης, το Κοιμητήριο της Σκιάθου, το 2017 εντάχθηκαν τα Κοιμητήρια Δραπάνου του Δήμου Κεφαλονιάς και Ιερού Ναού Μεταμορφώσεως του Σωτήρος του Δήμου Τρίπολης, ενώ αναμένεται να συμπεριληφθούν και άλλοι δέκα Δήμοι της χώρας, τα κοιμητήρια των οποίων έχουν κηρυχθεί ιστορικοί τόποι (www.archaiologia.gr).

Η ένταξη των κοιμητηρίων της Ερμούπολης στην Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Διαδρομή Κοιμητηρίων θα δράσει πολλαπλώς για αυτούς καθαυτούς τους τόπους, αλλά και για την ενίσχυση του πολιτιστικού τουρισμού στο νησί. Ειδικότερα, το Ορθόδοξο Κοιμητήριο του Αγ. Γεωργίου από τη δημιουργία του -τις πρώτες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα-, αποτελεί στοιχείο πολιτιστικής κληρονομιάς και μάρτυρα της ιστορίας και του πολιτισμού του νησιού. Μέσω της συμμετοχής του στην πολιτιστική διαδρομή θα αναδειχθεί το σύνολο του χώρου, με τους επισκέπτες - περιηγητές να γίνονται κοινωνοί της ιστορικής του αξίας, των περίτεχνων μνημείων, της αρχιτεκτονικής και γλυπτικής τέχνης των ταφικών μνημείων και των μαυσωλείων, έργα Ελλήνων και Ευρωπαίων καλλιτεχνών, εμπνευσμένα από τις αρχές του κλασικισμού.

«...Τα ταφικά μνημεία της Σύρου έχουν πολλαπλή σημασία, ιστορική, γλυπτική και αρχιτεκτονική ... κομμάτια μουσειακά, από τα καλλίτερα που υπάρχουν στον ελληνικό χώρο ... το νεκροταφείο της Σύρου είναι ξεχωριστό, το ένιωθαν και οι ίδιοι οι παλιοί Συριοί αλλά και οι περιηγητές που επισκέφτηκαν το νησί τον περασμένο αιώνα... Ο σημερινός επισκέπτης δεν σταματάει μπροστά στα μνημεία για να θαυμάσει μόνο την τέχνη τους αλλά σκύβει με ευλάβεια πάνω από τις ταφόπλακες για να διαβάσει τα

επιτόμβια επιγράμματα, απλωμένες καθώς είναι η μία δίπλα στην άλλη, μοιάζουν με ένα βιβλίο με ανοικτές τις σελίδες του ... τα επιγράμματά τους μαζί με αυτά που υπάρχουν στα ταφικά μνημεία συνθέτουν ένα “λίθινο χρονικό” για την δημιουργία της Ερμούπολης...» (Τραυλός & Κόκκου, 1980, σ. 220).

Μια άλλη δυνατότητα που παρέχεται μέσω του Συμβουλίου της Ευρώπης, αλλά και της ΕΕ είναι η συμμετοχή της Ερμούπολης στο πλαίσιο δικτύων και διασυνδεδεμένων φορέων, με στόχο τη συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης έρευνας, συντήρησης, αποκατάστασης και ανάδειξης του μοναδικού πλούτου του ιστορικού αυτού χώρου.

Η Ερμούπολη ως μέλος δικτύων πολιτισμού και τεχνών

Η πόλη θα μπορούσε να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα ενός ευρύτερου δικτύου παρόμοιων πόλεων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Σε εθνικό επίπεδο, το δίκτυο θα μπορούσε να προσομοιαστεί με το Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων από το ΥΠΠΟΑ στα μέσα της δεκαετίας του 1990, που στόχευε στη δημιουργία πολιτιστικών φορέων και στην παροχή πολιτιστικών υπηρεσιών σε επιλεγμένες πόλεις (Konsola & Karachalis, 2010). Η συνεργασία με άλλες πόλεις της χώρας θα διευκολύνει τη διάχυση των βέλτιστων πρακτικών σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς, θα προωθήσει τη διοργάνωση των πολιτιστικών εκδηλώσεων, θα αναδείξει τις δυνατότητες συνεργασίας και υποβολής κοινών προτάσεων σε ευρωπαϊκά προγράμματα και πρωτοβουλίες, ενώ θα ενισχύσει σημαντικά και τον τουριστικό τομέα.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η συμμετοχή της Ερμούπολης σε δίκτυα ευρωπαϊκών και διεθνών πόλεων θα αποτελούσε ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα για την πόλη, αλλά και για την προώθηση του οράματος για ένταξή της στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO. Μέσω συνεργασιών σε συγκεκριμένους τομείς και στοχευμένες δράσεις θα διευκολυνθεί η συμμετοχή της σε υφιστάμενα ή υπό διαμόρφωση ευρωπαϊκά και διεθνή σχήματα που θα επιτρέψουν την εφαρμογή βέλτιστων πρακτικών και εμπειρίας σε θέματα διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς και αναβάθμισης του πολιτιστικού της πλούτου. Η πόλη θα μπορούσε να ενισχύσει τη συμμετοχή της στον θεσμό των αδελφοποιήσεων, με πόλεις, αλλά και φορείς που συμμετέχουν ενεργά στο επιστημονικό γίγνεσθαι του νησιού, στις πολιτιστικές εκδηλώσεις και στις δράσεις του πανεπιστημιακού τμήματος, που αναμένεται να θωρακίσουν την πόλη ενισχύοντας την εικόνα και ταυτότητά της στο πλαίσιο του city branding.

Ως παράδειγμα αναφέρεται η «Ευρωπαϊκή Ένωση Ιστορικών Πόλεων και Περιφερειών», που ιδρύθηκε το 1999 από το Συμβούλιο της Ευρώπης στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας «Ευρώπη - Κοινή Κληρονομιά» και σήμερα αντιπροσωπεύει πάνω από 1.000 ιστορικές πόλεις και περιφέρειες σε 30 ευρωπαϊκές χώρες. Στόχοι της είναι η ενδυνάμωση της διεθνούς συνεργασίας μεταξύ φορέων και οργανώσεων πολιτιστικής κληρονομιάς και ιστορικών πόλεων και περιφερειών, η προώθηση σχεδίων βιώσιμης διαχείρισης, η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και η συμμετοχή σε προγράμματα και πρωτοβουλίες που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (για παράδειγμα πρόγραμμα INHERIT για αναζωογόνηση πόλεων μέσω της αποκατάστασης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς και HerO - Heritage as Opportunity - URBACT ανάπτυξη ολοκληρωμένης στρατηγικής διαχείρισης πολιτιστικής κληρονομιάς και ιστορικών αστικών τόπων) (www.historic-towns.org). Οι δράσεις συμπληρώνονται με την διοργάνωση διεθνών συνεδρίων και συμποσίων, επιτόπιων επισκέψεων σε ιστορικές πόλεις και προγραμμάτων διακρατικής συνεργασίας και ανταλλαγών.

Μέσω της συμμετοχής της Ερμούπολης σε παρόμοια δίκτυα, οι δράσεις θα έχουν πολυδιάστατο και πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα στην τοπική οικονομία και κοινωνία, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της πόλης, μέσω της διαχείρισης, αξιοποίησης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ίδρυση σχολής κινηματογράφου και μόνιμων εγκαταστάσεων στούντιο για οπτικοακουστικές παραγωγές

Με βάση την ενημέρωση του Αντιπεριφερειάρχη Νοτίου Αιγαίου κ. Γ. Λεονταρίτη κατά τη διάρκεια της Συνεδρίασης του Δημοτικού Συμβουλίου Σύρου - Ερμούπολης της 28^{ης} Αυγούστου 2017 δόθηκε αναλυτική ενημέρωση αναφορικά με το ήδη κατατεθειμένο επενδυτικό σχέδιο από τον Steve Bernstein και άλλους καταξιωμένους παραγωγούς, σκηνοθέτες και κινηματογραφιστές της κινηματογραφικής βιομηχανίας του Hollywood προς τους αρμόδιους τοπικούς, περιφερειακούς και εθνικούς φορείς για την ίδρυση στην Ερμούπολη Σχολής Κινηματογράφου και δύο μόνιμων εγκαταστάσεων στούντιο για οπτικοακουστικές παραγωγές (www.pnai.gov.gr). Η δημιουργία των στούντιο δεν θα επιβαρύνει τον πολεοδομικό ιστό και δεν θα αλλοιώσει το χαρακτήρα της πόλης, καθώς με τη χρήση της νέας τεχνολογίας οι απαιτήσεις για κτηριακές εγκαταστάσεις μπορούν να ικανοποιηθούν από το διαθέσιμο οικιστικό απόθεμα. Η υλοποίηση του επενδυτικού

αυτού σχεδίου διευκολύνεται από την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή, μετά την πρόσφατη ψήφιση του Ν. 4487/2017 (ΦΕΚ 116/Α/9-8-2017) του Υπουργείου Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης, για τη δημιουργία θεσμικού πλαισίου όσον αφορά στην ενίσχυση της παραγωγής οπτικοακουστικών έργων στη Ελλάδα μέσω επενδυτικών κινήτρων (άρθρο 19) (www.hellenicparliament.gr).

Το επενδυτικό αυτό εγχείρημα θα έχει πολλαπλασιαστικά οφέλη για την τόνωση της τοπικής οικονομίας, για την προβολή και προώθηση της Σύρου σε διεθνές επίπεδο, την ενίσχυση της ταυτότητας και της εικόνας της βασισμένη στην εξωστρέφεια, την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, την αύξηση της απασχόλησης με τη δραστηριοποίηση ευρέως φάσματος επαγγελματιών και υπηρεσιών, την ανάπτυξη εξειδικευμένης τεχνογνωσίας σε φορείς σε τοπικό και εθνικό επίπεδο και την επίτευξη κοινωνικοοικονομικών ωφελειών, συμπεριλαμβανομένων των συνεργειών σε επίπεδο πολιτιστικό και καλλιτεχνικό σε σχέση με δικτυώσεις, διοργανώσεις και εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Με βάση τη σχετική ενημέρωση, προβλέπεται ότι η σχολή κινηματογράφου θα λειτουργήσει για πρώτη φορά το 2018, με τμήματα που θα διοργανώνονται σε συγκεκριμένη εποχή κάθε χρόνο, με τη συμμετοχή καταξιωμένων σκηνοθετών και καλλιτεχνών διεθνούς επιπέδου και εμβέλειας μεταξύ των προσκεκλημένων ομιλητών.

Ισχυρός πυλώνας της πρότασης αποτελεί το γεγονός ότι η Ερμούπολη προσομοιάζεται με ένα «φυσικό κινηματογραφικό στούντιο», ιστορικής αλλά και σύγχρονης εποχής, λόγω της πολιτιστικής κληρονομιάς της, των εξαιρετικών δειγμάτων της αρχιτεκτονικής της, των δημόσιων χώρων και κτηρίων της, των αρχοντικών και νεοκλασικών, των βιομηχανικών κτηρίων σε επανάχρηση, των αναπλάσεων, της γενικότερης ατμόσφαιρας της πόλης, αλλά και των πολιτιστικών δρώμενων, ειδικότερα του Διεθνούς Φεστιβάλ Κινηματογράφου και του Διεθνούς Φεστιβάλ και Αγοράς Κινημένων Σχεδίων Σύρου «Animasyros».

Συμπληρωματικά, όπως ανακοινώθηκε στη Συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου, η Σύρος επιλέχθηκε από το consortium Series Balkan (www.citizensforeurope.eu), σε συνεργασία με την ΠΝΑ, ως το νησί στο οποίο θα πραγματοποιηθούν, από τον Οκτώβριο του 2017, τα γυρίσματα τηλεταινιών και κινηματογραφικών αφιερωμάτων για την πολιτιστική συνεργασία των βαλκανικών κρατών σε θέματα τέχνης και κινηματογράφου. Την παραγωγή θα πλαισιώσουν εκδηλώσεις πολιτιστικού ενδιαφέροντος, ενώ στο πλαίσιο αυτό θα δημιουργηθεί από

τους ίδιους συντελεστές 15λεπτη τηλεταινία για τη Σύρο, η οποία θα παρουσιαστεί σε φεστιβάλ κινηματογράφου στην Γαλλία το 2018. Τα οφέλη για το νησί της Σύρου, αλλά και το σύνολο της ΠΙΝΑ αναμένεται να είναι πολύ σημαντικά, καθώς η συμφωνία αυτή δρα ενισχυτικά στο προαναφερόμενο επενδυτικό σχέδιο, θωρακίζει την εικόνα της Σύρου διεθνώς, αναδεικνύει την αρχιτεκτονική και πολιτιστική κληρονομιά της, δημιουργεί ώθηση στον τουριστικό τομέα και έχει θετικές επιδράσεις στην απασχόληση με τη συμμετοχή επαγγελματιών και ερασιτεχνών ηθοποιών από το νησί.

Εικόνες 414-415. Σύρος, Series Balkan Pilot Project. Πηγή: www.seriesbalkans.net.

Νέοι και πολιτιστική κληρονομιά

Ως παράδειγμα σχετικών δράσεων επιλέχθηκε ο θεσμός της «Ευρωπαϊκής Πρωτεύουσας Νεολαίας» που φιλοξενείται σε ετήσια βάση σε μια ευρωπαϊκή πόλη και αφορά στη διοργάνωση πλέγματος πολιτιστικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών ή πολιτιστικών δραστηριοτήτων που αφορούν στους νέους. Το πρόγραμμα που ξεκίνησε το 2009, σε συνεργασία με τους ευρωπαϊκούς δήμους, φιλοξενήθηκε το 2014 στη Θεσσαλονίκη με την διοργάνωση 11 θεματικών ενοτήτων μεταξύ των οποίων, τέχνες και πολιτισμός, αστικό τοπίο, πράσινη ανάπτυξη και περιβάλλον, καινοτομία και νεανική επιχειρηματικότητα και πολυπολιτισμικότητα. Οι δράσεις που υλοποιήθηκαν στόχευαν στην ανάδειξη του πολιτισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης, στη συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις, στην «αλλαγή» της εικόνας της πόλης με τη δημιουργία ενός νέου αστικού τοπίου «από νέους για νέους» με άξονες τον πολιτισμό και το περιβάλλον, στην αναβάθμιση της ποιότητας της ζωής και στην νεανική επιχειρηματικότητα (www.thessaloniki2014.gr).

Με βάση τα ανωτέρω, η Ερμούπολη θα μπορούσε να συμμετάσχει σε δράσεις εστιασμένες στους νέους μέσα από την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης, την ενίσχυση των πολιτιστικών εκδηλώσεων, τη θωράκιση του αστικού περιβάλλοντος και την προώθηση του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα. Οι δράσεις αυτές θα έχουν άμεση συνέργεια με την ευαισθητοποίηση των νέων στην προστασία, συντήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης, που αποτελεί και το «φυσικό» περιβάλλον ζωής τους και με τη δραστηριοποίησή τους σε

διεθνείς εκδηλώσεις που διοργανώνονται στο νησί. Τα ανωτέρω υποστηρίζονται από πολλές πρωτοβουλίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο και ενδεικτικά αναφέρεται ότι η Επιτροπή των Περιφερειών, οι δήμαρχοι και οι εκπρόσωποι των δήμων από το δίκτυο των Ευρωπαϊκών Πρωτευουσών Νέων αποφάσισαν την προώθηση δράσεων για τη συμμετοχή των νέων, σε θέματα πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα (www.europeanyouthcapital.org). Επίσης, στα πλαίσια του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Χάρτη του Συμβουλίου της Ευρώπης το 2015 για τη συμμετοχή των νέων στην τοπική και περιφερειακή ζωή, δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στη συμμετοχή των νέων στις πολιτιστικές δραστηριότητες (<https://wcd.coe.int>).

Έτος Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018

Όπως έχει ήδη αναφερθεί το έτος 2018 έχει αναδειχθεί ως Έτος Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς και με την ευκαιρία αυτή θα πρέπει η Ερμούπολη, σε συνεργασία με την κεντρική κυβέρνηση, με την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και τους τοπικούς φορείς, να σχεδιάσει και να υλοποιήσει ειδικό πρόγραμμα δράσεων με διττό στόχο: α) την ανάδειξη του νέου ρόλου της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ερμούπολης δηλαδή της σύζευξης της μνημειακής αξίας της και της παραγωγής σύγχρονων εκφάνσεων πολιτισμού και β) την προώθηση της ένταξης της Ερμούπολης στον Κατάλογο Πολιτιστικής Κληρονομιάς UNESCO. Για την επίτευξη των ανωτέρω θα μπορούσαν, μεταξύ άλλων, να προγραμματιστούν επιστημονικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις μεγάλης κλίμακας, με τη συμμετοχή εκπροσώπων διεθνών και ευρωπαϊκών οργανισμών και φορέων.

City branding και City marketing

Στη σημερινή εποχή το city branding συμπεριλαμβάνει τα συστατικά και αυθεντικά στοιχεία μιας πόλης ή αλλιώς το “DNA” της, που μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά, και αναδεικνύει τα συγκριτικά πλεονεκτήματά της, τη διαφορετικότητά και μοναδικότητά της σε σχέση με άλλες πόλεις (<https://ceosforcities.org>). Αποτελεί «...μια ολοένα και πιο διαδεδομένη στρατηγική και αστική πολιτική για τη διαμόρφωση της ταυτότητας μια πόλης αξιοποιώντας κατά κύριο λόγο τον πολιτισμό, δηλαδή την υλική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά σε συνδυασμό με τις πολιτιστικές υποδομές και τις δημιουργικές βιομηχανίες» (Κωτούλα, Παπαγεωργίου, & Γοσποδίνη, 2017, σ. 1). Στο πλαίσιο αυτό το city branding, ορίζεται ως «...η διαδικασία ανακάλυψης, δημιουργίας, ανάπτυξης και υλοποίησης ιδεών και εννοιών για την ανακατασκευή μιας πόλης / τόπο,

με επενδύσεις σε υλικά αγαθά (πχ. υποδομή, κτίρια), άυλα αγαθά (πχ. εκδηλώσεις, ιστορίες), οργανωτικά θέματα αλλά και ΤΠΕ (πχ. σύμβολα και συμβολικές ενέργειες, ιστοσελίδες κ.ο.κ)» (Παπαγεωργίου, 2016, σ. 71) και χρησιμοποιείται ως μέσο και εργαλείο για την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη ενός τόπου.

Για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη της στρατηγικής city branding ενός τόπου θα πρέπει να υπάρξει συνεργασία όλων των θεσμικών οργάνων, των τοπικών φορέων και της τοπικής κοινωνίας, σε αντιπροσωπευτικό επίπεδο μέσω του κοινού οράματος για το μέλλον του τόπου.

Ο σαφής καθορισμός των σκοπών και επιδιώξεων, η καταγραφή του πληθυσμού - στόχου, στον οποίο απευθύνονται οι δράσεις, ο προσδιορισμός της επιδιωκόμενης εικόνας του τόπου, ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη της πρότασης μέσω ολοκληρωμένου προγράμματος, η υλοποίηση της στρατηγικής και η μέτρηση των αποτελεσμάτων συμπεριλαμβάνονται μεταξύ των σταδίων προσέγγισης του θέματος (<https://ceosforcities.org>).

Μετά τη διαμόρφωση του city branding, το city marketing μέσω της αποκωδικοποίησης των εικόνων που «προβάλλονται» για κάθε τόπο θα πρέπει «...να αντιμετωπιστεί ως μια διαδικασία, με βάση την οποία οι δραστηριότητες της πόλης θα συνδέονται όσο το δυνατόν στενότερα με τις απαιτήσεις του στοχοθετημένου κοινού, ώστε να μεγιστοποιείται η αποτελεσματική κοινωνική και οικονομική λειτουργία του συγκεκριμένου τόπου, σύμφωνα με τους στόχους που έχουν τεθεί...» (Ashworth & Voogd, 1995, σ. 11). Η μακροχρόνια και σύνθετη αυτή διαδικασία με την καταλυτική σύζευξη φορέων σχεδιασμού - υλοποίησης και τοπικής κοινωνίας μέσω των ολοκληρωμένων στρατηγικών, θα ενισχύσει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της ταυτότητας και εικόνας της πόλης, με στόχο την ανάδειξή της σε ελκυστικό τόπο για το σύνολο των ατόμων που ζουν, εργάζονται, δημιουργούν, προσφέρουν, σπουδάζουν, την επισκέπτονται και την περιηγούνται (Παπαγεωργίου, 2016).

Η Ερμούπολη, η πόλη που αναδείχθηκε ως κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό και οικοδομικό θαύμα του 19^{ου} αιώνα, στα πλαίσια του σχεδιασμού του city branding και city marketing θα πρέπει να υιοθετήσει στρατηγική εξωστρέφειας, προώθησης και προβολής της μέσω της πολιτιστικής της κληρονομιάς, κτισμένης και άυλης σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Μέσω της ανάληψης παρεμβάσεων, θα αντικατοπτρίζονται η ιστορική διαδρομή της πόλης, ο πολιτισμός και η πολιτιστική της κληρονομιά, στοιχεία που διαδραματίζουν κορυφαίο ρόλο και καθορίζουν τη διαμόρφωση και την ενίσχυση της εικόνας και της ταυτότητας της, δημιουργώντας ένα

στέρεο και μακροχρόνιας διαρκείας brand name. Ειδικότερα, μέσα από τη διαχείριση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, όσο και μέσα από τη διοργάνωση συνεδρίων, σεμιναρίων, εκδηλώσεων και φεστιβάλ, που μετρούν δεκαετίες και αποτελούν θεσμό για την πόλη, σε συνάρτηση με την ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και των επισκεπτών, θα ενισχυθούν περαιτέρω οι συγκεκριμένες στρατηγικές.

Το πλέγμα των ενεργειών αυτών θα δράσει καταλυτικά στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, στον περαιτέρω εμπλουτισμό των επιστημονικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων, στην προσέλκυση τουριστικού ρεύματος εστιασμένου στον πολιτιστικό τουρισμό, στην ενίσχυση και στη θωράκιση του δημιουργικού και πολιτιστικού τομέα, και μέσω αυτού στην επίτευξη της ανάπτυξης του τόπου με βιώσιμα κριτήρια.

Εικόνες 416-417. Προτεινόμενα λογότυπα Ερμούπολης για city branding στην ελληνική και αγγλική γλώσσα. Ίδια επεξεργασία.

Συμπεράσματα

Από την παρούσα μελέτη διαπιστώνεται ότι η πολιτιστική κληρονομιά μελετάται τις τελευταίες δεκαετίες από πολυμερείς οργανισμούς και φορείς, καθώς και την επιστημονική κοινότητα, με σκοπό την ορθολογική διαχείρισή της και τη διατήρηση και μετάβασή της στις επόμενες γενεές. Πολλοί οργανισμοί και φορείς, σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, έχουν δώσει ιδιαίτερη έμφαση μέσα από το έργο τους στην προστασία, διαχείριση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, υιοθετώντας μάλιστα σχετικές συμβάσεις και διακηρύξεις. Επιπλέον, η αναπτυξιακή στρατηγική ενσωματώνει εδώ και χρόνια σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο την πολιτιστική κληρονομιά ως εργαλείο εθνικής, περιφερειακής και τοπικής οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Η Ελλάδα έχει ήδη διαμορφώσει από τη δεκαετία του 1930 ειδικό θεσμικό πλαίσιο για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της, ενώ ειδικοί φορείς είναι υπεύθυνοι για τη διαχείρισή της.

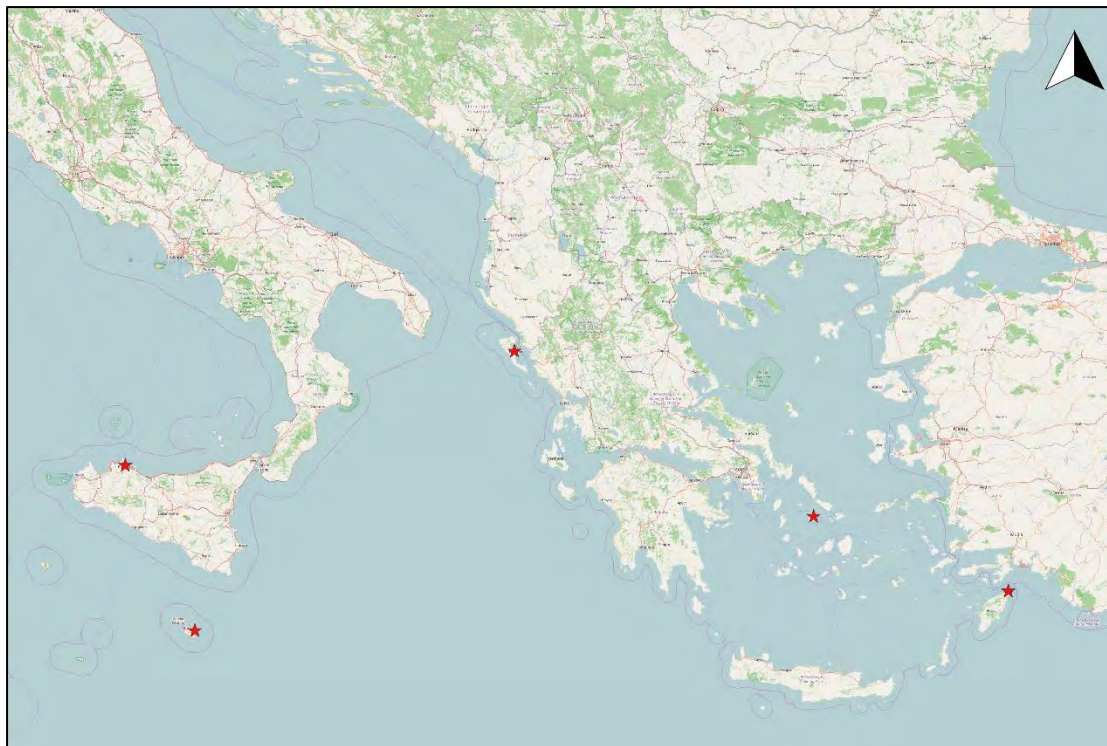
Οι τέσσερις πόλεις που παρουσιάστηκαν ως καλές πρακτικές διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς, η Βαλέτα και το Παλέρμο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ρόδος και η Κέρκυρα σε εθνικό και η περίπτωση μελέτης Ερμούπολη - Σύρου, διαθέτουν κοινά στοιχεία. Μεταξύ αυτών συμπεριλαμβάνεται η χωροταξική τοποθέτησή τους στην Μεσόγειο ως πόλεις κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η νησιωτικότητά τους και ο διοικητικός τους ρόλος, ως πρωτεύουσα της Μάλτας η Βαλέτα, ως μητροπολιτικό κέντρο το Παλέρμο, ως έδρα της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων η Κέρκυρα, ως πρωτεύουσα του Νομού Δωδεκανήσου η Ρόδος και ως έδρα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου η Ερμούπολη. Όσον αφορά τα κοινά ιστορικά και πολιτιστικά στοιχεία τους, αξίζει να αναφερθούν μεταξύ άλλων : η ιστορική πορεία τους, η εξαιρετικά μεγάλης σημασίας πολιτιστική κληρονομιά -κτισμένη και άυλη-, η ύπαρξη ιστορικών κέντρων και ο ιδιαίτερα μεγάλος αριθμός πολιτιστικών υποδομών. Όλες οι πόλεις, υλοποιούν πολυεπίπεδα προγράμματα για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, τη φιλοξενία νέων χρήσεων -πολιτιστικών, εκπαιδευτικών ή άλλων- σε κτήρια ιστορικής και πολιτιστικής σημασίας, ενώ διοργανώνουν πληθώρα πολιτιστικών προγραμμάτων με πολιτιστικούς και καλλιτεχνικούς θεσμούς. Οι πόλεις διαθέτουν πανεπιστημιακά ιδρύματα, υλοποιούν ευρωπαϊκά προγράμματα για θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς και συμμετέχουν σε δίκτυα και θεσμούς αδελφοποιήσεων -η Ρόδος έχει αδελφοποιηθεί με την Βαλέτα. Τέσσερις πόλεις έχουν αναδειχθεί ως τόποι Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς από την UNESCO: η Βαλέτα, το Παλέρμο, η Κέρκυρα και η Ρόδος. Επιπλέον, η

Βαλέτα έχει αναδειχθεί σε Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα για το έτος 2018, ενώ η Κέρκυρα και η Ρόδος ήταν υποψήφιες χώρες για την Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα Έτους για το 2021. Τέλος, όλες οι πόλεις, αποτελούν, με διαφορετική ένταση η κάθε μία, ιδιαίτερους τουριστικούς και πολιτιστικούς προορισμούς.

Ειδικότερα, όσον αφορά στην περίπτωση μελέτης της Ερμούπολης Σύρου πρέπει να αναφερθούν η αναγκαιότητα αναθεώρησης του θεσμικού πλαισίου και η έγκριση της Πολεοδομικής Μελέτης. Από τη μελέτη των ιστορικών κτηρίων, των δημόσιων χώρων, των νεοκλασικών και αρχοντικών και των βιομηχανικών κτηρίων σε επανάχρηση διαπιστώνεται η αξιοποίηση τους με ίδιες ή διαφορετικές χρήσεις και η ένταξή τους στον αστικό ιστό. Επιπρόσθετα, η Ερμούπολη έχει υλοποιήσει έργα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και αστικών αναπλάσεων, διαθέτει δομές και θεσμούς πολιτισμού, επιστημονικούς φορείς και πολιτιστικούς συλλόγους, διοργανώνει επιστημονικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις διεθνούς εμβέλειας, έχει αναπτύξει αδελφοποιήσεις και συμμετέχει σε δίκτυα, στοιχεία που προσδίδουν ιδιαίτερη αξία στην ανάδειξη και στην προώθηση της πολιτιστικής της κληρονομιάς. Συμπληρωματικά, πολύ σημαντικό ρόλο στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς διαδραματίζει το Σύστημα Ψηφιακής Καταγραφής των Ιστορικών Κτηρίων της Ερμούπολης - Πρόγραμμα HERMES. Μεταξύ των στόχων της αναπτυξιακής στρατηγικής του Δήμου Σύρου - Ερμούπολης συμπεριλαμβάνεται η πολιτιστική κληρονομιά, καθώς και οι πολιτικές διαχείρισής της.

Με βάση τα προαναφερόμενα, τη γενική και ειδική ανάλυση SWOT και την αποτύπωση - χαρτογράφηση κατά την διάρκεια της επιτόπιας επίσκεψής μου, εντοπίζονται στο πλαίσιο της διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς δυνατότητες και ευκαιρίες, που αποτέλεσαν το έναυσμα για τη διαμόρφωση προτάσεων, τόσο για την αξιοποίηση και αναβάθμιση του ιστορικού κτηριακού αποθέματος, όσο και για την ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας της πόλης.

Χάρτης 25. Απεικόνιση βέλτιστων πρακτικών Βαλέτα, Παλέρμο, Κέρκυρα και Ρόδος και Νήσος Σύρος. Πηγή: www.openstreetmap.org, Ιδία επεξεργασία.

Πηγές τεκμηρίωσης

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

- 2 ελληνικά έργα για το Βραβείο Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Πολιτιστική Κληρονομιά (Europa Nostra 2017). (2017, Απρίλιος 5). Ανάκτηση Αύγουστος 12, 2017, από <https://ec.europa.eu>:
https://ec.europa.eu/greece/news/20170504_2ellinikaerga_europa_nostra_el
- 2017 / 13^ο Ετήσιο Διεθνές Φεστιβάλ Αιγαίου. 16 - 30 Ιουλίου 2017. Σύρος, Ελλάδα. Κάνοντας εξαιρετική μουσική σε έναν υπέροχο χώρο (από το 2005). Ανάκτηση Ιούλιος 20, 2017, από <http://www.festivaloftheaegean.com/>:
<http://www.festivaloftheaegean.com/pdf/2017-Festival-Schedule-Greek.pdf>
- Αγοροπούλου - Μπιρμπίλη, Α. (1982). *Κέρκυρα. Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική*. Αθήνα: Εκδοτικός οίκος "Μέλισσα".
- Αγριαντώνη, Χ. & Φενερλή, Α. (2000). *Ερμούπολη - Σύρος Ιστορικό Οδοιπορικό. Αρχιτεκτονικά Σχέδια: Καρακουλίδης, Ι., Συνεργασίες: Ελευθερίου, Μ. & Λούκος, Χ.* Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης της Ερμούπολης, ΟΛΚΟΣ, Β' Έκδοση.
- Αγριαντώνη, Χ., & Δημητρόπουλος, Δ. (2008). *Σύρος και Ερμούπολη. Συμβολές στην ιστορία του νησιού, 15ος - 20ος αι.* Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών - 101 - Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών.
- Αίτηση Υποψηφιότητας Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης Ρόδος 2021. Ανάκτηση Αύγουστος 12, 2017, από www.rhodes2021.eu:
<http://www.rhodes2021.eu/v1/images/files/rhodes2021-bidbook-gr.pdf>
- Αίτηση υποψηφιότητας της Κέρκυρας για τον τίτλο της «Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας 2021». (2015). Ανάκτηση από www.corfu.gr:
<http://www.corfu.gr/web/guest/home>
- Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου για τη δημιουργία θεσμικού πλαισίου για την ενίσχυση της παραγωγής οπτικοακουστικών έργων στην Ελλάδα και άλλες διατάξεις. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 7, 2017, από www.hellenicparliament.gr:
<http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/h-diaf-eis-olo.pdf>
- Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για ΚΠ URBAN II. (2000, Μάιος 19). Ανάκτηση Αύγουστος 12, 2017, από <http://eur-lex.europa.eu>: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:g24209&from=EL>
- Ανακοίνωση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2014/C 463/01 σχετικά με τη συμμετοχική διακυβέρνηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. (2014, Δεκέμβριος 23). Ανάκτηση Σεπτέμβριος 5, 2017, από eur-lex.europa.eu: eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDFopen_in_new
- Απολογισμός Δημοτικής Αρχής Ερμούπολης Σύρου από 1-09-2014 έως 31-12-2015. Αυτοτελές Τμήμα Κοινωνικής Μέριμνας, Παιδείας, Πολιτισμού και Αθλητισμού. (2016, Ιούνιος 2). Ανάκτηση Ιούλιος 20, 2017, από <http://www.syros-ermoupolis.gr>: [syros-](http://www.syros-ermoupolis.gr)

ermoupolis.gr/attachments/article/2445/02. ΑΥΤΟΤΕΛΕΣ ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ.pdf

Απολογισμός Δημοτικής Αρχής Σύρου - Ερμούπολης Έτους 2011. (2013, Ιανουάριος). Ανάκτηση Ιούλιος 19, 2017, από <http://www.syros-ermoupolis.gr>: www.syros-ermoupolis.gr/attachments/article/121/Απολογισμός_Δημοτικής_Αρχής_2011.pdf

Απολογισμός Δημοτικής Αρχής Σύρου - Ερμούπολης Έτους 2012. (2014, Ιανουάριος). Ανάκτηση Ιούλιος 19, 2017, από <http://www.syros-ermoupolis.gr>: www.syros-ermoupolis.gr/attachments/article/122/Απολογισμός_Δημοτικής_Αρχής_2012.pdf

Απολογισμός Δημοτικής Αρχής Σύρου - Ερμούπολης Έτους 2016. (2017, Μάρτιος 24). Ανάκτηση Απρίλιος 19, 2017, από <http://www.syros-ermoupolis.gr>: www.syros-ermoupolis.gr/attachments/article/4035/9.ΑΥΤΟΤΕΛΕΣ_ΓΡΑΦΕΙΟ_ΔΗΜΟΣΙΩΝ_ΣΧΕΣΕΩΝ,_ΤΥΠΟΥ_ΚΑΙ_ΜΜΕ.pdf, www.syros-ermoupolis.gr/attachments/article/4035/2.ΑΥΤΟΤΕΛΕΣ_ΤΜΗΜΑ_ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ_ΜΕΡΙΜΝΑΣ,_ΠΑΙΔΕΙΑΣ,_ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ_ΚΑΙ_ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ.pdf

Αυγερινού - Κολώνια, Σ., & Τουφεγγοπούλου, Α. (2012, Απρίλιος 25). *Ο Σχεδιασμός της Πολιτιστικής Κληρονομιάς με Όρους Βιωσιμότητας Οι Επιπτώσεις του στην Τουριστική Εικόνα και την Ανάπτυξη του Αστικού Χώρου, μέσα από την εμπειρία της Κέρκυρας.* Ανάκτηση Αύγουστος 17, 2017, από www.citybranding.gr: http://www.citybranding.gr/2012/04/blog-post_25.html

Γοσποδίνη, Α. (2015). Διαχείριση πολιτισμικής κληρονομιάς & αναπτυξιακή προοπτική. Διλήμματα και αντιθέσεις στις πόλεις των Βαλκανίων. Στο Ε. Γαβρά, Κ. Γκιουφή, & Γ. Τσιότσιος, *Πολιτισμός και χώρος στα Βαλκάνια. 17ος - 20ος αιώνας* (σσ. 577 - 595). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Γοσποδίνη, Α., & Μπεριάτος, Η. (2006). Τα αναδυόμενα "διεθνο-τοπικο-ποιημένα" αστικά τοπία: η περίπτωση της Αθήνας 2004. Στο Α. Γοσποδίνη, & Η. Μπεριάτος, *Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη. Προλογίζουν: Κωτσιόπουλος, Α. & Αραβαντινός, Α.* (σσ. 169-182). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Γοσποδίνη, Α., Μπεριάτος, Η., & Ράσκου, Ε. (2007, Μάιος). Διαχείριση αρχιτεκτονικής κληρονομιάς: Η διαχρονική εξέλιξη των πολιτικών στην Ευρώπη και οι νέες προκλήσεις για την Ελλάδα. *Επιστημονικό περιοδικό αιχώρος*, 6(1), σσ. 146-173. Ανάκτηση www.aeihoros.gr/article/el/diaxeirisi-arxitektonikis-klironomias-i-diaxroniki-ekseliksi-ton-politikon-stin-europsi-kai-oi-nees-prokliseis-gia-tin-ellada

Δελτίο Τύπου: Η Επιτροπή προτείνει το 2018 ως Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς (2016). *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*. Βρυξέλλες. Ανάκτηση από <https://europa.eu>

Δήμος Σύρου - Ερμούπολης. (2016). *Πολιτιστικό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης έτους 2016.* Ανάκτηση Ιούλιος 14, 2017, από <http://syros-ermoupolis.gr>: http://syros-ermoupolis.gr/attachments/article/2472/SYROS_POLITISMOS_2016_web.pdf

Δήμος Σύρου - Ερμούπολης. (2017, Μαΐου 30). *Πολιτιστικό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης έτους 2017.* Ανάκτηση Ιούλιος 17, 2017, από <http://www.syros-ermoupolis.gr>: http://www.syros-ermoupolis.gr/attachments/article/4408/SYROS_POLITISMOS_2017_web.pdf

- Διεθνής Χάρτης για τη Συντήρηση και Αποκατάσταση των Μνημείων και Τοποθεσιών. (1964). *The Venice Charter translated in Greek. 2ο Διεθνές Συνέδριο Αρχιτεκτόνων και Τεχνικών των Ιστορικών Μνημείων. Μετάφραση στα ελληνικά: Φερεντίνου, Ε.* Βενετία: ICOMOS National Committee: Greece. Ανάκτηση Αύγουστος 5, 2017, από <http://www.icomos.org/venicecharter2004/greek.pdf>
- Δίκτυο Αειφόρων Νήσων Σύρος. (2006, Νοέμβριος). *Έρευνα για την α-όρο ανάπτυξη στην Σύρο. Ερευνήτρια: Αποστολάκη, Μ. Επιστημονική Υποστήριξη: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο & Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών.* Ανάκτηση Ιούλιος 19, 2017, από <http://www.dafni.net.gr>: <http://www.dafni.net.gr/gr/members/files/syros/syros-report.pdf>
- Ειδική Υπηρεσία Τομέα Πολιτισμού. *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Πολιτισμός" 2000 - 2006.* Ανάκτηση Ιούλιος 20, 2017, από ep.culture.gr: ep.culture.gr/el/Documents/ΕΠΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ_2000-2006/ΥΡΡΟ_Culture2000-2006_Lefkoma_web.pdf
- Ελευθερίου, Μ. (1998). *Νεοκλασική Ερμούπολη. Φωτογράφοι: Δενδρινός Π., Δεσώπρης Ν., Καρβώνης Ι., Ελευθερίου Μ., Πονηρός Ν., Βαμβακούσης Δ., Καρυτίδης Α.* Κτηματική Τράπεζα.
- Ελευθερίου, Μ. (2003). *Ερμούπολη. Μια πόλη στη λογοτεχνία.* Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ελληνικά κοιμητήρια στην Πολιτιστική Διαδρομή των Ευρωπαϊκών Κοιμητηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης.* (2017, Μάιος 16). Ανάκτηση Αύγουστος 26, 2017, από www.archaiologia.gr: www.archaiologia.gr/blog/2017/05/16/89637
- Έντυπο Οργανισμού Προώθησης Ροδιακού Τουρισμού «Ρόδος».* Ανάκτηση Αύγουστος 14, 2017, από www.rodosisland.gr: http://www.rodosisland.gr/images/pdf/25pdf_gr.pdf
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης - C 183/08. (2014, Ιούνιος 14). *Συμπεράσματα του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 2014, σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά ως στρατηγικό πόρο για μια βιώσιμη Ευρώπη.* Ανάκτηση Αύγουστος 12, 2017, από <http://eur-lex.europa.eu>: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52014XG0614\(08\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52014XG0614(08))
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία 2014 - 2020.* (2014). Ανάκτηση Αύγουστος 3, 2017, από <http://epan2.antagonistikotita.gr>: http://epan2.antagonistikotita.gr/uploads/EPANEK_2014-2020.pdf
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα βάσει του στόχου «Επενδύσεις για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση».* Ανάκτηση Αύγουστος 8, 2017, από <http://epan2.antagonistikotita.gr>: http://epan2.antagonistikotita.gr/uploads/EPANEK_2014-2020.pdf
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Κέρκυρας 2014 - 2019. Στρατηγικός Σχεδιασμός. (2015). Ανάκτηση από www.corfu.g: www.corfu.g/web/guest/dimosia_diavoulefsi
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Ρόδου 2015 - 2019. Α' Φάση. Σχέδιο Στρατηγικού Σχεδιασμού.* (2015, Μάιος). Ανάκτηση από www.rhodes.gr: <http://www.rhodes.gr/wp-content/uploads/EPIXEIRISIAKO.pdf>

- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σύρου - Ερμούπολης 2012 - 2014. (2012, Νοέμβριος). *Φάση Πρώτη: Στρατηγικός Σχεδιασμός. Τμήμα Προγραμματισμού και ΤΠΕ Δήμου Σύρου - Ερμούπολης*. Ανάκτηση από <http://www.syros-ermoupolis.gr>: http://www.syros-ermoupolis.gr/attachments/article/110/epihirisiako_v10.pdf
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (2016) 2017 - 2019. (2017). Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού.
- Επιχειρησιακό Σχέδιο Στρατηγικής «Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης» (ΟΧΕ) για την Πόλη της Κέρκυρας. (2017, Ιούλιος). *Στρατηγική του ΟΣΧΑ της Πόλης της Κέρκυρας - Εξειδίκευση σε Αξονες Προτεραιότητες και σε Προτεινόμενες Παρεμβάσεις. Τεύχος 2ης Φάσης «Ανοιχτής Διαβούλευσης»*. Δήμος Κέρκυρας. Ανάκτηση Αύγουστος 20, 2017, από www.corfu.gr: www.corfu.gr/web/guest/espa_actions/oxe
- Ερμούπολη. *Τρίμηνη Ενημερωτική Έκδοση του Δήμου Ερμούπολης*. (Δεκέμβριος 2011 - Μάιος 2002). Έτος Γ'. Τεύχος 12 - 13.
- Ερμούπολη. *Τρίμηνη Ενημερωτική Έκδοση του Δήμου Ερμούπολης*. (Ιούνιος - Ιούλιος - Αύγουστος 2000). Έτος Β'. Τεύχος 6.
- Ερμούπολη. *Τρίμηνη Ενημερωτική Έκδοση του Δήμου Ερμούπολης*. (Μάρτιος - Απρίλιος - Μάιος 1999). Έτος Α. Τεύχος 1.
- ΕΣΠΑ 2014 - 2020 Fact Sheet. Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης & Τουρισμού. Ανάκτηση Αύγουστος 18, 2017, από www.espa.gr: <https://www.espa.gr/Style%20Library/Banners/ESPA-Entypo-A4.pdf>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. *Η στρατηγική «Ευρώπη 2020»*. Ανάκτηση Αύγουστος 3, 2017, από <http://ec.europa.eu>: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_el.htm
- Ζερβός, Γ. (2011, Μάρτιος). *Η εξέλιξη της αντίληψης της "Διατήρησης" από το Χάρτη των Αθηνών του 1931, στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου του 2000. 11ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αρχιτεκτόνων*. Ανάκτηση Αύγουστος 5, 2017, από <http://www.greekarchitects.gr>: http://www.greekarchitects.gr/site_parts/doc_files/eishghshZervos.11sinedrio2011.pdf
- Η προσφυγική Ερμούπολη και τα επώνυμα των κατοίκων της*. (2015, Οκτώβριος 13). Ανάκτηση από cyclades24.gr: cyclades24.gr/2015/10/η-προσφυγική-ερμούπολη-και-τα-επώνυμα (φωτογραφία εξωφύλλου)
- Καραβασίλη, Μ. (2016, Ιούλιος 13). *Η διαχείριση της βιομηχανικής κληρονομιάς στην Ελλάδα. Εικοσάχρονη εμπειρία και σύγχρονες προοπτικές στη συγκρότηση πολιτιστικών πόρων*. Ανάκτηση Ιούλιος 23, 2017, από <http://library.tee.gr>: http://library.tee.gr/digital/books_notee/book_59509/book_59509_karavasili.pdf
- Καρούζος, Χ. (1973). *Ρόδος. Ιστορία - Μνημεία - Τέχνη*. Αθήνα: Εκδόσεις Έσπερος.

- Κόνσολα, Ν. (2013). *Στρατηγικό Σχέδιο Πολιτιστικού Τουρισμού για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου*. Ανάκτηση Αύγουστος 25, 2017, από <http://grsa.prd.uth.gr>: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/51_konsola_ersagr13.pdf
- Κουτσοπούλου, Ε. (2014). *Μεταπτυχιακή εργασία: Πολιτιστικός τουρισμός: Η περίπτωση της Ρόδου. Επιβλέπουσα: Μητούλα, Ρ. Μέλη: Γεωργιτσογιάννη, Ε. & Μαλινδρέτος, Γ. Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας. ΠΜΣ Εκπαίδευση και Πολιτισμός*. Αθήνα.
- Κωτούλα, Μ., Παπαγεωργίου, Μ., & Γοσποδίνη, Α. (2017). Πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στη Λάρισα: προς μια νέα ταυτότητα της πόλης;. *2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Marketing & Branding Τόπου*. Λάρισα.
- Λαζαρέτου, Σ. (2014). *Working Paper: Η έξυπνη οικονομία "πολιτιστικές" και "δημιουργικές" βιομηχανίες στην Ελλάδα. Μπορούν να αποτελέσουν προοπτική εξόδου από την κρίση;*. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.
- Λινάκη, Ε. (2016). *Άυλοι και Υλικοί Πολιτιστικοί Πόροι της Άνω Σύρου. Μία πρότυπη πολεοδομική μελέτη. Επιβλέπουσα: Ποζουκίδου, Γ. Θεσσαλονίκη*.
- Μαϊλλης, Α., Σκανδαλίδης, Κ., & Τσαλαχούρης, Κ. (2002). *Η Ρόδος τον 19ο αιώνα*. Αθήνα: Θυμέλη/ΤΕΔΚ Δωδεκανήσου.
- Μανούσου - Ντέλλα, Κ. (2003). Ο Ιπποτικός Ξενώνας της Αγίας Αικατερίνης στη Ρόδο. Στο Ν. Καλογήρου, *Σύγχρονη ελληνική αρχιτεκτονική. 5. Διατηρητέα: Αποκατάσταση - επανάχρηση κτιρίων* (σσ. 136 - 141). Θεσσαλονίκη: Μαλλιάρης Παιδεία.
- Μανωλά - Γκούντρα, Κ. (2007). *Κοινοτική πρωτοβουλία URBAN. Πολιτικές για τον αστικό χώρο και εφαρμογές*. Αθήνα: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων. Ανάκτηση Ιούλιος 17, 2017, από courses.arch.ntua.gr/fsr/127796/keimeno%20-1.pdf
- Μαριά, Μ. (2000). *Νεοκλασικά Κτήρια της Ρόδου 1870 - 1930*. Ρόδος: Εκδόσεις Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Ρόδου.
- Μαυροειδή, Μ. (2013). *Η βιομηχανική αρχαιολογία στην Ελλάδα*. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Πρόγραμμα "Ακαδημία Πλάτωνος".
- Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου*. (2002). Ανάκτηση Αύγουστος 20, 2017, από www.gnto.gov.gr: http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/meleti_B_fasi_notio_aigaio.pdf
- Μιχαλάκη, Μ. (2010, Δεκέμβριος 31). *Η βιομηχανική κληρονομιά της Δωδεκανήσου*. Ανάκτηση Αύγουστος 30, 2017, από www.greekarchitects.gr: www.greekarchitects.gr/gr/αρχιτεκτονικες-ματιες/η-βιομηχανική-κληρονομιά-της-δωδεκανήσου-id3694
- Μοίρα, Π., & Παρθένης, Σ. (2011). *Πολιτισμικός - βιομηχανικός τουρισμός*. Αθήνα: Ανοικτή Βιβλιοθήκη. Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ.

- Μοσχούτη, Ε.; Διδάσκουσες: Αυγερινού- Κολώνια Σ., Κλαμπατσέα Ε. (2012). *Ερμούπολη και ύπαιθρος: διερεύνηση μιας νέας σχέσης με όρους αειφορίας στο νησί της Σύρου*. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών. ΔΠΜΣ: Αρχιτεκτονική - Σχεδιασμός του χώρου. Κατεύθυνση Β': Πολεοδομία - Χωροταξία. Μάθημα Ευνοϊκοί και περιοριστικοί παράγοντες του σχεδιασμού με όρους αειφορίας, Αθήνα.
- Νάζου, Δ. (2015, Μάιος). ΠΕ2.1.4. *Σχέδιο δράσης για τον πολιτιστικό τουρισμό στις Κυκλάδες*. Επιμέλεια Σπιλάνης, Γ. Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης & Εργαστήριο Τουριστικών Ερευνών και Μελετών. Ανάκτηση από tourismobservatory.ba.aegean.gr:tourismobservatory.ba.aegean.gr/wp-content/uploads/2015/12/P4.4-Πολιτιστικός-τουρισμός-2.pdf
- Οι Αρχές της Βαλέτα για την Προστασία και Διαχείριση των Ιστορικών Πόλεων Οικισμών και Αστικών Περιοχών. (2012). *CIVVIH ICOMOS*. Αθήνα. Ανάκτηση Ιούλιος 15, 2017, από <http://civvih.icomos.org/sites/default/files/Valetta%20Principles%20Book%20in%205%20languages.pdf>
- Παπαγεωργίου, Μ. (2016). *Ζητήματα χωρικού σχεδιασμού για την προστασία και ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς*. Πανεπιστημιακές Σημειώσεις Μαθήματος ΠΜΣ "Αστική Ανάπλαση και Πολιτιστική Κληρονομιά". Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Παπαγεωργίου, Μ., & Ποζουκίδου, Γ. (2014). Οι παραδοσιακοί οικισμοί της Ελλάδας: ζητήματα χωροταξίας και προστασίας. *Γεωγραφίες*, No 24, σσ. 107-125.
- Παπαγεωργίου, Μ., Λαϊνας, Ι., & Νικολακοπούλου, Χ. (2012). Η Χωροταξία της Μνημειακής Πολιτιστικής Κληρονομιάς: Κατευθύνσεις Σχεδιασμού σε Εθνικό και Περιφερειακό Επίπεδο. Στο Η. Μπεριάτος, & Μ. Παπαγεωργίου, *Χωροταξία - Πολεοδομία - Περιβάλλον στον 21^ο αιώνα*. Ελλάδα - Μεσόγειος (σσ. 619-364). Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής. *Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 - 2020*. Σύρος: Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής.
- Πίνακας Παραδοσιακών Οικισμών, Περιοχών & Νησίδων που χρίζουν Ειδικής Προστασίας. Γ.Γ.ΑΙ. & Ν.Π. - Διεύθυνση Περιβάλλοντος. Ανάκτηση Αύγουστος 31, 2017, από www.ypai.gr:www.ypai.gr/cms_files/dynamic/c66103/law.document/paradosiakoi_oikismoι.pdf_el_GR.pdf
- Πιο κοντά στη Σύρο η επένδυση των αμερικανών παραγωγών του Hollywood. (2017, Αύγουστος 4). Ανάκτηση Αύγουστος 7, 2017, από www.pnai.gov.gr:www.pnai.gov.gr/Arthro.aspx?a=8816
- Πολιτιστική Κληρονομιά: Το «κλειδί» για τη βιώσιμη ανάπτυξη. (2015, Σεπτέμβριος 18). Ανάκτηση Ιούλιος 15, 2017, από <https://episkopisyrou.gr:https://episkopisyrou.gr/politistiki-klironomia-to-klidi-gia-ti-viosimi-anaptixi/>

- Προϊόντα παραγωγών των Κυκλάδων που εντάσσονται στο και προτείνονται από το δίκτυο *Aegean Cuisine (Α' κύκλος αξιολόγησης)*. (2017, Μάρτιος 27). Ανάκτηση Σεπτέμβριος 5, 2017, από www.e-kyklades.gr: https://www.e-kyklades.gr/images/ACRECOMMENDEDPRODUCTS_F691775250.pdf
- Πρόσκληση: Προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση στοιχείων της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς των Ιονίων Νήσων - Υπ.Πο.Α. (2016, Δεκέμβριος). Ανάκτηση Αύγουστος 12, 2017, από www.espa.gr: <https://www.espa.gr/el/Pages/ProclamationsFS.aspx?item=3270>
- Πρόταση για τη διαμόρφωση Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής Τομέα Πολιτισμού 2014 - 2020. (2012, Οκτώβριος). Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων, Πολιτισμού & Αθλητισμού. Γενική Γραμματεία Πολιτισμού. Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ ΥΠΠΟΑ. Ανάκτηση Αύγουστος 15, 2017, από <http://ep.culture.gr>: <http://ep.culture.gr/el/Pages/NewsFS.aspx?item=118>
- Σαπουντζή, Χ. (2009/10). *Οι πολεοδομικές πρακτικές ως παράγοντας μετασχηματισμού του Τοπίου: Η περίπτωση της Ερμούπολης Σύρου*. ΕΜΠ. ΔΠΜΣ. Πολεοδομία Χωροταξία. Προσεγγίσεις του σχεδιασμού στην Ελλάδα.
- Σταματίου, Ε. (2016, Αύγουστος 16). *Το όραμα για την ένταξη της Ερμούπολης και της Άνω Σύρου στον κατάλογο των μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO*. Ανάκτηση Αύγουστος 22, 2017, από www.citybranding.gr: http://www.citybranding.gr/2016/08/unesco_17.html
- Στεφάνου, Ι. (2003). *Ο Πολεοδομικός Σχεδιασμός της Ερμούπολης. Μια πρότυπη πολεοδομική αντιμετώπιση Ιστορικής πόλης*. Αθήνα: Εργαστήριο Πολεοδομικής Σύνθεσης ΕΜΠ.
- Στεφάνου, Ι., & Μαράτου, Θ. (2004). *Ιστορικές Πόλεις. Όροι Δόμησης και Φυσιογνωμία. Το Παράδειγμα της Ερμούπολης*. Τεχν. Χρον. Επιστ. Έκδ. ΤΕΕ, ΙΙ, τεύχ. 1-2. Ανάκτηση Ιούλιος 14, 2017, από <http://library.tee.gr>: http://library.tee.gr/digital/techr/2004/techr_2004_ii_1_2_9.pdf
- Στεφάνου, Ι., & Μητούλα, Ρ. (2005, Μάιος). *Οι Επιδράσεις της Παγκοσμιοποίησης στο Ελληνικό Αστικό Τοπίο. Αειχώρος. Κείμενα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Ανάπτυξης. Τόμος 4. Τεύχος 1. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας*. Ανάκτηση Ιούλιος 20, 2017, από <http://www.aeihoros.gr>: <http://www.aeihoros.gr/article/el/oi-epidraseis-tis-pagkosmioiisis-sto-elliniko-astiko-topio>
- Στην Ελλάδα τρία βραβεία Europa Nostra για την πολιτιστική κληρονομιά*. (2015, Απρίλιος 15). Ανάκτηση Ιούλιος 14, 2017, από <https://ec.europa.eu>: https://ec.europa.eu/greece/node/1166_en
- Σύμβαση για την Προστασία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. (2003, Οκτώβριος 17). ΦΕΚ 275/Α/2003. Ανάκτηση Αύγουστος 6, 2017, από <https://ich.unesco.org>: <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-EL-PDF.pdf>
- Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014 - 2020. (2014). *(Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης - ΕΣΠΑ 2014 - 2020)*. Αθήνα: Υπουργείο Ανάπτυξης & Ανταγωνιστικότητας.

Σύμφωνο των Νησιών (Pact of Islands). Ανάκτηση Ιούλιος 19, 2017, από https://www.eetaa.gr:https://www.eetaa.gr/eu/diktya/pact_of_islands.pdf

Συνεδρίαση Δημοτικού Συμβουλίου Σύρου Ερμούπολης της 28ης Αυγούστου 2018, απόφαση 366/2017. Ανάκτηση Αύγουστος 10, 2017, από www.syros-ermoupolis.gr:https://www.syros-ermoupolis.gr/attachments/article/5057/ap366.pdf

Συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου Σύρου - Ερμούπολης της 28ης Αυγούστου 2017. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 7, 2017, από www.syrostoday.gr:https://www.syrostoday.gr/WebTV/3602-Synedriasi-Dimotikoy-Symvoylioy--Enimerosi-G-Leontariti-gia-Hollywood.aspx

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. (1992, Φεβρουάριος 7). *Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*. Ανάκτηση Αύγουστος 7, 2017, από https://europa.eu:https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_el.pdf

Σχεδιασμός της διαχείρισης των Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO. (2016). *Έργο EXPO AUS. Κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη, υλοποίηση και παρακολούθηση των σχεδίων διαχείρισης - με παραδείγματα από ΜΠΚ της Αδριατικής*. Ανάκτηση από www.exproaus.org:https://www.exproaus.org/upload/novosti/publication_exproaus_grcka_web_11170.pdf

Σχέδιο Διαχείρισης Παλιάς Πόλης Κέρκυρας 2006 - 2012. *Δήμος Κερκυραίων, ΤΕΕ - Τμήμα Κέρκυρας, Υπουργείο Πολιτισμού*. Ανάκτηση Αύγουστος 10, 2017, από www.corfu.gr:https://www.corfu.gr/web/guest/unesco/sxedio

Τα Σεμινάρια της Ερμούπολης. (2017). *Πρόγραμμα. 33ος χρόνος. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, Αρχαία Νομού Κυκλάδων*. Ανάκτηση από www.eie.gr:https://www.eie.gr/nhrf/institutes/ihr/news/2017/Seminaria_Ermoupolis_programme_2017.pdf

Τατάκη, Α.Β. (1987). *Κέρκυρα: Ιστορία - Μνημεία - Μουσεία*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών Α.Ε.

Τεμελοπούλου, Μ. (2014). *Νεοκλασικές αστικές πλατείες στην Ελλάδα. Ζητήματα ανθεκτικότητας και δημοφιλίας στη διαδρομή δύο αιώνων*. Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Κωτσάκη, Α. Πολυτεχνείο Κρήτης - Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών.

Τεχνική Έκθεση προς το Κεντρικό Συμβούλιο Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής - Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής. (2017).

Τι είναι το δίκτυο Aegean Cuisine. Ανάκτηση Αύγουστος 2, 2017, από www.e-kyklades.gr:https://www.e-kyklades.gr/images/3AegeanInfo_F1538590393.pdf

Τραυλός, Ι., & Κόκκου, Α. (1980). *Ερμούπολη*. Αθήνα: Έκδοση Εμπορικής Τραπέζης της Ελλάδος.

Χάλαρης, Δ. (2004). *Η Ερμούπολη σαν Παραμύθι*. Σύρος: Ζαμπέτα Χάλαρη.

Χατζηγηγορίου, Π., & Επιβλέπων: Σεργιάς, Κ. (2013). *Διπλωματική Εργασία. Η συμβολή της ψηφιακής διαχείρισης ιστορικών κτηρίων και μνημείων στην προστασία των ιστορικών*

πόλεων: Το παράδειγμα της Ερμούπολης. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Σχολή Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας. Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού Πόλεων και Κτηρίων.

Χατζηδάκη, Ν., & Καραγιάννη, Σ. (2017). Οι επεμβάσεις αισθητικής αποκατάστασης κτιριακών όψεων ως εργαλείο βελτίωσης της εικόνας της πόλης, βασικού άξονα της στρατηγικής branding του τόπου. 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Marketing και Branding του Τόπου. Λάρισα.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

6th ASEF Experts' Meeting & Public Forum: Creative Economy in Asia and Europe - Emerging Pillar of Economic Growth & Development. Ανάκτηση Αύγουστος 30, 2017, από www.asef.org: <http://www.asef.org/projects/themes/culture/3095-asef-creative-economy>

A Strategy for Valletta. Valletta: a quality heritage city for tomorrow. (2016, Δεκέμβριος). Office of the Principal Permanent Secretary & Planning Authority. Malta. Ανάκτηση από <https://opm.gov.mt>: <https://opm.gov.mt/en/PublicService/Documents/Valletta%20Strategy.pdf>

Arab-Norman Palermo and the Cathedral Churches of Cefalù and Monreale. Ανάκτηση Αύγουστος 17, 2017, από <http://whc.unesco.org>: <http://whc.unesco.org/en/list/1487>

Ashworth, G. J., & Tunbridge, J. E. (2016, Φεβρουάριος 1). Multiple approaches to heritage in urban regeneration: the case of City Gate, Valletta. *Journal of Urban Design*. Volume 22, 2017 - Issue 4: Heritage, urban regeneration and place-making, σσ. 494-495. Ανάκτηση από <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13574809.2015.1133230>

Ashworth, G., & Voogd, H. (1995). *Selling the City: Marketing Approaches in Public Sector Planning*. England: Belhaven Press.

Bastion of the Grand Master's Palace in Rhodes. (2017, Απρίλιος 5). Ανάκτηση Αύγουστος 10, 2017, από www.europeanheritageawards.eu: <http://www.europeanheritageawards.eu/winners/bastion-grand-masters-palace-rhodes>

Beriatos, E., & Gospodini, A. (2004, Ιούνιος). "Glocalising" urban landscapes: Athens and the 2004 Olympics. *Cities*, 21(3), σσ. 187 - 202.

Bradley, D. (2015, Δεκέμβριος). Culture and Tourism. Case Study Malta. Work Package 9. Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF). European Commission. Ανάκτηση Αύγουστος 20, 2017, από <http://ec.europa.eu>: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp9_case_study_malta_en.pdf

Branding your city. (2006, Μάρτιος). *CEOs for CITIES*. Ανάκτηση από <https://ceosforcities.org>: <https://ceosforcities.org/wp-content/uploads/2015/12/Branding-Your-City.pdf>

Chapman, D., & Cassar, G. (2004, Οκτώβριος). Valletta. *Cities Volume 21, Issue 5, October 2004, Pages*, σσ. 451 - 463.

- Cities and regions. Their cultural responsibility for Europe and how they can fulfil it. *A manual. RUHR. 2010 Cultural Capital of Europe*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 5, 2017, από [citiesforeurope.eu: citiesforeurope.eu/sites/default/files/downloads/Manual_Cities %26_Regions_small.pdf](http://citiesforeurope.eu/sites/default/files/downloads/Manual_Cities_%26_Regions_small.pdf)
- Clayton, B., & Bass, S. (2002). *Sustainable Development Strategies. A resource book*. International Institute for Environment and Development. OECD. UNDP. London: Earthscan Publications Ltd.
- Cohesion Policy and cities: the urban contribution to growth and jobs in the regions. (2006, Ιούλιος 13). *Commission of the European Communities. COM (2006) 385 final. Communication from the Commission to the Council and Parliament*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 7, 2017, από http://ec.europa.eu: http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/consultation/urban/com_2006_0385_en.pdf
- Conservation principles and guidance for the sustainable management of the historic environment. (2008, Απρίλιος). *The Historic Buildings and Monuments Commission for England. Historic England*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 6, 2017, από content.historicengland.org.uk: content.historicengland.org.uk/images-books/publications/conservation-principles-sustainable-management-historic-environment/conservationprinciplespoliciesguidanceapr08web.pdf
- Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. *UNESCO - World Heritage Convention*. Ανάκτηση Αύγουστος 4, 2017, από <http://whc.unesco.org: http://whc.unesco.org/en/conventiontext/>
- Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. UNESCO. World Heritage Committee. 31st Session*. (2007, Μάιος 11). Ανάκτηση Αύγουστος 12, 2017, από <http://whc.unesco.org: http://whc.unesco.org/archive/2007/whc07-31com-8be.pdf>
- Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe. *European Treaty Series. No. 121. Protection of the Architectural Heritage*. Granada: Council of Europe. Ανάκτηση Αύγουστος 5, 2017, από <https://rm.coe.int/168007a087>
- Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. (2003, Οκτώβριος 17). *UNESCO*. Ανάκτηση Αύγουστος 8, 2017, από <http://unesdoc.unesco.org: http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf>
- Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property*. Ανάκτηση Αύγουστος 7, 2017, από http://portal.unesco.org: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13039&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- Convention on the Value of Cultural Heritage for Society (Faro Convention)*. (2005). Ανάκτηση Αύγουστος 7, 2017, από <http://www.coe.int: http://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-convention>
- Council of Europe. (1998). *Cultural heritage and its educational implications: a factor for tolerance, good citizenship and social integration. Proceedings. Seminar. Brussels*

(Belgium), 28-30 August 1995. *Cultural Heritage No 36*. σελ. 51 - 52. Germany: Council of Europe.

Council of Europe. (2005, Οκτωβρίου 27). Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society. *Council of Europe Treaty Series - No. 199. Portugal*. Ανάκτηση Αύγουστος 6, 2017, από <https://rm.coe.int>: <https://rm.coe.int/1680083746>

Cros, H., & McKercher, B. (2015). *Cultural tourism*. London: Routledge Editions.

Cultural Heritage Counts for Europe. (2015, Ιούνιος). *Full report*. Krakow: CHCfE Consortium by the International Cultural Centre. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 7, 2017, από blogs.encatc.org: blogs.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope/wp-content/uploads/2015/06/CHCfE_FULL-REPORT_v2.pdf

Culture Urban Future Summary. (2016). *Global Report on Culture for Sustainable Urban Development. UNESCO - Sustainable Development Goals*. Paris. Ανάκτηση από <http://unesdoc.unesco.org>: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002462/246291E.pdf>

Good Practices in the National Sustainable Development Strategies of OECD Countries. (2006). *OECD*. Ανάκτηση Αύγουστος 12, 2017, από www.oecd.org: <https://www.oecd.org/greengrowth/36655769.pdf>

European Capital of Culture 30 Years. European Union. Ανάκτηση Αύγουστος 5, 2017, από <http://ecoc2021.culture.gr>: http://ecoc2021.culture.gr/wp-content/uploads/2015/09/30-YEARS-OF-EUROPEAN-CAPITALS-OF-CULTURE_PART_2.pdf, https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/ecoc-fact-sheet_en.pdf

European Capitals of Culture more than 30 years. Ανάκτηση Αύγουστος 14, 2017, από <https://ec.europa.eu>: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/ecoc-fact-sheet_en.pdf

European Charter of the Architectural Heritage. *Council of Europe*. Ανάκτηση από www.icomos.org: <http://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/170-european-charter-of-the-architectural-heritage>

European Commission. (2011, Νοέμβριος 23). *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on establishing the Creative Europe Programme*. Brussels. Ανάκτηση Αύγουστος 30, 2017, από www.europarl.europa.eu: www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com%282011%290785_/com_com%282011%290785_en.pdf

Final Act of the Intergovernmental Conference on the Protection of Cultural Property in the event of Armed Conflict. (1954). Hague: UNESCO. Ανάκτηση Αύγουστος 5, 2017, από <http://unesdoc.unesco.org>: <http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000824/082464mb.pdf>

- Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society. (2005). *Council of Europe Treaty Series - No. 199*. Faro. Ανάκτηση Αύγουστος 7, 2017, από <https://rm.coe.int>: <https://rm.coe.int/1680083746>
- Fusco Girard, L., & Nijkamp, P. (2009). *Cultural Tourism and Sustainable Local Development*. England: Ashgate Publishing Ltd.
- Genovaa, E., Fattaa, G., & Vincia, C. (2017, Μάρτιος). The recurrent characteristics of historic buildings as a support to improve their energy performances: the case study of Palermo. *Energy Procedia. Volume 111. 8th International Conference on Sustainability in Energy and Buildings, SEB-16, 11-13 September*, σσ. 452 – 461. Ανάκτηση από <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1876610217302370>
- Gospodini, A. (2002, Μάρτιος). European cities and place-identity. *Discussion Paper Series*, 8(2): 19-36. Ανάκτηση από http://www.prd.uth.gr/uploads/discussion_papers/2002/uth-prd-dp-2002-02_en.pdf
- Gospodini, A. (2007, Ιανουάριος 23). Urban morphology and place identity in European cities: built heritage and innovative design. *Journal of Urban Design*, 9(2), σσ. 225 - 248.
- Greece: “The Hermes Digitisation Project is an example to be followed in many cities”. (2015, Σεπτέμβριος 15). Ανάκτηση Ιούλιος 14, 2017, από <http://www.europanostra.org>: <http://www.europanostra.org/greece-hermes-digitisation-project-example-followed-many-cities/>
- History of the Venice Charter. Ανάκτηση Αύγουστος 6, 2017, από <http://www.icomos.org>: <http://www.icomos.org/venicecharter2004/history.pdf>
- Jokilehto, J. (2008, Ιούλιος 16). On Definitions of Cultural Heritage. *e-ICOMOS Journal CLAFI. Heritage Theory. First Issue. International Scientific Committee on Legal Administrative and Financial Issues*. Ανάκτηση Αύγουστος 10, 2017, από <http://siteresources.worldbank.org>: <http://siteresources.worldbank.org/INTCHD/Resources/articleJukkaJokilehto.pdf>
- Kitzinger, E. (1990). *The mosaics of St. Mary's of the Admiral in Palermo*. Washington D.C.: Dumbarton Oaks Research Library and Collection.
- Konsola, D., & Karachalis, N. (2010). The creative potential of medium-sized and small Greek cities: reflections on contemporary cultural strategies. *Int. J. Sustainable Development, Vol. 13, Nos. 1/2.*, σσ. 84-96.
- Levy, B., & Fukuyama, F. (2010, Ιανουάριος). *Policy Research Working Paper 5196. Development Strategies. Integrating Governance and Growth. The World Bank*. Ανάκτηση Αύγουστος 12, 2017, από <https://openknowledge.worldbank.org>: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/19915/WPS5196.pdf;sequence=1>
- Lynch, P. (2017, Φεβρουάριος 1). *Palermo Named Italian Capital of Culture for 2018*. Ανάκτηση Αύγουστος 17, 2017, από www.archdaily.com: <http://www.archdaily.com/804539/palermo-named-italian-capital-of-culture-for-2018>

- Managing Cultural World Heritage. (2013). *World Heritage Resource Manual*. UNESCO - World Heritage Convention, ICCROM, ICOMOS, IUCN. Paris. Ανάκτηση Αύγουστος 10, 2017, από whc.unesco.org: whc.unesco.org/document/125839
- Medieval City of Rhodes*. Ανάκτηση Αύγουστος 12, 2017, από <http://whc.unesco.org>: <http://whc.unesco.org/en/list/493>
- National Strategy for the Cultural Heritage. (2012, Μάιος). Draft for Consultation. Ministry for Tourism, Culture and the Environment. Valletta. Ανάκτηση από www.culturalheritage.gov.mt: [www.culturalheritage.gov.mt/filebank/National Strategy for the Cultural Heritage-May2012-Draft for Consultation. Version 2.pdf](http://www.culturalheritage.gov.mt/filebank/NationalStrategyfortheCulturalHeritage-May2012-DraftforConsultation.Version2.pdf)
- Nomination of the European Capital of Culture in Italy 2019. (2013). *Selection Panel. Pre-Selection Report*. Ανάκτηση Αύγουστος 17, 2017, από <https://ec.europa.eu>: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/files/ecoc-2019-preselection-report-italy_en.pdf
- Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. (2016, Ιανουάριος). UNESCO. *Intergovernmental Committee for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. World Heritage Center. Paris. Ανάκτηση Αύγουστος 7, 2017, από <http://whc.unesco.org>: <http://whc.unesco.org/en/guidelines>
- Partnership with the Cities. The URBAN Community Initiative. (2003). *European Commission*. Ανάκτηση Αύγουστος 18, 2017, από <http://ec.europa.eu>: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/cities/cities_en.pdf
- Press release: European Year of Cultural Heritage in 2018: celebrating the diversity and richness of our European heritage. (2017, Φεβρουάριος 9). Ανάκτηση Αύγουστος 5, 2017, από <http://www.consilium.europa.eu>: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/02/09-cultural-heritage/>
- Press release: Restoration of the Edicule Covering the Tomb of Christ Now Complete*. (2017, Μαρτίου 22). Ανάκτηση Αύγουστος 4, 2017, από www.wmf.org: <https://www.wmf.org/press-release/restoration-edicule-covering-tomb-christ-now-complete>
- Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life. (2015, Μάρτιος). *Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe*. Strasbourg: Council of Europe. Ανάκτηση από wcd.coe.int: wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet
- Spiegel, S. (2007). *Macroeconomic and Growth Policies. National Development Strategies. Policy Notes. United Nations*. New York. Ανάκτηση Αύγουστος 10, 2017, από <https://esa.un.org>: https://esa.un.org/techcoop/documents/pn_macrogrowthpolicynote.pdf
- SYROS INTERNATIONAL FILM FESTIVAL - ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΣΥΡΟΥ (28.7.2016 - 1.8.2016)*. Ανάκτηση Ιούλιος 20, 2017, από <http://syrosfilmfestival.org>: http://syrosfilmfestival.org/siff_2016_wp/wp-content/uploads/2016/07/SIFF-2016-Catalog.pdf

- The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments. *1st International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments*. Ανάκτηση Αύγουστος 7, 2017, από www.icomos.org: <http://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/167-the-athens-charter-for-the-restoration-of-historic-monuments>
- The DAC Guidelines Strategies for Sustainable Development. (2001). *OECD*. France. Ανάκτηση Αύγουστος 13, 2017, από www.oecd.org: <http://www.oecd.org/environment/environment-development/2669958.pdf>
- The Growth Report. Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development. 44986. (2008). *The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. Commission on Growth and Development*. Ανάκτηση Αύγουστος 12, 2017
- The Hangzhou Declaration. (2013, Μάιος 17). *Placing Culture at the Heart of Sustainable Development Policies*. Hangzhou. Ανάκτηση από www.unesco.org: <http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/images/FinalHangzhouDeclaration20130517.pdf>
- The INHERIT project "Investing in Heritage - A guide to successful Urban Regeneration". (2007). *European Association of Historic Towns & Regions*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 5, 2017, από www.historic-towns.org: [www.historic-towns.org/pdfs/Inherit complete doc final version pdf Layout 1.pdf](http://www.historic-towns.org/pdfs/Inherit%20complete%20doc%20final%20version%20pdf%20Layout%201.pdf)
- The Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*. Ανάκτηση Αύγουστος 10, 2017, από <http://whc.unesco.org>: <http://whc.unesco.org/en/guidelines>
- Third Medium - Term Plan (1990 - 1995). (1990). *25 C/4 Approved*. France: UNESCO. Ανάκτηση από <http://unesdoc.unesco.org>: <http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000846/084697eo.pdf>
- UNESCO - Basic Text. (2014). Paris. Ανάκτηση Αύγουστος 5, 2017, από <http://unesdoc.unesco.org>: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002269/226924e.pdf>
- Valletta Action Plan. Integrated Cultural Heritage Management Plan. (2012). *Urbact Hero. European Union*. Ανάκτηση Αύγουστος 10, 2017, από www.cityofvalletta.org: http://www.cityofvalletta.org/common/file_provider.aspx?id=634612821044531250
- Valletta City Gate / Renzo Piano Building Workshop*. (2015, Μάιος 20). Ανάκτηση Αύγουστος 12, 2017, από www.archdaily.com: <http://www.archdaily.com/632066/valletta-city-gate-renzo-piano>
- Vasilara, A., & Stefanou, J. (2015). *The multicultural identity of the places of Ano Syros and Hermoupolis. Journal "Sustainable Development Culture, Traditions" Volume 1a*. Ανάκτηση Ιούλιος 20, 2017, από <http://sdct-journal.com>: http://sdct-journal.com/images/Issues/2016_1a/1.pdf

Xuereb, K. (2016, Σεπτέμβριος). Urban regeneration & Valletta 2018. *City, Culture and Society. Volume 7, Issue 3*, σσ. 194-195. Ανάκτηση από <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877916616300443>

Zaryn, A. (1965). *The First General Assembly of ICOMOS. Regulations by-laws and national committees*. Poland.

Zukin, S. (1995). *The culture of cities*. Blackwell Publishers Ltd.

Διαδικτυακοί τόποι

Aegean Cuisine. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 5, 2017, από www.aegeancuisine.gr: <http://www.aegeancuisine.gr/location/display/22>

aegean islands. cyclades - dodecanese. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 8, 2017, από www.aegeanislans.gr: <http://www.aegeanislans.gr/el/islands/architecture-rodos/architecture-rodos.html>

anima syros. Ανάκτηση Ιούλιος 20, 2017, από <http://www.animasyros.gr>: <http://www.animasyros.gr/festivalgr.html>, <http://www.animasyros.gr/previous/7.0/index.php/GR/sponsors-partners>, <http://www.animasyros.gr/agoragr.html>, <http://www.animasyros.gr/workshopsgr.html>

Association of Significant Cemeteries in Europe (ASCE). Ανάκτηση Αύγουστος 25, 2017, από www.significantcemeteries.org

Citizens for Europe. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 7, 2017, από www.citizensforeurope.eu: <http://www.citizensforeurope.eu/organisation/series-balkans-pilots-project>

Comune di Reggio Emilia. Ανάκτηση Αύγουστος 17, 2017, από www.comune.re.it: <http://www.comune.re.it/lecittadialogo>

Conevant of Mayors for Climate & Energy. Ανάκτηση Ιούλιος 19, 2017, από <http://www.simfonodimarxon.eu>: http://www.simfonodimarxon.eu/about/signatories_en.html?city_id=237&overview

Council of Europe. Ανάκτηση Αύγουστος 6, 2017, από <http://www.coe.int>: <http://www.coe.int/en/web/portal/greece>, <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/018>, <http://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/cultural-property>, <http://www.coe.int/en/web/about-us/who-we-are>, <http://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/european-heritage-days>, <http://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/herein-heritage-network>, <http://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/strategy-21>, <http://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/comus-urban-strategies>, <http://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/technical-cooperation>, <https://www.coe.int/en/web/interculturalcities/palermo>

Digital Listing, Managing and Promoting Historic Buildings and Cities. HERMeS. Ανάκτηση Ιούλιος 14, 2017, από <http://www.thinkhermes.com>

European Association. Historic Towns & Regions. Heritage Europe. Ανάκτηση Αύγουστος 28, 2017, από www.historic-towns.org: www.historic-towns.org/html/members.html

European Capital of Culture 2021 (ecoc). Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Διεύθυνση Διεθνών Σχέσεων και Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ανάκτηση Αύγουστος 5, 2017, από ecoc2021.culture.gr: ecoc2021.culture.gr/el/πολιτιστικές-πρωτεύουσες/παλαιότερες-πολιτις, ecoc2021.culture.gr/el/πολιτιστικές-πρωτεύουσες/παλαιότερες-πολιτιστικές-πρωτεύουσες, ecoc2021.culture.gr/el/ιστορικό

European Capital of Culture Valletta 2018. Ανάκτηση Αύγουστος 12, 2017, από <http://valletta2018.org>: <http://valletta2018.org/infrastructure-projects>, <http://valletta2018.org/infrastructure-projects/muza-making-art-accessible-to-all>, <http://valletta2018.org/infrastructure-projects/the-regeneration-and-conservation-of-the-covered-market-is-suq-tal-belt>, <http://valletta2018.org/infrastructure-projects/strait-street-a-brand-name-of-art-culture-and-entertainment>, <http://valletta2018.org/infrastructure-projects/the-valletta-design-cluster-at-il-biccerija>

European Cemeteries Route. Ανάκτηση Αύγουστος 26, 2017, από <https://cemeteriesroute.eu>: <https://cemeteriesroute.eu/about-cemr/main-objectives.aspx>

European Commission. Ανάκτηση Αύγουστος 7, 2017, από <https://ec.europa.eu>: <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe>, http://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2000-2006/italy/regional-operational-programme-for-sicily, http://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/italy/2014it16rfop001, http://ec.europa.eu/regional_policy/en/projects/italy/palermo-s-casina-cinese-restored-to-its-former-glory, http://ec.europa.eu/regional_policy/en/projects/italy/sicilian-regional-gallery-at-palazzo-abatellis-is-restored-and-adapted, http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/urban2/urban/audit/results/palermo.htm

European Cultural Convention. *Council of Europe*. Ανάκτηση Αύγουστος 6, 2017, από <http://conventions.coe.int>: <http://conventions.coe.int/Treaty/En/Treaties/Html/018.htm>

European youthcapital. Ανάκτηση Αύγουστος 29, 2017, από www.europeanyouthcapital.org: <http://www.europeanyouthcapital.org/eyc-news/eyc-mayors-pledge>

Europeana Digital Library. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 5, 2017, από www.europeana.eu/portal/el

Eurostat. Ανάκτηση Αύγουστος 22, 2017, από <http://ec.europa.eu/eurostat>

EYE'S WALK DIGITAL FESTIVAL. Ανάκτηση Ιούλιος 23, 2017, από <http://www.eyeswalk.gr>: <http://www.eyeswalk.gr/index.php/el/about/eyes-walk-festival>

Festival of the Aegean. Ανάκτηση Ιούλιος 20, 2017, από <http://www.festivaloftheaegean.com>

GEODATA.gov.gr. Ανάκτηση Ιούλιος 16, 2017, από <http://geodata.gov.gr/>

Google earth. Ανάκτηση Αύγουστος 2, 2017, από <https://earth.google.com>

Google Maps. Ανάκτηση Αύγουστος 21, 2017, από <https://www.google.gr/maps>

Hermoupolis Digital Heritage Management (HERMES). Ανάκτηση Ιούλιος 14, 2017, από <http://hermoupolis.omeka.net>: <https://hermoupolis.omeka.net/items/map>

HERMOUPOLIS GUITAR FESTIVAL.. Ανάκτηση Ιούλιος 21, 2017, από www.guitarfestival.gr: www.guitarfestival.gr/el/content/240-φεστιβάλ-κιθάρας-ερμούπολης

International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM). Ανάκτηση Αύγουστος 4, 2017, από <http://www.iccrom.org>: <http://www.iccrom.org/about/what-is-iccrom>

International Classical Music Festival of Cyclades, Hermoupolis - Syros. Ανάκτηση Ιούλιος 21, 2017, από <http://www.festivalcyclades.com/index.php>

International Council of Museums (ICOM). Ανάκτηση Αύγουστος 4, 2017, από <http://icom.museum>: <http://icom.museum/the-organisation/icom-in-brief/>, <http://icom.museum/programmes/museums-emergency-programme/international-committee-of-the-blue-shield>

International Council on Monuments and Sites (ICOMOS). Ανάκτηση Αύγουστος 4, 2017, από <http://www.icomos.org>: <http://www.icomos.org/en/about-icomos/mission-and-vision/mission-and-vision>, <http://www.icomos.org/en/about-icomos/mission-and-vision/icomos-mission>, www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/169-the-declaration-of-amsterdam

International Union for Conservation of Nature (IUCN). Ανάκτηση Αύγουστος 4, 2017, από <https://www.iucn.org>: <https://www.iucn.org/about>

Organization of World Heritage Cities (OWHC). Ανάκτηση Αύγουστος 4, 2017, από <https://www.ovpm.org>: <https://www.ovpm.org/en/presentation>, <https://www.ovpm.org/en/mission>

Provincia Regionale di Palermo. Ανάκτηση Αύγουστος 18, 2017, από www.cittametropolitana.pa.it: www.cittametropolitana.pa.it/provpalermo/s2magazine/index1.jsp, www.cittametropolitana.pa.it/pls/provpa/V3_S2EW_CONSULTAZIONE.mostra_pagina

Rhodes Dodecanese 2021. Ανάκτηση Αύγουστος 13, 2017, από www.rhodes2021.eu: <http://www.rhodes2021.eu/v1/index.php/el/rodos/istoria>, <http://www.rhodes2021.eu/v1/index.php/el/rodos/politismos/horoi-nea-poli>, <http://www.rhodes2021.eu/v1/index.php/el/rodos/politismos/horoi-mesaioniki-poli>, <http://www.rhodes2021.eu/v1/index.php/el/rodos/politismos/domes>

Series Balkans Pilots Project. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 7, 2017, από www.seriesbalkans.net

SYROS INT'L FILM FESTIVAL. Ανάκτηση Ιούλιος 20, 2017, από <http://syrosfilmfestival.org>: <http://syrosfilmfestival.org/?lang=el>, <http://syrosfilmfestival.org/2016/05/26/designing-syros>

SYROS JAZZ FESTIVAL. Ανάκτηση Ιούλιος 21, 2017, από <http://syrosjazzfestival.gr>:
<http://syrosjazzfestival.gr/2014/05/sjf>

The European Cemeteries Route. Ανάκτηση Αύγουστος 25, 2017, από <http://culture-routes.net>:
<http://culture-routes.net/routes/the-european-cemeteries-route>

UNESCO - World Heritage Convention. Ανάκτηση Αύγουστος 4, 2017, από
<http://whc.unesco.org>:
<http://whc.unesco.org/en/conventiontext>,
<http://whc.unesco.org/en/statesparties/gr>

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). Ανάκτηση
Αύγουστος 5, 2017, από <http://portal.unesco.org>: <http://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco>,
<http://en.unesco.org/themes/protecting-our-heritage-and-fostering-creativity>

URBACT. Driving change for better cities. Ανάκτηση Αύγουστος 10, 2017, από
<http://urbact.eu>: <http://urbact.eu/hero>, <http://urbact.eu/municipality-palermo>

World Heritage List - UNESCO. Ανάκτηση Αύγουστος 8, 2017, από <http://whc.unesco.org>:
<http://whc.unesco.org/en/list>

World Monuments Fund (WMF). Ανάκτηση Αύγουστος 4, 2017, από <https://www.wmf.org>:
<https://www.wmf.org/who-we-are>

Ακροποδητή χοροθέατρο - Κέντρο χορού σύγχρονης έκφρασης & δημιουργίας ακροποδητή.
Ανάκτηση Ιούλιος 19, 2017, από <http://www.akropoditi.gr>:
<http://www.akropoditi.gr/index.php/gr>,
<http://www.akropoditi.gr/index.php/gr/artistic-residencies-gr/description-gr>

Αρχαία Νομού Κυκλάδων. Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.
Ανάκτηση Ιούλιος 19, 2017, από <http://gak.kyk.sch.gr>:
<http://gak.kyk.sch.gr/Hist/istor.htm>, <http://gak.kyk.sch.gr/ArchCol/archcol-00.htm>,
<http://gak.kyk.sch.gr/Actvt/actvt-00.htm>

*Αρχαίο Παραδοσιακών Οικισμών & Διατηρητέων Κτιρίων. Υπουργείο Παραγωγικής
Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος & Ενέργειας. Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού*.
Ανάκτηση Αυγούστου 31, 2017, από <http://estia.minenv.gr>

Γενικά Αρχαία του Κράτους - @αρχαιομνημων. Ανάκτηση Ιούλιος 19, 2017, από
<http://arxeiomnimon.gak.gr>:
<http://arxeiomnimon.gak.gr/browse/index.html?code=GRGSA-CYC>

ΔΑΦΝΗ. Δίκτυο Αειφόρων Νήσων. Ανάκτηση Ιούλιος 19, 2017, από <http://www.dafni.net.gr>:
<http://www.dafni.net.gr/gr/home.htm>, <http://www.dafni.net.gr/gr/collaborations/pact-of-islands.htm>

Δήμος Αθηναίων. Ανάκτηση Αύγουστος 20, 2017, από www.cityofathens.gr:
<https://www.cityofathens.gr/katoikoi/poleodomikos-sxediasmos/programma-prosopsi>

Δήμος Κέρκυρας. Ανάκτηση Αύγουστος 18, 2017, από www.corfu.gr:
www.corfu.gr/web/guest/urban,
www.corfu.gr/web/guest/culture,
www.corfu.gr/web/guest/visitor/sights/museums/solomou,

www.corfu.gr/web/guest/visitor/sights/libraries/public_lib,
www.corfu.gr/web/guest/visitor/sights/palace

Δήμος Ρόδου. Ανάκτηση Αύγουστος 10, 2017, από www.rhodes.gr:
http://www.rhodes.gr/?page_id=899, http://www.rhodes.gr/?page_id=3097,
http://www.rhodes.gr/?page_id=5660

Δήμος Σύρου - Ερμούπολης. Ανάκτηση Αύγουστος 2, 2017, από www.syros-ermoupolis.gr:
http://www.syros-ermoupolis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=291&Itemid=465

Διαρκής Κατάλογος των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδος - ΥΠΠΟΑ. Ανάκτηση Αύγουστος 5, 2017, από <http://listedmonuments.culture.gr>:
http://listedmonuments.culture.gr/search_declarations.php

Διεθνές Επιτροπή για τη Διατήρηση της Βιομηχανικής Κληρονομιάς (TICCIH). Ανάκτηση Αύγουστος 9, 2017, από <http://ticcih.gr>

Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων - Ελληνικό Τμήμα. Ανάκτηση Αύγουστος 4, 2017, από <http://network.icom.museum>:
<http://network.icom.museum/icom-greece/plirofories/to-elliniko-tmima>

Εθνική Πινακοθήκη. Μουσείο Αλέξανδρου Σούτζου. Ίδρυμα Ευρυπίδη Κουτλίδη. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 5, 2017, από <http://corfu.nationalgallery.gr>:
<http://corfu.nationalgallery.gr/el/parartema-kerkyras-plerophories>

Έκδοση Ινστιτούτο Σύρου «Αειφόρος Ανάπτυξη, Πολιτισμός, Παραδόσεις». Ανάκτηση Ιούλιος 14, 2017, από <http://sdct-journal.hua.gr>: <http://sdct-journal.hua.gr/index.php>

Εκκλησιαστικό Μουσείο Ιεράς Μητροπόλεως Σύρου. (2014, Απρίλιος 4). Ανάκτηση Ιούλιος 20, 2017, από <http://www.imsyrou.gr>:
http://www.imsyrou.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=178&Itemid=476

Ελληνική Στατιστική Αρχή. Ανάκτηση Ιούλιος 16, 2017, από <http://www.statistics.gr>:
<http://www.statistics.gr/el/interactive-map>

Ελληνικό ICOMOS. Ανάκτηση Αύγουστος 4, 2017, από <https://www.icomoshellenic.gr>:
www.icomoshellenic.gr/index.php/συνεργαζομενοι-φορεις

Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή. Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Ανάκτηση Ιούλιος 19, 2017, από <http://www.eda.notioaigaio.gr>:
<http://www.eda.notioaigaio.gr/oldsite/site.asp?uID=2&section=3>

Ενημερωτικός Ιστοχώρος Επισκεπτών Δήμου Σύρου - Ερμούπολης . SYROS. TRAVEL GUIDE. Ανάκτηση Ιούλιος 15, 2017, από <http://www.syrosisland.gr>:
<http://www.syrosisland.gr/place/hermoupolis-town-hall>,
<http://www.syrosisland.gr/architecture>, <http://www.syrosisland.gr/HISTORY-SYROS>,
<http://www.syrosisland.gr/place/hermoupolis-archaeological-museum>,
<http://www.syrosisland.gr/place/hermoupolis-ecclesiastical-museum>,
<http://www.syrosisland.gr/place/souris-theatre-club>, www.syrosisland.gr/event/σύρος-

πολιτισμός-2017-13ο-διεθνές-φεστιβάλ, www.syrosisland.gr/event/5ο-διεθνές-φεστιβάλ-χορού-και-χοροθεάτ, <http://www.syrosisland.gr/traditional-products>

Ένωση Ξενοδόχων Σύρου. Ανάκτηση Ιούλιος 14, 2017, από <http://www.syroshoteliers.gr>

ΕΠΑνΕΚ 2014 - 2020. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία. Ανάκτηση Αύγουστος 10, 2017, από www.antagonistikotita.gr: <http://www.antagonistikotita.gr/epanek/index.asp>

Επιμελητήριο Κυκλάδων. Ανάκτηση Ιούλιος 15, 2017, από <https://www.e-kyklades.gr>: <https://www.e-kyklades.gr/travel/tourism/syros?lang=el>, www.e-kyklades.gr/travel/showroom/tourism/article.jsp, <https://www.e-kyklades.gr/catalogue/catalogue.jsp?context=201>

ΕΣΠΑ 2014 - 2020. Ανάκτηση Αύγουστος 5, 2017, από <https://www.espa.gr>: <https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx>, <https://www.espa.gr/el/Pages/staticRegionalOP.aspx>, <https://www.espa.gr/el/pages/staticTerritorialCoopOP.aspx>

Ευρωπαϊκή Ένωση. Ανάκτηση Αύγουστος 7, 2017, από <https://europa.eu>: https://europa.eu/european-union/topics/culture_el

ΗΔΙΚΑ. Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση Κοινωνικής Ασφάλισης ΑΕ Ενιαίο Ηλεκτρονικό Αρχείο Ακίνητης Περιουσίας «Εστία». Ανάκτηση Ιούλιος 4, 2017, από <http://www.idika.org.gr>: http://www.idika.org.gr/estia/index.php?option=com_fwrealestate&view=item&id=10936:ergatiko-kentro-syrou-100084&Itemid=483

Θέατρο Απόλλων. Ανάκτηση Ιούνιος 15, 2017, από <http://apollontheater.gr>: <http://apollontheater.gr/150-years-apollo-theater>

Θεσσαλονίκη - Ευρωπαϊκή Πρωτεύουσα Νεολαίας 2014. Ανάκτηση Αύγουστος 28, 2017, από www.thessaloniki2014.gr: www.thessaloniki2014.gr/gr/13-11-θεματικέσ

Ινστιτούτο Κυβέλη. Ανάκτηση Ιούλιος 20, 2017, από <https://kyveli.eu>: <https://kyveli.eu/syros/kyveli-mansion-exhibition-space>, <https://kyveli.eu/institute/mission-statement-structure>, <https://kyveli.eu/institute/collaborators-sponsors>

Ιστοσελίδα Ενημέρωσης και Ηλεκτρικής Διακυβέρνησης Δήμου Σύρου - Ερμούπολης. Ανάκτηση Μάιος 10, 2017, από <http://www.hermoupolis.gr>: www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/Δημοτικη-Μουσικη.aspx, www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/M-N--Μεταμορφωση-του-Σωτηρος.aspx, www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/Ανω-Συρος---Ιστορικα-Προλεγόμενα.aspx, www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/history.aspx, www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/Αποθηκες-Διαμετακομισης.aspx, www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/Πλατεια---Δημαρχειο.aspx, www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/Εκθεσιακοι-Χωροι.aspx, [www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/Θεατρο--Ευανθια-Καιρη--\(1\).aspx](http://www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/Θεατρο--Ευανθια-Καιρη--(1).aspx), www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/Αρχαιολογικο-Μουσείο-Συρου.aspx

www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/Ορθοδοξο-Νεκροταφειο-Αγιου-Γεωργιου.aspx, www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/Κινηματογραφος--Παλλας-.aspx, www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/Λαογραφικο-Μουσείο.aspx, www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/Δημοτική-Βιβλιοθήκη-Ερμούπολεως.aspx, www.hermoupolis.gr/Ιστορια---Πολιτισμος/Παιδικη-και-Εφηβική-Βιβλιοθήκη.aspx

Καθολική Επισκοπή Σύρου. Ανάκτηση Ιούλιος 14, 2017, από <http://episkopisyrou.gr>:
<http://episkopisyrou.gr/institouto-sirou-syros-institute>

Κέντρο Τεχνικού Πολιτισμού. Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης. Ανάκτηση Ιούλιος 20, 2017, από www.ketepo.gr: www.ketepo.gr/el/σεμινάρια-της-ερμούπολης,
www.ketepo.gr/el/ιστορικό, www.ketepo.gr/el/2010/01/σκαγιοποιείο-ανααιρούση,
www.ketepo.gr/el/2010/01/υφαντουργείο-βελισσαροπούλου

Λύκειον των Ελληνίδων - Παράρτημα Σύρου. Ανάκτηση Ιούλιος 19, 2017, από <http://lesyrou.gr>:
<http://lesyrou.gr/index.php/features/history>,
<http://www.lesyrou.gr/index.php/features/imatiothiki>

ΟΔΥΣΣΕΥΣ. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Ανάκτηση Ιούλιος 10, 2017, από <http://odysseus.culture.gr>:
<http://odysseus.culture.gr/h/1/gh110.jsp>,
<http://odysseus.culture.gr/h/2/gh21.html>,
http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=793,
http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1652,
http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=808,
http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=9983,
http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1687,
http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1826,
http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5028,
http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1747

Οργανισμός Προώθησης Τουρισμού Ρόδου. Ανάκτηση Αύγουστος 13, 2017, από www.rodosisland.gr:
<http://www.rodosisland.gr/gr/Events.asp>,
<http://www.rodosisland.gr/gr/see-do-rodos/Island-Attractions/The-Aquarium.asp>

Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά UNESCO. Ανάκτηση Αύγουστος 4, 2017, από <http://www.unesco-hellas.gr>: http://www.unesco-hellas.gr/gr/3_5_1.htm

Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Ανάκτηση Αύγουστος 12, 2017, από www.aegean.gr:
<http://www.aegean.gr/schools-departments>

Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Τμήμα Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων & Συστημάτων. Ανάκτηση Ιούλιος 15, 2017, από <http://www.syros.aegean.gr>:
<http://www.syros.aegean.gr/panepistimiaki-monada/ktiria-ke-ypodomi.aspx>,
<http://www.syros.aegean.gr/panepistimiaki-monada/ktiria-ke-ypodomi/1o-gymnasio-syrou.aspx>,
<http://www.syros.aegean.gr/panepistimiaki-monada/ktiria-ke-ypodomi/vivliothiki.aspx>, <http://www.syros.aegean.gr/panepistimiaki-monada/ktiria-ke-ypodomi/pneumatiko-kentro-ermoupolis.aspx>,

<http://www.syros.aegean.gr/panepistimiaki-monada/ktiria-ke-yprodomi/epimelitirio-kykladon.aspx>

Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς. Ανάκτηση Αύγουστος 9, 2017, από [http://www.piop.gr:](http://www.piop.gr: http://www.piop.gr/el/idrima.aspx)

Πολιτιστικός και Ιστορικός Ξεναγός Δήμου Ρόδου. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 3, 2017, από [http://tourism.rhodes.gr:](http://tourism.rhodes.gr: http://tourism.rhodes.gr.148-251-154-143.smartculture-webgis.eu)

Πρόγραμμα Αποκατάστασης Όψεων Ιδιωτικών Κτηρίων. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2, 2017, από [www.ypeka.gr:](http://www.ypeka.gr: www.ypeka.gr/Default.aspx)

Πρόσοψη - Πρόγραμμα Ανάπλασης Προσόψεων Κτιρίων. Ανάκτηση Αύγουστος 20, 2017, από [www.prosopsi.gr:](http://www.prosopsi.gr: http://www.prosopsi.gr/horigies.htm)

Πρωτοβουλία Έξυπνα Νησιά. Ανάκτηση Ιούλιος 19, 2017, από <http://www.smartislandsinitiative.eu/gr/index.php>

Σύνδεσμος Συριανών. Ανάκτηση Αύγουστος 25, 2017, από [www.synd.gr:](http://www.synd.gr: http://www.synd.gr/i-istoria-mas/i-kinimatografi-stin-ermoupoli)

Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας. Ανάκτηση Αύγουστος 10, 2017, από [www.ypeka.gr:](http://www.ypeka.gr: http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=CjoM4mUNfKs%3d&tabid=567, http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=230&language=el-GR, http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=328&language=el-GR, http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=325&language=el-GR, http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=567&language=el-GR)

Φεστιβάλ Ακορντεόν Σύρου. Ανάκτηση Ιούλιος 21, 2017, από [syrosaccordionfestival.com/:](http://syrosaccordionfestival.com/: syrosaccordionfestival.com/EL/φεστιβαλ-2017)

ΦΙΛΟΤΗΣ. Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση. Ανάκτηση Ιούλιος 16, 2017, από [https://filotis.itia.ntua.gr:](https://filotis.itia.ntua.gr: https://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/c/AT5011074/, https://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/c/AT5011075, https://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/c/A00010077, https://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/c/GR4220018, https://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/c/GR4220032)

Θεσμικό πλαίσιο

Ν. 3852/2010 (ΦΕΚ 87/Α/7.6.2010) «*Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης*»

Ν. 2539/1997 (ΦΕΚ 244/Α/4.12.1997) «*Συγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης*»

Ν. 3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/31.3.2011) «*Διατήρηση της Βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις*»

Ν. 3028/2002 (ΦΕΚ 153/Α/28.06.2002) «*Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς*»

Συλλογή στοιχείων από φορείς και υπηρεσίες (επιτόπια επίσκεψη και επικοινωνία)

- κ. Αντώνη Βουτσίνο, Προϊστάμενο, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΠΝΑ
- κ. Μαρία Ζώη, Γενική Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιβάλλοντος & Υποδομών, Τμήμα Κινήτρων Περιφερειακής Ανάπτυξης ΠΝΑ
- κ. Ανδρέα Γιαλόγλου, Πρ/νο Μονάδας Β1 ΕΥΔ Νοτίου Αιγαίου
- κ. Αγγελική Παλαιολόγου, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΠΝΑ, Μονάδα Α' - Προγραμματισμού και Αξιολόγησης
- κ. Μαρία Ζωίδου, Τμήμα Πολιτισμού - Αθλητισμού ΠΝΑ
- κ. Πέτρο Πρίντζη, Αυτοτελές Τμήμα Πολιτισμού & Τουρισμού, Τομέας Πολιτισμού, Δήμος Σύρου - Ερμούπολης
- κ. Δέσποινα Βουλγαρίδου, Τμήμα Αδειών Δόμησης, Δήμος Σύρου – Ερμούπολης
- κ. Αγγελική Ψιχοπούλου, Προϊσταμένη ΓΑΚ-Αρχαία Ν. Κυκλάδων
- κ. Έλενα Δημακοπούλου, Αναπληρώτρια Διοικητικού Προϊσταμένου, Υπεύθυνη Τμήματος Οργάνωσης & Λειτουργίας Γραφείων Νησιών, Επιμελητήριο Κυκλάδων
- κ. Αντώνη Αρτέμη, Τμήμα Προγραμματισμού & ΤΠΕ Δήμος Σύρου - Ερμούπολης
- κ. Χάρη Βεκρή, Προϊστάμενο Τομέα Χρηστών Δικτύου στη ΔΕΔΔΗΕ ΑΕ Σύρου, μέλος της Επιτροπής Πολιτισμού του Οργανισμού Πολιτισμού και Αθλητισμού Δήμου Σύρου - Ερμούπολης
- κ. Αντώνη Μαραγκό, Υπεύθυνο Τμήματος Αναπτυξιακών Προγραμμάτων, ΕΤΑΠ - Εταιρεία Ανάπτυξης & Προόδου Κυκλάδων, ΑΜΚΕ Επιμελητηρίου Κυκλάδων
- κ. Ναταλία Παπαδοπούλου, Υπεύθυνη Επικοινωνίας, Τμήμα Επικοινωνίας & Κατάρτισης, ΕΤΑΠ - Εταιρεία Ανάπτυξης & Προόδου Κυκλάδων, ΑΜΚΕ Επιμελητηρίου Κυκλάδων
- κ. Νικολέτα Γεράρδη, Υπεύθυνη Γραφείου Προέδρου & Διοικητικού Προϊσταμένου, ΕΤΑΠ - Εταιρεία Ανάπτυξης & Προόδου Κυκλάδων, ΑΜΚΕ Επιμελητηρίου Κυκλάδων
- κ. Αρχοντούλα Βασιλαρά, Δρ. ΕΜΠ Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΔΠ, Ερευνήτρια Εργαστηρίου Πολεοδομικής Σύνθεσης ΕΜΠ
- κ. Ελένη Δημητροπούλου, Εθελοντικός Συνεργάτης ΚΕΤΕΠΟ
- κ. Παναγιώτα Ποζιού, Διεύθυνση Στατιστικών Πληθυσμού και Αγοράς Εργασίας, Τμήμα Απογραφών και Κατάστασης Πληθυσμού, ΕΛΣΤΑΤ
- κ. Ελένη Κατσώρη Ελένη, Τμήμα Παροχής Στατιστικής Πληροφόρησης, ΕΛΣΤΑΤ
- κ. Παναγιώτα Γεωργιοπούλου, Τμήμα Προστασίας και διαχείρισης νεότερων και σύγχρονων μνημείων και μνημείων τεχνικού πολιτισμού, ΥΠΠΟΑ

κ. Κυριάκο Μάγο, Τμηματάρχη, Διεύθυνση Μεσαιωνικής Πόλης & Μνημείων Ρόδου, Δήμος Ρόδου

κ. Γεώργιο Πάπιτση, πρώην Δήμαρχο Άνω Σύρου

κ. Σταύρο Κοή, Ιδιοκτήτη Καταστημάτων Οπτικών «Σταύρος Κοής»